

ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ДЬОРОВА ОЛЕНА МИКОЛАЇВНА

УДК 342.9

ДИСЕРТАЦІЯ
ЮРИДИКО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РІЗНОВИДІВ
ПСИХОФІЗИЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ КРИМІНАЛЬНОЇ
ПОЛІЦІЇ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ПРИМУСУ

081 «Право»

08 «Право»

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ **О.М. Дьорова**

Науковий керівник: Цільмак Олена Миколаївна, доктор юридичних наук,
професор

Одеса – 2026

АНОТАЦІЯ

Дьорова О.М. «Юридико-психологічні засади різновидів психофізичної готовності працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу». – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. – Одеський державний університет внутрішніх справ, Одеса, 2026.

Дисертація зосереджена на всебічному аналізі юридико-психологічних засад різновидів психофізичної готовності працівників кримінальної поліції Національної поліції України до застосування заходів примусу. У роботі проаналізовано нормативно-правову базу, що регламентує застосування заходів примусу та розроблено рекомендації щодо вдосконалення професійної підготовки працівників кримінальної поліції Національної поліції України.

Під час наукового дослідження здійснено ретроспективний аналіз наукових підходів до вивчення психофізичної готовності. Уточнено три основні етапи становлення психофізичної готовності, а саме: перший етап (XV ст. – кінець XIX ст.) – виникнення теоретичних передумов та фундаментальне дослідження психофізичної готовності людини до діяльності через різнобічні контексти педагогічної, філософської, психологічної, фізичної та інших наук (Джон Локк, Йоганн Генріх Песталоцці, Д.М. Узнадзе, О.С. Прангішвілі, С.Л. Рубінштейн, Л.В. Кондрашова); другий етап (кінець XIX ст. – до 2000-х років) – дослідження психофізичної готовності як феномену у різних сферах професійної діяльності: військовій, спортивній та інженерній психології, правоохоронній діяльності (М.Д. Ярмаченко, А.Ф. Линенко, О.М. Пехота, О.В. Юдіна, О.П. Федик, Г.С. Грибенюк, О.В. Тімченко); третій етап (2000-ні роки - до теперішнього часу) – поглиблене дослідження проблемних питань психофізичної готовності до професійної діяльності (В.Г. Бабенко, Л.А. Кириєнко, В.П. Остапович, О.М. Бандурка, О.М. Цільмак, Д.В. Швець).

Встановлено, що психофізична готовність почала активно досліджуватись наприкінці XIX ст. та сьогодні є предметом психологічних, педагогічних юридичних та інших наук.

Визначено, що під поняттям *«готовність»* слід розуміти стан налаштованості особи, який полягає в здатності вчиняти певні дії або уникати їх у різних сферах життєдіяльності. Під поняттям *«психологічна готовність»* слід розуміти специфічну психічну самоналаштованість особи на щось (певну діяльність або бездіяльність). Під поняттям *«фізична готовність»* слід розуміти фізичне налаштування особи на активність або пасивність. Під поняттям *«стрілецька готовність»* слід розуміти налаштованість працівника кримінальної поліції Національної поліції України до правомірного застосування зброї. Під поняттям *«тактико-спеціальна готовність»* слід розуміти налаштованість до виконання бойових та оперативно-службових завдань в екстремальних ситуаціях.

Запропоновано авторське трактування дефініції *«психофізична готовність»* як цілісного стану особистості, що поєднує когнітивні, емоційно-вольові та фізичні компоненти, необхідні для правомірного й ефективного застосування сили, спецзасобів або зброї. Окреслено складові цієї готовності в межах діючого законодавства України.

Досліджено сучасний стан та специфіку основних видів підготовки працівників кримінальної поліції Національної поліції України. Детально проаналізовано взаємозв'язок між психологічною стійкістю, фізичними навичками, майстерністю володіння зброєю та тактичною грамотністю в екстремальних ситуаціях. Виявлено ключові чинники, які впливають на прийняття рішення про застосування примусу під час виконання слідчих (розшукових) дій.

Сформульовано науково-практичні рекомендації, спрямовані на модернізацію системи професійного навчання. Запропоновано інтегровані методики формування стресостійкості, розвитку спеціальних фізичних якостей та вдосконалення вогневої підготовки з урахуванням специфіки роботи кримінальної поліції. Обґрунтовано необхідність комплексного підходу, де правовий аспект

(законність застосування примусу) нерозривно пов'язаний із техніко-тактичною вправністю працівників кримінальної поліції Національної поліції України.

Надано пропозиції щодо шляхів вирішення проблемних питань психологічної підготовки до застосування працівниками кримінальної поліції Національної поліції України заходів примусу під час виконання службових обов'язків, а саме: систематична діагностика психологічного стану працівників кримінальної поліції Національної поліції України та стану психологічної готовності до виконання службових завдань; проведення у підрозділах Національної поліції України занять із підвищення психологічної підготовки; відкриття центрів психологічної реабілітації для працівників Національної поліції України; унормування часу робочого дня з метою розвантаження поліцейського; проведення тренінгів із поліцейськими (групового та індивідуального характеру); запровадження практичних рекомендацій щодо підвищення рівня психологічної готовності працівника кримінальної поліції; забезпечення почуття впевненості щодо прийняття рішень у працівників кримінальної поліції Національної поліції України під час проведення занять із психологічної підготовки; спрямування навчально-формуючих заходів на підвищення психологічної готовності в напрямку подолання почуття тривоги під час виконання працівниками службових обов'язків.

Надано пропозиції щодо шляхів вирішення проблемних питань фізичної підготовки до застосування працівниками кримінальної поліції заходів примусу під час виконання службових обов'язків, а саме: якісне проведення занять зі службовою підготовки, в тому числі й спеціальної фізичної підготовки; систематична перевірка рівня фізичної готовності працівників кримінальної поліції Національної поліції України та стану здоров'я; забезпечення можливостей щодо підвищення рівня фізичної готовності поліцейського попри напружений робочий графік; організація відпочинку, достатнього для відновлення сил поліцейського; поліпшення в підрозділах умов для тренувань; прищеплення навичок із фізичної підготовки та виховання в особового складу високої мотивації; удосконалення нормативів для професійного навчання поліцейських; запровадження заходів стимулювання (заохочення) щодо підвищення рівня фізичної готовності; організація секційної

роботи за спортивними напрямками; популяризація спортивно-масових заходів тощо.

Надано пропозиції щодо шляхів вирішення проблемних питань стрілецької підготовки працівників кримінальної поліції Національної поліції України під час виконання ними службових повноважень: забезпечення систематичного контролю з боку керівництва підрозділів Національної поліції щодо якісного проведення у підрозділах Національної поліції України занять з вогневої підготовки; збалансований підхід до вивчення теоретичної частини матеріалу та практичних занять (комплексу вправ із вогневої підготовки); спрямування навчально-формуючих заходів на підвищення рівня знань матеріальної частини зброї та правил поводження з нею; проведення у підрозділах Національної поліції України інформаційно-роз'яснювальних заходів щодо вивчення Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю; проведення занять із вогневої підготовки, із використанням модернізованої сучасної та різноманітної зброї, незалежно від специфіки діяльності поліцейського; розвиток здатності до правомірного, обґрунтованого та своєчасного прийняття рішень щодо застосування вогнепальної зброї в екстремальних службових ситуаціях; розвиток професійно важливих якостей та професійно важливих умінь у працівників оперативних підрозділів Національної поліції України, які впливатимуть на рівень стрілецької готовності; організація сучасних стрілецьких імітованих тренінгових центрів, полігонів, мультимедійних тирів; удосконалення нормативних актів, що регламентують правила застосування вогнепальної зброї працівниками кримінальної поліції Національної поліції України.

Надано пропозиції щодо вирішення проблемних питань тактико-спеціальної підготовки працівників кримінальної поліції Національної поліції України під час виконання ними службових обов'язків, а саме: забезпечити регулярність проведення занять із тактико-спеціальної підготовки поліцейських у підрозділах; удосконалити систему тактико-спеціальної підготовки у підрозділах Національної поліції України; систематично здійснювати перевірку стану здоров'я поліцейських; проводити додаткові та індивідуальні заняття для підвищення тактико-спеціальної

готовності поліцейського; розробити єдину програму з підвищення рівня тактико-спеціальної готовності; обладнати на належному рівні навчально-матеріальну базу; враховувати індивідуальний стан готовності поліцейського під час вибору форми занять; регулярно удосконалювати програму тактико-спеціальної підготовки, враховуючи сучасні виклики та загрози.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх впровадження в освітній процес закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, що належать до системи Міністерства внутрішніх справ України, та в практичну діяльність підрозділів кримінальної поліції для підвищення рівня безпеки особового складу й ефективності правоохоронної діяльності.

Визначено, що психологічна готовність працівників кримінальної поліції Національної поліції України до застосування заходів примусу – це цілісний стан особистості, що дозволяє в межах закону усвідомлено, виважено та правомірно застосовувати силу, спецзасоби або зброю, не втрачаючи контролю над емоціями, рішеннями та поведінкою. Запропоновано змістовні блоки комплексного плану тренування когнітивних, мотиваційних, комунікативних, лідерських, емоційно-вольових індивідуально-психологічних здібностей працівника кримінальної поліції Національної поліції України до правомірного застосування заходів примусу під час вирішення службових завдань.

Наголошено, що фізична готовність працівників кримінальної поліції Національної поліції України до застосування заходів примусу під час виконання службових завдань – це комплексна інтегральна здатність правомірно, обґрунтовано, безпечно й ефективно застосувати силу, спеціальні засоби або фізичний вплив у ситуаціях, коли необхідно забезпечити правопорядок та безпеку громадян. Фізична готовність працівників кримінальної поліції Національної поліції України до застосування заходів примусу під час виконання службових завдань ґрунтується на таких взаємообумовлених та взаємопов'язаних ключових компонентах як фізіологічна, фізична, тактична та психологічна підготовленість.

Констатовано, що стрілецька готовність працівників кримінальної поліції Національної поліції України до застосування, у виняткових випадках,

вогнепальної зброї є різновидом психофізичної готовності. Її розвиток відбувається у процесі вогневої підготовки. Основними складовими вогневої підготовки є: технічна підготовка; тактична підготовка, психологічна підготовка та правова підготовка. Основна мета психологічної підготовки до застосування у виняткових випадках вогнепальної зброї – сформувати у працівників оперативних підрозділів Національної поліції України (здобувачів вищої освіти) професійно важливих умінь та якостей, які обумовлюють стрілецьку готовність до застосування вогнепальної зброї.

Визначено, що тактико-спеціальна готовність полягає у налаштованості працівника кримінальної поліції Національної поліції України до виконання бойових та оперативно-службових завдань в екстремальних ситуаціях.

Ключові слова: психофізична готовність, психологічна готовність, фізична готовність, стрілецька готовність, тактико-спеціальна готовність, кримінальна поліція, заходи примусу, психологічна стійкість, стресостійкість, правоохоронна діяльність, прийняття рішень, екстремальні ситуації.

SUMMARY

Olena Dorova «Legal and psychological principles of the psychophysical readiness of criminal police officers to apply coercive measures» – Qualification scientific work in the form of a manuscript.

Dissertation for getting PhD degree in specialty 081 Law. – Odesa State University of Internal Affairs of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Odesa, 2026.

The dissertation focuses on a comprehensive analysis of the legal aspects of the psychophysical readiness of criminal police officers to use coercive measures. The work analyzes the regulatory framework regulating the use of coercive measures and develops recommendations for improving professional training of personnel.

During the scientific research a retrospective analysis of scientific approaches to the study of psychophysical readiness was carried out. Three main stages of the formation of psychophysical readiness were identified, namely: the first stage (XV century – the end of the XIX century) the emergence of theoretical prerequisites and fundamental research of

a person's psychophysical readiness for activity through the diverse contexts of pedagogical, philosophical, psychological, physical and other sciences (John Locke, Johann Henry Pestalozzi, Dmytro Uznadze, Otar Prangishvili, Serhiy Rubinstein, Lidiya Kondrashova); the second stage (the end of the 19th century until the 2000s) research into psychophysical readiness as a phenomenon in various spheres of professional activity: military, sports and engineering psychology, law enforcement activities (Mykola Yarmachenko, Anatoliiy Linenko, Olha Pehota, Olena Yudina, Oleksandr Fedyk, Hryhoriy Hrybenyuk, Oleksandr Timchenko); the third stage (2000s to the present) in-depth study of problematic issues of psychophysical readiness for professional activity (Volodymyr Babenko, Liudmyla Kiriienko, Vasyl Ostapovych, Oleksandr Bandurka, Oleksandr Tsilmak, Dmytro Shvets).

It has been established that psychophysical readiness began to be actively studied at the end of the 19th century and today is a subject of psychological, pedagogical, legal and other sciences.

It is determined that readiness should be understood *as* a state of a person's disposition, which consists in the ability to perform certain actions or avoid them in various spheres of life. The concept of *psychological readiness* should be understood as a specific mental self-attunement of a person to something (a certain activity or inaction). The concept of *physical readiness* should be understood as a person's physical disposition to activity or passivity. The concept of *shooting readiness* should be understood as the disposition of a police officer (investigator, operational officer) to a lawful the use of weapons. The concept of *tactical and special readiness* should be understood as readiness to perform combat and operational -service tasks in extreme situations.

The author's interpretation of the definition of "*psychophysical readiness*" is proposed as a holistic state of the individual, combining cognitive, emotional-volitional and physical components necessary for the lawful and effective use of force, special means or weapons. The components of this readiness are outlined within the framework of the current legislation of Ukraine.

The current state and specifics of the main types of training of criminal police officers have been studied. The relationship between psychological resilience, physical

skills, weapon mastery, and tactical literacy in extreme situations has been analyzed in detail. Key factors influencing the decision to use force during search and investigation actions have been identified.

Scientific and practical recommendations aimed at modernizing the professional training system have been formulated. Integrated methods for forming stress resistance, developing special physical qualities and improving fire training have been proposed, taking into account the specifics of the work of the criminal police. The need for a comprehensive approach has been substantiated where the legal aspect (the legality of the use of coercion) is inextricably linked with the technical and tactical skills of the police officer.

Suggestions are made on ways to solve problematic issues of psychological preparation for the use of coercive measures by criminal police officers during the performance of their duties, namely : systematic diagnostics of the psychological state of operational officers and the state of psychological readiness to perform official tasks; conducting psychological training classes in National Police units; opening psychological rehabilitation centers for National Police employees; standardization of working hours in order to relieve the police officer; conducting trainings with police officers (group and individual); introduction of practical recommendations for increasing the level of psychological preparedness of a criminal police officer; ensuring a sense of confidence in decision-making among operational personnel during psychological training sessions; directing educational and training activities to increase psychological readiness in order to overcome feelings of anxiety while performing police duties.

Proposals are made on ways to solve problematic issues of physical training for the use of coercive measures by criminal police officers during the performance of their duties, namely: high-quality conduct of in-service training classes, including special physical training; systematic testing of the level of physical fitness of operational officers and their health; providing opportunities to increase the level of physical fitness of a police officer despite a busy work schedule; organizing rest sufficient to restore the strength of a police officer; improving training conditions in units; instilling physical training skills and educating highly motivated personnel; improving standards for professional training of

police officers; introducing incentive measures (incentives) to increase the level of physical fitness; organizing sectional work in sports areas; popularizing mass sports events, etc.

Suggestions were made regarding ways to solve problematic issues of firearms training of operational officers during the performance of their official duties, these are: systematic control by the leadership of the National Police units regarding the quality of firearms training classes in the National Police units; a balanced approach to studying the theoretical part of the material and practical classes (a set of exercises on firearms training); directing educational and training activities to increase the level of knowledge of the material part of weapons and the rules for handling them; conducting information and explanatory activities in the National Police units to study the Instructions on safety measures when handling weapons; conducting firearms training classes using modernized, modern, diverse weapons, regardless of the specifics of the police officer's activities; developing professionally important qualities and professionally important skills in a police officer that will affect the level of firearms readiness; organizing modern simulated firearms training centers, training grounds, multimedia shooting ranges; improving regulatory acts regulating the rules for the use of firearms by police officers.

Proposals are provided to address problematic issues of tactical and special training of operational officers during their official duties, namely: to ensure regularity of tactical and special training classes for police officers in units; to improve the system of tactical and special training in units of the National Police; to systematically check the health of police officers; to conduct additional and individual classes to increase the tactical and special readiness of a police officer; to develop a unified program to increase the level of tactical and special readiness; to equip the educational and material base at the proper level; to take into account the individual state of readiness of a police officer when choosing the form of classes; to regularly improve the tactical and special training program, taking into account modern challenges and threats.

The practical significance of the results obtained lies in the possibility of their implementation in the educational process of higher education institutions with specific training conditions belonging to the system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine,

as well as in the practical activities of criminal police units to increase the level of personnel safety and the effectiveness of law enforcement activities.

It has been determined that the psychological readiness of operatives to use coercive measures is a holistic state of the individual, which allows them to consciously, thoughtfully and lawfully use force, special means or weapons within the framework of the law, without losing control over emotions, decisions and behavior. The content blocks of a comprehensive plan for training the cognitive, motivational, communicative, leadership, emotional-volitional individual-psychological abilities of an operative for the lawful use of coercive measures when solving official tasks are proposed.

It is emphasized that the physical readiness of a police officer to use coercive measures while performing official tasks is a complex integrated ability of an operational officer to lawfully, reasonably, safely and effectively apply force, special means or physical influence in situations where it is necessary to ensure law and order and the safety of citizens. The physical readiness of an operational officer to use coercive measures while performing official tasks is based on such interrelated and interrelated key components as physiological, physical, tactical and psychological readiness.

It has been determined that the subject of tactical training of an operative for the use of firearms in exceptional cases is movement, placement, opening fire, firing, use of cover and interaction between police officers to achieve an advantage over the offender. Legal, psychological, technical, and tactical training are interrelated components of an operative's firearms training for the use of firearms.

Keywords: psychophysical readiness, psychological readiness, physical readiness, shooting readiness, tactical and special readiness, criminal police, coercive measures, psychological stability, stress resistance, law enforcement activities, decision-making, extreme situations.

Список публікацій за темою дисертації

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Дьорова О.М., Конєв О.Ю. Окремі аспекти вдосконалення тактико-спеціальної підготовки майбутніх поліцейських. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2017. № 4. С. 77-79. URL: <http://dspace.oduvs.edu.ua/handle/123456789/1154>.
2. Дьорова О.М. Етапи становлення наукових поглядів щодо категорії «психофізична готовність». *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 6. С. 30-33. URL: www.lsej.org.ua/index.php/2-uncategorised/101-6-2018-ukr.
3. Дьорова О.М. Різновиди психофізичної готовності поліцейського кримінальної поліції у контексті нормативно-правового забезпечення. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 4, т. 3. С. 141-145. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2019.4.3.32>
4. Дьорова О.М. Роль психологічної підготовки оперативного працівника під час виконання службових повноважень в умовах воєнного стану. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2024. № 4. С. 92-96. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2024.4.16>
5. Дьорова О.М. Психологічна готовність оперативних працівників до застосування заходів примусу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 5. С.14-16. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-5/1>
6. Tsilmak O., Dorova O. General principles of providing psychological assistance for police officers who used firearms to eliminate a person caught while committing serious or very serious crime and attempted to escape. *Word of science: Multidisciplinary Scientific edition*. 2018. Т. 7 (35), Vol. 3 P. 42-45. DOI: <https://doi.org/10.31435/rsglobalws>
7. Tsilmak O., Dorova O. Leadership characteristics of the criminal police officer. *Norwegian Journal of development of the International Science*. 2018 № 24. P. 66-69.

8. Dorova O. Definition of the notion «Psychophysical readiness». *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019 № 2, vol. 1. P. 75-81.

9. Dorova O. Regulation of the USE of firearms in the countries of the European Union as the basis for the psychophysical training of police officers. *Danish Scientific Journal*. 2020. № 35. Vol. 3: Kobenhavn V Denmark. P. 40-41.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Дьорова О.М. Психологічні бар'єри під час встановлення контакту в оперативно-розшуковій діяльності *Правові та організаційно-тактичні засади оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України*: матеріали Всеукр. наук.- практ. інтерн. конф. м. Одеса. 30 жовтня 2020 р. Одеса : ОДУВС, 2020. С. 41-45.

2. Дьорова О.М. Деякі проблемні аспекти професійної підготовки працівників кримінальної поліції щодо формування психофізичної готовності до застосування заходів примусу. *Правові та організаційно-тактичні засади оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 29 жовтня 2021 р., - Одеса : ОДУВС, С.157-160.

3. Дьорова О.М. Морально-психологічне забезпечення в системі підготовки працівників Національної поліції України. *Спільні дії військових формувань і правоохоронних органів держави: проблеми та перспективи: матер.* III Міжнар. науково-практич. конф. м. Одеса. 22 жовтня 2021 р. Військова академія. Одеса. С. 320-321.

4. Дьорова О.М. Формування стрілецької готовності працівників кримінальної поліції до застосування вогнепальної зброї. *Психологія особистості фахівця в умовах воєнного стану та поствоєнної реабілітації*: зб. матеріалів X Всеукраїнської науково-практичної конференції. м. Львів, 24 жовтня 2025 р. Львів.: ЛьвДУВС. 2025. С. 252-255.

5. Цільмак О.М., Дьорова О.М. Фактори психофізичної готовності поліцейського до застосування вогнепальної зброї. *Службова підготовка як*

система заходів, спрямованих на удосконалення знань, умінь та навичок працівників Національної поліції України: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 02 листопада 2018 р. Одеса : ОДУВС, 2018. С.76-79.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	17
ВСТУП	18
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПСИХОФІЗИЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ПРИМУСУ	27
1.1 Генеза наукового дослідження феномену психофізичної готовності	27
1.2 Зміст дефініції «психофізична готовність» у контексті застосування заходів примусу працівниками кримінальної поліції	48
1.3 Складові характеристики психофізичної готовності працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу	68
Висновки до розділу 1.....	89
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ РІЗНОВИДІВ ПСИХОФІЗИЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ПРИМУСУ	92
2.1 Особливості психологічної підготовки до застосування працівниками кримінальної поліції заходів примусу під час виконання службових обов'язків	92
2.2 Рівень фізичної підготовки до застосування працівниками кримінальної поліції заходів примусу під час виконання службових обов'язків	109
2.3 Характеристики стрілецької підготовки до застосування працівниками кримінальної поліції заходів примусу під час виконання службових обов'язків	123
2.4 Специфіка тактико-спеціальної підготовки до застосування працівниками кримінальної поліції заходів примусу під час виконання службових обов'язків	140
Висновки до розділу 2.....	155

РОЗДІЛ 3 НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ ТА ФОРМУВАННЯ ПСИХОФІЗИЧНОЇ ГОТОВНОСТІ У ПРАЦІВНИКІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ПРИМУСУ	160
3.1 Особливості формування психологічної готовності працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу	160
3.2 Фізична готовність працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу під час виконання службових обов'язків: особливості розвитку та формування.....	177
3.3 Розвиток та формування стрілецької готовності працівників кримінальної поліції до застосування вогнепальної зброї.....	192
Висновки до розділу 3.....	205
ВИСНОВКИ	209
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	214
ДОДАТКИ	250

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВРУ – Верховна Рада України

НП України – Національна поліція України

ЗУ – Закон України

КПК України – Кримінальний процесуальний кодекс України

КУ – Конституція України

МВС – Міністерство внутрішніх справ

п. - пункт

рис. – рисунок

СРД – слідчі (розшукові) дії

ст. – стаття

табл. – таблиця

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена глибинними трансформаційними процесами, які відбуваються в українському суспільстві в умовах збройної агресії та тривалого функціонування правового режиму воєнного стану. Сучасний етап розвитку держави характеризується ускладненням криміногенної ситуації, зміною структури та динаміки злочинності, зростанням рівня її латентності, організованості та насильницької спрямованості, що суттєво актуалізує проблематику забезпечення ефективної діяльності правоохоронних органів.

В умовах воєнного стану спостерігається інтенсифікація кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом зброї, диверсійною діяльністю, колабораціонізмом, мародерством, а також зростання рівня агресивності правопорушників. Це об'єктивно підвищує рівень професійних ризиків і психоемоційного навантаження на працівників кримінальної поліції, діяльність яких безпосередньо пов'язана із застосуванням заходів примусу. Особливого значення за таких умов набуває проблема психофізичної готовності працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу як інтегративної характеристики особистості, що забезпечує здатність до ефективного, правомірного та адекватного реагування у складних, екстремальних і невизначених ситуаціях службово-професійної діяльності. Така готовність виступає необхідною передумовою прийняття оперативних рішень, збереження професійної надійності, мінімізації помилкових дій та забезпечення особистої й публічної безпеки.

Актуальність дослідження посилюється тим, що під час виконання доручень слідчого, здійснення гласних і негласних слідчих (розшукових) дій, проведення оперативно-розшукових заходів працівники кримінальної поліції нерідко перебувають у ситуаціях, які потребують негайного застосування фізичної сили, спеціальних засобів або вогнепальної зброї. У таких умовах особливої ваги набувають здатність до психофізичної мобілізації, саморегуляції, контролю емоційних станів, швидкого аналізу оперативної обстановки та правомірного

прийняття рішень в умовах дефіциту часу, підвищеного рівня загроз і невизначеності.

Важливість дослідження юридико-психологічних засад психофізичної готовності працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу також зумовлена необхідністю формування комплексу професійно важливих якостей, умінь і навичок, які забезпечують належний рівень психологічної, фізичної, стрілецької, тактико-спеціальної та правової готовності поліцейських до виконання службових завдань. Правова, психологічна, технічна й тактична підготовка становлять взаємопов'язані складові професійної підготовленості працівника поліції до правомірного та ефективного застосування заходів примусу, зокрема фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї.

У різних аспектах психологічну, фізичну, стрілецьку, тактико-спеціальну, правову готовність досліджували: С.В. Албул, В.І. Алещенко, О.Г. Бабчук, Г.О. Балл, О.М. Бандурка, Б.І. Бараненко, В.В. Бедь, В.В. Бондаренко, М.О. Боровик, І.В. Бужина, О.Ю. Булгакова, В.П. Вербовий, С.С. Вітвицький, І.В. Вознесенський, Є.С. Гіденко, О.Д. Гусак, С.К. Делікатний, В.В. Домніцак, О.О. Євдокімова, Л.І. Казміренко, І.П. Катеринчук, З.Р. Кісіль, Я.Ю. Кондратьєв, В.О. Лефтеров, Т.В. Матієнко, О.М. Пасько, П.І. Сахно, Л.Д. Столяренко, О.С. Скляр, Е.Ю. Теренчик, О.М. Цільмак, Д.В. Швець, Г.Х. Яворська та інші. Водночас аналіз наукових праць свідчить, що юридико-психологічні засади формування та реалізації психофізичної готовності працівників кримінальної поліції Національної поліції України до застосування заходів примусу досі не стали предметом комплексного та системного дослідження.

Наявні наукові розвідки переважно присвячені окремим аспектам професійної підготовки правоохоронців, тоді як проблема взаємозв'язку правових, психологічних, фізичних і тактико-спеціальних різновидів психофізичної готовності до застосування заходів примусу в умовах воєнного стану залишається недостатньо розробленою. Це зумовило вибір теми дисертаційного дослідження та визначило необхідність її комплексного теоретико-методологічного та емпіричного вивчення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Дисертаційне дослідження відповідає Пріоритетним напрямкам розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності (відповідно до Закону України від 12 січня 2023 року № 2859-IX зі змінами), Тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2025 – 2029 роки (наказ МВС України від 21 травня 2024 року № 326). Дослідження є складовою плану науково-дослідної роботи Одеського державного університету внутрішніх справ «Пріоритетні напрямки розвитку та реформування правоохоронних органів в умовах розгортання демократичних процесів у державі» (державний реєстраційний номер 0123U103538) та загальної наукової теми в межах кафедри психології та педагогіки Одеського державного університету внутрішніх справ «Психологія особистісного становлення поліцейського в професійній діяльності та в період відновлення» (державний реєстраційний номер 0123U103782). Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Одеського державного університету внутрішніх справ (протокол № 8 від 29.01.2020).

Мета і завдання дослідження. *Метою роботи є* теоретичне обґрунтування та емпіричне дослідження юридико-психологічних засад різновидів психофізичної готовності працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу, а також визначення їх структурно-функціональних характеристик, умов формування та специфіки прояву в різних професійних ситуаціях.

Для досягнення зазначеної мети необхідно вирішити наступні *завдання*:

1. Здійснити теоретико-методологічний аналіз наукових підходів до вивчення психофізичної готовності та розкрити генезу дослідження цього феномену в психології і суміжних науках.

2. Уточнити сутність, зміст і структуру психофізичної готовності працівників кримінальної поліції з урахуванням нормативно-правового регулювання застосування заходів примусу.

3. Обґрунтувати класифікацію різновидів психофізичної готовності (психологічної, фізичної, стрілецької, тактико-спеціальної) та визначити їх структурно-змістові характеристики.

4. Емпірично дослідити рівень сформованості різновидів психофізичної готовності працівників кримінальної поліції та встановити сукупність чинників, що зумовлюють її ефективність у професійній діяльності.

5. Розробити та науково обґрунтувати практичні рекомендації щодо формування і підвищення рівня психофізичної готовності працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу.

Об'єктом дослідження є психофізична готовність як цілісний стан особистості, що має визначену структуру та забезпечує правомірне й ефективне застосування заходів примусу в професійній діяльності.

Предметом дослідження є юридико-психологічні засади функціонування різновидів психофізичної готовності працівників кримінальної поліції до застосування засобів примусу, різновиди, умови ефективної реалізації у професійній діяльності.

Методи дослідження. Методи дослідження обрано з урахуванням мети, завдань та специфіки дисертаційної роботи, а саме: загальні, загальнонаукові, міждисциплінарні, спеціально-юридичні та інші.

Зокрема, *історико-правовий* – для дослідження генези наукового дослідження феномену психофізичної готовності (підрозділ 1.1); *теоретичний* – для порівняння різних точок зору стосовно змісту дефініції «психофізична готовність» та уточнення її складових характеристик (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3.); *формально-догматичний* – при формуванні наукового визначення понять (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3); *формально-юридичний* – для вивчення складових характеристик психофізичної готовності працівників кримінальної поліції у контексті нормативно-правового забезпечення (підрозділи 1.4, 2.1); *соціологічний* (опитування, анкетування, опис результатів дослідження, експертна оцінка) – для виявлення реалій психофізичної готовності працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу (підрозділи 2.2, 2.3, 2.4, 2.5.); *графічно-аналітичний метод* – для представлення результатів дослідження у вигляді графіків, діаграм, таблиць (додатки); *системно-структурний* – використовувався для побудови науково-практичних рекомендацій щодо розвитку та формування психофізичної

готовності працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу під час виконання службових обов'язків (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3).

Теоретичну основу дослідження становлять результати наукових праць вітчизняних та зарубіжних фахівців із різних галузей наук (кримінального права, кримінального процесу, історії, психології, фізичної культури, педагогіки та інші), що мають безпосереднє відношення до теми дисертаційного дослідження.

Нормативно-правову базу дослідження становлять Конституція України, Кримінальний Кодекс України, закони, накази Міністерства внутрішніх справ України, постанови Кабінету Міністрів України, інструкції, положення, які регламентують підготовку та регулюють діяльність поліцейських.

Емпіричну базу дослідження становлять матеріали анкетування 328-ми працівників кримінальної поліції Національної поліції України, а саме: 113-ти працівників кримінальної поліції ГУНП України в Херсонській області; 130-ти працівників кримінальної поліції ГУНП України в Одеській області; 85-ти працівників кримінальної поліції ГУНП України в Миколаївській області.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є однією із перших праць, в якій досліджено правові та психологічні аспекти психофізичної готовності працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу. За результатами дослідження сформульовано низку обґрунтованих науково-практичних положень та висновків, нових у концептуальному плані та важливих для науки та практики, а саме:

уперше:

уточнено етапи становлення психофізичної готовності: перший етап (XV ст. – кінець XIX ст.) – виникнення теоретичних передумов та фундаментальне дослідження психофізичної готовності людини до діяльності через різнобічні контексти педагогічної, філософської, психологічної, фізичної та інших наук; другий етап (кінець XIX ст. – до 2000-х років) – дослідження психофізичної готовності як феномену у різних сферах професійної діяльності: військовій, спортивній та інженерній психології, правоохоронній діяльності; третій етап (2000-

ні роки – до теперішнього часу) – поглиблене дослідження проблемних питань психофізичної готовності до професійної діяльності;

обґрунтовано структуру психофізичної готовності працівників кримінальної поліції в контексті нормативно-правового забезпечення застосування заходів примусу та визначено функціональне призначення її основних компонентів у забезпеченні правомірного й ефективного застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї;

встановлено систему чинників, що впливають на рівень психологічної, фізичної, стрілецької та тактико-спеціальної готовності працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу;

обґрунтовано та запроваджено науково-практичні рекомендації щодо розвитку та формування психофізичної готовності працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу під час виконання службових обов'язків;

визначено особливості формування психологічної готовності працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу, а саме: наголошено, що психологічний компонент до правомірного застосування працівника кримінальної поліції НП України заходів примусу у процесі здійснення ним професійних функцій – це ядро психофізичної готовності;

запропоновано освітні методи та форми роботи працівників кримінальної поліції НП України чи здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, щодо набуття тактичних умінь та навичок правомірного й обґрунтованого застосування фізичної сили під час виконання службових завдань;

виокремлено взаємопов'язані складові вогневої підготовки працівників кримінальної поліції НП України до застосування вогнепальної зброї та визначено різновиди підготовки працівників кримінальної поліції НП України через результати (професійно важливі знання, вміння, навички та якості), які обумовлюють їх стрілецьку готовність до застосування вогнепальної зброї та які повинні бути розвинуті й сформовані у працівників кримінальної поліції, а також

через форми та методи підготовки до обґрунтованого й правомірного застосування вогнепальної зброї;

удосконалено:

теоретичний зміст дефініцій «готовність», «психологічна готовність», «фізична готовність», «психофізична готовність»;

набули подальшого розвитку:

різновиди психофізичної готовності поліцейського кримінальної поліції, а саме: психологічна, фізична, стрілецька та тактико-спеціальна;

шляхи вирішення проблемних питань щодо підвищення стану психологічної, фізичної, стрілецької та тактико-спеціальної підготовки поліцейського.

Практичне значення одержаних результатів. Викладені в дисертації положення, висновки й пропозиції можуть бути використані:

- *у науковій діяльності* – для використання науково-педагогічним складом під час проведення наукових досліджень із вивчення проблем підготовки працівників поліції до застосування заходів примусу (акт впровадження Одеського державного університету внутрішніх справ від 10 лютого 2026 року);

- *в освітньому процесі* – під час викладання таких начальних дисциплін: «Тактико-спеціальна підготовка», «Тактична підготовка», «Вогнева і тактико-спеціальна підготовка», «Професійно-психологічна підготовка поліцейського», «Основи етичної та професійно-психологічної підготовки поліцейського» під час підготовки фахівців для підрозділів поліції, їх готовності до застосування заходів примусу, а також під час розробки та вдосконалення програм підвищення кваліфікації працівників поліції, зокрема оперативних та спеціальних підрозділів, що залучаються до виконання завдань у складних та екстремальних умовах (акт впровадження Одеського державного університету внутрішніх справ від 05 лютого 2026 року);

- *у практичній діяльності* – для уповноважених підрозділів органів Національної поліції України (акт впровадження Головного управління Національної поліції в Одеській області від 12 лютого 2026 року).

Особистий внесок здобувача. Висновки та пропозиції, викладені у дисертації, становлять особистий здобуток автора. Формулювання і вирішення наукових завдань здійснено самостійно.

Апробація результатів дисертації. Сформульовані у роботі основні положення, а також висновки апробовано на таких наукових заходах: Всеукраїнська науково-практична конференція «Службова підготовка як система заходів, спрямованих на удосконалення знань, умінь та навичок працівників Національної поліції України» (02 листопада 2018 року); круглий стіл «Службово-бойова підготовка як основа професійної діяльності поліцейських» (27 листопада 2020 року); Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Правові та організаційно-тактичні засади оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України» (30 жовтня 2020 року); Всеукраїнська науково-практична конференція «Правові та організаційно-тактичні засади оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України» (29 жовтня 2021 року); III Міжнародна науково-практична конференція «Спільні дії військових формувань і правоохоронних органів держави: проблеми та перспективи» (22 жовтня 2021 року); Всеукраїнське науково-педагогічне підвищення кваліфікації «Особливості організації освітнього процесу в закладах вищої освіти юридичного спрямування та наукової діяльності у сфері права з урахуванням сучасних імперативів цивілізації» (11 вересня – 22 жовтня 2023 року); Міжнародний науково-практичний круглий стіл «Службово-бойова підготовка як основа професійної діяльності поліцейських» (30 листопада 2023 року); X Всеукраїнська науково-практична конференція (24 жовтня 2025 року).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи відображено у 14-ти публікаціях, з яких 5 – у наукових фахових журналах, 4 – у наукових періодичних виданнях інших держав, 5 – у тезах доповідей, оприлюднених на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається із анотації, вступу, трьох розділів, що поділені на десять підрозділів, висновку, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації – 298 сторінок, із них основного

тексту – 196 сторінок, список використаних джерел містить 275 найменувань і розміщений на 36 сторінках, додатки становлять 49 сторінок.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПСИХОФІЗИЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ПРИМУСУ

1.1 Генеза наукового дослідження феномену психофізичної готовності

У процесі розбудови демократичної правової держави, на сучасному етапі розвитку правоохоронних органів існує велика кількість проблемних питань, які унеможливають якість та результативність правоохоронної діяльності. Під час виконання своїх професійних обов'язків перед поліцейськими ставляться все більш складні завдання, виконувати які доводиться в надзвичайно важких, непередбачуваних ситуаціях, та які вимагають максимального психічного й фізичного напруження.

В умовах війни кримінальні правопорушення мають значно жорстокіший та агресивніший характер, супроводжуються застосуванням холодної чи вогнепальної зброї. Застосовуючи заходи примусу, у межах виконання службових обов'язків, працівники Національної поліції України повинні бути готові застосовувати у відповідь зброю та зберегти власне життя й здоров'я, а також забезпечити безпеку оточуючим. В умовах воєнного стану якість професійної підготовки працівника кримінальної поліції НП України перестає бути теоретичним питанням та, більше того, є питанням національної безпеки.

Актуальності набувають юридико-психологічні засади різновидів психофізичної готовності працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу, а саме: у науковців викликає зацікавленість питання психофізичної готовності працівників НП України до застосування заходів примусу, у тому числі й під час воєнного стану. Однак, для розкриття окресленої теми спочатку потрібно зрозуміти сутність терміну феномену «психофізична готовність».

Дослідження генези дозволяє зрозуміти, як адаптувати психіку поліцейського до «фонового» стресу під час службової діяльності. Адже,

застосовуючи заходи примусу, під час протидії злочинності, працівники Національної поліції мають бути спроможними мобілізувати внутрішні сили, протистояти впливу різноманітних стресогенних чинників, зберегти при цьому високу працездатність, адекватну та своєчасну реакцію на раптові зміни в небезпечних обставинах, здатність швидко приймати рішення в умовах дефіциту інформації та часу, а також долати наслідки впливу фізичних і психоемоційних навантажень.

Дослідження походження феномену «психофізичної готовності» дозволить простежити його трансформацію від витоків зародження до сучасних умов, включаючи воєнний стан в Україні, що надасть змогу сформувати у працівника кримінальної поліції НП України ефективну систему науково-практичних рекомендацій для стійкості до загрози, яка виникає в умовах бойового стресу.

На думку В.В. Бондаренка, стандартного шаблону дій працівника поліції під час виникнення небезпечних умов, пов'язаних із зіткненням з озброєною особою, не існує. Готовність протистояти «сто одному» нападун озброєного злочинця – це уміння прогнозувати розвиток ситуації, можливі дії супротивника, результат сутички, ступінь погрози [17].

Дискусійні питання щодо шляхів досягнення високих показників психофізичної готовності, способів мотивації професійної діяльності та формування здатності успішно протидіяти різним факторам ризику – стресовим чинникам та конфліктам – є на сьогодні предметом дослідження науковців різних галузей знань. В такому разі є необхідність у більш детальному вивченні цієї теми, з метою удосконалення законодавства щодо професійно-психологічної підготовки та психофізичної готовності поліцейського до ефективного виконання службових обов'язків.

Слід зазначити, що термін «готовність» стало з'являтися в науковій літературі у зв'язку з потребою моделювання активності особистості в різних сферах життєдіяльності; вживається у науковій літературі для визначення її як умови та регулятора діяльності, психологічного стану, установки, наявності у суб'єкта певних потреб як синтезу властивостей особистості тощо [118].

В загальному, поняття «підготовка» збагачує термін «готовність», адже підготовка до професії є формуванням готовності до неї, а система установок на працю, стійка орієнтація на виконання трудових завдань, загальна готовність до праці є психічним результатом професійної підготовки.

У контексті розкриття сутності досліджуваної тематики, слід зазначити, що під готовністю у загальному значенні розуміється стан людини, що приготувалась, зібралась в усьому, пристосувалась до чогось, може і бажає щось виконати [42].

У педагогіці термін «готовність» використовується разом із здатністю до професійної (наукової та творчої) діяльності. Готовність як інтегральна якість є взаємодією двох основних характеристик: психоемоційного стану та психологічної характеристики особистості, які проявляються у взаємній збалансованості. Саме єдність афективного, емоційного початку, когнітивних утворень, переконань і поведінкових актів у вигляді навичок, стійких реакцій є виразом сформованості психологічної готовності людини до певного виду діяльності [47].

У сучасній психології психологічна готовність розглядається як головна передумова будь-якої цілеспрямованої діяльності, її регуляції, стійкості та результативності. У психологічній літературі загалом виокремлюють два основних підходи до визначення змісту та структури психологічної готовності: функціональний та особистісний. Щодо функціонального підходу, то тут психологічна готовність трактується як певний стан психічних функцій, який забезпечує високий рівень досягнень при виконанні певного виду діяльності [196].

О.Л. Морін визначає поняття «готовності до професійного самовизначення», що є похідним від поняття «готовність до певного виду діяльності» [132]. Готовність – це свого роду показник діяльності особистості, міра її професійної компетентності. Формування готовності до професійної діяльності відбувається у процесі професійної освіти, що робить цей етап професійної підготовки надзвичайно важливим [207].

Трактування поняття «готовність» зумовлено специфікою структури конкретної діяльності, що досліджується в кожному конкретному випадку (робота в звичайних умовах, в надзвичайних ситуаціях, спортивна боротьба тощо), що й зумовлює розходження теоретичних підходів дослідників під час вивчення цієї тематики.

Слід зазначити, що готовність людини як результат підготовки до будь-якої діяльності стала об'єктом дослідження вчених досить давно. Проблематику професійної готовності науковці вивчали з різних позицій та тлумачень. Зокрема, у різнобічних аспектах готовність до діяльності як професійної підготовки досліджували: Т.А. Гармаш [37], С.В. Жидецька [65], І.В. Зозуля [69], З.Р. Кісіль [67], О.М. Кокун [83], В.А. Ліпницький [189], І.О. Машук [122], О.М. Пасько [145; 146], І.Є. Руколайніна [175], Л.М. Рябокiнь [190], О.М. Цільмак [187], І.М. Шопіна [239], Г.Х. Яворська [242] та інші [197], [198], [199], [250], [251], [252], [253], [254], [255], [256]. Окремі аспекти психофізичної готовності працівників кримінальної поліції розглядалися і нами [54], [55], [56], [57], [58], [59], [60], [61], [62].

За останні роки на основі власних досліджень були підготовлені наукові видання за актуальною тематикою, яка пов'язана з розвитком психофізичної готовності особистості до діяльності, формуванням психологічної та фізичної готовності поліцейського до дій в надзвичайних, екстремальних ситуаціях, психологічними та фізичними аспектами готовності та ін. Однак, попри таку зацікавленість недостатньо дослідженими залишаються чимало питань, у тому числі проблематика психофізичної готовності поліцейського під час виконання службових повноважень.

Під час дослідження психофізичної готовності першочергово необхідно вивчити процес становлення феномену готовності, оскільки він має власну генезу. Це надасть можливість зрозуміти сутність поняття «психофізична готовність», його специфіку, критерії та визначити основні напрями удосконалення підготовки поліцейських із подальшим формуванням рекомендацій щодо розвитку та формування психофізичної готовності у

здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських.

На нашу думку, слід виокремити етапи становлення наукової категорії «психофізична готовність». Це допоможе в подальшому дослідити загальнотеоретичні основи психофізичної готовності, а саме розкрити проблематику понятійно-категоріального апарату та різновиди психофізичної готовності поліцейського кримінальної поліції у контексті нормативно-правового-забезпечення, вивчити сучасний стан психофізичної готовності поліцейського до виконання службових обов'язків та виробити науково-практичні рекомендації щодо формування у поліцейських психофізичної готовності.

Отже, **перший етап (XV ст. – кінець XIX ст.)**. Історичний аналіз свідчить про те, що теоретичну передумову появи феномену психофізичної готовності слід поєднувати з дослідженням готовності людини до певної діяльності. Саме фізичне виховання було одним із способів підготовки людини до праці та пристосуванням до соціального середовища. У працях таких видатних педагогів XV – XIX ст. Джон Локк (англ. John Locke), Йоганн Гєнріх Пєсталюццї (нім. Johann Heinrich Pestalozzi) та інших прослідковуються елементи психофізичної готовності з філософської точки зору. Саме в цей період формується самостійний напрямок вивчення психофізичних можливостей людини.

Період кінця XVIII – першої половини XIX ст. характеризується подальшим розвитком капіталізму та буржуазних революцій, що вплинуло на розвиток військової справи. Для успішного ведення військових та оборонних дій необхідна була як військово-фізична підготовка, так і психофізична готовність. Такі обставини стимулювали розвиток останньої.

Слід зазначити, що у XIX ст. термін «готовність» разом із феноменом установки пов'язані з активним дослідженням нейрофізіологічних механізмів регуляції та саморегуляції поведінки людини, а саме:

- Д.М. Узнадзе (D.M. Uznadze), які ототожнювали його із феноменом настанови, вважаючи, що це психічний стан суб'єкта, що спричиняє поведінку (діяльність) певного характеру й спрямованості [221];

- Дж. Олпорт, визначаючи установку через призму готовності до відповіді за допомогою досвіду, який спрямовує динамічний вплив на поведінку людини [251];

- О.С. Прангішвілі, вивчаючи готовність в контексті проблем установки, зазначив, що «суттєвою загальнопсихологічною особливістю діяльності є її виникнення на основі готовності до певної форми реагування – установки, жодна діяльність не починається з пустого місця» [171];

- С.Л. Рубінштейн, який розглядав «готовність» як властивість особи, яка ставить перед собою мету та обирає способи її досягнення [270].

У цей період психологи і педагоги стверджують, що в основі будь-якої діяльності лежить готовність людини до її здійснення.

Таким чином, перші фундаментальні дослідження проблеми готовності до діяльності здійснили Д.М. Узнадзе і колектив грузинських учених-психологів. Вони дали визначення поняття «готовність суб'єкта до дії» і визначення умов її виникнення. У результаті досліджень вчені зробили висновок, що «у випадку наявності будь-якої потреби і ситуації її задоволення у суб'єкта виникає специфічний стан, який можна характеризувати як готовність, як установку його до здійснення певної діяльності, спрямованої на задоволення його актуальної потреби» [221].

Лише з кінця 50-х – початку 70-х років ХХ століття науковці почали займатися проблемою готовності до різних видів діяльності, зокрема, педагогічної, військової, психологічної. Активними дослідниками проблеми готовності до педагогічної діяльності вважаються Л.В. Кондрашова [87], яка акцентує увагу на тому, що професійна готовність передбачає високий рівень виконання професійних дій, що неможливий без певного рівня сформованості морально-психологічної готовності. Тоді як В.О. Моляко [130] надає класифікацію рівнів готовності.

Таким чином, перший етап розвитку уявлень щодо наукової категорії «психофізична готовність» знаменується виникненням теоретичних передумов та подальшим дослідженням готовності людини до діяльності через різнобічні контексти педагогічної, філософської, психологічної, фізичної та інших наук. У цей період значна увага в дослідженнях приділяється різним видам готовності: соціальному, етичному, психологічному, фізичному та ін.

Другий етап (кінець ХІХ ст. – до 2000-х років). Формується самостійний напрямок вивчення психофізичних можливостей, у тому числі й психофізичної готовності. На цьому етапі до поняття «готовність» змінюються підходи дослідження. Готовність розглядається як якісний показник саморегуляції поведінки людини, основна умова виконання людиною певних дій. Дослідження цього феномену актуалізувалося у зв'язку з необхідністю моделювання активності особистості у різних сферах життєдіяльності.

З точки зору педагогіки, М.Д. Ярмаченко досліджував готовність як високий рівень розвитку мотиваційних, пізнавальних, емоційних та вольових процесів особистості, колективу, який забезпечує успіх майбутньої діяльності; адекватна установка на майбутню діяльність [248].

В.С. Медведєв досліджував стан психологічної готовності через виявлення його фізіологічних механізмів, розкриваючи механізми активності особистості разом з його саморегуляцією та зрівноважуванням із середовищем [123].

З часом поняття готовності стало розглядатись в теорії діяльності та у зв'язку з емоційно-вольовим, інтелектуальним, морально-психологічним потенціалом особистості в їх співвідношенні із зовнішніми умовами та завданнями у майбутній професійній діяльності. Науковець А.Ф. Линенко [104] розглядав дане поняття як показник саморегуляції й адаптації на різних етапах і рівнях протікання психічних процесів, які окреслюють поведінку особистості у площині фізіології, психіки, соціальної поведінки.

На початку ХХ століття термін «готовність» почав з'являтися в науково-педагогічній літературі у зв'язку з активністю особистості в різних сферах життєдіяльності. Так, з точки зору педагогічної діяльності проблему готовності

досліджував О.М. Пехота [156]. Він вважав, що готовність до професійного саморозвитку визначає складноструктуроване утворення, яке забезпечує необхідні внутрішні умови для успішного професійного саморозвитку майбутнього вчителя. Основними показниками готовності є цілісність, динамічність, стійкість. Також він виокремлює інтеграційний, психофізіологічний та вольовий компоненти готовності.

У процесі дослідження психологічної готовності до професійної діяльності, О.В. Юдіна спільно з О.П. Федиком виділяють: мотиваційний (установка на найбільш доцільні активні дії), вольовий (самоконтроль та самообілізація) орієнтаційно-оцінний компоненти [222].

А.Ф. Линенко та інші дослідники визначали готовність як показник саморегуляції й адаптації на різних етапах і рівнях протікання психічних процесів, які окреслюють поведінку особистості у площині фізіології, психіки, соціальної поведінки тощо [104].

В цей період категорія готовності людини до праці використовується у межах військової, спортивної, психології праці, інженерної психології, при дослідженні правоохоронної діяльності людини. Також, проведено дослідження щодо аналізу психологічної готовності до управлінської діяльності [243].

В напрямку вивчення психофізичної готовності вагомі доробки внесені Г.С. Грибенюком [43], який досліджував доцільність використання фізичного виховання для вирішення питань психологічної підготовки військовослужбовців. Помічається різнобічність наукових думок та підходів щодо розуміння поняття «психофізична підготовка» залежно від сфери професійної діяльності.

Велику увагу приділено рівню професійній підготовленості під час службової діяльності пожежних та працівників органів внутрішніх справ, яка визначається через призму екстремальної психології. Зокрема, це І.Ф. Аршава та А. В. Баратинська [4], А.С. Куфілієвський [99], М.І. Томчук [220] досліджували психологічні якості особистості, які обумовлені психологічною готовністю до екстремальних видів діяльності. Особливе місце в дослідженнях професійної

готовності посідає стійкість, яка вважається психологічною якістю, оскільки відсутність умінь особи щодо регулювання свого психічного стану може призвести до важких, негативних наслідків.

Наприкінці 90-х років ряд науковців: С.К. Делікатний [50], В.І. Пліско [163], О.В.Тімченко [217] та інші роблять спроби ще глибше та різнобічніше дослідити поняття «готовність» (визначення дефініції «психологічна готовність» та «фізична готовність» та ін., а також формування наукових положень, пов'язаних із психофізичною готовністю працівників, у тому числі й поліцейських та ін.).

Отже, другий етап розвитку уявлень щодо наукової категорії «психофізична готовність» визначається активним дослідженням готовності до діяльності як феномену у різних сферах діяльності (військовій, спортивній та інженерній психології, правоохоронній діяльності).

Третій етап (2000-ні роки – до теперішнього часу). Прослідковується дослідження готовності у різних аспектах, у тому числі й психофізичної готовності в контексті теорії діяльності взагалі та й у професійній діяльності загалом. Акцентується увага на дослідженні готовності поліцейського НП України під час воєнного стану.

Розробці основ і специфічних особливостей психофізичної готовності майбутніх поліцейських та працівників НП України приділяють увагу: О.Г. Бабчук [5; 6; 253; 254], В.Г. Бабенко, Л.А. Кирієнко, В.П. Остапович [138], О.М. Бандурка [9], В.І. Барко [12; 13], Г.О. Заярін [68], О.М. Пасько [144; 152; 154; 155], О.М. Цільмак [258; 271; 272], Д.В. Швець [235] та ін.

Отже, проаналізувавши наукову літературу, ми звернули увагу на те, що терміну «готовність» кожна наука надає своє тлумачення, яке включає в себе як психологічну готовність, так і практичну (професійну) готовність до діяльності для застосування відповідних умінь та знань. Він характеризується комплексністю, багатоаспектністю та системним характером.

Незважаючи на розбіжності у трактуванні поняття «готовність», науковці дотримуються думки про те, що це – особливий психічний стан людини. Готовність включає не лише різноманітні усвідомлені й неусвідомлені установки

та визначені форми реагування, а й усвідомлення задач, моделей ймовірної поведінки, визначення оптимальних способів діяльності, оцінку своїх можливостей у їхньому співвідношенні із труднощами, що можуть виникнути, і необхідністю досягнення певного результату.

С.О. Кубіцький, надаючи визначення поняття «професійна готовність», зазначає, що вона формується в процесі здобуття освіти у навчальному закладі. Вона є результатом всебічного розвитку особистості з урахуванням вимог, що зумовлюються особливостями фаху. Він вважає, що саме готовність забезпечує регуляцію, сталість, ефективність діяльності та необхідна людині для успішного виконання своїх обов'язків, правильного використання знань, досвіду, особистих якостей, збереження самоконтролю і перебудови своєї діяльності за умов непередбачених перешкод [97].

О.В. Бикова [16] у дисертації «Формування готовності до професійної діяльності майбутніх офіцерів пожежної охорони» надає власне трактування поняття «готовність».

А.Ф. Ліненко у монографічному дослідженні, трактуючи дефініцію «готовність», зробив висновок, що готовність формується в результаті набутого певного досвіду людини, який охоплює позитивне ставлення до діяльності, усвідомлення мотивів і потреб у певній діяльності. Компонентами готовності є ставлення до діяльності або настанови, мотиви, знання про предмет і способи діяльності, навички та вміння їх використовувати [108].

На думку Н.В. Кавуненко [73], готовність випускника закладу вищої освіти зі специфічними умовами навчання, який здійснює підготовку поліцейських до професійної діяльності, складається з таких блоків: професійна орієнтація, безпосередній процес опанування знаннями і вміннями відповідної професії, адекватні змісту діяльності якості особистості.

Сучасний дослідник Т.І. Поніманська [169] виокремила види готовності; В.А. Дідковський [51] визначив рівні фізичної готовності. Акцентується увага на тому, що фізична готовність йде поряд із психологічною, що свідчить про широку розгалуженість цього поняття.

Різнобічні підходи до визначення поняття «готовність», її компоненти, структуру та складові досліджували також: С.У. Гончаренко [41], О.М. Отич [139], О.М. Полетай [167], Т.А. Садова [192], Л.М. Семенець [200] та ін.

М.А. Кришталь, В.П. Садковий, А.Г. Снісаренко, О.В. Тімченко [186] розглядають психологічну готовність до праці як поєднання знань, умінь, навичок із потребою у праці, що базується на зацікавленості, бажанні працювати, розумінні суспільного значення праці.

Г.С. Грибенюк [44] дає визначення психологічної готовності до професійної діяльності в контексті системи професійно важливих якостей, властивостей особистості, необхідних та достатніх для ефективно професійної діяльності. В.Г. Кохан [80] виділив компоненти психологічної готовності.

О.М. Пасько на основі узагальнення вчень вітчизняних дослідників виділила підходи до визначення сутності та змісту поняття «готовність», а саме: особистісний, функціональний, системний, особистісно-діяльнісний [143].

Досліджуючи аспекти формування психологічної готовності працівників органів внутрішніх справ до ефективно діяльності в екстремальних ситуаціях, І.І. Пампура вказує на те, що психологічна підготовка повинна формувати:

- вміння викликати повагу громадян;
- здатність самостійно приймати та реалізовувати рішення в невизначених ситуаціях, за умов браку інформації, часу;
- знання відповідного та правомірного реагування на ситуацію (зокрема у тих ситуаціях, коли доводиться застосовувати методи активної оборони, табельну зброю);
- емоційну стійкість в різних екстремальних ситуаціях (наприклад, при проявах ворожого ставлення до працівника з боку оточення);
- навички спілкування із представниками конфліктуючих сторін, вміння за зовнішніми ознаками визначати готовність особи до агресивних дій, знання широкого спектру вербальних та невербальних засобів, що дозволяють керувати ситуацією;

– знання та уміння щодо застосування прийомів протидії «тиску» з боку цивільних осіб [141].

Є.В. Школяр наголошує, що психологічна готовність виступає у формі психічного, активно дієвого стану особистості, як складна її якість, система інтегрованих властивостей. Одночасно особистісна готовність є регулятором діяльності, умов її ефективності.

Психологічна готовність як свідоме відображення внутрішнього потенціалу особистості у професійній діяльності забезпечує:

- формування особистісного значення професійної діяльності;
- своєчасність та доцільність поточних службових дій;
- ситуативну стійкість та здатність регулювати дії при зростанні екстремального фактора;
- відновлення початкових характеристик психологічної структури діяльності після виконання службових завдань [241].

Досліджуючи військовослужбовців внутрішніх військ, В.А. Молотай [129] надає визначення психологічній готовності як необхідній здатності до психологічної регуляції.

В.В. Ягупов [247] досліджував психологічну готовність військовослужбовця до військово-професійної діяльності.

О.С. Колесніченко [84] аналізував різні аспекти до проблем психологічної готовності працівників МНС України. На думку І.С. Лопатинської, психологічна готовність поліцейського повинна носити прикладний характер та поєднуватись із його оперативною підготовленістю (виходячи із специфіки оперативного підрозділу діяльності) [84].

О.В. Кравченко, О.В. Тимченко, В.Є. Христенко [92] визначають професійно-психологічну готовність працівника як сукупність якостей і властивостей особистості, що зумовлює стан змобілізованості психіки, налаштованість на найбільш доцільні, активні і рішучі дії у складних чи небезпечних для життя й здоров'я умовах виконання службових обов'язків.

У науковій літературі Н.В. Ложкін [112] дає визначення спортивній готовності як готовність спортсмена, що включає низку компонентів: м'язовий, функціональний, операційний, соціальний і психологічний.

Професор О.А. Поканевич на основі теоретичних та експериментальних досліджень щодо формування психологічної готовності до професійної діяльності у майбутніх пожежних-рятувальників визначила критерії сформованості психологічної готовності. Вона зазначає, що такими є якісні ознаки змістовних структурних складових, які визначаються: відданістю своїй роботі, переконанням в необхідності власної професії, потребою у професійному самовдосконаленні, бажанні досягти успіху в професії, мотивацією до успіху та уникнення невдач (мотиваційний компонент); високим рівнем вольової саморегуляції, впевненістю у собі, рішучістю, організованістю, сміливістю, високим рівнем самоконтролю (вольовий компонент); комунікабельністю, вмінням віддавати та приймати чіткі команди, повагою до колег, готовністю до взаємодії, здатністю вирішувати конфліктні ситуації (комунікативний компонент); усвідомленням обов'язку, відповідальністю (моральний компонент) [166].

Досить багато уваги дослідженню готовності працівників органів досудового розслідування приділила О.М. Пасько, яка на основі аналізу літературних джерел щодо визначення поняття «готовність», надає власне тлумачення цього терміну. Отже, готовність, на думку автора, - це інтегральний стан особистості, який визначає здатність до діяльності та бездіяльності в певній сфері (особистісній, соціальній, професійній) [153]. Загалом під час дослідження науковець вдало удосконалила види та підвиди готовності, а також провідні якості [146; 148; 152].

В роботі М.Г. Логачова [111] розглядається оптимальна бойова готовність, і у зв'язку з цим пропонуються такі види професійної готовності як: психічна (загальна та спеціальна), технічна, фізична.

Таким чином, для більш глибокого дослідження психофізичної готовності об'єктом дослідження виступають як фізична та психологічна складова особистості, так і інші види готовності, основними психофізичними

компонентами якої вважаються знання, уміння, стійкість, навички та мотиви діяльності.

В загальному, з філософської точки зору, психофізичну проблему, як проблему відношення психічної та фізичної реальності (свідомості й тіла/мозку людини) вивчав Д.П. Сепетий [201].

Активне дослідження вченими психофізичної готовності у різних галузях зумовлене підвищеними вимогами до професійної діяльності та підготовкою студентів – майбутніх фахівців. Так, одним із зацікавлених у вивченні феномену психофізичної підготовки слід назвати В.В. Пічуріна [157; 159]. Зокрема, напрямом його дослідження є теоретико-методологічні й організаційні основи психологічної та психофізичної підготовки студентів залізничних вищих навчальних закладів у процесі фізичного виховання [160; 161]. Він зазначав, що «... психологічна і психофізична підготовка студентів до професійної діяльності може здійснюватись в процесі фізичного виховання. Її доцільно розглядати як частину фізичного виховання студентів спеціалізовану стосовно психологічних і психофізичних особливостей майбутньої професійної діяльності...» [161]. Результатом його наукової роботи є припущення про те, що запропонований зміст психологічної і психофізичної підготовки студентів залізничних вузів в процесі фізичного виховання є ефективним з точки зору зниження високого рівня особистісної тривожності [158].

П.І. Губка, Д.М. Бойко та А.В. Ємець [46] досліджували психофізичну підготовку як складову частину здоров'я та виховання студентів.

Дослідник С.М. Борщов [19] розробив програми й методики спеціалізованого психофізичного тренінгу, наголошуючи на тому, що спритність є вищим ступенем психофізичної готовності.

Ю.О. Доценко [53] досліджує професійну психофізичну готовність до професійної діяльності, зазначаючи, що це сукупність фізичного розвитку, психологічної готовності, адаптаційних можливостей організму для роботи в конкретних умовах фізичної підготовленості.

Через призму дослідження психологічної готовності [103] А.А. Лиман, І.І. Приходько, Л.В. Морозова зазначають, що структура психофізичної готовності включає здатність до вольового зусилля (рішучість, сміливість, воля); професійна товариськість (товариськість, толерантність, довіра); професійна ідентичність (патріотичність, законслухняність, професійна гідність); витримка (самовладання) (організованість, дисциплінованість, обережність).

С.О. Воробйова вивчає проблему формування професійної готовності здобувача вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, до ефективної професійної діяльності. Вона вважає, що професійна готовність проявляється в діяльності й не може обмежуватись тільки певним рівнем здобутих знань, умінь й навичок. Тобто для того, аби бути кваліфікованим фахівцем, недостатньо лише одержати ґрунтовну теоретичну та практичну підготовку, потрібно уміти використовувати набуті знання на практиці, самостійно підвищувати рівень свого професіоналізму, володіти високим рівнем загальної культури та бути готовим виконувати визначені завдання [33].

Слід зазначити, що феномен психофізичної готовності після 2000-х років здебільшого досліджувався з позицій підготовки студентів різних галузей професії, зокрема й військовослужбовців. Так, наприклад, О.Д. Гусак [48] вивчав формування психофізичної готовності військовослужбовців аеромобільних підрозділів до професійної діяльності у процесі фізичної підготовки.

Не залишилися без уваги і дослідження щодо проблемних питань психофізичної підготовки здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських (майбутніх правоохоронців) та поліцейських органів досудового розслідування й інших працівників Національної поліції України.

Професійними передумовами створення концепції психофізичної готовності майбутнього поліцейського є підвищені вимоги до даного фаху, які ґрунтуються на кваліфікаційних характеристиках професії, що сприяють або перешкоджають успішному виконанню професійної діяльності. Відповідно до

ст. 30 Закону України «Про фізичну культуру і спорт», фізична підготовка є частиною загальної системи навчання та виховання працівників правоохоронних органів і спрямована на забезпечення фізичної готовності особового складу до професійної діяльності [184].

Також, згідно наказу МВС України від 26 січня 2016 року № 50 «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України», фізична підготовка в органах поліції – це комплекс заходів, спрямований на формування та вдосконалення рухових умінь і навичок, розвиток фізичних якостей та здібностей поліцейського з урахуванням особливостей його професійної діяльності [179].

Слід зазначити, що активне обговорення трансформації, осучаснення психофізичної підготовки працівників Національної поліції України в Україні зумовлене як складними соціально-економічними умовами в державі, так і вимогами основних концептуальних положень Закону України «Про Національну поліцію» [181], які виносять на порядок денний закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання системи МВС України потребу, щоб забезпечити підготовку майбутніх поліцейських, спроможних швидко й точно реагувати на будь-яку криміногенну ситуацію в межах чинного законодавства.

На сьогодні прослідковується підвищення тенденції зацікавленості та пошуку шляхів реалізації нових підходів щодо психофізичної підготовки працівників кримінальної поліції Національної поліції України (науково-практичні рекомендації, тренінги щодо розвитку та формування психофізичної готовності у здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, а також підвищення рівня та удосконалення психофізичної, вогневої підготовки працівників кримінальної поліції Національної поліції України.

Особливої актуальності набувають дослідження проблем психофізичної підготовки працівників Національної поліції щодо дій в складних, конфліктних та екстремальних умовах. Готовність майбутнього поліцейського до виконання професійних обов'язків, що супроводжується екстремальними ситуаціями,

асоціюється з готовністю уповноваженої особи до негайних, активних, рішучих дій, поєднаних із відповідальністю та почуттям професійного обов'язку.

Окремі аспекти підготовки та готовності в цілому щодо службовців та працівників МВС досліджували ряд дисертантів, що є вагомим здобутком, зокрема, Д.В. Швець «Підготовка майбутніх офіцерів МВС України до охорони і забезпечення громадського порядку в процесі фахової підготовки» [237]. Набула подальшого розвитку психічна стійкість поліцейського як основа готовності до службової діяльності у складних ситуаціях. Автор акцентує увагу на тому, що психофізичні тренінги з подолання перешкод можуть використовуватися на заняттях із професійно-психологічної підготовки для формування психологічно-важливих якостей [237].

О.М. Кретчак у авторефераті «Психологічний аналіз професійної діяльності міліціонерів ДСО МВС України та визначальні умови її удосконалення» помічає, що психологічна готовність повинна формуватися цілеспрямовано під час професійної підготовки особового складу та підтримуватися в процесі психологічного супроводження службової діяльності протягом усієї служби [94].

О.М. Волуйко в авторефераті «Психологічні чинники готовності поліцейських до інновацій у діяльності Національної поліції України» дійшла висновку, що психологічну готовність працівників поліції до інноваційної діяльності розглянуто як налаштованість поліцейських на активну поведінку із впровадження інновацій у професійну діяльність, що базується на усвідомленні корисності і доцільності відповідних нововведень, та забезпечується комплексом психологічних чинників, серед яких: особистісна та діяльнісна рефлексія, саморегуляція та самоуправління, стратегії долаючої поведінки та проактивні копінги, психологічна ресурсність [32].

Також, О.М. Пасько у наукових працях [144; 145] досліджувала окремі психологічні аспекти готовності слідчого до проведення деяких слідчих (розшукових) дій; готовність як компетентність працівників правоохоронних органів. Визначила різновиди готовності відповідно до структурно-логічної моделі готовності слідчого до професійної діяльності.

Д.О. Александров на основі здійсненого аналізу професійної діяльності правоохоронця визначив, що в структурі особистості працівника поліції найбільш суттєве значення має виокремлення рис за такими параметрами: а) індивідуально-психологічний та психофізіологічний; б) соціально-психологічний; в) діяльнісний [1].

В.В. Домніцак [52] досліджував професійну готовність «майбутніх офіцерів міліції» через усвідомлення місця і ролі фізичного виховання в системі професійної підготовки. Н.С. Чайка, Н.М. Педашевська та М.Ю. Коржевський [232] вивчали психофізичну готовність майбутніх фахівців до успішної професійної діяльності.

Питання щодо вдосконалення професійної психологічної підготовки поліцейських Національної поліції України розглядали В.І. Барко, В.П. Остапович та В.В. Барко [12], аналізуючи вітчизняний та зарубіжний досвід організації та проведення психологічної підготовки поліцейських, формування здатності успішно протидіяти стресовим чинникам, конфліктам та іншим факторам ризику. На їх думку, психологічна готовність є передумовою будь-якої цілеспрямованої діяльності, її регуляції, стійкості та ефективності, до структури якої входять такі компоненти: мотиваційний, когнітивний, операціональний та особистісний. Достатня розвиненість цих компонентів та їх цілісна єдність забезпечує високий рівень готовності людини до активної, самостійної, творчої професійної діяльності [12].

Також про потребу в психофізичній підготовці працівників правоохоронних органів наголошує і О.І. Кучеренко [100]. В.С. Полюк [168] розглядає психологічну готовність в аспекті пошуку ефективних шляхів формування готовності майбутніх офіцерів до дій із охорони та забезпечення громадського порядку.

В.П. Вербовий [23] обґрунтував підходи до оптимізації психофізичної підготовки майбутніх поліцейських; сформував модель професійно спрямованої системи фізичної підготовки здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських,

запровадив нові підходи до набуття організаційно-управлінських умінь, використання яких достовірно позитивно вплинуло на їх психофізичний стан.

Питання готовності до діяльності працівників поліції досліджувала О.М. Цільмак [229], в її працях розглянуті компоненти професійної діяльності слідчого та тих професійно важливих умінь і якостей, які їх обумовлюють. Отже, виникає все більше зацікавленості щодо дослідження проблемних питань психофізичної готовності правоохоронних органів щодо дій в екстремальних ситуаціях.

На нашу думку, слід погодитись із твердженням О.М. Цільмак [229] про те, що існує необхідність комплексного поєднання теоретичного і практичного навчання для формування та розвитку у здобувача вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, професійно-психологічної готовності до правоохоронної діяльності. На сучасному етапі реформування відомчої освіти недоцільно обмежуватися вдосконаленням викладання окремих дисциплін із правової, тактико-спеціальної, вогневої, фізичної та інших видів підготовки. Необхідно здійснювати комплексну інтегральну підготовку здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, при цьому раціонально використовувати міждисциплінарні зв'язки, поєднуючи їх на конкретних навчальних заняттях, для формування в них іншого найбільш якісного рівня професійно-психологічної готовності до правоохоронної діяльності.

Б.І. Фурманець [226] переконаний, що успіх формування психологічної готовності у здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, залежить від того, наскільки глибого усвідомлюється цей процес усіма посадовими особами, викладацьким складом.

Як бачимо, останнім часом у сфері правоохоронної діяльності поглибилось розуміння важливості психофізичної підготовки поліцейського. Ставиться питання про психологічний та фізичний супровід, як обов'язкової складової

підготовки здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських.

Необхідність проведення психофізичної підготовки здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, під час освітнього процесу та підвищення професійних навичок у поліцейських під час виконання службових повноважень обумовлена наступними чинниками:

- повноцінне та ефективне виконання службових обов'язків вимагає від поліцейського достатньо підвищеної рухової активності, напруження емоційного стану та сприйняття негативного впливу оточення;

- поліцейський особисто відповідає за свою професійну діяльність та її результати (підвищуються вимоги до таких психофізичних характеристик як витривалість, розподіл уваги, емоційна стійкість, швидкість та точність реакції тощо);

- необхідність забезпечення високого рівня інтенсивності та продуктивності праці сучасного поліцейського;

- потреба забезпечення фахівців-спеціалістів у процесі виконання професійних повноважень.

В.В. Пічурін зазначає, що «...психологічна і психофізична підготовка доповнює загальну і спеціальну фізичну підготовку та професійно-прикладну фізичну підготовку у фізичному вихованні студентів. Результатом психологічної і психофізичної підготовки має бути психологічна і психофізична готовність студента до професійної праці. Її слід розглядати як підструктуру загальної структури особистості людини. Для побудови моделі психологічної і психофізичної готовності особистості необхідно орієнтуватись на ту чи іншу модель структури особистості...» [157].

Досить вагомий внесок у дослідження зробив А.Р. Луцак [116; 117] відносно оптимізації психофізичної підготовки здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських. Зокрема, ним було досліджено та зроблено узагальнення щодо

складових поняття «психофізична готовність», а саме: функціональний стан організму, фізична підготовленість, фізичний розвиток, розумова та фізична працездатність, психофізіологічні особливості особи.

Як зазначає Т.В. Шевченко, яка досліджувала екстремальні умови в діяльності Національної поліції України через психофізичну готовність поліцейського: «...кожна екстремальна умова супроводжується значним психофізичним навантаженням на поліцейського через те, що заочно виходить за межі звичайності, суттєво відрізняється від буденного стану речей...» [238].

Способи підвищення професійної готовності працівників поліції розглядали І.В. Власенко, М.О. Чміль та О.А. Ярещенко [25]. На їх думку, підвищення боєздатності працівників поліції на цей час є єдиним шляхом протидії злочинності та порушенням правопорядку. Окрім фізичних критеріїв професійного добору, у подальшому необхідно розглядати психологічний та професійний.

О.М. Тогочинський зазначає, що саме з рівнем і обсягом доступних суб'єктові професійних знань, можливістю їхнього засвоєння, переробки, поширення та продукування потрібно співвідносити стан і рівень розвитку готовності до діяльності. Знання є операційною складовою готовності та залежать від професійних функцій спеціаліста [218].

Аналіз вітчизняних та зарубіжних напрацювань свідчить про те, що попри значні наукові досягнення, а саме велику кількість захищених дисертацій, низку виданих монографій та інших наукових напрацювань, питання стосовно психофізичної готовності поліцейського до професійної діяльності досі не вирішено. Недослідженою на достатньому рівні залишається проблема понятійно-категоріального апарату дефініції «психофізична готовність», її різновиди, нормативно-правове забезпечення та багато іншого.

Однак, дослідження психофізичної готовності поліцейського вказує на те, що теоретичне підґрунтя є системою основних ідей, узагальнених практикою та досвідом. Маючи тривалу історію, психофізична готовність на сьогодні є

об'єктом вивчення різних галузей наук – від філософії, психології, педагогіки до фізичної підготовки та юриспруденції.

Таким чином, нами було уточнено етапи становлення психофізичної готовності, а саме: **перший етап (XV ст. – кінець XIX ст.)** – виникнення теоретичних передумов та фундаментальне дослідження психофізичної готовності людини до діяльності через різнобічні контексти педагогічної, філософської, психологічної, фізичної та інших наук; **другий етап (кінець XIX ст. – до 2000-х років)** – дослідження психофізичної готовності як феномену у різних сферах професійної діяльності (військовій, спортивній та інженерній психології, правоохоронній діяльності); **третій етап (2000-ні роки - до теперішнього часу)** – поглиблене дослідження проблемних питань психофізичної готовності до професійної діяльності.

Виявлено, що психофізична готовність почала активно досліджуватись наприкінці XIX ст. та сьогодні є предметом психологічних, педагогічних, юридичних та інших наук.

1.2 Зміст дефініції «психофізична готовність» у контексті застосування заходів примусу працівниками кримінальної поліції

На сучасному етапі розвитку України, як демократичної правової держави, суспільство потребує певної трансформації в якісно новий стан, який вимагає відповідного кардинального реформування соціальних інститутів. Не виключенням є і подальше удосконалення діяльності правоохоронних органів, які є основою успішного функціонування держави.

Закон України «Про Національну поліцію» [181], який було прийнято в рамках реформування системи МВС України 02 липня 2015 року, вказує на певну диспозитивність норм, які в мирний час були достатніми, але зараз, в умовах воєнного стану, потребують конкретизації, особливо в частині професійно важливих якостей працівників кримінальної поліції НП України. В умовах війни для працівників кримінальної поліції важливими чинниками є

психологічна стійкість до бойового стресу, здатність діяти в умовах високої невизначеності, у тому числі й під час застосування заходів примусу.

Тож, актуальним питанням на даний час є визначення правових аспектів психофізичної готовності поліцейського під час виконання службових обов'язків, при застосуванні заходів примусу. Початковим кроком, на нашу думку, є урегулювання проблемних питань теоретичного характеру, яке визначається саме в приведенні у відповідність термінів та дефініцій.

Таке поняття як «психофізична готовність» потребує своєї модифікації, адже основні теоретичні положення змісту розкриваються через понятійно-категоріальний апарат дефініції, через який фіксуються найзагальніші, суттєві властивості предмета теорії, які є її складовими. Уточнення та наповнення новим змістом наукових даних є необхідним у зв'язку з тим, що в науковому полі помічається різнобічне тлумачення змісту поняття «психофізична готовність», розкриття його сутності є поверхневим, оскільки більше акцентується увага на його змістовному наповненні. Таким чином, відсутність чіткого розуміння того, що є «психофізична готовність» призводить до певних суперечностей як у науці, так і на практиці. Адже важливим результатом підготовки майбутніх фахівців у процесі навчання є формування психофізичної готовності особистості до професійної діяльності.

Змістовне визначення понятійно-категоріального апарату «психофізичної готовності» неможливе без уточнення таких понять як «готовність», «психологічна готовність» та «фізична готовність». Аналіз точок зору науковців щодо інших видів готовності до професійної діяльності надасть змогу більш глибоко проникнути в сутність цього поняття та уточнити зміст цієї дефініції.

Так, в загальному, категорію «готовність» можна розуміти як стан людини, умову, регулятор чи установку, залежно від специфіки структури діяльності та від видів професійної діяльності.

Н.П. Мазур зазначає, що в літературі існує два підходи до визначення поняття «готовності»:

- 1) розуміння готовності як певного психічного стану;

2) розуміння готовності як певної властивості або системи властивостей та якостей особистості [118].

Аналізуючи наукові праці у різних галузях науки, нами встановлено, що вчені по-різному розкривають зміст поняття «готовність». Отже, на їхню думку, «готовність» це:

в психологічних науках:

– виявлення суті властивостей і стану особистості; концентрований показник діяльності особистості, міра її професійної здібності (І.Л. Моначин, Т.В. Попик) [131];

– система психологічних якостей, що визначає потенційну можливість долати труднощі й успішно виконувати завдання (П.В. Макаренко) [119];

– здатність до психологічної саморегуляції, готовність діяти у нестандартних умовах, уміння передбачати майбутнє, формувати певну реакцію організму у складних непередбачених умовах (В.А. Молотай) [129];

– інтегративне особистісне утворення, яке складається із короткочасної та тривалої готовності і забезпечує його психологічну придатність до діяльності в екстремальних умовах (О.М. Кокун) [82];

– функціональний стан, котрий сприяє успішній діяльності та забезпечує її високий рівень (В.П. Москалець) [133];

– комплекс мотивів, знань, умінь та навичок, особистісних якостей, що є передумовою будь-якої цілеспрямованої діяльності, її регуляції, стійкості та ефективності. Це складне, багатоаспектне особистісне утворення, що охоплює функціонально пов'язані між собою та такі взаємообумовлені компоненти, як мотиваційний, когнітивний, операційний та особистісний (Л.М. Карамушка) [75];

– особливий тривалий психічний стан, що характеризується оптимальною мобілізацією всіх ресурсів організму та формується на підставі сукупності особистісних якостей людини й завдяки цілеспрямованій підготовці до виникнення цього стану (залежно від ступеня мотивації особистості на виконання дії) (А.Г. Бахтов) [14];

– результат підготовки (підготовленості) до певної діяльності і стійке, багатоаспектне та ієрархізоване утворення особистості, яке містить набір компонентів (мотиваційний, когнітивний, операційний тощо) (О.О. Самойленко, П.П. Лисак) [196];

– уявлення особи про ті обставини, в яких вона має брати участь в якості її активного учасника (О.Ю. Булгакова) [22];

– стійка внутрішня готовність діяти (М.І. Томчук) [219];

– інтегративна здібність (комплекс здібностей) (Г.О. Балл) [7; 8];

– взаємодія двох основних характеристик: психоемоційного стану та психологічної характеристики особистості, які проявляються у взаємній збалансованості (Т.П. Гуркова) [47];

– наявність певної психологічної установки на досягнення очікуваного результату; психологічна установка (О.А. Волинчук) [29];

– концентрований показник суті діяльності особи, міра її професійної здібності; виявлення суті властивостей і стану особливостей (Н.В. Кавуненко) [73];

– складне, багатоаспектне особистісне новоутворення, що містить функціонально пов'язані між собою та взаємообумовлені компоненти (А.С. Король) [89];

в педагогічних науках:

– психолого-педагогічна таксономія необхідного і достатнього комплексу професійно-важливих якостей і властивостей особистості (О.В. Бикова) [16];

– багатоаспектне утворення, що поєднує в собі: усвідомлення соціальної відповідальності, намагання самостійно виконувати професійні завдання та належний рівень умінь і якостей, необхідних для педагогічної діяльності (знання з психології, використання новітніх технологій, високий рівень педагогічної майстерності тощо) (Ю.С. Чапюк) [233];

– цілісне стійке полікомпонентне утворення, яке забезпечується позитивною мотивацією, оволодінням сучасною технологією формування гуманістичних якостей (І.В. Бужина) [20];

– цілісне утворення, яке характеризує емоційно когнітивну і вольову мобільність суб'єкта в момент його включення в діяльність певного спрямування (А.Ф. Линенко) [104];

– інтегративна якість особистості (І.В. Гавриш) [35];

– стійке цілісне інтегративне утворення особистості, що забезпечує її залучення у підготовку та реалізацію кожного етапу професійної діяльності (Т.В. Бережинська) [15];

– це налаштування особистості на певну поведінку, установка на активні й доцільні дії, пристосування особистості до успішних дій у цей момент, обумовлені мотивами та психічними особливостями особистості (Е.М. Сивохоп, І.І. Маріонда) [203];

– цілісна інтегрована якість особистості, що найбільш повно описує емоційну, когнітивну та вольову мобільність особи в момент включення в діяльність (З.Н. Курлянд) [98];

– активно-дійовий стан особистості та її певна поведінка, що мобілізує сили з метою виконання будь-якого завдання для досягнення необхідного результату, в якому і визначається успішність активності особистості (Р.Т. Сімко) [205];

– своєрідна межева характеристика професійної кваліфікації, компетентності (С.В. Михнюк) [127];

– це єдність стійких і ситуативних установок на активні і відповідні дії (Л.В. Пляка) [165];

– внутрішня здатність особистості, яка характеризується певною цілісністю та виступає ознакою професійної кваліфікації, а також результатом цілеспрямованої підготовки (О.О. Лілік) [107];

– цілеспрямоване вираження особистості, що включає її переконання, погляди, мотиви, почуття, вольові та інтелектуальні якості, знання, навички, вміння, установки (С.Д. Максименко, О.М. Пелех) [121];

– процес вироблення майбутньої професійної діяльності залежно від отриманих у ході професійної підготовки знань, умінь, навичок та сформованого рівня компетентності (Т.Г. Гуцан) [49];

– цілісне, відносно стійке особистісне утворення, що є сукупністю взаємопов'язаних особистісних мотиваційно-ціннісних, когнітивно-інтелектуальних і операційно-діяльнісних детермінант безперервного професійного зростання учителя-вихователя, котрі забезпечують оптимальну реалізацію самоосвіти, самовиховання, самоактуалізації та самоменеджменту у професійній діяльності педагога (Т.В. Шестакова) [240];

– активний стан особистості, що забезпечує її самореалізацію у підготовці та вирішенні певних завдань на основі власного досвіду (І.О. Зайцева) [67];

в юридичній психології:

– інтегральний стан особистості, який визначає здатність до діяльності та бездіяльності в певній сфері (особистісній, соціальній, професійній) (О.М. Пасько) [153].

– стійке психологічне утворення, що забезпечує його здатність до успішного виконання завдань (І.Е. Ковальська) [79];

– складне цілісне утворення психіки людини, що інтегрує в собі низку психологічних феноменів, які знаходяться в тісному взаємозв'язку, має складну динамічну структуру, між компонентами якої існують функціональні зв'язки (О.С. Колесніченко) [84];

– це виборча активність, що прогнозує, на стадії підготовки, що настроює організм, особистість на майбутню діяльність (В.М. Шалаєв, О.М. Цільмак, М.А. Чуносков) [234].

Л.В. Волик дійшов висновку, що доцільно виокремити два основні підходи у трактуванні феномену «готовність»: функціональний та особистісний. Функціональний підхід до визначення поняття ґрунтується на розгляді готовності як «предстартової активізації психічних функцій». За умов особистісного підходу готовність є дієвим станом особистості, що виражається в здатності до продуктивної реалізації знань, умінь та навичок і дозволяє особистості швидко орієнтуватись, продуктивно реалізовувати прийняте рішення, створювати творчу атмосферу [28].

Як вважає Г.Ю. Одинцова, готовність як установка особистості може бути сформована виключно у вигляді потенційної схильності фахівця до певної поведінки у формі застосування наявного арсеналу професійних знань та вмінь у відповідних ситуаціях професійної діяльності [136].

Стан готовності за Д.О. Александровим визначається правовою освіченістю, правильним розумінням своїх завдань і обов'язків, знанням порядку несення служби та правил застосування зброї і спеціальних засобів [1].

Таким чином, аналізуючи поняття «готовність», ми бачимо, що головною науковою категорією в різних напрямках, що досліджується у поглядах вчених, є те, що вона в загальному включає в себе знання, вміння, досвід щодо певного виду діяльності. На нашу думку, у складі готовності дослідники здебільшого виділяють знання та уміння застосування на практиці, а також стан готовності до певних дій, беручи до уваги мету, зміст, принципи та специфіку діяльності.

Таким чином, поняття «готовність» науковці визначають із різним підходом, залежно від специфіки діяльності. Отже, готовність – це:

у функціональному значенні:

- особливий психічний стан (А.Г. Бахтов, Т.П. Гуркова, О.В. Бикова) [14; 47; 16];
- показник діяльності (І.Л. Моначин, Т.В. Попик, Н.В. Кавуненко, Т.Г. Гуцан) [131; 49; 64];
- налаштування (Е.М. Сивохоп, І.І. Маріонда, І.Е. Ковальська, В.М. Шалаєв, О.М. Цільмак, М.А. Чуносков) [203; 79; 234];
- інтегративне особистісне утворення (О.М. Кокун) [83];
- функціональний стан (В.П. Москалець, М.І. Томчук) [133; 220];
- утворення (О.О. Самойленко, П.П. Лисак, А.С. Король, Ю.С. Чапук, І.В. Бужина, А.Ф. Линенко, О.С. Колесніченко) [196; 89; 233; 20; 104; 84];
- здатність (В.А. Молотай, О.О. Лілік) [129; 107];
- активний стан особистості (І.О. Зайцева) [67].

Під час дослідження змісту терміну «готовність» акцентується увага на процесуальних якостях особистості, що мають значення для діяльності, пов'язуючи його із працездатністю, передстартовою активізацією психічних функцій людини, її

умінням мобілізувати необхідні фізичні й психічні ресурси для виконання діяльності;

в особистісному значенні:

- система психологічних якостей (П.В. Макаренко) [119];
- комплекс здібностей та якостей (Л.М. Карамушка, Г.О. Балл) [74; 7; 8];
- якість особистості (І.В. Гавриш, З.Н. Курлянд, С.В. Михнюк) [35; 98; 127];
- стійке цілісне інтегративне утворення особистості (Т.В. Бережинська, Т.В. Шестакова) [15; 240];
- певний стан (Р.Т. Сімко, О.М. Пасько) [205; 153];
- установка (О.А. Волинчук, Л.В. Пляка, Г.Ю. Одинцова) [29; 165; 136];
- уявлення (О.Ю. Булгакова; Д.О. Александров) [22; 1];
- вираження особистості (С.Д. Максименко, О.М. Пелех) [121].

Окрім цього, на думку І.В. Гавриш, готовність особистості до діяльності виявляється, перш за все, в її здатності до організації, виконання і регулювання своєї діяльності. Крім того, готовність до діяльності зумовлюється багатьма факторами, найважливішим із яких є система методів і цілей, наявність професійних знань і вмінь, безпосереднє включення особистості в діяльність, у процесі якої найбільш активно формуються потреби, інтереси і мотиви здобуття суттєвих, значущих знань і вмінь [34].

Також, науковці акцентують увагу на індивідуально-особистісних якостях, обумовлених характером майбутньої діяльності, на комплексі інтегрованих різномірних властивостей. Такі якості виражають спрямованість особистості на відповідну діяльність.

Отже, на нашу думку, під **готовністю** слід розуміти стан налаштованості особи, який полягає в здатності вчиняти певні дії або уникати їх в різних сферах життєдіяльності.

Слід зазначити, що О.А. Сиротюк вдало підкреслює те, що готовність до діяльності охоплює не лише усвідомлені чи неусвідомлені настанови на певні форми реагування, а й усвідомлення завдання, моделі вірогідної поведінки,

оцінювання своїх можливостей у співвідношенні з майбутніми труднощами, визначення оптимальних засобів діяльності [204].

Також Д.В. Швець стверджує [236], що готовність свідчить про можливість та спрямованість фахівця професійно діяти на високому рівні. Вона є ключовою умовою швидкої адаптації до професійної діяльності та подальшого професійного становлення, самореалізації і самовдосконалення особистості.

На думку А.М. Волощука [31], О.А. Ігнатюка [71] та М.М. Козяра [80], готовність не є вродженою, а виникає в результаті набуття людиною певного досвіду, що заснований на її позитивному ставленні до певної діяльності, усвідомленні мотивів і потреби.

Т.Г. Жаровцева зазначає, що у психологічних дослідженнях поняття «готовність до діяльності» розглядається як відповідність такому психічному стану особистості як «настанова», тому готовність до певної діяльності передбачає реалізацію соціальної установки [64].

Слід зазначити, що у науковій сфері не визначене питання щодо тотожності понять «готовність» та «підготовленість». Так, наприклад, Д.В. Лісовий [110] під час дослідження професійної готовності вживає поняття «підготовленість». Однак, ми погоджуємось із думкою Д.В. Швеця [236], який вважає, що сам процес підготовки передбачає попереднє формування необхідних особистісних якостей від найнижчого до вищого рівня підготовки фахівця, за результатами якого відбувається формування стійкості якості – готовності до виконання професійних завдань. На нашу думку, саме стан готовності формується на основі набутих на певний момент умінь та навичок (наприклад, професійно важливих якостей та умінь).

Готовність як установка особистості може бути сформована лише у вигляді потенційної схильності фахівця до певної поведінки у професійних ситуаціях. Знання та вміння не відіграють визначальної ролі. Інша справа, що готовність має бути спрямована на здатність людини застосовувати наявний арсенал професійних знань та умінь у відповідних ситуаціях професійної діяльності (Г.Ю. Одинцова) [136].

С.К. Делікатний та Ж.Ю. Половнікова визначають психологічну готовність до служби як систему сформованих професійно значущих індивідуально-психологічних якостей особистості, яка володіє необхідними професійними знаннями, уміннями та навичками, що проявляються в стані змобілізованості особистості до виконання професійних знань [50].

Процес формування професійної готовності – це багатопланове утворення, усі компоненти якого взаємозалежні і взаємообумовлені (Т.Г. Жаровцева) [64].

С.А. Мул відзначає, що у численних соціологічних, педагогічних і психологічних дослідженнях існує тенденція вживати поняття готовність, як в широкому діапазоні значень, так і в контексті достатньо різнобічного спектра психологічних явищ: готовність до ризику, діяльності, праці, вибору професії, професійної діяльності, політичної діяльності, педагогічної діяльності, бойової діяльності тощо. В соціології й інших суспільних науках поняття «психологічна готовність» розглядається в контексті соціального переходу індивіда або групи людей з одного соціального стану в інший [134].

Що стосується психологічної готовності, то її формування вивчалось та й вивчається зараз у контексті ведення бойових дій військовими – В.І. Алещенком [2], готовності щодо виконання бойових завдань військовослужбовцями – О.М. Кокун, В.М. Мороз, І.О. Пішко, Н.С. Лозінська [224]. Підготовлено ряд дисертаційних досліджень стосовно психологічної готовності прикордонників – М.Ю. Литвинчук [106], О.О. Самойленко [195].

Окремо слід відмітити дослідження психологічної готовності здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських – О.С. Цокур [231], Н.С. Нагорна [135].

На нашу думку, психологічну готовність можна розглядати через призму: установки, диспозиції особистості, системи відносин, як мотив, спрямованість особистості та ін. Так, вчені визначають:

у психологічних науках:

– комплексне психологічне утворення, що має складну структуру, та між компонентами якої існує функціональний взаємозв'язок, що забезпечує успішні та результативні дії при виконанні завдань за призначенням (О.С. Колесніченко) [84];

– необхідна здатність до психологічної саморегуляції, активність до дій у нестандартних умовах, уміння передбачати майбутнє, формувати певну реакцію організму у важких непередбачених ситуаціях (В.А. Молотай) [129];

– система професійно-важливих якостей, властивостей особистості, необхідних та достатніх для ефективної професійної діяльності (Г.С. Грибенюк) [44];

– це виявлення суті властивостей і стану особистості (О.А. Жирун) [66];

– особливий психічний стан, що забезпечує успішне виконання професійних завдань, прийняття самостійних рішень, кваліфікується як психологічна готовність і професійно важливе складне особистісне утворення, яке включає в себе позитивне ставлення до професій, достатньо стійкі мотиви діяльності; адекватні вимогам професійної діяльності риси характеру, здібності, прояви темпераменту; необхідні знання, уміння, навички; стійкі професійно важливі особливості сприймання, пам'яті, уваги, мислення, емоційно-вольових якостей тощо (Б.А. Якимчук) [247];

– комплекс взаємопов'язаних та взаємообумовлених психологічних якостей, які забезпечують ефективність професійної діяльності (Л.М. Карамушка) [75];

у педагогічних науках:

– складне особистісне утворення, що включає в себе ідейно-моральні і професійні погляди і переконання, професійну спрямованість психічних процесів, оптимізм, налаштування на працю; спроможність до подолання труднощів, самооцінку результатів праці, потребу у професійному самовихованні, що забезпечує високі результати праці (Л. В. Кондрашова) [86];

– особливий психічний стан, як особистісне утворення, як спрямованість свідомості на виконання дії, як сукупність різноманітних якостей особистості (Є.І. Єрмоленко) [63];

– інтегральна освіта, яка охоплює наявність індивідуальних нахилів, спеціальних знань, умінь і навичок, а також комплекс індивідуальних психологічних, психічних і характерологічних особливостей, що забезпечують високу ефективність професійного функціонування людини (Р.І. Лучечко) [114];

– вирішальна умова швидкої адаптації до умов праці і подальшого професійного удосконалення кваліфікації майбутнього спеціаліста; комплекс взаємопов'язаних та взаємозумовлених психологічних якостей, наявність яких має сприяти успішній діяльності та взаємодії всіх суб'єктів професійної діяльності (Л.В. Пляка) [165];

– сукупність інтелектуальних, емоційних, мотиваційних і вольових сторін психіки людини (О.В. Савицька) [191];

у юридичній психології:

– ієрархічно організована система професійно важливих індивідуально-психологічних якостей особистості, яка оволоділа необхідними професійними знаннями, уміннями і навиками, що проявляється в стані оптимальної змобілізованості на виконання професійних завдань (Г.Х. Яворська) [245];

– інтегративне утворення, яке містить три взаємозумовлені і взаємозалежні підструктури: функціональну, емоційну та особистісну (О.В. Іванова) [70];

– активнодіючий стан особистості, який є провідним фактором формування професійних якостей фахівця МВС (О.В. Тимченко) [216].

Як зазначає В.О. Лефтеров, цілеспрямоване формування професійної психологічної готовності у представників ризиконебезпечних професій передбачає: ознайомлення з екстремальними факторами і ситуаціями з метою зниження чи усунення негативних емоційних реакцій на них; підвищення опірності до екстремальних розумових труднощів, розвиток винахідливості, кмітливості, ініціативи, швидкості реакцій, звикання до надмірних емоційних навантажень і напружень, навчання подолання вольових труднощів, розвинення якостей активності, наполегливості, мужності і сміливості, звикання до подолання фізичних труднощів та дискомфорту, підвищення витривалості і працездатності, швидкості і точності рухових реакцій, підвищення звичайних

професійних дій зі збереженням високих результатів у будь-яких передбачених екстремальних ситуаціях, формування вміння володіти собою і своїми психічними станами та впевненості у собі [102].

Тож, на думку науковців, «психологічна готовність» - це:

- необхідна здатність до психологічної саморегуляції (В.А. Молотай) [129];
- система професійно-важливих якостей (Г.С. Грибенюк) [44];
- виявлення суті властивостей і стану особистості (О.А. Жирун) [66];
- особливий психічний стан (Б.А. Якимчук, Є.І. Єрмоленко) [247; 63];
- комплекс взаємопов'язаних та взаємообумовлених психологічних якостей (Л.М. Карамушка) [74];
- складне особистісне утворення (Л.В. Кондрашова) [86];
- система професійно важливих індивідуально-психологічних якостей (Г.Х. Яворська) [245];
- інтегративне утворення (О.В. Іванова) [70];
- стан особистості (А.В. Тимченко) [216].

Ми вважаємо, що **психологічна готовність** – це специфічна психічна самоналаштованість особи на щось (певну діяльність або бездіяльність).

О.А. Жирун [55] зазначає: «...ядро готовності становлять психічні процеси і властивості. Зміст психологічної готовності складають інтегральні характеристики особистості, що включають в себе інтелектуальні, емоційні і вольові властивості, професійно-моральні переконання, потреби, звички, знання, вміння і навички, педагогічні здібності...» [66].

Критеріями сформованості психологічної готовності фахівця є якісні ознаки змістовних структурних складових, які визначаються: мотивацією до успіху, до уникнення невдач, метою професійної діяльності, приватними цілями, способами реалізації цілей діяльності (мотиваційний компонент), рівнем нервово-психічної стійкості (типологічний компонент), вольовою саморегуляцією, наполегливістю, самовладанням (вольовий компонент), особливостями оперативної пам'яті, проявом уваги, розумовими здібностями

(когнітивний компонент), плануванням, оцінкою результатів, програмуванням, моделюванням, гнучкістю та автономністю (регуляторний компонент) [84].

На думку О.В. Філя, поняття психологічної готовності до професійної діяльності є важливою складовою особистісної готовності до професійної готовності майбутнього фахівця соціальної сфери і включає певні професійно важливі риси особистості: переконання, здібності, інтереси, професійну пам'ять, мислення, увагу, спрямованість думки, працездатність, емоційність, моральний потенціал особистості, які здатні забезпечити успішне виконання професійних функцій [223].

Б.І. Фурманець визначає психологічну готовність до дій в надзвичайних ситуаціях як найважливішу складову всебічної професійної підготовленості, суттєву передумову успішного виконання завдань цивільного захисту України [226].

З точки зору С.Д. Максименка, психологічна готовність до певної діяльності є істотною передумовою її цілеспрямованості, регулювання та ефективності. Вона являє собою цілісне виявлення особистості, включаючи її переконання, погляди, ставлення, почуття, вольові та емоційні якості, знання, навички і вміння, установки. Вона допомагає людині успішно виконувати свої обов'язки, правильно використовувати знання, досвід, особисті якості, зберігати самоконтроль та перебудовувати свою діяльність при прояві несподіваних перепон [120].

Натомість, у своїй праці М.В. Кондрашов зазначає, що професійно-психологічна підготовленість є багажем знань, умінь та навичок професійної діяльності, передумовою психологічної готовності [87].

В.І. Барко визначає психологічну готовність керівника органу внутрішніх справ до управлінської діяльності як «довготривалий психічний стан, який структурно складається з комплексу суб'єктивних і об'єктивних компонентів і включає в себе мотиви, інтереси, здібності, темпераментні і характерологічні особливості, знання й вміння, які в комплексі забезпечують здатність до успішної діяльності» [11].

Що стосується психологічної готовності поліцейського до емоційно сприятливої взаємодії з громадянами, то, на думку І.С. Лопатинської, це складне особистісне утворення, яке поєднує установку на психологічний комфорт, емоційний добробут, захищеність, підтримку та сприятливі умови для взаємодії за допомогою особистісних якостей (комунікативність, емоційність, емпатія, креативність) поліцейського (І.С. Лопатинська) [113].

За І.В. Платоновим, психологічна готовність особистості до правоохоронної діяльності становить собою складну, інтегральну властивість людини, яка характеризує її придатність до виконання загальних вимог професійної правоохоронної діяльності [162].

Слід зазначити, що багатоаспектність та різнобічність думок прослідковується й під час дослідження й фізичної готовності. Нами встановлено, що здебільшого проблемні питання цього феномену вирішуються з точки зору педагогіки та професійної (військової) діяльності.

Так, під терміном «фізична готовність» вчені розуміють:

у психологічних науках:

– конкретний фізичний стан, що забезпечує успішне виконання будь-якого виду діяльності та характеризується відповідним тілесним розвитком, визначеним функціональним станом організму та необхідним рівнем рухової підготовленості (В.А. Шейченко) [239];

у педагогічних науках:

– фізична підготовленість особистості до успішного виконання будь-якої діяльності, як налаштування особистості на певну поведінку, яка передбачає наявність певного запасу знань, умінь і навичок у галузі фізичної культури (В.А. Волков) [30];

– цілісна система фізіологічних якостей (підсистем) особистості, взаємодія яких забезпечує підтримання оптимальної їх працездатності, досягнення належного рівня адаптаційних можливостей і, як результат, – високоефективної діяльності (О.М. Кокун) [81];

– стійке новоутворення в структурі особистості, яке проявляється в спрямованості її дій на постійне удосконалення, оптимізацію і оновлення професійної діяльності (Т.Г. Темерівська) [213];

– стійкий стан організму, який характеризується постійним налаштуванням на оптимальний розвиток фізичних, фізіологічних можливостей та морфологічних показників шляхом самовдосконалення (О.С. Павлюк) [140];

– інтегральний прояв низки властивостей особистості зі спрямованістю на певний рід діяльності (Л.Ю. Султанова) [211];

у юридичній психології:

– інтегральний стан слідчого, який визначає його здатність до витримки фізичного навантаження (О.М. Пасько) [153];

– особливий психічний стан, що посідає проміжне місце між психічними процесами та фізичними властивостями особистості, створюючи певний функціональний рівень, на основі якого розвиваються процеси, необхідні для фізичного забезпечення результативної діяльності (Ю.М. Антошків) [3];

– спроможність виконувати тривалі та важкі бойові й функціональні завдання професійної діяльності в умовах фізичного та психічного стресів (Д.С. Грищенко, О.М. Ольховий) [45].

Відповідно до Тимчасової настанови з фізичної підготовки у Збройних Силах України, під фізичною готовністю розуміється ступінь оволодіння встановленими стандартами фізичної підготовки, які забезпечують здатність військовослужбовців ефективно виконувати завдання за призначенням відповідно до займаних посад (військових спеціальностей) [215].

Окрім цього, актуальним є дослідження стану фізичної готовності здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, до захисту України. Так, під фізичною готовністю В.П. Ільченко та Г.П. Грибан розуміють фізичний стан, який дозволяє виконувати фізичні навантаження та подолання перешкод, які можуть зустрічатися відповідно до вимог виконання військового завдання [72].

О.О. Старчук зазначає, що фізична готовність майбутнього офіцера – це професійно-особистісне новоутворення, що формується у процесі фізичної підготовки, забезпечує можливість сформувати у майбутніх офіцерів ситуацію успіху і результати її в процесі професійного становлення й самовдосконалення під час військової служби [210].

Під час пошуку шляхів підвищення працездатності військовослужбовців, О.В. Красницька [93] зазначає, що заняття з фізичної підготовки забезпечує фізичну готовність військових до виконання професійних завдань, стійкого перенесення фізичних навантажень, розвиток фізичних якостей, формування військово-прикладних навичок та вмінь, виховання вольових якостей, зміцнення здоров'я та підвищення стійкості організму до впливу несприятливих умов і факторів бойової діяльності [93].

Таким чином, фізичну готовність визначають як:

- інтегральний стан (О.М. Пасько) [153];
- фізичний стан (В.А. Шейченко) [239];
- налаштування особистості (В.А. Волков) [30];
- систему фізіологічних якостей (О.М. Кокун) [81];
- стійкий стан організму (О.С. Павлюк) [140];
- психічний стан (Ю.М. Антошків) [3];
- спроможність (Д.С. Грищенко, О.М. Ольховий) [45].

Однак, ми визначаємо **фізичну готовність** як фізичне налаштування особи на активність або пасивність.

За В.В. Пічуріним, фізкультурна і спортивна діяльність активно використовується для вирішення завдань психологічної і психофізичної підготовки у ряді сфер професійної діяльності (збройні сили, МВС та ін.) [160].

Згідно положень ст. 30 Закону України «Про фізичну культуру і спорт», фізична підготовка є частиною загальної системи навчання та виховання працівників правоохоронних органів і спрямована на забезпечення фізичної готовності особового складу до професійної діяльності [184].

Таким чином, розглянувши різні підходи науковців щодо таких понять як: «готовність», «психологічна готовність» та «фізична готовність», ми встановили, що попри досить активне дослідження психофізичної готовності в різних галузях наук чіткого визначення дефініції немає, що нашою метою є глибоке різностороннє дослідження його сутності та визначення власного поняття «психофізична готовність».

Так, ми помітили, що такі терміни як «психофізична підготовка» та «психофізична готовність» здебільшого використовуються в науковому обігу щодо підготовки до різних видів професійної діяльності. Наприклад, М.В. Москаленко, В.С. Откидач та інші [225] досліджують формування психофізичної готовності військовослужбовців. Так, на основі проведеного аналізу та узагальнення літературних джерел і керівних документів вивчають питання удосконалення психофізичної готовності військовослужбовців засобами спеціальної фізичної підготовки.

На їх думку, психофізична підготовка військовослужбовців – це педагогічний процес формування психологічної стійкості військовослужбовця під час виконання фізичних вправ із високою щільністю і навантаженням спеціальними засобами, що вимагають нервово-психологічного напруження [225].

Таким чином, «психофізична готовність» - це:

у педагогічних науках:

– цілісна система фізичної, адаптаційної, інформаційної, мотиваційної готовності та когнітивних функцій, взаємодія яких забезпечує підтримання оптимальної працездатності фахівця та високоефективне здійснення ним професійної діяльності (А.В. Мельніков, О.Я. Слівінський) [125];

– стан, що характеризується динамічною концентрацією внутрішніх сил індивіда та дозволяє йому раціонально керувати своєю професійною діяльністю (Н. Височкіна, Л. Гуніна, О. Хацаюк та інші) [128];

– здатність витримувати інтенсивне тривале психоемоційне навантаження без зниження продуктивності діяльності (В.В. Танська) [211];

у юридичній психології:

– складний стан, до якого входять високорозвинені пізнавальні, емоційні і вольові процеси (В.М. Шалаєв, О.М. Цільмак та М.А. Чуносів) [234].

Ми вважаємо, що **психофізична готовність** – це інтегральний стан психічної та фізичної налаштованості особи на певну діяльність чи бездіяльність. Психофізична готовність не є вродженим станом налаштованості, оскільки виникає в результаті набуття певного досвіду щодо психічної та фізичної витривалості та стійкості. Її сутність полягає в здатності до протистояння, регулювання та організації своїх дій.

Дослідники V.O. Lisowski, P. Yu. Mihuta акцентують увагу на доцільності вивчення та дослідження питань, що стосуються корекції психофізіологічних якостей військовослужбовців у процесі підготовки військових фахівців [264].

Колектив авторів (С.П. Гіренко, М.В. Голубничий, В.С. Тулінов та інші) визначають складники, які впливають на психофізичну готовність майбутніх офіцерів-правоохоронців, що дозволить у майбутньому розширити теоретичні основи формування психологічної стійкості представників досліджуваної категорії до дій в екстремальних умовах, а також забезпечить раціональну побудову системи спеціальної фізичної підготовки майбутніх офіцерів-правоохоронців [188].

Щодо визначення професійної психофізичної готовності, то Ю.О. Доценко визначає, що це сукупність фізичного розвитку, психологічної готовності, адаптаційних можливостей організму для роботи в конкретних умовах фізичної підготовленості [53].

Слід відмітити і дисертаційне дослідження О.Д. Гусака, який надав теоретичне обґрунтування особливостей професійної діяльності військовослужбовців через призму психофізичної готовності. На його думку, використання на заняттях методів фізичної підготовки сприятиме підвищенню ефективності психофізичної готовності та розв'яже завдання підготовки військовослужбовців аеромобільних підрозділів до ведення бойових дій в умовах сучасного бою [48]. Окрім цього, деякі науковці (Н. Височкіна, Л. Гуніна,

О. Хацаюк та інші) зазначають, що поєднання засобів психологічної та спеціальної фізичної підготовленості представників «силового блоку» України забезпечує їх психофізичну готовність до професійної діяльності та є інтегральним показником, який демонструє рівень їх професійної підготовленості (рівень сформованості прикладних професійних компетентностей) [128].

Досліджуючи формування психофізичної готовності здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських до військово-професійної (бойової) діяльності, А.О. Хабчук та О.О. Старчук зазначають, що формування психофізичної готовності здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, досягається моделюванням на навчальних заняттях із фізичної підготовки екстремальних, стресових ситуацій із використанням прийомів рукопашного бою, подолання природних та штучних перешкод, марш-кидків, військово-прикладного плавання та інших прикладних вправ [227]. На нашу думку, певним чином, високий рівень психофізичної готовності досягається і на навчальних заняттях з фізичної підготовки у здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських.

Ряд науковців (М.І. Ануфрієв, С.Є. Бутов, О.Ф. Гіда, С.М. Решко) вважають, що спеціальна або психофізична готовність характеризує здатність працівника поліції ефективно діяти в складних умовах оперативно-службової діяльності, тобто відчувати просторово-часові характеристики дій супротивника, визначати його мотиваційну спрямованість та на основі цього прогнозувати поведінку й відповідно виконувати адекватні захисні дії [137]. На думку А.Р. Лушчака, з дидактичної точки зору формування психофізичної готовності майбутніх працівників поліції до діяльності в умовах ризику розглядається як поступовий та послідовний перехід від теоретичних знань до спеціальних рухових умінь та навичок [115]. Вважаємо, що досить актуальною є праця В.В. Бондаренка щодо ефективності впровадження методики формування психофізичної готовності майбутніх правоохоронців до

діяльності в умовах ризику. Автор дослідив виявлення впливу авторської методики на формування психофізичної готовності майбутніх правоохоронців до діяльності в умовах зіткнення із супротивником [17].

Слушною, на наш погляд, є думка О.С. Скліяра, Х.О. Бойка та С.В. Сизихіна відносно того, що сформованість психофізичної стійкості при багаторазовому відпрацюванні складних ситуацій буде сприяти зменшенню проявів нервово-психічної напруги у працівників поліції під час виконання тактично-оперативних завдань, з якими в умовах воєнного стану може зіткнутися будь-який поліцейський [208].

Отже, на основі аналізу наукових праць нами було досліджено феномен «психофізична готовність» через з'ясування сутності дефініції «готовність», «психологічна готовність» та «фізична готовність».

Нами було визначено, що **готовність** – це стан налаштованості особи, який полягає в здатності вчиняти певні дії або уникати їх в різних сферах життєдіяльності; **психологічна готовність** – це специфічна психічна самоналаштованість особи на щось (певну діяльність або бездіяльність); **фізична готовність** – це фізичне налаштування особи на активність або пасивність.

Попри наукову різнобічність, ми встановили, що **психофізична готовність** – це інтегральний стан психічної та фізичної налаштованості особи на певну діяльність чи бездіяльність.

1.3 Складові характеристики психофізичної готовності працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу

Питання забезпечення якісного освітнього рівня, у тому числі й професійна підготовка висококваліфікованих майбутніх працівників оперативних підрозділів НП України, до яких висуваються підвищені вимоги, цікавили науковців ще до початку воєнного стану в Україні. Адже діяльність НП України має важливе значення для суспільства, так як спрямована на захист прав та свобод людини. Для забезпечення високого рівня набуття майбутніми фахівцями

необхідних компетентностей, важливою складовою є не тільки створення необхідних умов для навчання, але й формування достатньо високого рівня психофізичної готовності поліцейського.

Саме підготовка працівників для оперативних підрозділів Національної поліції України, у тому числі й підрозділів кримінальної поліції, яка має особливе значення, на нашу думку, найбільш точно відповідає вимогам сьогодення. Більше того, в умовах воєнного стану виникла потреба у фахівцях, які будуть психофізично готовими до виконання службових обов'язків у регіонах воєнних дій. Відповідно, на сьогодні для вищої освіти постає головне завдання – створити необхідні умови для набуття майбутніми фахівцями необхідних компетентностей та досягнення певного стану психофізичної готовності до застосування заходів примусу.

Більше того, під час дії воєнного стану, коли сили оборони України гідно чинять опір збройному вторгненню російської федерації, питання внесення конструктивних змін у тактику проведення спеціальних операцій та алгоритми дій поліцейських, які виконують службово-бойові завдання на деокупованих територіях, психофізіологічної готовності поліцейських до застосування вогнепальної зброї набувають об'єктивної необхідності. Ефективне застосування та використання вогнепальної зброї, з одного боку, залежить від дотримання особистої безпеки, з іншого, – постає питання захисту життя, здоров'я та майна громадян від протиправних діянь. Саме тому одним із ключових питань професійної підготовки поліцейських є вдосконалення психофізіологічної готовності майбутніх офіцерів поліції до застосування вогнепальної зброї [16].

Для того, аби детальніше дослідити юридико-психологічні засади різновидів психофізичної готовності працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу, вважаємо, що потрібно спочатку приділити увагу питанням тлумачення категорії «психофізична готовність», структурі та різновидам психофізичної готовності поліцейського кримінальної поліції через призму нормативно-правового забезпечення.

Слід зазначити, що окремі питання психофізичної готовності досліджували: Т.С. Гужанова, В.В. Федорик, Л.О. Кушнір, Н.В. Ортікова, О.І. Кононенко, які вивчали професійну компетентність, акцентуючи увагу на ролі сформованої професійної компетентності, яка вказує на рівень психологічної готовності до професійної діяльності [185]. Колектив авторів, а саме: С.П. Гіренко, М.В. Голубничий, В.С. Тулінов та інші досліджували психофізичну готовність майбутніх офіцерів-правоохоронців до службово-бойової (оперативної) діяльності [188]. Науковці визначають екстремальні фактори, які впливають на психофізичну готовність майбутніх офіцерів-правоохоронців під час виконання ними завдань за призначенням.

С.Ф. Костів досліджує критерії та визначає рівні оцінювання розвитку психофізичної витривалості військових [90].

М.О. Боровик, А.В. Надути та Б.П. Лукін визначили компоненти психофізичної готовності поліцейських до застосування табельної вогнепальної зброї в умовах воєнного стану [18].

За теорією Я.С. Посохової, готовність поліцейського до дій або мотивована здатність до дій – це компетентність, що є одним із ключових системоутворюючих чинників, які визначають професійну придатність правоохоронця. Автор зазначає що: «Формування професійної готовності поліцейського як найважливішого системоутворюючого елемента професійної придатності можливо в рамках загальнопочаткової підготовки на прикладі певної моделі готовності працівника поліції до дій при профілактиці і припиненні правопорушень» [170].

О.М. Пасько у своїх працях [149; 150] приділила увагу компонентам професійної діяльності слідчого. Автор визначає: емоційний, когнітивний, діяльнісний компонент. Обґрунтовуючи їх взаємозалежність, наголошує на тому, що вони детерміновані мотиваційним компонентом. На її думку, для того, щоб компоненти готовності слідчого до професійної діяльності були взаємопов'язаними, вони повинні бути обумовлені рушійною силою потреб до їх виконання, які забезпечуються тільки мотиваційним компонентом.

Дослідниця пропонує врахувати зазначені компоненти готовності слідчого як необхідну складову визначення найвищого рівня професійної компетентності поліцейського під час професійного відбору кадрів до Національної поліції України [149].

Отже, виходить, що високий рівень успішності виконання завдань поліцейського кримінальної поліції повинен відповідати достатньому рівню готовності, який, в свою чергу, являється складовою, що детермінує його компетентність. Тож, з точки зору професійної компетентності поліцейського кримінальної поліції НП України, можемо виділити:

1) **Мотиваційний компонент**, який визначається ставленням особи до вибору професійної діяльності. Так як мотивація виступає рушійним важелем оволодіння професією, набуття професійних компетентностей поліцейським можливе лише у разі наявності відповідної мотивації через прагнення до високого рівня професіоналізму, досягнення справедливості через покарання винних, попередження та запобігання вчинення кримінальних правопорушень та ін. Мотиваційний компонент включає: зацікавленість до обраної професії, прагнення до активної участі у досудовому розслідуванні. Мотиваційний компонент психофізичної готовності забезпечує потребу до самовизначення.

2) **Вольовий компонент**, який є виявом вольових зусиль поліцейського у вирішенні професійних проблем. Вольовий компонент включає: цілеспрямованість дій та вияв вольових зусиль поліцейського в небезпечних чи непередбачуваних ситуаціях; наполегливість в пошуку доказової інформації під час розслідування кримінального правопорушення; уміння використовувати психологічні та криміналістичні методи; вияв сміливості, принциповості та стійкості під час виконання професійних завдань; терпіння та володіння собою в критичних ситуаціях. Вольовий компонент психофізичної готовності надає можливість зосередитись на виконанні завдань та досягненні мети.

3) **Операціональний компонент**, що відображає здатність поліцейського до оцінки та узгодження внутрішніх та зовнішніх сил, їх поєднання для вибору та реалізації найбільш оптимального способу дій. Операціональний компонент

включає: основні засоби виконання професійних обов'язків, інтеграцію та саморегуляцію психологічних підсистем; стабільність поведінки поліцейського при критичних, психологічно нестійких ситуаціях. Операціональний компонент психофізичної готовності надає довершеності налаштованості до самовдосконалення, здійснення особистої контрольної-оціночної діяльності.

4) **Когнітивний компонент**, який полягає у сукупності знань поліцейського, які розкривають сутність професійної діяльності поліцейського. Когнітивний компонент включає: теоретичні знання про основні поняття та методи діяльності, знання положень нормативно-правових актів, у тому числі й процесуальних кодифікованих актів, на основі яких здійснюється діяльність; здатність проявляти активність, стійкість, гнучкість та інше під час виконання професійних обов'язків (у ході затримання заручників, проведення слідчих (розшукових) дій).

5) **Оціночний компонент**, що дає можливість поліцейському оцінити стан власної готовності до виконання службових обов'язків в цілому, як на психологічному, так і на фізичному та іншому рівні. Оціночний компонент включає самоаналіз та самооцінку, оцінку стану готовності до вчинення дій.

6) **Морально-орієнтаційний компонент**, який полягає у зацікавленості, стійкому бажанні й готовності поліцейського виконувати професійний обов'язок. В його основі лежить високий рівень професійного мислення, комунікативні та організаційні здібності.

Зазначений компонентний склад працівника кримінальної поліції НП України зумовлює високий рівень психофізичної готовності до виконання повноважень із застосуванням заходів примусу.

Зі свого боку, С.С. Вітвіцький, В.С. Тулінов, О.М. Мердова, описують оперативно-розшукову поліцейську діяльність як вид поліцейської діяльності оперативних підрозділів поліції, що полягає в реалізації системи гласних і негласних слідчих (розшукових) дій, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, здійснюваних із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів [24]. Такі заходи здійснюються в межах оперативно-розшукової

поліцейської діяльності, в межах норм законодавчих актів, що безпосередньо регламентують їх безпосередню діяльність.

Виходячи із ст. 42 Закону України «Про Національну поліцію», поліція під час виконання повноважень уповноважена застосовувати такі заходи примусу як: 1) фізичний вплив (сила); 2) застосування спеціальних засобів; 3) застосування вогнепальної зброї [181].

А.В. Серватовський та М.Є. Герасименко акцентують увагу на основних принципах застосування заходів примусу, наголошуючи на тому, що поліцейські під час виконання своїх службових повноважень можуть застосовувати силу та спеціальні засоби тільки тоді, коли інші засоби неефективні або не можуть привести до досягнення поставленого завдання. Коли ж застосування заходів примусу неминуче, поліцейські повинні: проявляти стриманість у застосуванні сили та діяти залежно від серйозності правопорушення та законної мети, яка має бути досягнута; зводити до мінімуму можливість спричинення шкоди та поранення людей, зокрема правопорушників; забезпечити надання медичної допомоги будь-яким пораненим або постраждалим особам у найкоротший термін; забезпечити повідомлення рідних чи близьких друзів пораненої чи постраждалої особи у найкоротший термін [202].

Тож оскільки підготовка компетентного майбутнього працівника кримінальної поліції НП України, спроможного до виконання службово-бойових завдань та самовдосконалення, базується на психофізичній готовності, розглянемо стан налаштованості та стан готовності через призму нормативно-правових актів.

Законодавчим підґрунтям, на яке опирається працівник кримінальної поліції НП України у своїй діяльності, є:

1) Закони України: Конституція України [88], Кримінальний кодекс України [95], Кримінальний процесуальний кодекс України [96], «Про Національну поліцію» [181], «Про державну службу» [172], «Про оперативно-розшукову діяльність» [182], «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою

злочинністю» [183], «Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України» [173] та ін.;

2) постанова КМУ «Про затвердження Положення про Національну поліцію» [178] від 28 жовтня 2015 року № 877 та ін.;

3) наказ МВС України від 18 грудня 2025 року № 1465 «Про затвердження Інструкції про порядок проведення атестування поліцейських» [176], наказ МВС України від 27 квітня 2020 року № 257 «Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України» [174], наказ МВС України від 26 січня 2016 року № 50 «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України» [179], наказ МВС України від 06 лютого 2019 року № 88 «Про затвердження Порядку організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських» [180], наказ МВС України від 09 лютого 2016 року № 90 «Про затвердження Положення з організації перевірки рівня фізичної підготовленості кандидатів до вступу на службу в Національну поліцію України» [177] та інші нормативно-правові акти.

Аналізуючи нормативну базу, яка визначає повноваження поліцейського кримінальної поліції, зазначимо, що регламентовані обов'язки передбачають високий рівень психофізичної готовності. Так, п. 1 ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» [181], який є основоположним у діяльності правоохоронців, передбачає основні завдання поліції, серед яких є надання поліцейських послуг у сферах: забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності [181]. Виконання завдань такого характеру вимагає від поліцейського вжиття невідкладних заходів, що зазначені у п. 1. ст. 42 ЗУ «Про

Національну поліцію» [181], а саме: «... Поліція під час виконання повноважень, визначених цим Законом, уповноважена застосовувати такі заходи примусу:

- 1) фізичний вплив (сила);
- 2) застосування спеціальних засобів;
- 3) застосування вогнепальної зброї ...» [181].

Очевидно, що якісна реалізація зазначених повноважень неможлива без достатнього рівня фізичної підготовки, вміння оцінити рівень ризику небезпечної ситуації, психологічного настрою вчасно відреагувати на опір чи застосувати зброю, а також здатності влучити в ціль та застосувати тактичні прийоми тощо. По суті, в сукупності такий стан налаштованості працівника кримінальної поліції НП України під час виконання завдань і є психофізичною готовністю. Тому, виходячи з цього, ми можемо виокремити чотири основні види психофізичної готовності: **психологічну, фізичну, стрілецьку та тактико-спеціальну** (див. рис. 1).

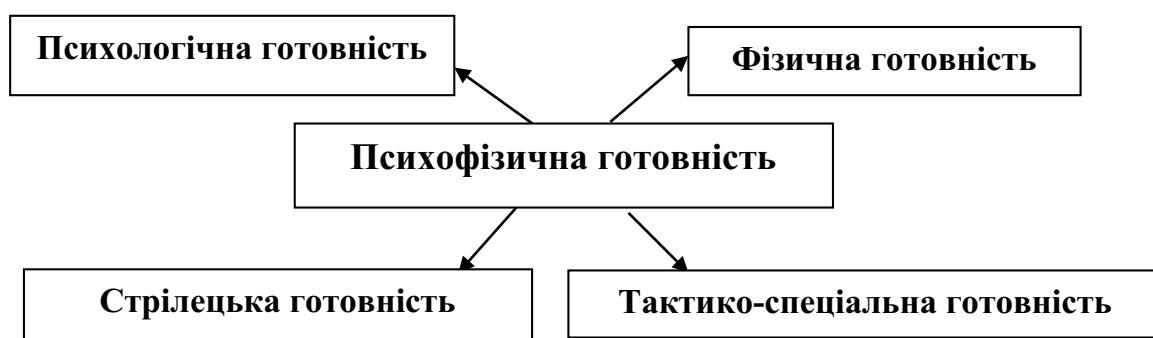

Рис. 1 Види психофізичної готовності

Охарактеризуємо кожен із видів психофізичної готовності через призму нормативно-правових актів, яка по суті вважається внутрішнім налаштуванням («настроєм») особи та є кінцевим результатом психологічної підготовки.

Так, на нашу думку, виходячи із норм ЗУ «Про Національну поліцію» [181], *психологічна готовність поліцейського кримінальної поліції* виявляється у психічній самоналаштованості особи до:

1) неухильного дотримання положень Конституції України, законів України та інших нормативно-правових актів, що регламентують діяльність поліції, та Присяги поліцейського (п. 1 статті 18 Закону) [181];

2) професійного виконання своїх службових обов'язків відповідно до вимог нормативно-правових актів, посадових (функціональних) обов'язків, наказів керівництва (п. 2 статті 18 Закону) [181];

3) надання невідкладної, зокрема домедичної і медичної допомоги особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я (п. 4 статті 18 Закону) [181];

4) виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, вжиття у межах своєї компетенції заходів для їх усунення (п. 2 статті 23 Закону) [181];

5) вжиття заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення (п. 4 статті 23 Закону) [181];

6) здійснення своєчасного реагування на заяви та повідомлення про кримінальні правопорушення або події (п. 5 статті 23 Закону) [181];

7) розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, пропали безвісти, та інших осіб у випадках, визначених законом (п. 7 статті 23 Закону) [181];

8) вжиття заходів для визначення осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити інформацію про себе; встановлювати особу за невпізнаним трупом (п. 15 статті 23 Закону) [181];

9) здійснення оперативно-розшукової діяльності (п. 26 статті 23 Закону) [181];

10) безпосереднього переслідування осіб, підозрюваних у вчиненні злочину (пп.2 п.1 статті 38 Закону) [181];

11) вжиття заходів щодо припинення злочину, що загрожує життю осіб, які знаходяться в житлі або іншому володінні (пп.3 п.1 статті 38 Закону) [181] тощо.

Відповідно до Кримінального процесуального кодексу України [96] *психологічна готовність* є налаштованістю до:

12) проведення слідчих (розшукових) дій, а саме:

12.1) допиту (ст. 224 КПК України) [96], допиту свідка, потерпілого під час досудового розслідування в судовому засіданні (ст. 225 КПК України) [96], допиту малолітньої або неповнолітньої особи (ст. 226 КПК України) [96];

12.2) пред'явлення для впізнання (ст. 228- 230 КПК України) [96],

12.3) проникнення до житла чи іншого володіння особи (ст. 233 КПК України) [96];

12.4) обшуку (ст. 234 КПК України) [96];

12.5) огляду (ст. 237 КПК України) [96], огляду трупа (ст. 238 КПК України) [96];

12.6) слідчого експерименту (ст. 240 КПК України) [96];

12.7) освідування особи (ст. 241 КПК України) [96];

13) проведення негласних слідчих (розшукових) дій [96]:

13.1) огляду і виїмки кореспонденції (ст. 262 КПК України) [96];

13.2) обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267 КПК України) [96];

13.3) спостереження за особою, річчю або місцем та ін. [96];

14) розшуку підозрюваного (ст. 281 КПК України) [96].

Відповідно до ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність» [182] *психологічна готовність* є налаштованістю до:

15) вжиття необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення і припинення злочинів та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню злочинів, здійснення профілактики правопорушень (п. 1 ст. 7) [182];

16) виконання письмових доручень слідчого, вказівок прокурора та ін. (п. 2 ст.7) [182];

17) взаємодії між собою та іншими правоохоронними органами, в тому числі відповідними органами іноземних держав та міжнародних антитерористичних організацій, з метою швидкого і повного попередження, виявлення та припинення злочинів (п. 5 ст.7) [182];

18) прийняття участі у здійсненні заходів щодо фізичного захисту ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання, а також у проведенні спеціальної перевірки щодо допуску до особливих робіт (п. 7 ст. 7) [182];

19) проведення операцій із захоплення злочинців, припинення злочинів, розвідувально-підривної діяльності спецслужб іноземних держав, організацій та окремих осіб (п. 5 ст. 8) [182];

20) виконання спеціальних завдань із розкриття злочинної діяльності організованих груп чи злочинних організацій (п. 8 ст. 8) [182] тощо.

Психологічну готовність поліцейського можна вважати своєрідним фундаментом його дій під час виконання службових обов'язків. Адже знання своїх психологічних особливостей дозволяє йому керувати власною психікою та ефективно діяти у складних напружених ситуаціях (наприклад, психологічне налаштування поліцейського щодо своєчасного використання вогнепальної зброї або застосування тактичних прийомів для затримання злочинця).

С.О. Ларіонов, І.О. Віденєєв, О.В. Платковська вважають, що структура психологічної готовності поліцейського включає [101]:

1) озброєність працівника необхідними для успішного виконання діяльності знаннями, вміннями та навичками;

2) готовність до екстреної реалізації певної програми дій в умовах виникнення екстремальної ситуації;

3) рішучість і бажання здійснити належну дію [101].

Однак, ми вважаємо, що головними складовими психологічної готовності поліцейського можна вважати наступні особистісні характеристики:

- впевненість у собі та своїх діях;
- відповідальність за власні дії;

- професійно-правова переконаність;
- психічна стійкість;
- витривалість;
- здатність до активних і рішучих дій та ін.

Разом з тим, слід класифікувати *психологічну готовність поліцейського*:

1) *За різновидами:*

- психологічно-комунікативна готовність – це цілеспрямована внутрішня налаштованість поліцейського до професійної комунікації;
- психологічно-силова готовність – це внутрішнє налаштування поліцейського до застосування прийомів щодо самозахисту чи затримання злочинця;
- психологічно-правова готовність – це внутрішнє налаштування поліцейського, направлене на вчинення дій в межах нормативних правових актів, не виходячи за рамки закону.

2) *За часом:*

- тимчасова психологічна готовність поліцейського, яка визначається внутрішньою налаштованістю особи до виконання певних дій протягом короткого періоду (02 – 20 хвилин), до досягнення нею мети (наприклад, психологічна готовність поліцейського до затримання злочинця);
- тривала психологічна готовність поліцейського, яка є мотивованим настроєм правоохоронця щодо виконання професійних обов'язків загалом (5-10 годин, щоденно).

Варто зазначити, що згідно пп. 51 п. 4 «Положення про Національну поліцію», затвердженого постановою КМУ від 28 жовтня 2015 року № 877 [178], «Національна поліція відповідно до покладених на неї завдань: «...організовує систему психологічного забезпечення поліцейських та працівників Національної поліції і забезпечує її функціонування» [178].

Також про психологічну готовність поліцейського до несення служби йдеться і в наказі МВС України від 06 лютого 2019 року № 88 «Про затвердження Порядку організації системи психологічного забезпечення поліцейських,

працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських» [180]. Зокрема, акцентується увага на формуванні у працівників поліції психологічної готовності до дій у різноманітних службових ситуаціях, до застосування спеціальних засобів, виконання службових завдань та до екстремальних умов службової діяльності. Однак, спостерігається відсутність положень, які б закріплювали механізм підвищення психофізичної готовності службами психологічного забезпечення Національної поліції.

На нашу думку, психологічна готовність працівника кримінальної поліції НП України є динамічним станом, який може коливатися від високого, середнього рівня – до низького, і навпаки. Як зазначає Д.О. Александров [1], факторами, які зумовлюють негативний психологічний вплив на особистість правоохоронця, є:

- правовий нігілізм;
- поява нових видів злочинів;
- зростання екстремальності службової діяльності;
- організаційні недоліки щодо попередження надзвичайних подій; «омолодження» професійного ядра внаслідок плинності кадрів;
- високий рівень завантаження;
- відсутність можливостей для повноцінного відпочинку;
- недостатній рівень соціальної захищеності;
- невідповідність заробітної плати сучасним стандартам життя;
- підвищення вимог до фізичних і психологічних якостей працівників [1].

Виявляється, що негативний психологічний вплив на працівника кримінальної поліції НП України зумовлює і особливий характер служби, визначений у ст. 91 ЗУ «Про Національну поліцію України» [181], а саме:

- 1) служба у святкові та вихідні дні;
- 2) служба позмінно;
- 3) служба з нерівномірним графіком;
- 4) служба в нічний час [181].

Слушно, на нашу думку, зазначають В.В. Барко, В.І. Барко та О.Є. Мойсеєва відносно того, що на кожному етапі становлення професіонала професія пред'являє певні вимоги до інтелекту, мислення, пам'яті, уваги, особистісних якостей та інших психічних функцій особистості. Психологічна готовність особи відображує саме відповідність індивідуально-особистісних особливостей людини вимогам службової діяльності (об'єктивний компонент готовності), а також узгодженість змісту діяльності з інтересами, потребами і схильностями особи (суб'єктивний компонент психологічної готовності) [10].

В якості критеріїв психологічної готовності дослідники виокремлюють три головних критерії:

- загальні здібності (конкретизуються в показниках властивостей нервової системи, рівня тестометричного й емоційного інтелекту, креативності);
- особистісні характеристики (особливості темпераменту, характеру, міжособистісної взаємодії);
- мотиваційна спрямованість (мотиви професійного вибору, рівень самоактуалізації) [10].

Отже, **психологічна готовність** працівника кримінальної поліції НП України є різновидом психофізичної готовності, яка виявляється у його внутрішній психологічній налаштованості чітко та активно виконувати свої професійні функції в будь-яких умовах службової діяльності.

Відповідно до ЗУ «Про Національну поліцію» [181] *фізична готовність поліцейського кримінальної поліції* виявляється у фізичному налаштуванні особи до:

- 1) вжиття заходів, з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припинення виявлених кримінальних та адміністративних правопорушень (п. 3 статті 18 Закону) [181];
- 2) вжиття заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення (п. 4 статті 18 Закону) [181];

3) доставлення у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення (п. 9 статті 18 Закону) [181];

4) здійснення супроводження транспортних засобів у випадках, визначених законом (п. 9 статті 18 Закону) [181];

5) застосування превентивних заходів (стаття 31 Закону) [181];

6) застосування заходів примусу (стаття 42 Закону) [181].

Відповідно до Кримінального процесуального кодексу України [96] *фізична готовність* є налаштованістю до:

7) проведення слідчих (розшукових) дій, а саме:

7.1) проникнення до житла чи іншого володіння особи (ст. 233 КПК України) [96];

7.2) обшуку (ст. 234 КПК України) [96];

7.3) огляду (ст. 237 КПК України) [85], огляду трупа (ст. 238 КПК України) [96];

7.4) слідчого експерименту (ст. 240 КПК України) [96];

7.5) освідчування особи (ст. 241 КПК України) [96];

8) проведення негласних слідчих (розшукових) дій [96]:

8.1) огляду і виїмки кореспонденції (ст. 262 КПК України) [96];

8.2) обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267 КПК України) [96];

8.3) спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 267 КПК України) та ін. [96].

Згідно ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність» [182] *фізична готовність* є налаштуванням до:

9) пошуку та фіксації фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України... (ст 1 ЗУ) [182];

10) вжиття необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення і припинення злочинів та викриття

причин і умов, які сприяють вчиненню злочинів, здійснення профілактики правопорушень (п. 1 ст. 7) [182];

11) виконання письмових доручень слідчого, вказівок прокурора та ін. (п. 2 ст. 7) [182];

12) взаємодії між собою та іншими правоохоронними органами, в тому числі відповідними органами іноземних держав та міжнародних антитерористичних організацій, з метою швидкого і повного попередження, виявлення та припинення злочинів (п. 5 ст.7) [182];

13) забезпечення із залученням інших підрозділів безпеки працівників суду і правоохоронних органів, осіб, які надають допомогу, сприяють оперативно-розшуковій діяльності, осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів цих осіб (п. 6 ст.7) [182];

14) прийняття участі у здійсненні заходів щодо фізичного захисту ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання, а також у проведенні спеціальної перевірки щодо допуску до особливих робіт (п. 7 ст. 7) [182];

15) проведення контрольованої поставки та контрольованої і оперативної закупки товарів, предметів та речовин, у тому числі заборонених для обігу, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форми власності з метою виявлення та документування фактів протиправних діянь (п. 2 ст. 8) [182];

16) проведення операцій із захоплення злочинців, припинення злочинів, розвідувально-підривної діяльності спецслужб іноземних держав, організацій та окремих осіб (п. 5 ст. 8) [182];

17) негласного виявлення та фіксації слідів тяжкого або особливо тяжкого злочину (п. 7 ст. 8) [182];

18) виконання спеціальних завдань із розкриття злочинної діяльності організованих груп чи злочинних організацій (п. 8 ст. 8) [182] тощо.

Фізична готовність працівника кримінальної поліції НП України є результатом фізичної підготовки, яка вважається ключовою вимогою до кандидата на службу у Національній поліції України. Зокрема, підтримка

загального рівня фізичної готовності здійснюється відповідно до «Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України», затвердженого наказом МВС України від 26 січня 2016 року № 50 [179]. Організація проведення занять визначена у розділі IX Положення - «Проведення занять з фізичної підготовки». Аналізуючи дане положення зазначимо, що *головними складовими фізичної готовності поліцейського* можна вважати такі особистісні характеристики як:

- швидкість рухових якостей та активність;
- удосконалені спеціальні навички, що використовуються під час екстремальних ситуацій;
- витривалість та витримка навантажень;
- силові якості;
- практичні навички застосування прийомів самозахисту, особистої безпеки, фізичного впливу тощо;
- наочність та уявлення про техніку рухів;
- відповідність навчально-тренувальних дій можливостям.

Різновиди фізичної готовності поліцейського:

- загальна фізична готовність поліцейського – налаштування на систематичні навантаження, з використанням базових силових умінь та навичок;
- спеціальна фізична готовність поліцейського – налаштування на високий ступінь виконання спеціальних фізичних та прикладних силових навантажень.

Отже, **фізична готовність** працівника кримінальної поліції НП України є різновидом психофізичної готовності, що полягає у специфічній налаштованості особи на правомірне застосування фізичної сили у необхідних, передбачених законом випадках.

Що стосується **стрілецької готовності**, то статтею 46 ЗУ «Про Національну поліцію» [181] закріплено на законодавчому рівні застосування вогнепальної зброї. Вона визначає, що поліцейський уповноважений на зберігання, носіння вогнепальної зброї, а також на її застосування і використання лише за умови, що він пройшов відповідну спеціальну підготовку [181].

Вона характеризується високою надійністю та постійною готовністю поліцейського кримінальної поліції до ведення стрільби. Застосування вогнепальної зброї є найбільш суворим заходом примусу. Поліцейський уповноважений застосувати вогнепальну зброю тільки з метою заподіяння особі такої шкоди, яка є необхідною і достатньою в певній обстановці, для негайного відвернення чи припинення збройного нападу [181].

Відповідно до ЗУ «Про Національну поліцію» [181], *стрілецька готовність* слідчого або працівника кримінальної поліції НП України виявляється у налаштуванні особи до:

- 1) правомірного застосування та безпечного поводження зі зброєю;
- 2) застосування вогнепальної зброї для [181]:
 - 2.1) відбиття нападу на поліцейського або членів його сім'ї, у випадку загрози їхньому життю чи здоров'ю (п. 4.1 статті 46) [181];
 - 2.2) захисту осіб від нападу, що загрожує їхньому життю чи здоров'ю (п. 4.2 статті 46) [181];
 - 2.3) звільнення заручників або осіб, яких незаконно позбавлено волі (п. 4.3 статті 46) [181];
 - 2.4) відбиття нападу на об'єкти, що перебувають під охороною, конвої, житлові та нежитлові приміщення, а також звільнення таких об'єктів у разі їх захоплення (п. 4.4 статті 46) [181];
 - 2.5) затримання особи, яку застали під час вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину і яка намагається втекти (п. 4.5 статті 46) [181];
 - 2.6) затримання особи, яка чинить збройний опір, намагається втекти з-під варти, а також озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожують життю і здоров'ю людей та/або поліцейського (п. 4.6 статті 46) [181];
 - 2.7) попередження про необхідність припинення протиправних дій (п. 5 статті 46) [181];
- 3) «... збройного нападу...» (п. 6.1 статті 46) [181];
- 4) «... збройного опору...» (п. 6.4 статті 46) [181];

5) «... спроби заволодіння вогнепальною зброєю...» (п. 6.5 статті 46) [181].

Відповідно до Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України [179] *стрілецька готовність* є налаштуванням до:

6) виконання прийомів швидкісної стрільби в різних умовах, із різних положень, із перенесенням вогню по мішенях [179];

7) відпрацювання нормативів з вогневої підготовки [179].

Щодо наказу МВС України від 01 лютого 2016 року № 70 «Про затвердження інструкції із заходів безпеки при поводженні із вогнепальною зброєю» [175], *стрілецька готовність* є налаштуванням до:

8) виконання службових завдань, пов'язаних із можливим застосуванням або використанням зброї (п.п. 1 п. 4 Розділу II Інструкції) [175];

9) проведення спеціальних операцій(п.п. 2 п. 4 Розділу II Інструкції) [175];

10) проведення практичних стрільб (п.п. 3 п. 4 Розділу II Інструкції) [175];

11) проведення командно-штабних навчань(п.п. 4 п. 4 Розділу II Інструкції) [175];

12) відрядження з вогнепальною зброєю (п.п. 5 п. 4 Розділу II Інструкції) [175].

Важливо зазначити, що *головними складовими стрілецької готовності*, на нашу думку, є:

- знання правових засад використання зброї;
- знання матеріально-технічної бази вогнепальної та іншої стрілецької зброї;
- вміння швидко приймати рішення;
- постійна бойова готовність;
- навички швидкого реагування на небезпеку.

Стрілецьку готовність поліцейського необхідно класифікувати:

1) *за часом:*

– короткочасна стрілецька готовність – налаштованість особи щодо застосування зброї протягом кількох годин (наприклад, під час проведення слідчої (розшукової) дії – огляду);

– тривала стрілецька готовність – налаштованість особи щодо застосування зброї протягом доби (чергування слідчого);

– постійна – налаштованість особи щодо застосування зброї у будь-який час, за будь-яких обставин у необхідних, передбачених законом випадках;

– *за обсягом:*

– повна стрілецька готовність – налаштованість особи на правомірне застосування зброї, приведеної в бойову готовність;

– часткова стрілецька готовність – налаштованість особи до швидкого приведення зброї в бойову готовність;

– *за формою:*

– очікувана стрілецька готовність – поступова налаштованість особи до стрільби у необхідних, передбачених законом випадках;

– раптова стрілецька готовність – стрімка налаштованість особи до застосування зброї [77].

Отже, на нашу думку, **стрілецька готовність**, як різновид психофізичної готовності – це налаштованість працівника кримінальної поліції НП України до правомірного застосування зброї.

Що стосується *тактико-спеціальної готовності*, то слід зазначити, що вона полягає у налаштованості до виконання бойових та оперативно-службових завдань в екстремальних ситуаціях.

Відповідно до норм ЗУ «Про Національну поліцію» [181], *тактико-спеціальна готовність* виявляється у налаштуванні до застосування фізичної сили, у тому числі спеціальних прийомів боротьби (рукопашного бою), для забезпечення особистої безпеки або/та безпеки інших осіб, припинення правопорушення, затримання особи, яка вчинила правопорушення, якщо застосування інших поліцейських заходів не забезпечує виконання поліцейським повноважень, покладених на нього законом (п.1 ст. 44 ЗУ) [181].

Тактико-спеціальна готовність поліцейського характеризується:

- достатньо високими морально-вольовими якостями;
- високим рівнем теоретичних знань щодо організації спеціальних операцій;
- високим рівнем практичних навичок щодо управління діями елементів під час проведення спеціальних операцій;
- достатніми навичками тактичних дій та швидкої реакції у прийнятті рішень;
- своєчасним виконанням поставлених задач за будь-яких умов.

Критеріями тактико-спеціальної готовності поліцейського є:

- концентрація зусиль;
- підвищена бойова готовність;
- дотримання законності;
- плановість (власна та імовірна – злочинця);
- психічна стійкість до небезпечних проявів;
- уміння аналізувати ситуацію;
- методичність та алгоритмічність дій.

Тактико-спеціальна готовність може бути:

- *негайною* (під час затримання правопорушника);
- *відносно раптовою* (безпосередньо під час злочину або пошуку по гарячим слідам);
- *планова* (коли планується провести слідчу (розшукову) дію);
- *постійна*.

Отже, проведений аналіз нормативно-правових актів показав, що різновидами психофізичної готовності поліцейського кримінальної поліції НП України є психологічна, фізична, стрілецька та тактико-спеціальна готовність, кожна з яких є невід’ємною взаємодіючою складовою. В цілому вони становлять психофізичну готовність, яка є налаштованістю поліцейського кримінальної поліції виконувати свої повноваження на високому рівні.

Отже, нами виокремлено різновиди психофізичної готовності працівників кримінальної поліції НП України у контексті нормативно-правового забезпечення, а саме: психологічна готовність, фізична готовність, стрілецька готовність (готовність до застосування зброї) та тактико-спеціальна готовність. Вважаємо, що **психологічна готовність працівників кримінальної поліції НП України** – це різновид психофізичної готовності, що виявляється у внутрішній психологічній налаштованості чітко та активно виконувати свої професійні функції в будь-яких умовах службової діяльності; **фізична готовність працівників кримінальної поліції НП України** – це різновид психофізичної готовності, що полягає у специфічній налаштованості особи на правомірне застосування у необхідних випадках фізичної сили; **стрілецька готовність працівників кримінальної поліції НП України** – це різновид психофізичної готовності, який полягає у налаштованості поліцейського до правомірного застосування зброї; **тактико-спеціальна готовність працівників кримінальної поліції НП України** – це різновид психофізичної готовності, що полягає у налаштованості до виконання бойових та оперативно-службових завдань в екстремальних ситуаціях.

Зазначені різновиди психофізичної готовності обумовлюються таким компонентним складом як: мотиваційний, вольовий, операціональний, когнітивний, оціночний та морально-орієнтаційний.

Висновки до розділу 1

1. Досліджуючи генезу дослідження феномену психофізичної готовності, уточнено етапи його становлення. Так, перший етап (XV ст. – кінець XIX ст.) – виникнення теоретичних передумов та фундаментальне дослідження психофізичної готовності людини до діяльності через різнобічні контексти педагогічної, філософської, психологічної, фізичної та інших наук (Джон Локк, Йоганн Гєнріх Пєсталюцці, Д.М. Узнадзе, О.С. Прангішвілі, С.Л. Рубінштейн, Л.В. Кондрашова); другий етап (кінець XIX ст. – до 2000-х років) – дослідження

психофізичної готовності як феномену у різних сферах професійної діяльності: військовій, спортивній та інженерній психології, правоохоронній діяльності (М.Д. Ярмаченко, А.Ф. Линенко, О.М. Пехота, О.В. Юдіна, О.П. Федик, Г.С. Грибенюк, О.В. Тімченко); третій етап (2000-ні роки – до теперішнього часу) – поглиблене дослідження проблемних питань психофізичної готовності до професійної діяльності, у тому числі під час воєнного стану в Україні (О.Г. Бабчук, В.Г. Бабенко, О.М. Бандурка, З.Р. Кісіль, Л.А. Кирієнко, Т.В. Матієнко, В.П. Остапович, О.М. Пасько, О.М. Цільмак, О.О. Євдокімова, Д.В. Швець).

2. Вивчаючи аспекти формування психологічної готовності, нами було запропоновано власне визначення дефініцій: готовність, психологічна готовність, фізична готовність та психофізична готовність.

Отже, під **готовністю** ми розуміємо стан налаштованості особи, який полягає в здатності вчиняти певні дії або уникати їх в різних сферах життєдіяльності.

Психологічна готовність – це специфічна психічна самоналаштованість особи на щось (певну діяльність або бездіяльність).

Фізичну готовність ми визначаємо як фізичне налаштування особи на активність або пасивність.

Психофізична готовність – це інтегральний стан психічної та фізичної налаштованості особи на певну діяльність чи бездіяльність. Психофізична готовність не є вродженим станом налаштованості, оскільки виникає в результаті набуття певного досвіду щодо психічної та фізичної витривалості та стійкості. Її сутність полягає в здатності до протистояння, регулювання та організації своїх дій.

3. На основі аналізу нормативно-правових актів ми дослідили різновиди психофізичної готовності працівників кримінальної поліції НП України. Зазначені різновиди психофізичної готовності обумовлюються такими компонентами як: мотиваційний, вольовий, операціональний, когнітивний, оціночний та морально-орієнтаційний.

Впевнено стверджуємо, що загалом підготовка компетентного майбутнього працівника кримінальної поліції НП України, спроможного до виконання службово-бойових завдань та самовдосконалення, базується на психофізичній готовності.

Якісна реалізація повноважень працівника неможлива без достатнього рівня фізичної підготовки, уміння оцінити рівень ризику небезпечної ситуації, психологічного налаштування вчасно відреагувати на опір чи застосувати зброю, а також здатності влучити в ціль та застосувати тактичні прийоми тощо. В сукупності такий стан налаштованості працівників кримінальної поліції НП України під час виконання завдань і є психофізичною готовністю. Виходячи з цього, ми виокремили чотири основні види психофізичної готовності: **психологічну, фізичну, стрілецьку та тактико-спеціальну.**

Ми дійшли висновку, що **психологічна готовність працівників кримінальної поліції НП України** є різновидом психофізичної готовності, яка виявляється у його внутрішній психологічній налаштованості чітко та активно виконувати свої професійні функції в будь-яких умовах службової діяльності.

Фізична готовність працівників кримінальної поліції НП України є різновидом психофізичної готовності, яка полягає у специфічній налаштованості особи на правомірне застосування фізичної сили у необхідних, передбачених законом випадках.

На нашу думку, **стрілецька готовність**, як різновид психофізичної готовності – це налаштованість працівників кримінальної поліції НП України до правомірного застосування зброї.

Тактико-спеціальна готовність полягає у налаштованості працівника кримінальної поліції НП України до виконання бойових та оперативно-службових завдань в екстремальних ситуаціях.

РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ РІЗНОВИДІВ ПСИХОФІЗИЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ПРИМУСУ

2.1 Особливості психологічної підготовки до застосування працівниками кримінальної поліції заходів примусу під час виконання службових обов'язків

Введення воєнного стану в Україні докорінно змінило парадигму діяльності органів правопорядку, у тому числі працівників кримінальної поліції Національної поліції України. Ефективність виконання службових завдань працівниками кримінальної поліції НП України в сучасних умовах безпосередньо залежить від рівня їхньої комплексної підготовленості. Динаміка розвитку злочинності, підвищення рівня агресивності правопорушників та зростання ризиків під час проведення оперативних заходів вимагають від поліцейського не лише високого рівня володіння зброєю чи техніками затримання, а й передусім психофізичної готовності до миттєвого прийняття рішень у критичних ситуаціях.

Більше того, у межах своїх повноважень працівник кримінальної поліції Національної поліції України здійснює низку повноважень, які часто супроводжуються заходами примусу та відіграють важливу роль у реалізації прав та свобод людини і громадянина. Тож існуюча система професійної підготовки потребує постійної адаптації до реальних викликів оперативної діяльності.

Відповідно, вищевказане сприяє не тільки застосуванню вже діючих методик, що детермінують готовність до діяльності особистості, але й пошук нових та розробку методичних рекомендацій, які обумовлюють психофізичну готовність працівника кримінальної поліції НП України до заходів примусу. Так, нами було розглянуто деякі методики [193; 194; 209; 273] однак, у зв'язку з тим, що вказані методики направлені на загальний об'єкт та не враховують специфіку компонентного складу психофізичної готовності працівника кримінальної

поліції НП України до застосування заходів примусу, ми вважаємо за необхідне розробити власний опитувальник. Саме це стало підґрунтям для проведення дослідження через отримання емпіричних даних, які б відображали проблемні питання та реальні труднощі, з якими стикаються працівники кримінальної поліції НП України під час застосування заходів примусу.

Так, для визначення проблемних питань психофізичної готовності працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу, нами було:

1. Розроблено анонімні анкети для працівників кримінальної поліції Національної поліції України (дивись додаток В, додаток Г, додаток Д, додаток Е) з метою визначення стану психологічної, фізичної, стрілецької та тактико-спеціальної готовності працівника кримінальної поліції НП України під час виконання службових обов'язків.

2. Проведено анкетування 328-ми працівників кримінальної поліції НП України, а саме: 113-ти працівників кримінальної поліції ГУНП в Херсонській області; 130-ти працівників кримінальної поліції ГУНП в Одеській області; 85-ти працівників кримінальної поліції ГУНП в Миколаївській області.

3. Опрацьовано вищезазначені анкети (дивись додаток Б, (Б1), додаток В (В1), додаток Г (Г1), додаток Д (Д1) та за результатами анкетування працівників кримінальної поліції НП України ми встановили проблемні питання психологічної, фізичної, стрілецької та тактико-спеціальної підготовки до застосування працівниками оперативних підрозділів НП України заходів примусу під час виконання службових обов'язків.

Використання розробленого інструментарію (додатки Б, В, Г, Д) дозволило не лише зафіксувати суб'єктивну оцінку працівниками кримінальної поліції НП України власного рівня підготовки, а й здійснити кореляційний аналіз між стажем оперативної роботи, реальним досвідом застосування заходів примусу та психологічними бар'єрами, що виникають у критичних ситуаціях під час несення служби. Також, це надало змогу виокремити найбільш типові «зони ризику» в професійній діяльності працівників кримінальної поліції НП України.

В сукупності результати проведеного анкетування, на нашу думку, забезпечили можливість формування цілісного психофізичного профілю сучасного працівника кримінальної поліції НП України та визначення пріоритетних напрямів підвищення рівня освітнього процесу у закладі вищої освіти зі специфічними умовами навчання системи МВС України

Загалом, психологічна підготовка є ключовим аспектом під час проходження професійної підготовки поліцейськими. Однак, працівники кримінальної поліції НП України не завжди є психологічно підготовленими або рівень психологічної готовності досить низький, що негативно впливає на особистість поліцейського та відображається на результаті їх роботи. Відповідно, існує необхідність у більш глибокому дослідженні питань, пов'язаних із психологічною підготовкою до застосування працівниками кримінальної поліції НП України заходів примусу під час виконання службових обов'язків.

І. Пампура та Н. Ярема вказують, що у підготовці поліцейських на сучасному етапі чітко простежується недостатність саме психологічної готовності до діяльності в складних умовах та відсутність специфічних психологічних знань, умінь, а також практичних навичок поведінки у критичних ситуаціях, що досить часто призводить до негативних наслідків і помилок під час виконання професійних завдань [142]. Це означає, що є потреба у детальному дослідженні проблемних питань психологічної, фізичної, стрілецької та тактико-спеціальної підготовки до застосування працівниками кримінальної поліції НП України заходів примусу під час виконання службових обов'язків.

Тож розглянемо детальніше результати проведеного нами дослідження.

Стикаючись щоденно із такими зовнішніми загрозами як диверсійно-розвідувальні групи, озброєні мародери та воєнні злочинці, питання психологічної готовності до застосування заходів примусу набуває критичного значення. Психологічна напруга, викликана постійною загрозою обстрілів, дефіцитом часу на прийняття рішень та високою відповідальністю за життя

громадян, вимагає не просто професійних навичок, а специфічної психологічної стійкості.

Так як службова діяльність працівників кримінальної поліції НП України є особливо напруженою та супроводжується екстремальними навантаженнями, важливе місце займають високий рівень знань, умінь, навичок та набуті психологічні якості. Отже, на питання: «Що, на Вашу думку, є головною складовою успішного виконання службових обов'язків?» ми отримали наступні результати (дивись рис. 2.1.1):

- а) впевненість у собі – відповіді 29 %;
- б) наполегливість – 22 %;
- в) самовдосконалення – 14 %;
- г) цілеспрямованість – 24 %;
- д) інше – 11 % (наявність мотивації, законність дій, розум (інтелект), професіоналізм, фінансове забезпечення) [57].

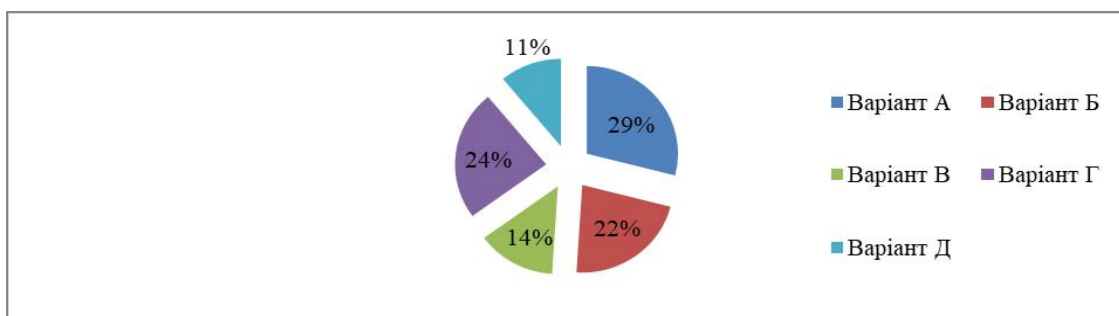

Рис. 2.1.1 Головна складова успішного виконання службових обов'язків

Так, згідно результатів анкетування, 29 % респондентів вважає, що впевненість у собі є головною складовою успішного виконання службових обов'язків; 14 % опитаних переконані, що це самовдосконалення, ще 22 % працівників кримінальної поліції НП України зазначили, що це наполегливість; 24 % осіб відмітили цілеспрямованість. Інші 11 % вказали на такі складові як: наявність мотивації, законність дій, розум (інтелект), професіоналізм, фінансове забезпечення. Такі результати говорять про те, що для успішного виконання службових обов'язків працівникам кримінальної поліції НП України необхідно приділити увагу розвитку таких якостей як впевненість в собі, наполегливість, самовдосконалення, цілеспрямованість та інше. На нашу думку, їх розвиток

можливий на тренінгах під час проходження професійної підготовки чи підвищення кваліфікації [57].

Через постійні соціальні зміни до поліцейських висуваються особливі умови, які впливають на результати його роботи. Тому успішність працівника кримінальної поліції НП України у професійній діяльності може бути показником його авторитету серед колег.

Відповідно, на питання: «*Чи впливає рівень психологічної готовності на авторитет поліцейського?*» 328 опитаних працівників кримінальної поліції Національної поліції України зазначили наступне (дивись табл. 2.1.1):

- а) впливає – так відповів 91 % працівників кримінальної поліції;
- б) не впливає – зазначили 4 % працівників кримінальної поліції;
- в) вагались з відповіддю щодо впливу – 2 % працівників кримінальної поліції;
- г) не замислювались над цим – відповіли 3 % працівників кримінальної поліції.

Таблиця 2.1.1

Вплив рівня психологічної готовності на авторитет поліцейського

Так	Ні	Вагаюсь з відповіддю	Не замислювався (-лась) над цим
91 %	4 %	2 %	3 %

Як бачимо із результатів анкетування, 91 % респондентів вважає, що рівень психологічної готовності впливає на авторитет поліцейського; 4 % опитаних переконані, що психологічна готовність не впливає, ще 2 % працівників кримінальної поліції вагаються із відповіддю; 3 % осіб відмітили, що не замислювались над таким питанням. Отже, ми погоджуємося з більшістю опитаних працівників кримінальної поліції, які вказують на те, що рівень психологічної готовності впливає на авторитет поліцейського. Виходячи з цього, для підвищення рівня авторитету фахівця необхідно регулярно підвищувати рівень психологічної готовності.

Жорсткі вимоги до виконання службових обов'язків часто викликають почуття тривоги, збентеженості, стресу та інших факторів. Так, М.Ю. Галич

зазначає, що виконання службових обов'язків у складних умовах, коли існує загроза не лише особистому життю та здоров'ю, а й інших людей, призводить до негативних наслідків, насамперед, у психічній сфері [36].

На питання: «*Чи часто у Вас виникає почуття тривоги під час виконання службових обов'язків?*» ми отримали такі результати (дивись рис. 2.1.2):

- а) так, виникає – відповіли 7 % працівників кримінальної поліції;
- б) ні, не виникає – відповіли 64 % працівників кримінальної поліції;
- в) іноді виникає – відповіли 27 % працівників кримінальної поліції;
- г) вагаюся з відповіддю – відповіли 2 % працівників кримінальної поліції

[57].

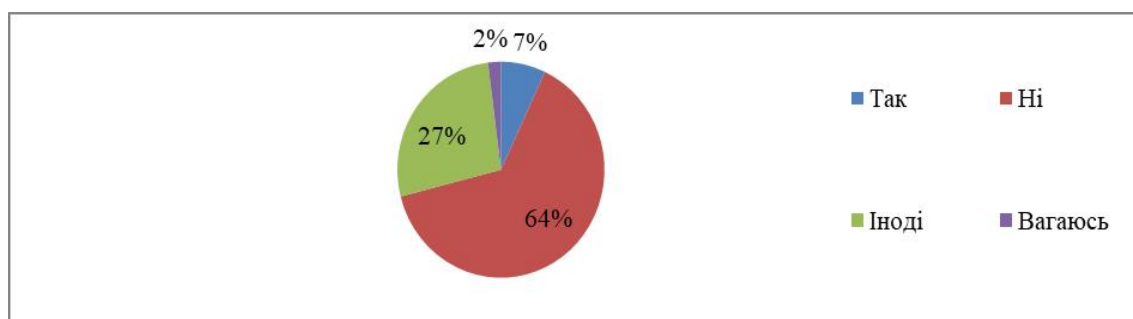

Рис. 2.1.2 Показники частоти почуття тривоги у працівників кримінальної поліції під час виконання ними службових обов'язків

Таким чином, виходячи із результатів опитування, ми встановили, що тільки у 7 % опитаних працівників кримінальної поліції виникає почуття тривоги під час виконання службових обов'язків; 64 % респондентів відповіли, що ні, не виникає; 27 % опитаних зазначили, що іноді виникає; 2 % осіб вагаються з відповіддю. Таким чином, ми вважаємо, що необхідно спрямувати навчально-формуючі заходи на підвищення психологічної готовності у респондентів в напрямку подолання почуття тривоги під час виконання ними службових обов'язків [57].

Стосовно того «*Чи бувають у Вас випадки сумніву щодо прийнятого рішення під час виконання службових обов'язків?*» працівники кримінальної поліції надали наступні відповіді (дивись рис. 2.1.3):

- а) так, бувають – відповіли 18 % працівників кримінальної поліції;
- б) ні, не буває – відповіли 47 % працівників кримінальної поліції;

- в) іноді – відповіді 34 % працівників кримінальної поліції;
- г) вагаються з відповіддю – відповідь 1 % працівників кримінальної поліції.

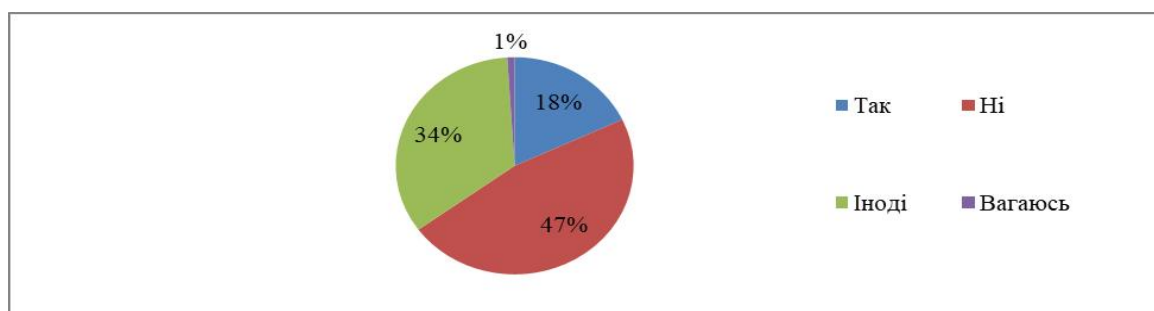

Рис. 2.1.3 Показники проявів випадків сумніву щодо прийнятого рішення під час виконання службових обов’язків у працівників кримінальної поліції

Таким чином, підсумовуючи результати дослідження, ми встановили, що випадки сумніву щодо прийнятого рішення під час виконання службових обов’язків бувають у 18 % опитаних респондентів; не виникає сумнівів у 47 % працівників кримінальної поліції; іноді виникають такі сумніви у 34 % опитаних; вагаються з відповіддю 1 % поліцейських. У зв’язку з цим ми вважаємо, що заняття з психологічної підготовки мають бути направлені на формування навичок у працівників кримінальної поліції швидкого прийняття рішень.

Беручи до уваги складність та напруженість роботи працівників кримінальної поліції, на питання: *«Чи завжди Ви можете переборювати труднощі, які виникають у службовій діяльності?»* ми отримали наступні результати опитування працівників кримінальної поліції (дивись рис. 2.1.4):

- а) так, завжди можу переборювати – відповіді 88 % працівників кримінальної поліції;
- б) ні, не завжди можу переборювати – відповіді 8 % працівників кримінальної поліції;
- в) іноді можу переборювати – відповіді 3 % працівників кримінальної поліції;
- г) вагаюся з відповіддю – відповідь 1 % працівників кримінальної поліції.

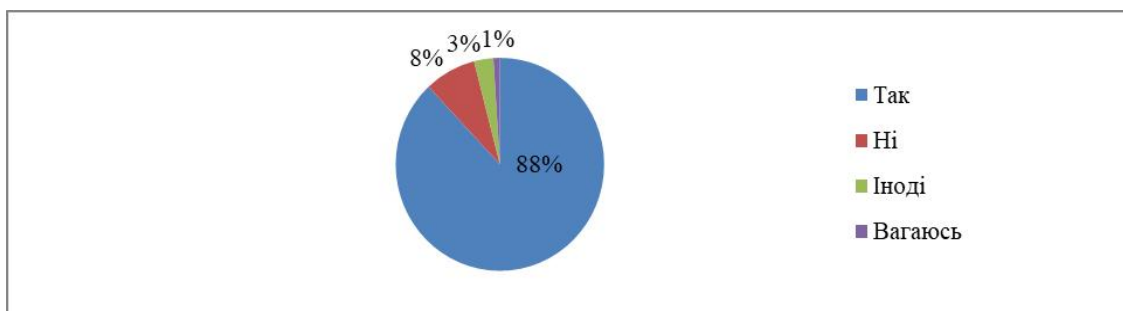

Рис. 2.1.4 Можливість працівників кримінальної поліції переборювати труднощі, які виникають у службовій діяльності

Таким чином, підсумовуючи результати дослідження, ми встановили, що переборювати труднощі, які виникають у службовій діяльності можуть 88 % працівників кримінальної поліції; не завжди можуть 8 % респондентів; іноді можуть переборювати труднощі 3 % осіб; вагаються з відповіддю 1 % опитаних. У зв'язку з цим ми вважаємо, що для ефективного переборення труднощів, які виникають у службовій діяльності, варто посилити підготовку психологічної готовності у працівників кримінальної поліції.

Специфічність роботи працівників кримінальної поліції полягає і в тому, що під час виконання своїх повноважень часто виникають непередбачувані складні ситуації. Щодо питання: «*Чи подобається Вам робота з непередбачуваними складними ситуаціями?*» працівники кримінальної поліції зазначили (дивись рис. 2.1.5):

- а) так, подобається – відповіли 64 % працівників кримінальної поліції;
- б) ні, не подобається – відповіли 12 % працівників кримінальної поліції;
- в) іноді подобається – відповіли 21 % працівників кримінальної поліції;
- г) вагаюся з відповіддю – відповіли 3 % працівників кримінальної поліції.

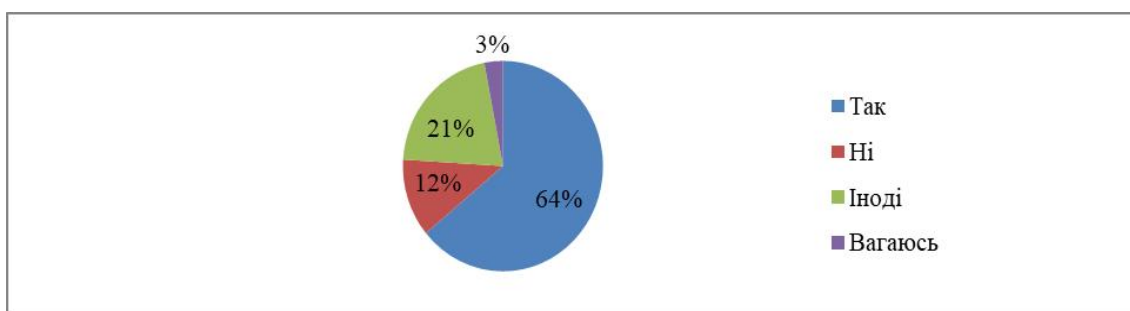

Рис. 2.1.5 Показники уподобань працівниками кримінальної поліції роботи з непередбачуваними складними ситуаціями

Таким чином, підсумовуючи результати дослідження ми встановили, що робота з непередбачуваними складними ситуаціями подобається 64 % опитаних працівників кримінальної поліції; не подобається – 12 % респондентів; іноді подобається 21 % опитаних; вагаються з відповіддю 3 % поліцейських.

Психологічна готовність працівників кримінальної поліції до виконання службових обов'язків є особливим станом, який пов'язаний із внутрішнім мотиваційно-ціннісним ставленням до професійної діяльності. Так, на питання: «Чи вважаєте Ви себе психологічно готовим до виконання службових обов'язків?» за результатами опитування працівників кримінальної поліції ми отримали результати (дивись рис. 2.1.6):

- а) так, вважаю – відповіли 96 % працівників кримінальної поліції;
- б) ні, не вважаю – відповіли 1 % працівників кримінальної поліції;
- в) іноді вважаю – відповіли 2 % працівників кримінальної поліції;
- г) вагаюсь з відповіддю – відповіли 1 % працівників кримінальної поліції [57].

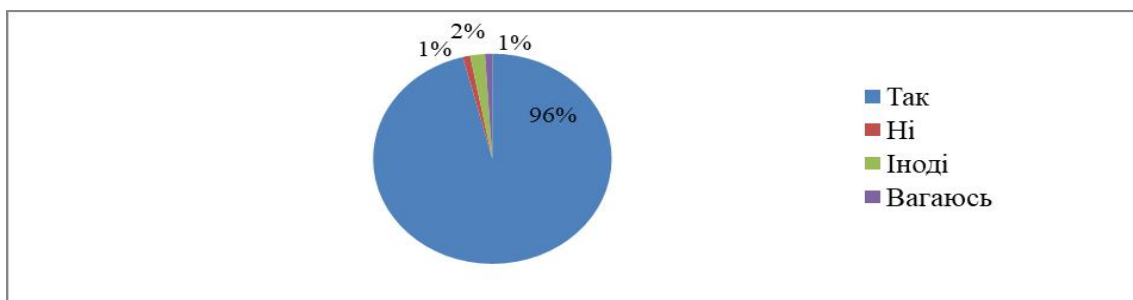

Рис. 2.1.6 Точка зору працівників кримінальної поліції відносно власної готовності до виконання службових обов'язків

Таким чином, підсумовуючи результати дослідження ми встановили, що вважають себе психологічно готовими до виконання службових обов'язків 96 % респондентів; вважають психологічно не готовим 1 % працівників кримінальної поліції; іноді психологічно готовим відзначили 2 % опитаних поліцейських; вагаються з відповіддю 1 % осіб. Отже, психологічна готовність працівників кримінальної поліції до виконання службових обов'язків є основою активної поліцейської роботи, яка сприяє продуктивності та ефективності діяльності [57].

На питання: «Чи достатньо Ви впевнені у своїх діях під час виникнення непередбачуваної (критичної) ситуації на роботі?» ми отримали наступні відповіді від працівників кримінальної поліції (дивись рис. 2.1.7):

- а) так, цілком достатньо – відповіді 89 % працівників кримінальної поліції;
- б) ні, не достатньо – відповіді 7 % працівників кримінальної поліції;
- в) іноді достатньо – відповіді 3 % працівників кримінальної поліції;
- г) вагаюся з відповіддю – відповіді 1 % працівників кримінальної поліції.

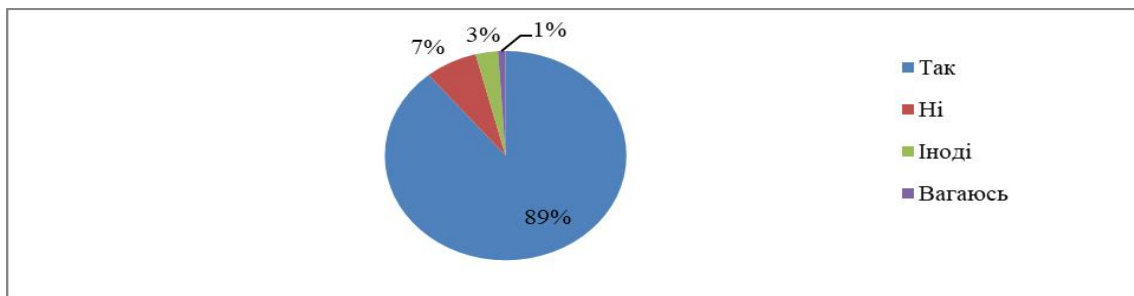

Рис. 2.1.7 Показники впевненості працівників кримінальної поліції у своїх діях під час виникнення непередбачуваної (критичної) ситуації на роботі

Таким чином, підсумовуючи результати дослідження, ми встановили, що достатньо впевнені у своїх діях під час виникнення непередбачуваної (критичної) ситуації на роботі 89 % респондентів; не достатньо впевнені 7 % працівників кримінальної поліції; іноді виникає достатня впевненість у 3 % опитаних поліцейських; вагаються з відповіддю 1 % осіб. Отже, вважаємо, що підвищення показників впевненості можливе за умови регулярних занять психологічної підготовки у підрозділах Національної поліції України.

Щодо питання: «Який у Вас рівень психологічної готовності?» працівники кримінальної поліції зазначили наступне (дивись рис. 2.1.8):

- а) маю високий рівень – відповів 41 % працівників кримінальної поліції;
- б) маю середній рівень – відповів 31 % працівників кримінальної поліції;
- в) маю достатній рівень – відповіді 27 % працівників кримінальної поліції;
- г) маю низький рівень – відповів 1 % працівників кримінальної поліції.

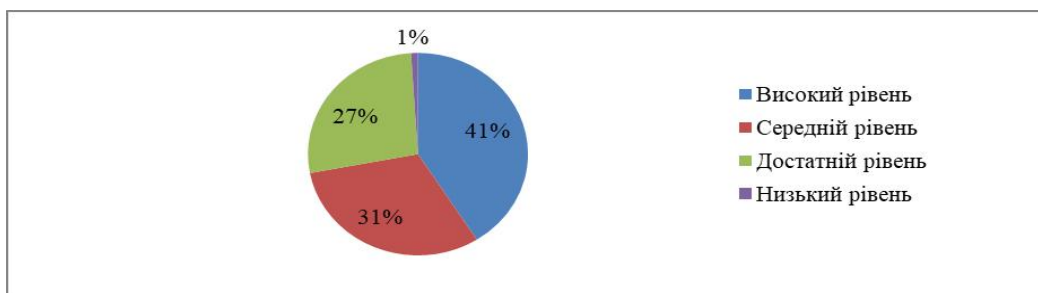

Рис. 2.1.8 Показники рівня психологічної готовності працівників кримінальної поліції

Таким чином, підсумовуючи результати дослідження, ми встановили, що високий рівень психологічної готовності мають 41 % респондентів; середній рівень психологічної готовності у 31 % працівників кримінальної поліції; достатній рівень психологічної готовності у 27 % опитаних поліцейських; низький рівень психологічної готовності у 1 % осіб. Отже, вважаємо, що є потреба у проведенні систематичних занять з психологічної підготовки у підрозділах Національної поліції України.

Стосовно питання: «*Чи потребує Ваш рівень психологічної готовності подальшого удосконалення?*» ми отримали наступні відповіді (дивись рис. 2.1.9):

а) так, потребує та я бажаю удосконалити свою психологічну готовність – зазначили 52 % опитаних працівників кримінальної поліції;

б) не впевнений (на), що є потреба в удосконаленні психологічної готовності – 6 % опитаних працівників кримінальної поліції;

в) не потребує удосконалення психологічної готовності – 38 % опитаних працівників кримінальної поліції;

г) моя психологічна готовність потребує удосконалення, однак немає бажання її удосконалювати – 4 % опитаних працівників кримінальної поліції.

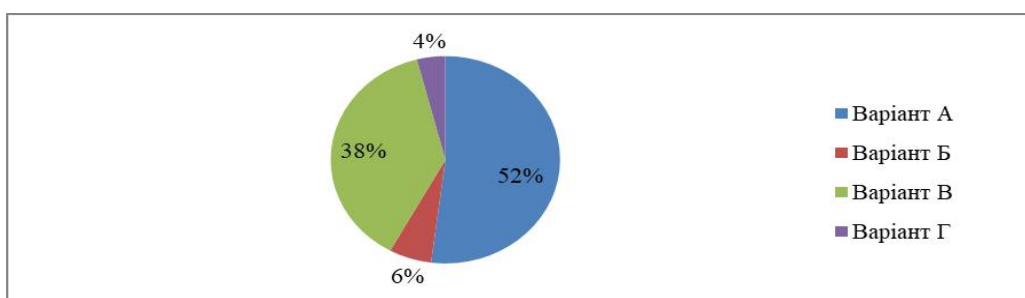

Рис. 2.1.9 Потреба працівників кримінальної поліції у подальшому удосконаленні психологічної готовності

Таким чином, підсумовуючи результати дослідження, ми встановили, що серед працівників кримінальної поліції вважають, що потребують удосконалення психологічної готовності та бажають її удосконалити 52 % респондентів; не впевнені, що є така потреба в удосконаленні психологічної готовності відмітили 6 % поліцейських; впевнені в тому, що не потребують удосконалення психологічної готовності зазначили 38 % опитаних; потребують удосконалення психологічної готовності, однак не бажають її удосконалити 4 % респондентів. Отже, вважаємо, що необхідно провести інформаційно-роз'яснювальну роботу у підрозділах Національної поліції для внутрішньої мотивації поліцейських до підвищення психологічної готовності.

На питання: «*Чи ефективно проводять психологічну підготовку у Вашому підрозділі?*» працівники кримінальної поліції відповіли (дивись рис. 2.1.10):

- а) так – зазначили 48 % опитаних працівників кримінальної поліції;
- б) ні, не проводять – 18 % опитаних працівників кримінальної поліції;
- в) формально проводять психологічну підготовку – 31 % опитаних працівників кримінальної поліції;
- г) вагаються з відповіддю – 3 % опитаних працівників кримінальної поліції.

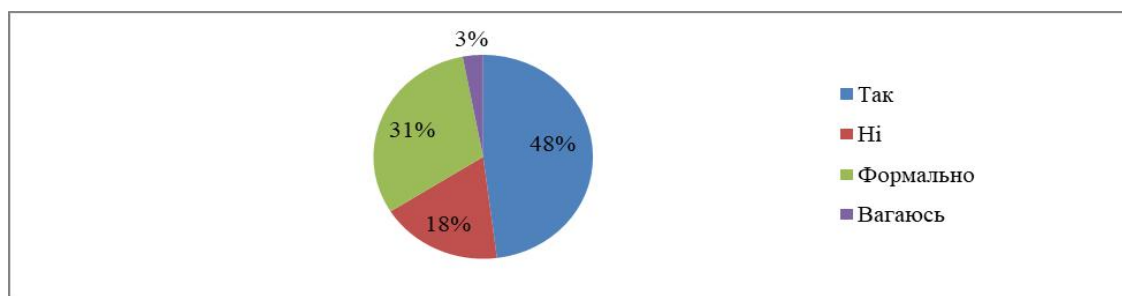

Рис. 2.1.10 Якість проведення психологічної підготовки у підрозділах Національної поліції

Таким чином, підсумовуючи результати дослідження, ми встановили, що 48 % респондентів вказали на ефективність проведення психологічної підготовки у їхніх підрозділах; 18 % поліцейських зазначили, що заняття з психологічної підготовки проводяться неефективно; 31 % опитаних працівників кримінальної поліції відмітили, що психологічну підготовку проводять

формально; 3 % осіб вагаються із відповіддю. Отже, вважаємо, що якість проведення психологічної підготовки у підрозділах Національної поліції є досить низькою та незадовільною.

Щодо питання: «На скільки відсотків ефективним є процес підвищення психологічної готовності?» ми отримали такі результати від опитаних працівників кримінальної поліції (дивись рис. 2.1.11):

- а) ефективне на 0 % – так відповіли 4 % працівників кримінальної поліції;
- б) ефективне на 25 % – так відповіли 16 % працівників кримінальної поліції;
- в) ефективне на 50 % – так відповіли 24 % працівників кримінальної поліції;
- г) ефективне на 75 % – так відповіли 39 % працівників кримінальної поліції;
- д) ефективне на 100 % – так відповіли 17 % працівників кримінальної поліції.

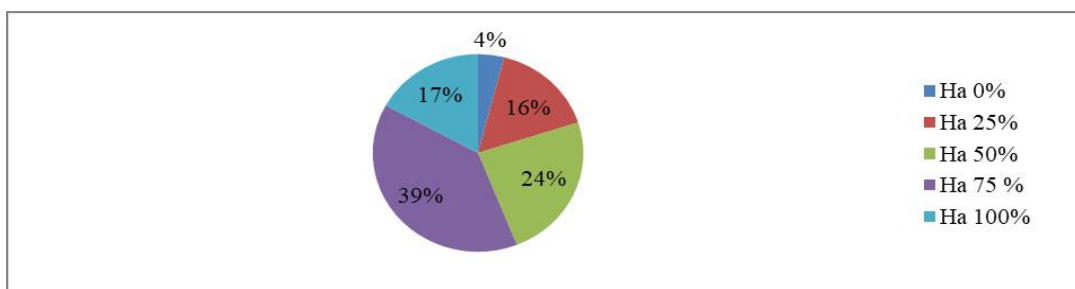

Рис. 2.1.11 Середньостатистичні показники ефективності процесу підвищення психологічної готовності

Так, підсумовуючи результати опитування працівників кримінальної поліції, ми встановили, що 4 % респондентів вважають, що процес підвищення психологічної готовності є зовсім неефективним; натомість 16 % опитаних зазначили, що ефективність психологічної готовності можливе на 25 %; 24 % працівників кримінальної поліції відмітили, що таке підвищення психологічної готовності ефективне на 50 %; та 39 % опитаних відмітили, що ефективне на 75 %; і тільки 17 % поліцейських визначили, що процес підвищення психологічної готовності ефективний на 100%.

Е.Ю. Теренчик зазначає, що стан психологічної готовності до діяльності у складних умовах визначається перш за все здатністю людини до емоційної ізоляції всього зайвого, а після цього – адаптацією до оточення [214].

Працівники слідчих підрозділів із високим рівнем психологічної готовності відрізняються: 1) викривленим типом стресового реагування, а саме постійною готовністю до рухового реагування на подразники, що зумовлює розвиток надмірного самоконтролю поведінки і може розглядатись як симптоматика хронічного професійного стресу; 2) виваженим ставленням до ризику, схильністю уникати необґрунтованих ризикових вчинків, але високим рівнем суб'єктивної готовності діяти в умовах ризику та невизначеності; 3) практичністю, приземленістю, переважанням раціонального у думках і поведінці, надмірним контролем емоцій. Сферою компенсації може виступати занижений моральний та нормативний контроль поведінки, скептичне ставлення до обмежень і приписів, безвідповідальне ставлення до вимог, що сприймаються як зайві та непотрібні [214].

Тож на питання: *«Які повинні бути очікувані результати внаслідок підвищення рівня психологічної готовності поліцейського кримінальної поліції?»* працівники кримінальної поліції відповіли (дивись рис. 2.1.12):

а) налаштованість до швидкого та якісного виконання завдань – зазначив 21 % працівників кримінальної поліції;

б) своєчасне вжиття заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю – зазначили 17 % працівників кримінальної поліції;

в) налаштованість до проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій – зазначили 14 % працівників кримінальної поліції;

г) все вищеперераховане – зазначили 47 % працівників кримінальної поліції.

д) жодних результатів не очікується – 1 % працівників кримінальної поліції [57].

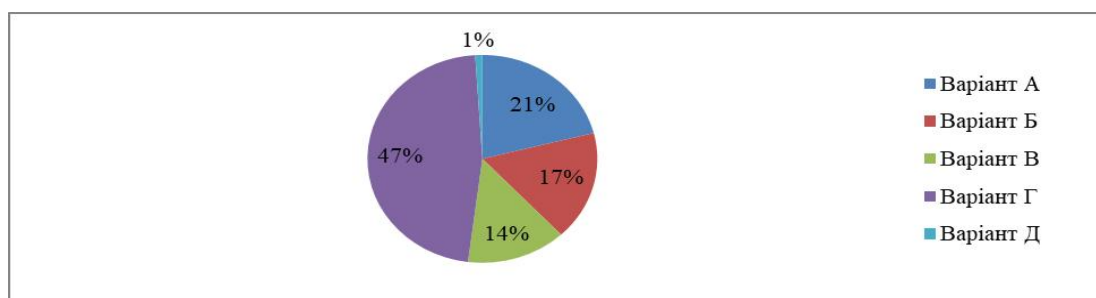

Рис. 2.1.12 Показники очікуваних результатів внаслідок підвищення рівня психологічної готовності працівників кримінальної поліції

Таким чином, підсумовуючи результати дослідження, ми встановили, що внаслідок підвищення рівня психологічної готовності поліцейського кримінальної поліції очікують налаштованість до швидкого та якісного виконання завдань 21 % опитаних працівників кримінальної поліції; налаштованість до проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій – так зазначили 17 % респондентів; на налаштованість до проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій очікують 14 % опитаних; очікують в результаті підвищення рівня психологічної готовності все вищеперераховане 47 % поліцейських; тоді як взагалі нічого не очікують 1 % осіб [57].

На питання: «Чи маєте ви власну методуку щодо підвищення рівня психологічної готовності до виконання службових обов'язків?» працівники кримінальної поліції відповіли (дивись рис. 2.1.13):

- а) так, маю – відповіли 44 % працівників кримінальної поліції;
- б) ні, не маю – відповіли 38 % працівників кримінальної поліції;
- в) вагаюсь у відповіді – відповіли 13 % працівників кримінальної поліції;
- г) ні, однак працюю у цьому напрямку – відповіли 5 % працівників кримінальної поліції.

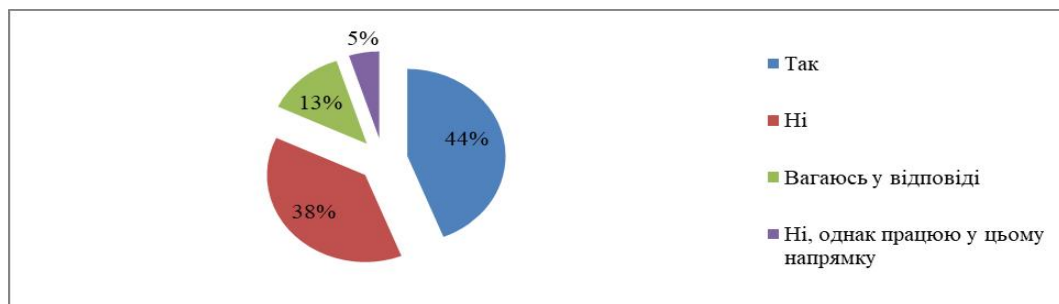

Рис. 2.1.13 Показники наявності у працівників кримінальної поліції власної методуки щодо підвищення рівня психологічної готовності до виконання службових обов'язків

Таким чином, підсумовуючи результати дослідження, ми встановили, що мають власну методуку щодо підвищення рівня психологічної готовності до виконання службових обов'язків 44 % респондентів; не мають методуки 38 %

поліцейських; вагаються з відповіддю 13 % опитаних; не мають власної методики, однак працюють у цьому напрямку ще 5 % опитаних осіб.

Стосовно питання: «Чи є на Вашу думку, проблема низького рівня психологічної готовності поліцейського кримінальної поліції під час виконання службових обов'язків?» працівники кримінальної поліції відповіли (дивись рис. 2.1.14):

- а) так, є проблема – відповіли 56 % працівників кримінальної поліції;
- б) ні, немає проблеми – відповів 21 % працівників кримінальної поліції;
- в) іноді – відповіли 15 % працівників кримінальної поліції;
- г) так, але проблема не суттєва – відповіли 7 % працівників кримінальної поліції;
- д) вагаються з відповіддю – відповів 1 % працівників кримінальної поліції.

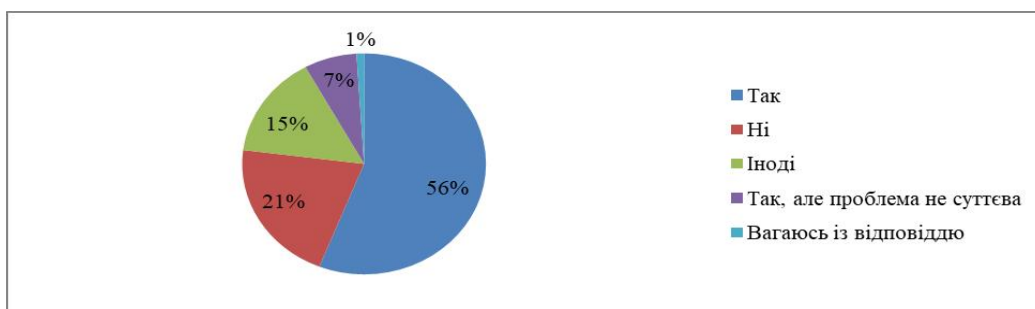

Рис. 2.1.14 Показники наявності проблеми низького рівня психологічної готовності поліцейського кримінальної поліції під час виконання службових обов'язків

Таким чином, підсумовуючи результати дослідження, ми встановили, що 56 % опитаних працівників кримінальної поліції вважають що є проблема низького рівня психологічної готовності поліцейського кримінальної поліції під час виконання службових обов'язків; разом з тим, 21 % опитаних зазначили, що такої проблеми немає; 15 % поліцейських відмітили, що іноді така проблема виникає; 7 % вважають, що проблема низького рівня психологічної готовності поліцейського кримінальної поліції під час виконання службових обов'язків є, однак не суттєва; 1 % опитаних вагаються з відповіддю. Отже, виходячи із результатів опитування, ми вбачаємо проблему низького рівня психологічної

готовності поліцейського кримінальної поліції під час виконання службових обов'язків.

Таким чином, нами було вперше проведено анонімне анкетування, з метою визначення стану психологічної готовності працівника кримінальної поліції під час виконання службових обов'язків, внаслідок чого були встановлені такі проблеми:

- 1) відсутність систематичного проведення у підрозділах Національної поліції занять із психологічної готовності;
- 2) низька якість проведення занять із підвищення психологічної готовності;
- 3) низький рівень психологічної готовності поліцейського кримінальної поліції під час виконання службових обов'язків.

Вирішення зазначених проблем можливе шляхом:

- 1) систематичної діагностики психологічного стану працівників кримінальної поліції та стану психологічної готовності до виконання службових завдань;
- 2) проведення у підрозділах Національної поліції занять із підвищення психологічної підготовки;
- 3) відкриття центрів психологічної реабілітації для працівників Національної поліції;
- 4) унормування часу робочого дня з метою розвантаження поліцейського;
- 5) проведення тренінгів із поліцейськими (групового та індивідуального характеру);
- 6) запровадження практичних рекомендацій щодо підвищення рівня психологічної готовності працівника кримінальної поліції;
- 7) забезпечення почуття впевненості щодо прийняття рішень у працівників кримінальної поліції під час проведення занять із психологічної підготовки;
- 8) спрямування навчально-формуючих заходів на підвищення психологічної готовності в напрямку подолання почуття тривоги під час виконання поліцейськими службових обов'язків.

Отже, є необхідність більш ретельного підходу до підвищення рівня психологічної готовності працівників кримінальної поліції відповідно до їх специфічної діяльності. Окрім цього, з урахуванням індивідуального підходу до кожного працівника, необхідно розробити індивідуальну методику щодо підвищення рівня психологічної готовності.

2.2 Рівень фізичної підготовки до застосування працівниками кримінальної поліції заходів примусу під час виконання службових обов'язків

Так як одним із основних завдань держави є захист прав і свобод людини та громадянина, забезпечення публічної безпеки та порядку, створення безпечного середовища тощо, Україна як сучасна європейська держава прагне досягти правопорядку в країні.

Національна поліція посідає ключове місце у механізмі організаційно-правового забезпечення прав і свобод людини. Основними завданнями поліції є забезпечення правопорядку у суспільстві, створення безпечних умов для життєдіяльності громадян, протидія правопорушенням і злочинності, надання допомоги особам у разі надзвичайних ситуацій [126].

Відповідно до п. 1 ст. 43 ЗУ «Про Національну поліцію України», поліцейський зобов'язаний заздалегідь попередити особу про застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї і надати їй достатньо часу для виконання законної вимоги поліцейського, крім випадку, коли зволікання може спричинити посягання на життя і здоров'я особи та/або поліцейського або інші тяжкі наслідки, або в ситуації, що склалася, таке попередження є невиправданим або неможливим [181].

Заходи примусу є допоміжними методами здійснення державної влади; більше того, вони використовуються незалежно від волі та бажання суб'єкта, причому допускається застосування вогнепальної зброї і фізичної сили [126].

Відповідно, під час застосування фізичної сили у поліцейських часто виникають труднощі, спричинені різними факторами. Так, за результатами проведеного нами дослідження, маємо наступні показники:

На питання: «Чи впливає, на Вашу думку, рівень фізичної готовності на проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій?» ми отримали наступні результати (дивись рис. 2.2.1):

- а) так, впливає – відповіді 65 % працівників кримінальної поліції;
- б) ні, не впливає – відповіді 16 % працівників кримінальної поліції;
- в) іноді впливає – відповіді 18 % працівників кримінальної поліції;
- г) вагаюся з відповіддю – відповідь 1 % працівників кримінальної поліції.

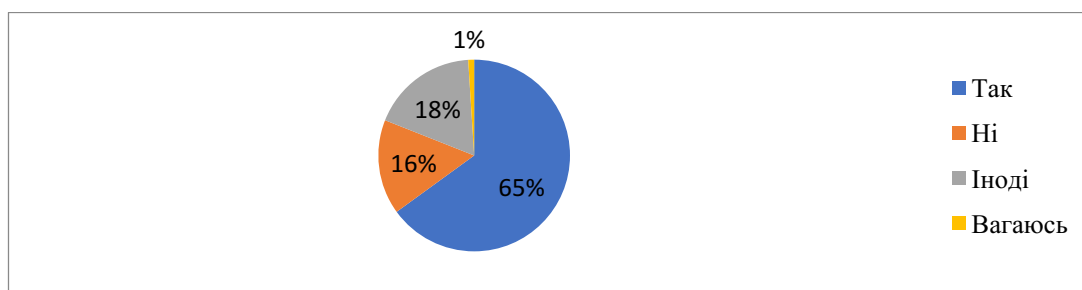

Рис. 2.2.1 Показники впливу рівня фізичної готовності на проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій

Таким чином, виходячи із результатів опитування, ми встановили, що тільки у 65 % опитаних працівників кримінальної поліції рівень фізичної готовності впливає на проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій; 16 % респондентів відповіли, що не впливає; 18 % опитаних зазначили, що іноді впливає; 1 % працівників кримінальної поліції вагаються з відповіддю. Таким чином, ми вважаємо, що необхідно спрямувати навчально-формуючі заходи на підвищення рівня фізичної готовності поліцейських, з метою підвищення якості проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій.

На питання: «Чи вважаєте Ви себе фізично готовим до виконання службових обов'язків?» працівники кримінальної поліції надали такі відповіді (дивись рис. 2.2.2):

- а) так – відповіді 83 % працівників кримінальної поліції;

б) ні – відповіли 9 % працівників кримінальної поліції;

в) вагаюся з відповіддю – відповіли 8 % працівників кримінальної поліції.

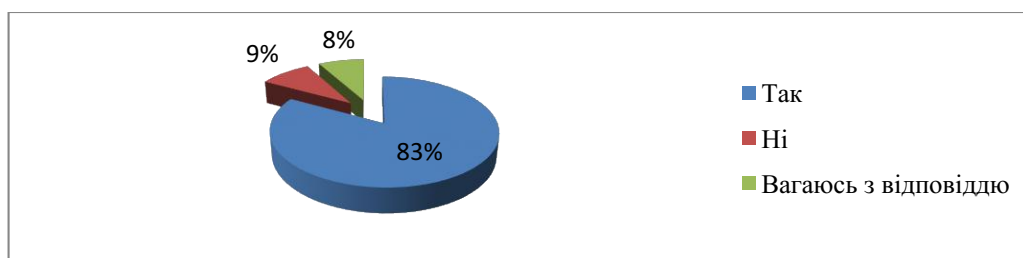

Рис. 2.2.2 Показники рівня фізичної готовності працівників кримінальної поліції до виконання ними службових обов'язків

Таким чином, виходячи із результатів опитування, ми встановили, що 83 % опитаних працівників кримінальної поліції вважають себе фізично готовими до виконання службових обов'язків; 9 % респондентів відповіли, що не вважають себе фізично готовими до виконання службових обов'язків; 8 % опитаних зазначили, що вагаються з відповіддю. Таким чином, ми вважаємо, що необхідно посилити фізичну підготовку у підрозділах Національної поліції з метою повноцінної готовності до виконання службових обов'язків.

Високий рівень спеціальної фізичної підготовленості як складової частини фахової підготовленості гарантує ефективність виконання оперативно службових завдань, забезпечення особистої безпеки працівника поліції та його оточення [85].

Стосовно питання: *«Який, на Вашу думку, Ви маєте рівень фізичної готовності?»* працівники кримінальної поліції надали наступні відповіді (дивись рис. 2.2.3):

а) маю високий рівень – відповів 21 % працівників кримінальної поліції;

б) маю достатній рівень – відповіли 65 % працівників кримінальної поліції;

в) маю задовільний рівень – відповіли 13 % працівників кримінальної поліції;

г) маю низький рівень – відповів 1 % працівників кримінальної поліції.

Таким чином, підсумовуючи результати дослідження, ми встановили, що високий рівень фізичної готовності має 21 % респондентів; достатній рівень фізичної готовності у 65 % працівників кримінальної поліції; задовільний рівень

фізичної готовності у 13 % опитаних поліцейських; низький рівень фізичної готовності в 1 % осіб. Отже, вважаємо, що є потреба у проведенні систематичних занять із фізичної підготовки у підрозділах Національної поліції України.

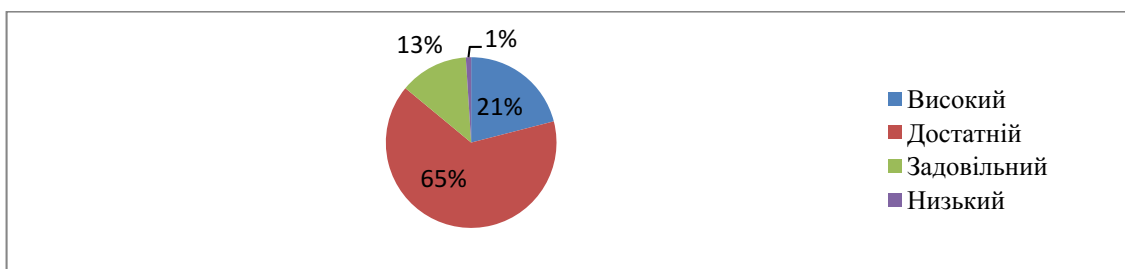

Рис. 2.2.3 Показники рівня фізичної готовності працівників кримінальної поліції

На питання: «Чи задоволені Ви своїм станом фізичної готовності сьогодні?» працівники кримінальної поліції відповіли (дивись рис. 2.2.4):

а) так, задоволений – зазначили 72 % опитаних працівників кримінальної поліції;

б) ні, не задоволений – відповів 21 % опитаних працівників кримінальної поліції;

в) вагаюсь із відповіддю – надали відповідь 7 % опитаних працівників кримінальної поліції.

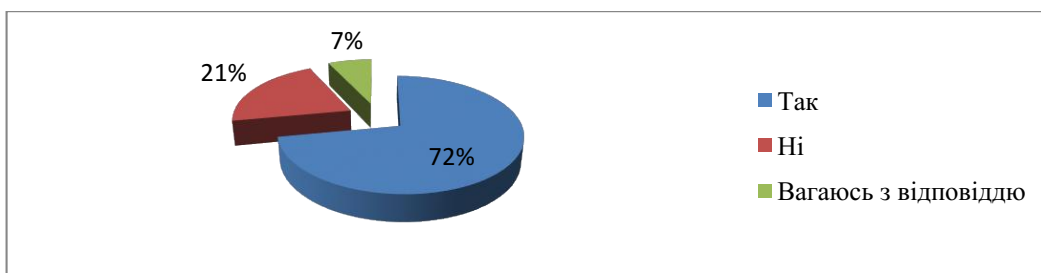

Рис. 2.2.4 Показники рівня задоволеності своїм рівнем фізичної готовності працівників кримінальної поліції

Таким чином, підсумовуючи результати дослідження, ми встановили, що задоволені своїм рівнем фізичної готовності 72 % респондентів; не задоволені власним рівнем фізичної готовності 21 % поліцейських; вагаються з відповіддю щодо задоволеності власним рівнем фізичної готовності ще 7 % опитаних працівників Національної поліції. Отже, вважаємо, що необхідно у підрозділах

Національної поліції частіше проводити контрольні заняття, з метою визначення рівня фізичної готовності поліцейських.

Підготовка працівників правоохоронних органів України потребує постійного пристосування до вимог сучасності та своєчасного вдосконалення отриманих навичок для ефективного виконання поставлених перед ними завдань в сучасних умовах [124].

Так, щодо питання: «*Чи бажаєте підвищити свій рівень фізичної готовності?*» ми отримали наступні відповіді від працівників кримінальної поліції (дивись рис. 2.2.5):

- а) так, бажаю – відповіді 87 % працівників кримінальної поліції;
- б) ні, не бажаю – відповіді 8 % працівників кримінальної поліції;
- в) іноді спадає на думку – відповіді 5 % працівників кримінальної поліції;
- г) вагаюся з відповіддю – відсутній вибір варіанту відповіді – 0 %.

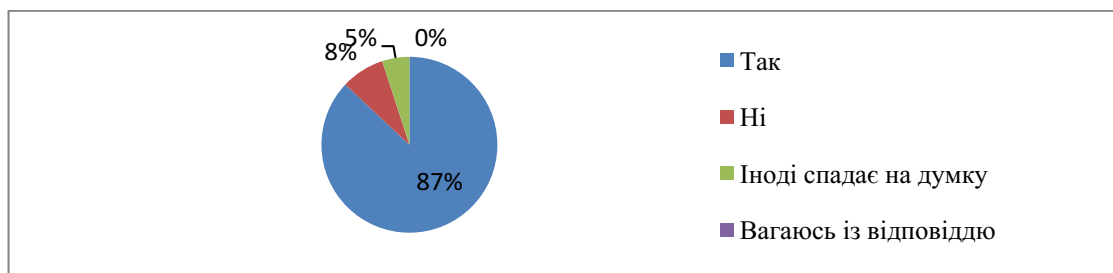

Рис. 2.2.5 Бажання підвищення рівня фізичної готовності працівників кримінальної поліції

Таким чином, підсумовуючи результати дослідження, ми встановили, що серед працівників кримінальної поліції 87 % опитаних бажають підвищити свій рівень фізичної готовності; 8 % респондентів так не вважають; у 5 % поліцейських іноді спадає така думка щодо підвищення свого рівня фізичної готовності; та відсутні працівники кримінальної поліції, які вагаються щодо відповіді (0%). Отже, вважаємо, що необхідно провести інформаційно-роз'яснювальну роботу у підрозділах Національної поліції для внутрішньої мотивації та виникнення бажання у поліцейських регулярно підвищувати свій рівень фізичної готовності.

На питання: «*Чи постійно Ви підвищуєте рівень фізичної готовності?*» ми отримали наступні відповіді від працівників кримінальної поліції (дивись рис. 2.2.6):

- а) так, часто – зазначили 37 % опитаних працівників кримінальної поліції;
- б) ні, не постійно – відповіді 19 % опитаних працівників кримінальної поліції;
- в) іноді підвищую – надали відповідь 44 % опитаних працівників кримінальної поліції;
- г) вагаюсь із відповіддю – зазначили 4 % опитаних працівників кримінальної поліції.

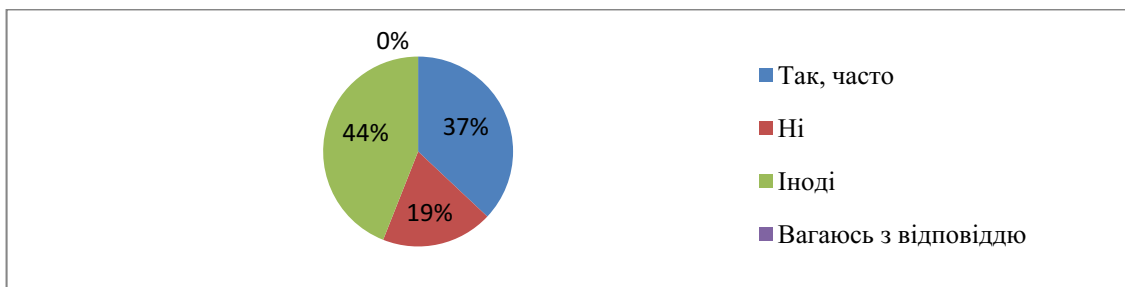

Рис. 2.2.6 Частота підвищення рівня фізичної готовності працівників кримінальної поліції

Таким чином, підсумовуючи результати дослідження, ми встановили, що постійно підвищують рівень фізичної готовності 37 % опитаних респондентів; підвищують свій рівень фізичної готовності не постійно – 19 % працівників кримінальної поліції; іноді підвищують рівень фізичної готовності 44 % опитаних; вагаються з відповіддю 4 % поліцейських. У зв'язку з цим ми дійшли висновку, що частота підвищення рівня фізичної готовності працівниками кримінальної поліції перебуває на досить на низькому рівні. Необхідно у підрозділах Національної поліції вжити заходів щодо регулярного проведення занять з удосконалення фізичної підготовки працівників.

На питання: «*Чи необхідно, на Вашу думку, працівникам кримінальної поліції систематично підвищувати рівень фізичної готовності?*» ми отримали наступні відповіді від працівників кримінальної поліції (дивись рис. 2.2.7):

- а) так, необхідно – відповіді 84 % працівників кримінальної поліції;

- б) ні, не потрібно – відповіли 4 % працівників кримінальної поліції;
- в) іноді потрібно – відповіли 12 % працівників кримінальної поліції;
- г) вагаюся з відповіддю – відсутній вибір варіанту відповіді – 0 %.

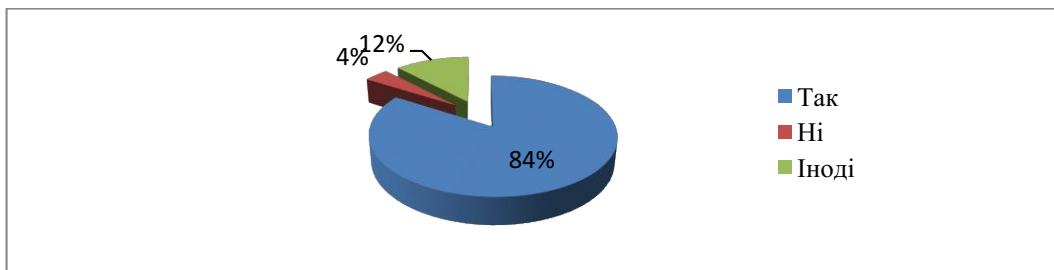

Рис. 2.2.7 Показники необхідності систематичного підвищення рівня фізичної готовності працівникам кримінальної поліції

Таким чином, підсумовуючи результати дослідження, ми встановили, що 84 % опитаних зазначили, що необхідно систематично підвищувати рівень фізичної готовності працівникам кримінальної поліції; 4 % опитаних поліцейських вважають, що немає потреби у систематичному підвищенні рівня фізичної готовності; 12 % респондентів зазначили, що іноді виникає потреба у підвищенні рівня фізичної готовності; жоден опитаний працівник кримінальної поліції не вагався з відповіддю щодо необхідності систематично підвищувати рівень фізичної готовності працівникам поліції. Таким чином, на нашу думку, систематичне підвищення рівня фізичної готовності працівників кримінальної поліції позитивно позначиться на результаті їх роботи, під час виконання службових обов'язків.

Стосовно питання: *«Чи влаштовують Вас умови щодо підвищення рівня фізичної готовності у Вашому підрозділі?»* ми отримали наступні відповіді (дивись рис. 2.2.8):

- а) так, влаштовують – відповіли 38 % працівників кримінальної поліції;
- б) ні, не влаштовують – відповіли 31 % працівників кримінальної поліції;
- в) вагаюся з відповіддю – відповіли 31 % працівників кримінальної поліції.

Отже, підсумовуючи результати дослідження, ми встановили, що 38 % респондентів влаштовують умови щодо підвищення рівня фізичної готовності у підрозділах; 31 % опитаних поліцейських взагалі не влаштовують умови щодо підвищення рівня фізичної готовності у підрозділах; ще 31 % опитаних

працівників кримінальної поліції вагаються із відповіддю. Тож, вважаємо, що умови підвищення рівня фізичної готовності у підрозділах Національної поліції є незадовільними. На нашу думку, є необхідність у проведенні систематичного опитування, з метою виявлення причин та умов низького рівня задоволеності щодо проведення з працівниками поліції фізичної підготовки.

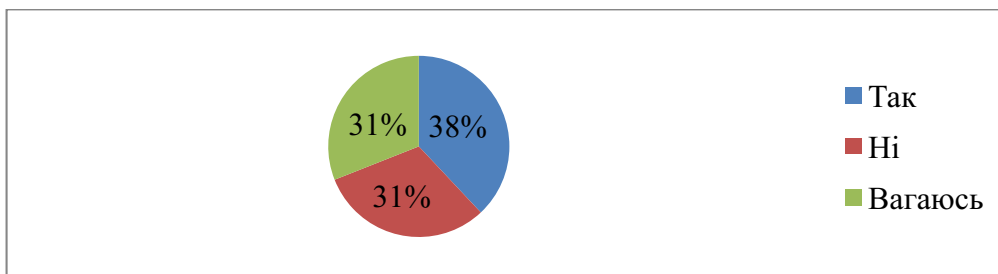

Рис. 2.2.8 Показники задоволення працівників кримінальної поліції умовами підвищення рівня фізичної готовності у підрозділах

Основні навички, необхідні для ефективного розвитку фізичних якостей працівників поліції, включають в себе: знання методів, форм та засобів розвитку основних фізичних навичок; знання положень щодо організації фізичної підготовки у підрозділах Національної поліції України. Додаткові теоретичні знання – це основи правил дотримання особистої гігієни, контролю та самоконтролю під час тренувань [76].

Так, на питання: *«Які, на Вашу думку, професійно важливі якості впливають на рівень фізичної готовності?»* ми отримали такі результати від опитаних працівників кримінальної поліції (дивись табл. 2.2.1):

Таблиця 2.2.1

Професійно важливі якості, що впливають на рівень фізичної готовності

Професійно важливі якості	Впливає	Не впливає	Не впевнений у відповіді
Спритність	95 %	3 %	2 %
Сила	95 %	4 %	1 %
Точність	96 %	2 %	2 %
Швидкість	99 %	1 %	0 %
Гнучкість	93 %	3 %	4 %

Під час аналізу результатів анкетування ми дійшли висновку, що респонденти визначили у переважній більшості, що професійно важливі якості

впливають на рівень фізичної готовності. Отже, підсумовуючи результати дослідження, ми встановили, що такі професійно важливі якості як спритність, сила, точність, швидкість та гнучкість є ключовими аспектами, що суттєво впливають на рівень фізичної готовності поліцейського. Виходячи з таких показників, вважаємо, що необхідно під час проведення занять із фізичної підготовки акцентувати увагу на розвитку зазначених професійно важливих якостей.

На питання: «Які, на Вашу думку, професійно важливі уміння впливають на рівень фізичної готовності?» ми отримали такі результати від опитаних працівників кримінальної поліції (дивись табл. 2.2.2):

Таблиця 2.2.2

Професійно важливі уміння, що впливають на рівень фізичної готовності

Професійно важливі уміння	Впливає	Не впливає	Не впевнений у відповіді
Протистояти непередбачуваному нападу правопорушника	91 %	2 %	7 %
Витримувати фізичні навантаження	86 %	4 %	10 %
Швидко адаптуватись до змін у навантаженні	86 %	6 %	8 %
Правомірно застосовувати фізичний вплив	93 %	2 %	5 %
Переборювати втому	92 %	1 %	7 %
Контролювати рухи в критичній ситуації	92 %	5 %	3 %
Мобілізувати власні сили	96 %	1 %	3 %
Фізично концентруватися	97 %	1 %	2 %
Узгоджувати рухи	95 %	3 %	2 %

Отже, підсумовуючи результати дослідження, ми встановили, що на рівень фізичної готовності впливають такі професійно важливі уміння як: протистояння непередбачуваному нападу правопорушника – 91 % опитаних надали таку відповідь; витримання фізичних навантажень – так відповіли 86% респондентів; швидка адаптація до змін у навантаженні – так зазначили 86 % поліцейських; правомірне застосування фізичного впливу – 93 % працівників кримінальної поліції надали таку відповідь; переборювання втоми – так вважають 92 % респондентів; контролювання рухів у критичній ситуації – так відповіли 92 % респондентів; мобілізація власних сил – 96 % поліцейських

надали такі відповіді; фізична концентрація – так зазначили 97 % опитаних поліцейських; узгоджені рухи – так відповіли 95 % працівників кримінальної поліції. Таким чином, вважаємо, що під час проведення занять із фізичної підготовки поліцейських необхідно акцентувати увагу на розвиток вищеперерахованих професійно важливих умінь.

Щодо питання: «Які чинники, на Вашу думку, впливають на рівень фізичної готовності під час виконання службових обов'язків?» працівники кримінальної поліції надали такі відповіді (дивись табл. 2.2.3):

Таблиця 2.2.3

Чинники, що впливають на рівень фізичної готовності під час виконання службових обов'язків

Чинники	Впливає	Не впливає	Не впевнений у відповіді
Фізична втомленість та перенавантаження	98 %	0 %	2 %
Стан загального здоров'я	95 %	3 %	2 %
Брак часу на підвищення рівня фізичної готовності	83 %	7 %	10 %
Відсутність належних умов тренування в підрозділах	68 %	21 %	11 %
Низький рівень витривалості поліцейського	93 %	2 %	5 %
Шкідливі звички (наприклад, паління)	80 %	12 %	8 %
Постійне нервово-емоційне напруження	89 %	3 %	8 %
Недостатня рухова активність	81 %	13 %	6 %
Фізичний потенціал	78 %	8 %	14 %
Відсутність звички до системного виконання фізичних вправ	77 %	6 %	17 %

Отже, підсумовуючи результати дослідження, ми встановили, що на рівень фізичної готовності впливає низка чинників, а саме: фізична втомленість та перенавантаження – так відповіли 98 % респондентів; стан загального здоров'я – так вважають 95 % опитаних поліцейських; брак часу на підвищення рівня фізичної готовності – так відповіли 83 % працівників кримінальної поліції; відсутність належних умов тренування в підрозділах – так відповіли 68 % респондентів; низький рівень витривалості поліцейського – 93 % працівників кримінальної поліції; шкідливі звички (наприклад, паління) – так зазначили 80 % опитаних поліцейських; постійне нервово-емоційне напруження – так відмітили

89 % респондентів; недостатня рухова активність – так зазначив 81 % працівників кримінальної поліції; фізичний потенціал – так відмітили 78 % опитаних поліцейських; відсутність звички до системного виконання фізичних вправ – так зазначили 77 % респондентів.

На питання: «Які, на Вашу думку, шляхи вирішення проблеми низького рівня фізичної готовності працівників кримінальної поліції?» працівники кримінальної поліції надали такі відповіді (дивись рис. 2.2.9):

а) організація відпочинку, достатня для відновлення сил поліцейського – відповіді 44 % опитаних працівників кримінальної поліції;

б) поліпшення у підрозділах умов для тренувань – відповіді 35 % респондентів;

в) прищеплення навичок із фізичної підготовки та виховання в особового складу високої мотивації – відповіді 12 % опитаних поліцейських;

г) удосконалення нормативів для професійного навчання поліцейських – відповіді 3 % респондентів;

д) запровадження заходів стимулювання (заохочення) щодо підвищення рівня фізичної готовності – відповіді 4 % опитаних поліцейських;

е) організація спортивно-масових заходів – відповіді 2 % респондентів.

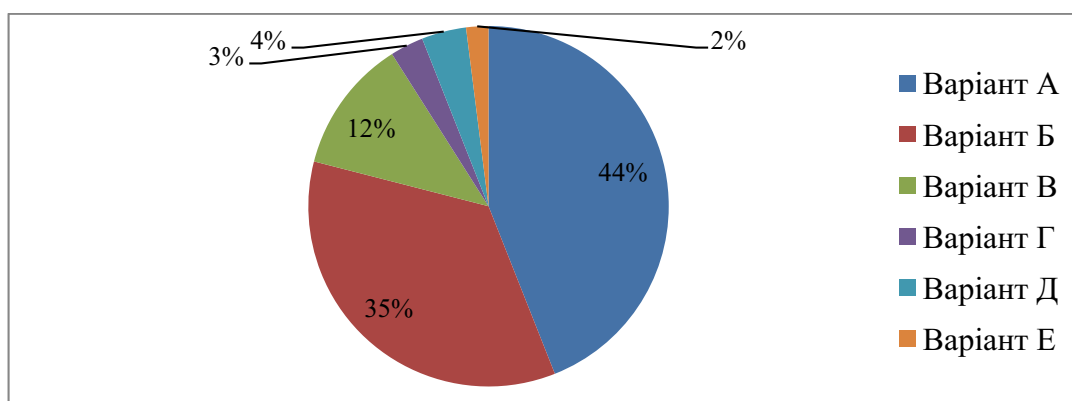

Рис. 2.2.9 Шляхи вирішення проблеми низького рівня фізичної готовності працівників кримінальної поліції

Таким чином, підсумовуючи результати дослідження, ми встановили, що основними шляхами вирішення низького рівня фізичної готовності працівників кримінальної поліції є: організація відпочинку, достатня для відновлення сил поліцейського – так відповіді 44 % опитаних працівників кримінальної поліції;

поліпшення у підрозділах умов для тренувань – таку відповідь надали 35 % респондентів; прищеплення навичок із фізичної підготовки та виховання в особового складу високої мотивації – так зазначили 12 % опитаних поліцейських; удосконалення нормативів для професійного навчання поліцейських – так зазначили 3 % респондентів; запровадження заходів стимулювання (заохочення) щодо підвищення рівня фізичної готовності – так відповіли 4 % опитаних поліцейських; організація спортивно-масових заходів – так відмітили 2 % респондентів.

Щодо питання: «*Чи володієте методикою з підвищення рівня фізичної готовності?*» ми отримали від опитаних працівників кримінальної поліції наступні результати (дивись рис. 2.2.10):

- а) так, володію – відповів 41 % працівників кримінальної поліції;
- б) ні, не володію – відповіли 35 % працівників кримінальної поліції;
- в) вагаюсь із відповіддю – відповіли 24 % працівників кримінальної поліції.

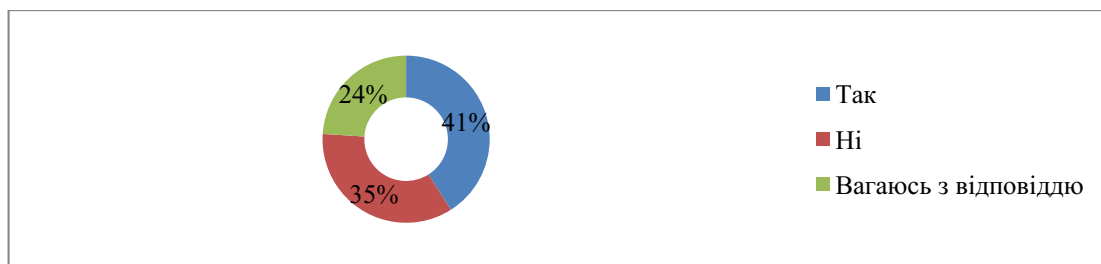

Рис. 2.2.10 Показники рівня володіння методикою з підвищення рівня фізичної готовності працівників кримінальної поліції

Таким чином, підсумовуючи результати дослідження, ми встановили, що лише 41 % опитаних працівників кримінальної поліції володіють методикою з підвищення рівня фізичної готовності; 35 % респондентів зазначили, що не володіють такою методикою; 24 % поліцейських, надаючи відповідь, зазначили, що вагаються з відповіддю. Отже, на нашу думку, рівень володіння методикою з підвищення рівня фізичної готовності серед працівників кримінальної поліції є критично низьким. Вважаємо за необхідне у підрозділах Національної поліції проводити заняття-тренінги з володіння методикою щодо підвищення рівня фізичної готовності серед працівників кримінальної поліції.

На питання: «Чи є необхідність у розробці методики проведення занять для підвищення рівня фізичної готовності поліцейського кримінальної поліції?» працівники кримінальної поліції надали такі відповіді (дивись рис. 2.2.11):

- а) так, є необхідність – відповіді 67 % працівників кримінальної поліції;
- б) ні – відповів 21 % працівників кримінальної поліції;
- в) вагаюсь із відповіддю – відповіді 12 % працівників кримінальної поліції.

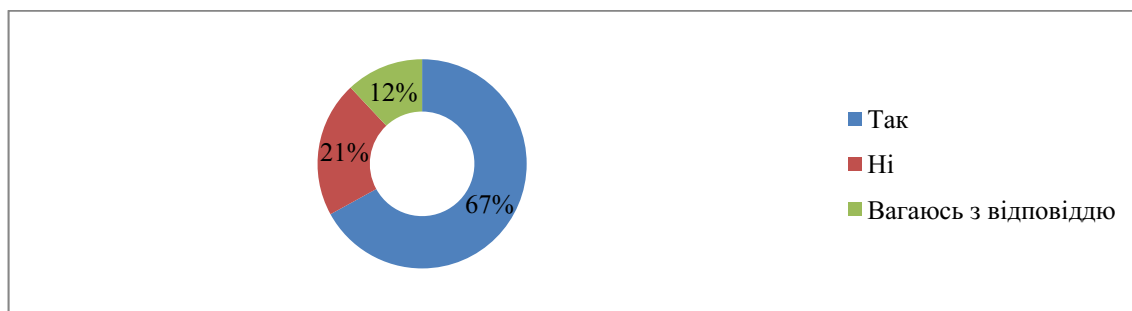

Рис. 2.2.11 Показники необхідності у розробці методики проведення занять для підвищення рівня фізичної готовності поліцейського кримінальної поліції

Таким чином, підсумовуючи результати дослідження, ми встановили, що 67 % опитаних поліцейських вважають, що є необхідність у розробці методики проведення занять для підвищення рівня фізичної готовності; 21 % респондентів вважає, що такої потреби немає; 12 % працівників кримінальної поліції вагаються з відповіддю щодо необхідності у розробці такої методики. Отже, на нашу думку, для покращення рівня якості проведення занять для підвищення рівня фізичної готовності поліцейського кримінальної поліції є необхідність у розробці такої методики.

На питання: «Чи необхідні, на Вашу думку, практичні рекомендації щодо підвищення рівня фізичної готовності працівника кримінальної поліції?» працівники кримінальної поліції надали такі відповіді (дивись рис. 2.2.12):

- а) так, є необхідність – відповіді 72 % працівників кримінальної поліції;
- б) ні – відповіді 14 % працівників кримінальної поліції;
- в) вагаюсь із відповіддю – відповіді 3 % працівників кримінальної поліції;
- г) не замислювався (-лась) над питанням – відповіді 11 % працівників кримінальної поліції.

Отже, підсумовуючи результати дослідження, ми встановили, що 72 % опитаних поліцейських вважають, що є потреба у розробці практичних рекомендацій щодо підвищення рівня фізичної готовності працівника кримінальної поліції; 14 % респондентів вважають, що такої потреби немає; 3 % опитаних працівників кримінальної поліції вагаються з відповіддю; 11 % опитаних поліцейських взагалі не замислювались над потребою практичних рекомендацій. Тож ми вважаємо, що є потреба у розробці практичних рекомендацій щодо підвищення рівня фізичної готовності працівника кримінальної поліції.

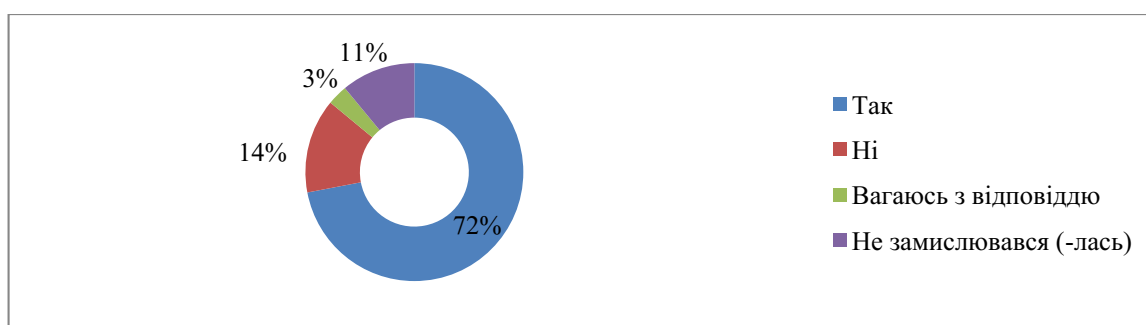

Рис. 2.2.12 Показники необхідності практичних рекомендацій щодо підвищення рівня фізичної готовності працівника кримінальної поліції

Таким чином, нами було вперше проведено анонімне анкетування з метою визначення стану фізичної готовності працівників кримінальної поліції під час виконання службових обов'язків, внаслідок чого були встановлені такі проблеми:

- 1) відсутність систематичного проведення у підрозділах Національної поліції занять із фізичної готовності;
- 2) низька якість проведення занять із підвищення фізичної готовності;
- 3) низький рівень фізичної готовності поліцейських кримінальної поліції під час виконання службових обов'язків;
- 4) відсутність умов у підрозділах Національної поліції для належного проведення занять із підвищення рівня фізичної готовності.

Вирішення зазначених проблем можливе шляхом:

- 1) якісного проведення занять зі службової підготовки, в тому числі, спеціальної фізичної підготовки;

- 2) систематичної перевірки рівня фізичної готовності працівників кримінальної поліції та стану здоров'я;
- 3) забезпечення можливостей для підвищення рівня фізичної готовності поліцейського попри напружений робочий графік;
- 4) організації відпочинку, достатнього для відновлення сил поліцейського;
- 5) поліпшення у підрозділах умов для тренувань;
- 6) прищеплення навичок із фізичної підготовки та виховання в особового складу високої мотивації;
- 7) удосконалення нормативів для професійного навчання поліцейських;
- 8) запровадження заходів стимулювання (заохочення) щодо підвищення рівня фізичної готовності;
- 9) організації секційної роботи за спортивними напрямками;
- 10) популяризації спортивно-масових заходів тощо.

Отже, є необхідність у більш детальному підході до підвищення рівня фізичної готовності працівників кримінальної поліції. Важливим заходом є розробка практичних рекомендацій та методик із використанням тренажерів щодо підвищення рівня фізичної готовності працівників оперативних підрозділів НП України, виходячи із специфіки їх діяльності. Вирішення зазначених завдань є основними умовами підвищення рівня фізичної готовності працівників кримінальної поліції.

2.3 Характеристики стрілецької підготовки до застосування працівниками кримінальної поліції заходів примусу під час виконання службових обов'язків

Сьогодні виконання працівниками оперативних підрозділів НП України службових обов'язків здійснюється у складних воєнних умовах, коли застосування стрілецької зброї є досить своєчасним та актуальним. При цьому, важливу роль відіграє рівень стрілецької підготовки, враховуючи готовність поліцейського застосувати зброю.

Стрілецька зброя – це ствольна зброя калібром менше 20 мм, призначена для метання кулі, дробу або картечі (згідно з «ДСТУ ГОСТ 28653:2009 Зброя стрілецька. Терміни та визначення понять»). Серед основних видів стрілецьку зброю можна поділити за такими ознаками: призначення, ступінь автоматизації, калібр, бойові можливості. Крім того, іноді ще вирізняють види стрілецької зброї за кількістю обслуги, за способом утримання під час стрільби, за конструкцією ствола, за характером джерела енергії для метання куль, за кількістю стволів та ін. [26].

Закон України «Про Національну поліцію», а саме стаття 46 передбачає порядок застосування вогнепальної зброї, більше того, стаття 46-1 регулює порядок застосування поліцейськими поліції особливого призначення зброї та бойової техніки під час здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії проти України [181]. Це говорить про те, що кожен поліцейський є окремою бойовою одиницею, який з однієї сторони, повинен бути готовим ефективно застосувати та використати зброю, а з іншого, дотримуючись особистої безпеки, застосувати зброю таким чином, аби не викликати загрози життю та здоров'ю собі та оточуючим, захищаючи цивільних від протиправних посягань.

Готовність працівника Національної поліції до застосування вогнепальної зброї у визначених законодавством випадках є важливим психологічним фактором, що суттєво впливає на результативність виконання працівниками поліції своїх функціональних обов'язків та забезпечення особистої безпеки. Така готовність являє собою стійкий психоемоційний стан поліцейського, обумовлений наявністю певного досвіду, знань та навичок із одночасною можливістю реального їх застосування [77].

Однак, у практиці помічаються випадки, коли поліцейські не завжди готові застосувати зброю та чинити опір правопорушнику, що тягне за собою негативні наслідки; уникаючи приведення в дію зброї, правоохоронці іноді не мають змоги виконати свої функціональні обов'язки. У такому випадку можуть постраждати як цивільні, так і сам поліцейський. Тому під час проведення анкетування

працівників кримінальної поліції, ми виокремили основні питання, які допоможуть нам визначити особливості стрілецької підготовки до застосування працівниками кримінальної поліції заходів примусу під час виконання ними службових повноважень.

Отже, на питання: «Чи вважаєте Ви високий рівень стрілецької готовності поліцейського запорукою успішного виконання службових обов'язків?» працівники кримінальної поліції надали наступні відповіді (дивись рис. 2.3.1):

а) так, вважаю – відповіді 94 % опитаних працівників кримінальної поліції;

б) ні, так не вважаю – відповіді 5 % опитаних працівників кримінальної поліції;

в) вагаюсь із відповіддю – так відповів 1 % опитаних працівників кримінальної поліції.

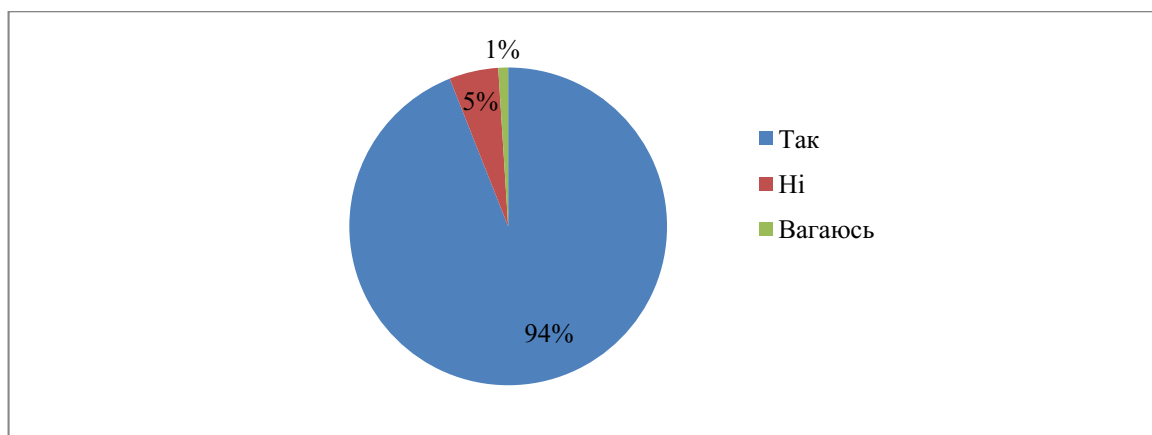

Рис. 2.3.1 Показники високого рівня стрілецької готовності поліцейського як запорука успішного виконання службових обов'язків

Таким чином, виходячи із результатів опитування, ми встановили, що 94 % працівників кримінальної поліції вважають, що високий рівень стрілецької готовності поліцейського є запорукою успішного виконання службових обов'язків; 5 % опитаних поліцейських зазначили, що так не вважають; 1 % респондентів вагались із відповіддю. Отже, вважаємо, що з метою успішного виконання службових обов'язків є необхідність підвищення рівня стрілецької готовності поліцейських.

На питання: «Який Ваш рівень знань матеріальної частини зброї та правил поводження з нею?» працівники кримінальної поліції надали наступні відповіді (дивись рис. 2.3.2):

- а) високий – так відповіли 17 % опитаних працівників кримінальної поліції;
- б) достатній – так відповіли 73 % опитаних працівників кримінальної поліції;
- в) задовільний – так відповіли 9 % опитаних працівників кримінальної поліції.
- д) низький – відповів 1 % опитаних працівників кримінальної поліції.

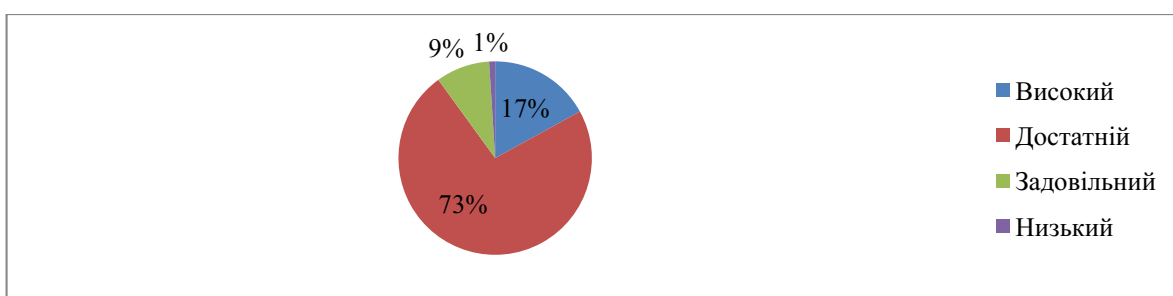

Рис. 2.3.2 Рівень знань матеріальної частини зброї та правил поводження з нею працівниками кримінальної поліції

Таким чином, виходячи із результатів опитування, ми встановили, що високий рівень знань матеріальної частини зброї та правил поводження з нею мають лише 17 % опитаних працівників кримінальної поліції; достатній рівень знань мають 73 % респондентів; задовільний рівень знань матеріальної частини зброї та правил поводження з нею мають 9 % опитаних поліцейських; низький рівень знань має 1 % респондентів. Отже, вважаємо, що необхідно спрямувати навчально-формуючі заходи на підвищення рівня знань матеріальної частини зброї та правил поводження з нею. Це дасть змогу підвищити рівень стрілецької підготовки загалом.

Стосовно питання: «Чи впливають знання Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю на рівень стрілецької готовності під час проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій?» працівники кримінальної поліції надали наступні відповіді (дивись рис. 2.3.3):

а) так, впливають – так відповів 81 % опитаних працівників кримінальної поліції;

б) ні, не впливають – так відповіли 12 % опитаних працівників кримінальної поліції;

в) іноді впливають – так відповіли 6 % опитаних працівників кримінальної поліції;

г) вагаюсь із відповіддю – відповів 1 % працівників кримінальної поліції.

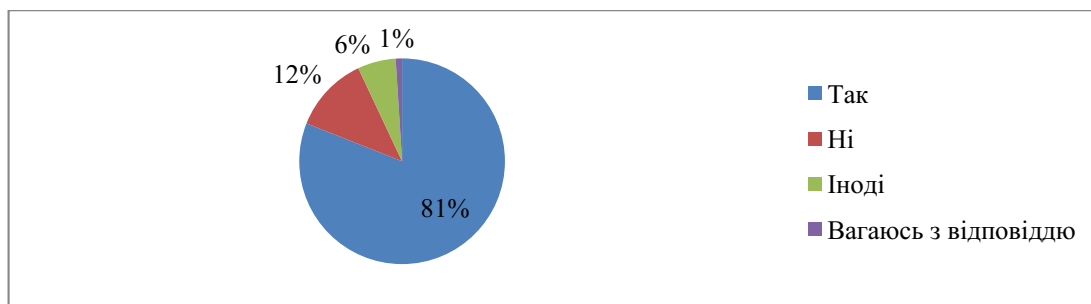

Рис. 2.3.3 Вплив знань Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю на рівень стрілецької готовності під час проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій

Таким чином, виходячи із результатів опитування, ми встановили, що на думку 81 % опитаних працівників кримінальної поліції знання Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю впливають на рівень стрілецької готовності під час проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій; натомість 12 % опитаних поліцейських вважають навпаки; 6 % респондентів зазначили, що знання Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю іноді можуть впливати на рівень стрілецької готовності під час проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій; 1 % опитаних зазначили, що вагаються із відповіддю. Отже, ми вважаємо, що необхідно провести у підрозділах Національної поліції інформаційно-роз'яснювальні заходи щодо вивчення Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю. Це позитивно вплине на рівень стрілецької готовності під час проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій.

Щодо питання: «Який, на Вашу думку, у Вас рівень стрілецької готовності?» працівники кримінальної поліції надали наступні відповіді (дивись рис. 2.3.4):

- а) високий – так відповіли 27 % опитаних працівників кримінальної поліції;
- б) достатній – так відповіли 69 % опитаних працівників кримінальної поліції;
- в) задовільний – так відповіли 4 % опитаних працівників кримінальної поліції.
- д) низький – відсутній вибір варіанту відповіді – 0 %.

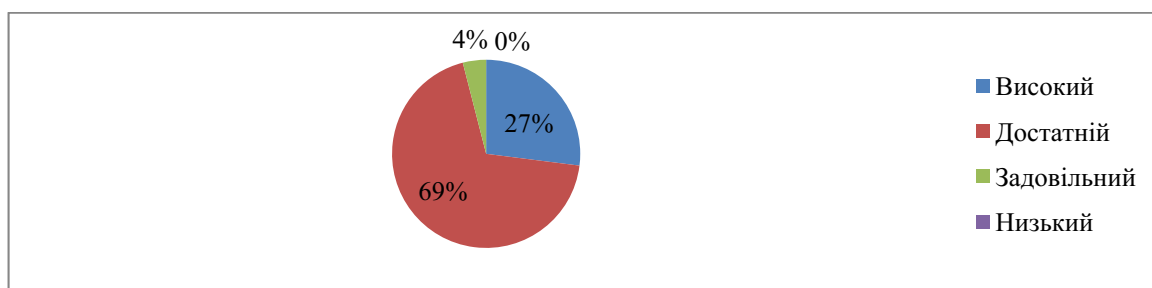

Рис. 2.3.4 Показники рівня стрілецької готовності працівників кримінальної поліції

Таким чином, виходячи із результатів опитування, ми встановили, що у 27 % опитаних поліцейських високий рівень стрілецької готовності; 69 % респондентів мають достатній рівень стрілецької готовності; 4 % працівників кримінальної поліції зазначили, що мають задовільний рівень стрілецької готовності; жоден респондент не зазначив про наявність низького рівня стрілецької готовності. Отже, маємо проблему щодо низького рівня стрілецької готовності серед працівників кримінальної поліції. Тому, вважаємо, що необхідно запровадити систематичні заняття зі службової підготовки, обов'язковим компонентом яких повинні бути заняття теоретичного та практичного характеру із стрілецької підготовки. Їх збалансоване поєднання підвищить рівень стрілецької готовності поліцейського.

Стосовно питання: «Чи влаштовує Вас власний стан стрілецької готовності?» ми отримали такі відповіді від респондентів (дивись рис. 2.3.5):

- а) так, влаштовує – так відповіли 88 % опитаних працівників кримінальної поліції;
- б) ні, не влаштовує – так відповіли 9 % опитаних працівників кримінальної поліції;

в) вагаюсь із відповіддю – відповіли 3 % працівників кримінальної поліції.

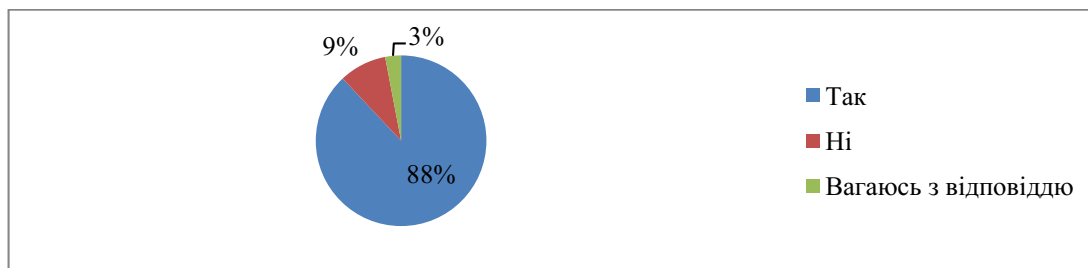

Рис. 2.3.5 Показники задоволеності власним станом стрілецької готовності працівника кримінальної поліції

Отже, виходячи із результатів опитування, ми встановили, що 88 % опитаних поліцейських влаштовує стан стрілецької готовності; 9 % працівників кримінальної поліції зазначили про незадоволеність власним станом стрілецької готовності; також 3 % респондентів вагаються з відповіддю стосовно задоволеності станом стрілецької готовності. Отже, пропонуємо провести у підрозділах інформаційно-роз'яснювальну роботу щодо відповідального ставлення до відвідування занять із стрілецької підготовки.

Стосовно питання: «Чи задоволені Ви станом зброї та боєприпасів у підрозділі?» ми отримали наступні відповіді від працівників кримінальної поліції (дивись рис. 2.3.6):

а) так, задоволений – так відповіли 68 % опитаних працівників кримінальної поліції;

б) ні, не задоволений – так відповіли 24 % опитаних працівників кримінальної поліції;

в) вагаюсь із відповіддю – відповіли 8 % працівників кримінальної поліції.

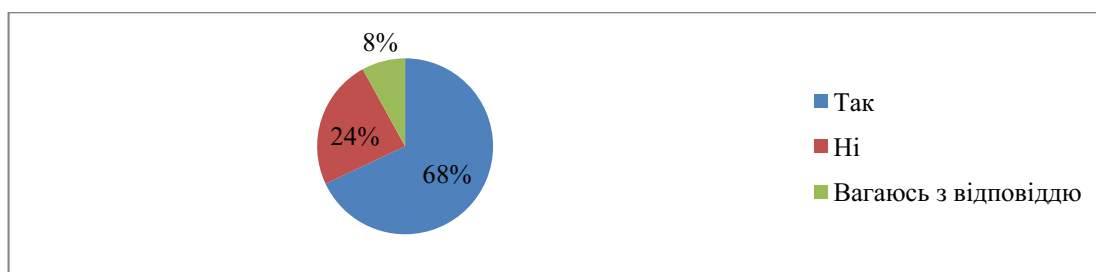

Рис. 2.3.6 Показники задоволеності працівників кримінальної поліції станом зброї та боєприпасів

Таким чином, виходячи із результатів опитування, ми встановили, що 68 % працівників кримінальної поліції задоволені станом зброї та боєприпасів у підрозділі; 24 % опитаних поліцейських відмітили незадоволеність станом зброї та боєприпасів у підрозділі; 8 % респондентів вагаються з відповіддю. Разом з цим, ми пропонуємо проводити заняття з вогневої підготовки, використовуючи модернізовану, сучасну, різноманітну зброю, незалежно від специфіки діяльності поліцейського.

Враховуючи те, що вогнева підготовка є одним із основних предметів професійної службової підготовки поліцейських, відповідно вона спрямована на формування стійких навичок у поводженні з вогнепальною зброєю, навчання поліцейських діяти в умовах, пов'язаних із ефективним і правомірним його застосуванням. Професійне володіння поліцейськими вогнепальною зброєю у подальшому дозволить їм не тільки професійно виконувати свої обов'язки, але й в екстремальних випадках зберегти своє життя та життя інших людей від протиправних посягань злочинців [47].

На питання: «*Чи влаштовують Вас умови проведення вогневої підготовки у підрозділі?*» працівники кримінальної поліції надали наступні відповіді (дивись рис. 2.3.7):

а) так, влаштовують – так відповіли 48 % опитаних працівників кримінальної поліції;

б) ні, не влаштовують – так відповіли 35 % опитаних працівників кримінальної поліції;

в) вагаюсь із відповіддю – відповіли 17 % працівників кримінальної поліції.

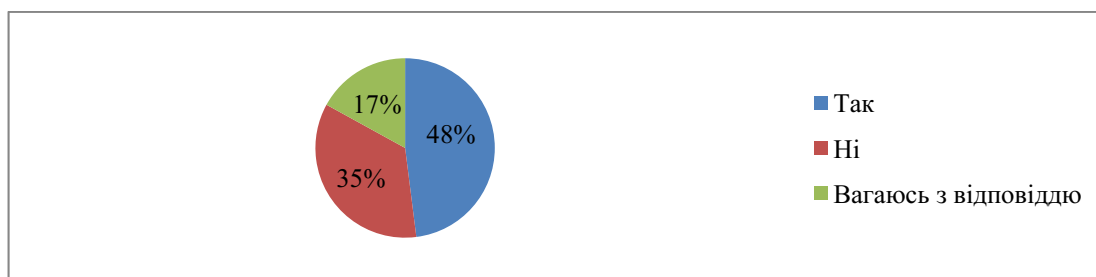

Рис. 2.3.7 Показники влаштованості умов проведення вогневої підготовки у підрозділах кримінальної поліції

Таким чином, виходячи із результатів опитування, ми встановили, що 48 % опитаних працівників кримінальної поліції влаштовують умови проведення вогневої підготовки у підрозділі; 35 % респондентів зазначили, що їх не влаштовують умови проведення вогневої підготовки у підрозділі; 17 % поліцейських відмітили, що вагаються із відповіддю.

На питання: «*Чи хотіли б Ви підвищити свій рівень стрілецької готовності?*» працівники кримінальної поліції надали такі відповіді (дивись рис. 2.3.8):

- а) так – відповіді 69 % опитаних працівників кримінальної поліції;
- б) ні – відповіді 20 % опитаних працівників кримінальної поліції;
- в) іноді – відповіді 9 % опитаних працівників кримінальної поліції;
- г) вагаюсь із відповіддю – відповіді 2 % працівників кримінальної поліції.

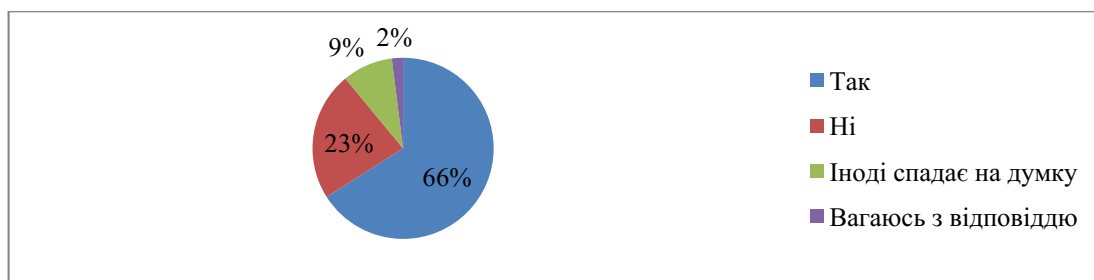

Рис. 2.3.8 Показники бажання щодо підвищення рівня стрілецької готовності працівниками кримінальної поліції

Таким чином, виходячи із результатів опитування, ми встановили, що 69 % опитаних поліцейських мають бажання підвищити свій рівень стрілецької готовності; натомість, 20 % респондентів надали відповідь про те, що не бажають підвищувати свій рівень стрілецької готовності; іноді виникає бажання щодо підвищення рівня стрілецької готовності у 9 % респондентів; 2 % опитаних поліцейських вагаються з відповіддю.

На питання: «*Чи необхідно працівникам кримінальної поліції систематично виконувати практичні вправи із вогневої підготовки?*» працівники кримінальної поліції надали такі відповіді (дивись рис. 2.3.9):

- а) так, необхідно – так відповіді 79 % опитаних працівників кримінальної поліції;

б) ні, немає потреби – так відповіли 13 % опитаних працівників кримінальної поліції;

в) іноді є така необхідність – так відповіли 7 % працівників кримінальної поліції;

г) вагаюсь з відповіддю – відповів 1 % працівників кримінальної поліції.

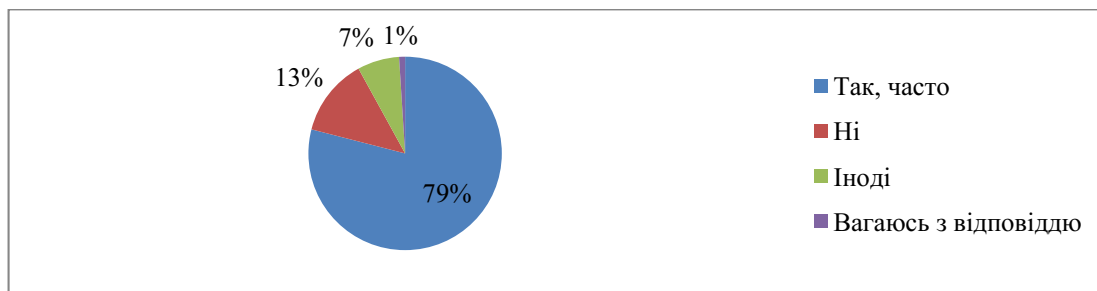

Рис. 2.3.9 Показники щодо необхідності систематичного виконання практичних вправ із вогневої підготовки працівникам кримінальної поліції

Таким чином, виходячи із результатів опитування, ми встановили, що 79 % респондентів зазначили про необхідність працівникам кримінальної поліції систематично виконувати практичні вправи із вогневої підготовки; 13 % опитаних поліцейських вважають, що такої необхідності немає; у 7 % респондентів така необхідність іноді виникає; 1 % поліцейських зазначили, що вагаються з відповіддю. Отже, вважаємо, що у підрозділах кримінальної поліції є необхідність систематичної організації додаткових занять із вогневої підготовки.

Слід зазначити, що під час вогневої підготовки стрілку необхідно розвивати в собі впевненість у своїх силах, постійно долаючи негативний вплив на психіку різних факторів, створювати стійкий бар'єр для захисту нервової системи під час прийняття рішення в екстремальних умовах. Впевненість у своїх силах виникає на підсвідомому рівні разом із певними досягненнями у вогневій підготовці [27].

Так, на питання: «*Чи налаштовані Ви застосувати зброю для припинення групових порушень громадського порядку та масових заворушень?*» працівники кримінальної поліції надали такі відповіді (дивись рис. 2.3.10):

а) так, часто – так відповіли 83 % опитаних працівників кримінальної поліції;

- б) ні – так відповіли 7 % опитаних працівників кримінальної поліції;
- в) іноді – так відповіли 6 % опитаних працівників кримінальної поліції;
- г) вагаюсь із відповіддю – відповіли 4 % працівників кримінальної поліції.

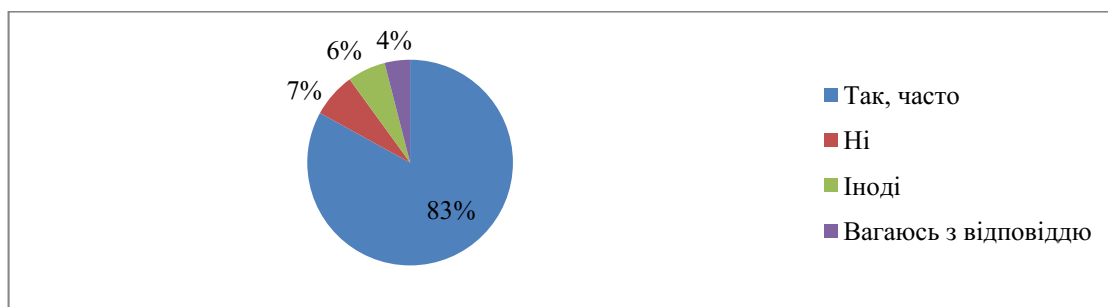

Рис. 2.3.10. Показники налаштованості працівників кримінальної поліції застосувати зброю для припинення групових порушень громадського порядку та масових заворушень

Таким чином, виходячи із результатів опитування, ми встановили, що 83 % опитаних поліцейських налаштовані на застосування зброї для припинення групових порушень громадського порядку та масових заворушень; інші 7 % зазначили, що такої налаштованості у них немає; 6 % респондентів відмітили, що іноді мають налаштованість на застосування зброї задля припинення групових порушень громадського порядку та масових заворушень. У зв'язку з цим вважаємо за необхідне розвивати у поліцейських впевненість щодо володіння зброєю та можливості її застосування.

На питання: «Які, на Вашу думку, професійно важливі якості впливають на рівень стрілецької готовності поліцейського?» працівники кримінальної поліції надали такі відповіді (дивись табл. 2.3.1):

Таблиця 2.3.1

Вплив професійно важливих якостей на рівень стрілецької готовності поліцейського

Якості	Впливає	Не впливає	Не впевнений у відповіді
Прицільність	98 %	1 %	1 %
Точність	96 %	3 %	1 %
Пильність	91 %	5 %	4 %
Кучність пострілів	89 %	7 %	4 %
Технічність пострілів	92 %	5 %	3 %
Статична рівновага	88 %	9 %	3 %
Швидкість стрільби	90 %	6 %	4 %

Таким чином, виходячи із результатів опитування, ми встановили, що переважна більшість відповідей респондентів визначається впливом таких професійно важливих якостей на рівень стрілецької готовності поліцейського, як: прицільність – 98 %, точність – 96 %, пильність – 91 %, кучність пострілів – 89 %, технічність пострілів – 92 %, статична рівновага – 88 %, швидкість стрільби – 90 %. На нашу думку, під час проведення занять із вогневої підготовки необхідно акцентувати увагу на розвитку зазначених професійно важливих якостей, які безумовно впливають на рівень стрілецької готовності поліцейського.

Практика діяльності поліцейських показує, що в більшості випадків застосування зброї під час виконання поставлених перед ними завдань, здійснюється безпосередньо в русі або відразу після певних переміщень тіла стрілка (біг, стрибки, переكاتи, падіння). Відповідно до раніше закріплених навичок чітких і точних дій стрілка, яким є сам постріл, приєднуються більш прості у виконанні, проте значні за кількістю і амплітудою рухів тіла. Вся складність завдання полягає в тому, що рухова система стрілка повинна миттєво перебудуватися з одного режиму роботи на інший і забезпечити успішне досягнення мети. Це висуває особливі вимоги щодо змін у рухах поліцейського, який застосовує вогнепальну зброю [40].

Так, на питання: *«Які, на Вашу думку, професійно важливі уміння впливають на рівень стрілецької готовності поліцейського?»* працівники кримінальної поліції надали такі відповіді (дивись табл. 2.3.2):

Таблиця 2.3.2

Вплив професійно важливих умінь на рівень стрілецької готовності поліцейського

Уміння	Впливає	Не впливає	Не впевнений у відповіді
Вражати в ціль у будь-яких умовах	94 %	4 %	2 %
Досконало володіти зброєю	93 %	6 %	1 %
Швидко виявляти та уражати ціль	88 %	9 %	3 %
Вражати мішені з різних положень	93 %	4 %	3 %
Досконало виконувати вправи	81 %	12 %	7 %
Зосереджуватись на мішені	90 %	6 %	4 %

Вносити поправки в приціл (боковий вітер)	88 %	8 %	5 %
Концентруватись на кінестетичних і вестибулярних відчуттях	87 %	10 %	3 %
Контролювати центр тяжіння тіла	89 %	7 %	4 %

Таким чином, виходячи із результатів опитування, ми встановили, що переважна більшість відповідей респондентів визначається впливом таких професійно важливих умінь як: вражання в ціль у будь-яких умовах – 94 %, досконале володіння зброєю – 93 %, швидке виявлення та ураження цілі – 88 %, вражання мішені з різних положень – 93 %, досконале виконання вправ – 81 %, зосередження на мішені – 90 %, внесення поправок у приціл (боковий вітер) – 88 %, концентрація на кінестетичних і вестибулярних відчуттях – 87 %, контролювання центру тяжіння тіла – 89 %. Отже, на нашу думку, під час проведення занять із вогневої підготовки необхідно акцентувати увагу на розвитку зазначених професійно важливих умінь, які безумовно впливають на рівень стрілецької готовності поліцейського.

Щодо питання: «Які чинники, на Вашу думку, впливають на рівень стрілецької готовності під час виконання службових обов'язків?» ми отримали такі відповіді від респондентів (дивись табл. 2.3.3):

Таблиця 2.3.3

Вплив чинників на рівень стрілецької готовності під час виконання службових обов'язків

Чинники	Впливає	Не впливає	Не впевнений у відповіді
Недостатнє володіння теоретичними знаннями та володіння практичними навичками на низькому рівні	91 %	7 %	2 %
Відсутність належних умов для підвищення рівня стрілецької готовності	92 %	5 %	3 %
Відсутність стрілецьких тренінгових центрів	90 %	7 %	3 %
Неналежне виконання вправ	88 %	11 %	7 %
Невірний вибір техніки тренування	82 %	13 %	5 %
Відсутність досвіду	91 %	6 %	3 %
Неправильне застосування технічних засобів навчання	79 %	14 %	7 %
Відсутність планування тренувальних занять	86 %	9 %	5 %

Таким чином, виходячи із результатів опитування, ми встановили, що переважна більшість відповідей респондентів визначається впливом таких чинників на рівень стрілецької готовності під час виконання службових обов'язків: недостатнє володіння теоретичними знаннями та володіння практичними навичками на низькому рівні – 91 %, відсутність належних умов для підвищення рівня стрілецької готовності – 92 %, відсутність стрілецьких тренінгових центрів – 90 %, неналежне виконання вправ – 88 %, невірний вибір техніки тренування – 82 %, відсутність досвіду – 91 %, неправильне застосування технічних засобів навчання – 79 %, відсутність планування тренувальних занять – 86 %. Отже, на нашу думку, під час проведення занять із вогневої підготовки необхідно акцентувати увагу на вищеперерахованих чинниках, які впливають на рівень стрілецької готовності під час виконання службових обов'язків.

На поставлене питання: *«Які, на Вашу думку, шляхи вирішення проблеми низького рівня стрілецької готовності працівників кримінальної поліції?»* ми отримали наступні результати (дивись рис. 2.3.11):

а) посилення контролю за дотриманням поліцейськими норм і правил безпеки при поводженні зі зброєю – таку відповідь надали 25 % працівників кримінальної поліції;

б) підвищення якості планування, підготовки та обліку стрілецької готовності – таку відповідь надали 6 % працівників кримінальної поліції;

в) організація сучасних стрілецьких імітованих тренінгових центрів, полігонів, мультимедійних тирів тощо – таку відповідь надали 43 % працівників кримінальної поліції;

г) посилення виховання психологічної стійкості до застосування зброї – таку відповідь надали 17 % працівників кримінальної поліції;

д) удосконалення наявних видів вправ зі стрільби – таку відповідь надали 5 % працівників кримінальної поліції;

е) забезпечення умов підготовки поліцейських, максимально наближених до реальних ситуацій, – таку відповідь надали 4 % працівників кримінальної поліції;

Інший варіант відповіді працівників кримінальної поліції: розробка тактичних прийомів застосування зброї у різних ситуаціях.

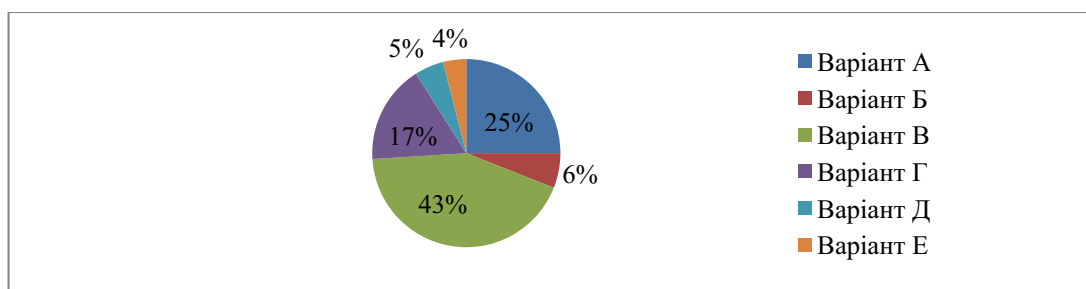

Рис. 2.3.11 Шляхи вирішення проблеми низького рівня стрілецької готовності працівників кримінальної поліції

Таким чином, виходячи із результатів опитування, ми встановили, що 25 % працівників кримінальної поліції вважають, що основними шляхами вирішення проблеми низького рівня стрілецької готовності працівників кримінальної поліції є посилення контролю за дотриманням поліцейськими норм і правил безпеки при поводженні зі зброєю; 6 % респондентів зазначили, що ключовим питанням вирішення проблеми низького рівня стрілецької готовності поліцейського є підвищення якості планування, підготовки та обліку стрілецької готовності; інші 43 % респондентів визначили організацію сучасних стрілецьких імітованих тренінгових центрів, полігонів, мультимедійних тирів тощо; 17 % працівників кримінальної поліції вважають, що посилення виховання психологічної стійкості до застосування зброї вирішить проблему низького рівня стрілецької готовності поліцейських працівників кримінальної поліції; 5 % працівників кримінальної поліції прийняли відповідь щодо удосконалення наявних видів вправ зі стрільби; 4 % респондентів вважають, що вирішення проблеми низького рівня стрілецької готовності можливе через забезпечення умов підготовки поліцейських, максимально наближених до реальних ситуацій. Також, під час опитування деякі працівники кримінальної поліції зазначили власний варіант відповіді: «розробка тактичних прийомів застосування зброї у різних ситуаціях».

На питання: «Чи є необхідність в удосконаленні нормативних джерел проведення занять для підвищення рівня стрілецької готовності поліцейського

кримінальної поліції?» працівники кримінальної поліції надали наступні відповіді (дивись рис. 2.3.12):

а) так, є необхідність – так відповіли 79 % опитаних працівників кримінальної поліції;

б) ні, немає такої необхідності – так відповіли 11 % опитаних працівників кримінальної поліції;

в) вагаюсь із відповіддю – відповіли 10 % працівників кримінальної поліції.

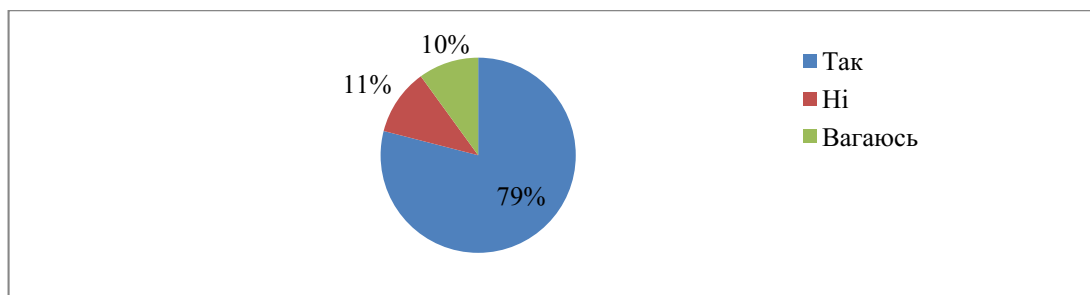

Рис. 2.3.12 Показники необхідності удосконалення нормативних джерел проведення занять для підвищення рівня стрілецької готовності поліцейського кримінальної поліції

Таким чином, виходячи із результатів опитування, ми встановили, що 79 % опитаних поліцейських вважають необхідним удосконалення нормативних джерел проведення занять для підвищення рівня стрілецької готовності поліцейського кримінальної поліції; ще 11 % респондентів не вбачають такої необхідності; 10 % працівників кримінальної поліції чітко не надали відповідь через вагання. Отже, вважаємо, що є потреба в удосконаленні нормативних джерел проведення занять для підвищення рівня стрілецької готовності поліцейського кримінальної поліції.

Таким чином, в результаті проведення анонімного анкетування працівників кримінальної поліції, ми дійшли висновку, що на сьогоднішній день наявна низка проблем, що стосуються стрілецької підготовки працівників кримінальної поліції під час виконання ними службових повноважень, а саме:

1) неналежні умови проведення занять із вогневої підготовки у підрозділах Національної поліції;

2) відсутність навчання з різноманітної зброї та боєприпасів;

3) неналаштованість поліцейських застосувати зброю для припинення групових порушень громадського порядку та масових заворушень;

4) незнання нормативних документів, що регламентують порядок застосування вогнепальної зброї під час несення служби;

5) недостатня кількість годин, виділених для навчання практичній стрільбі з навчальної зброї;

6) відсутність у поліцейських мотивації до системного підвищення рівня стрілецької готовності.

Однак, вважаємо, що є необхідність у:

1) систематичному контролю з боку керівництва підрозділів Національної поліції щодо якісного проведення у підрозділах Національної поліції занять із вогневої підготовки;

2) збалансованому підході до вивчення теоретичної частини матеріалу та практичних занять (комплексу вправ із вогневої підготовки);

3) спрямуванні навчально-формуючих заходів на підвищення рівня знань матеріальної частини зброї та правил поводження з нею;

4) проведенні у підрозділах Національної поліції інформаційно-роз'яснювальних заходів щодо вивчення Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю;

5) проведенні занять із вогневої підготовки, із використанням модернізованої, сучасної, різноманітної зброї, незалежно від специфіки діяльності поліцейського;

6) розвитку професійно важливих якостей та професійно важливих умінь у поліцейського, які впливатимуть на рівень стрілецької готовності;

7) організації сучасних стрілецьких імітованих тренінгових центрів, полігонів, мультимедійних тирів;

8) удосконаленні нормативних актів, що регламентують правила застосування вогнепальної зброї працівниками поліції.

Отже, на нашу думку, підвищення рівня стрілецької готовності працівників кримінальної поліції є важливою умовою виконання службових завдань. Існує

потреба в оновленні практичних рекомендацій, методик та інструкцій щодо застосування вогнепальної зброї. Вирішення зазначених завдань є запорукою підвищення рівня стрілецької готовності працівників кримінальної поліції.

2.4 Специфіка тактико-спеціальної підготовки до застосування працівниками кримінальної поліції заходів примусу під час виконання службових обов'язків

Високий рівень тактико-спеціальної підготовки працівників кримінальної поліції під час виконання службових обов'язків безумовно відіграє важливу роль. Наскільки поліцейський обізнаний, здатний до реагування, виконання прийомів та відпрацювання алгоритму тактичних дій, спрямованих на усунення загрози, настільки й буде результат його діяльності.

Йдеться тут насамперед про певні алгоритми дій в екстремальній ситуації, яка характеризується: загрозою для життя і здоров'я поліцейського і громадян; вираженим дефіцитом часу для оцінки ситуації і прийняття правомірного і тактично-доцільного рішення; високим ступенем відповідальності за наслідки дій, зумовлених прийнятими рішеннями; високою емоційною напруженістю; необхідністю виконувати рухові дії, що характеризуються інтенсивністю або великим фізичним навантаженням; необхідністю застосування фізичної сили, спецзасобів і вогнепальної зброї [39].

Складність тактико-спеціальної підготовки полягає в тому, що вона потребує постійного вдосконалення. Відпрацьовуючи тактичні дії працівників поліції в екстремальних ситуаціях, не можна з повною упевненістю гарантувати певний результат. На нього може вплинути обстановка, яка створилася, протидія супротивника і власна ступінь підготовленості [38]. Тож, систематичне підвищення тактико-спеціальної готовності поліцейських повинно відбуватися безперервно.

Однак аналіз результатів службової діяльності поліцейських вказує на те, що, наприклад, працівникам кримінальної поліції не завжди вдається якісно

виконати завдання, вжити заходи щодо запобігання та протидії злочинності. Тому під час проведення анкетування працівників оперативних підрозділів Національної поліції, ми визначили основні запитання, результати відповідей яких нададуть можливість нам визначити особливості тактико-спеціальної підготовки до застосування працівниками кримінальної поліції заходів примусу під час виконання ними службових повноважень.

Так, на питання: «Який Ваш рівень тактико-спеціальної готовності?» працівники кримінальної поліції надали наступні відповіді (дивись рис. 2.4.1):

а) високий – так відповіли 18 % опитаних працівників кримінальної поліції;

б) достатній – так відповіли 65 % опитаних працівників кримінальної поліції;

в) задовільний – так відповіли 16 % опитаних працівників кримінальної поліції;

д) низький – відповів 1 % опитаних працівників кримінальної поліції.

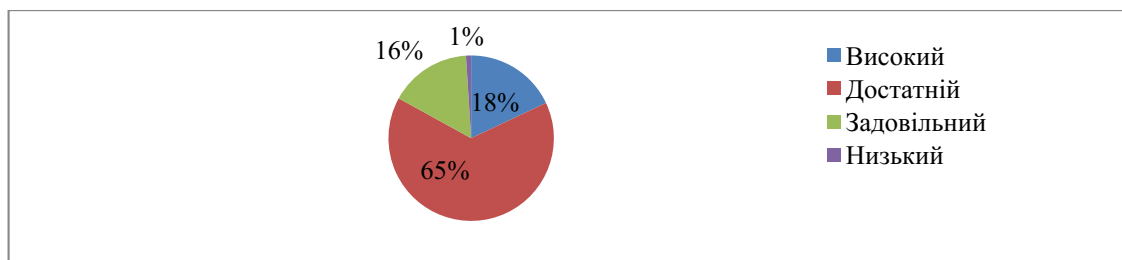

Рис. 2.4.1 Показники рівня тактико-спеціальної готовності працівників кримінальної поліції

Таким чином, виходячи із результатів опитування, ми встановили, що у 18 % респондентів високий рівень тактико-спеціальної готовності; 65 % опитаних поліцейських мають достатній рівень тактико-спеціальної готовності; 16 % респондентів зазначили, що мають задовільний рівень тактико-спеціальної готовності; низький рівень тактико-спеціальної готовності у 1 % поліцейських. Отже, вважаємо, що необхідно у підрозділах Національної поліції урегулювати питання щодо підвищення рівня тактико-спеціальної готовності поліцейських шляхом проведення систематичних занять.

На питання: «Чи бажаєте підвищити рівень тактико-спеціальної готовності?» ми отримали такі результати від респондентів (дивись рис. 2.4.2):

а) так, є необхідність – так відповіли 75 % опитаних працівників кримінальної поліції;

б) ні, немає такої необхідності – так відповіли 14 % опитаних працівників кримінальної поліції;

в) іноді – так відповіли 7 % опитаних працівників кримінальної поліції;

г) вагаюсь із відповіддю – відповіли 4 % працівників кримінальної поліції.

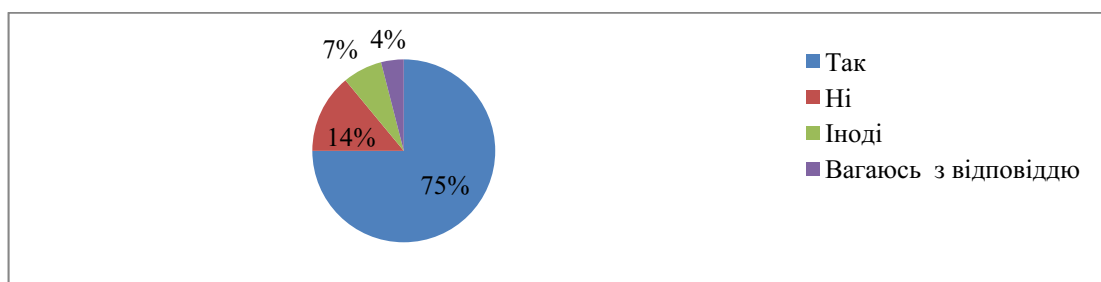

Рис. 2.4.2 Рівень бажання працівників кримінальної поліції підвищити рівень тактико-спеціальної готовності

Отже, виходячи із результатів опитування, ми встановили, що 75 % опитаних працівників кримінальної поліції бажають підвищити рівень тактико-спеціальної готовності; 14 % респондентів зазначили, що не бажають підвищувати свій рівень тактико-спеціальної готовності; також 7 % респондентів іноді мають таке бажання; 4 % опитаних поліцейських вагаються з відповіддю щодо підвищення рівня тактико-спеціальної готовності. Таким чином, вважаємо, що з метою мотивації з підвищення рівня тактико-спеціальної готовності у поліцейських, слід провести у підрозділах Національної поліції інформаційно-роз'яснювальну роботу.

Стосовно питання: «*Чи вживаєте заходи щодо підвищення рівня тактико-спеціальної підготовки?*» працівники кримінальної поліції надали такі варіанти відповідей (дивись рис. 2.4.3.):

а) так – відповіли 68 % опитаних працівників кримінальної поліції;

б) ні – відповіли 19 % опитаних працівників кримінальної поліції;

в) вагаюсь із відповіддю – відповіли 13 % працівників кримінальної поліції.

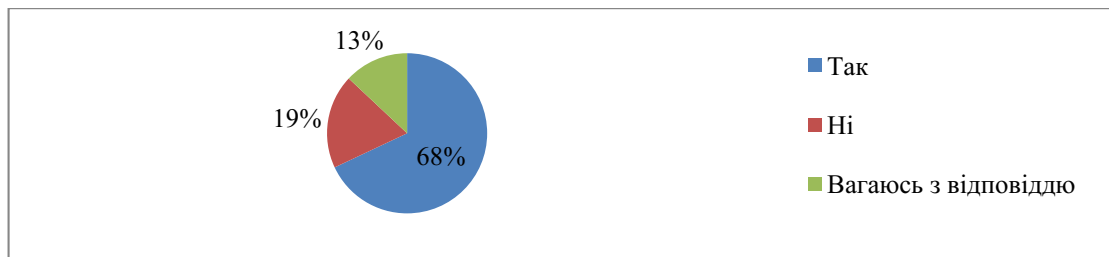

Рис. 2.4.3 Вжиття працівниками кримінальної поліції заходів щодо підвищення рівня тактико-спеціальної підготовки

Таким чином, в результаті проведення анкетування ми встановили, що 68 % опитаних працівників кримінальної поліції вживають заходів щодо підвищення рівня тактико-спеціальної підготовки; 19 % поліцейських не вживають жодних заходів щодо підвищення рівня тактико-спеціальної підготовки; 13 % респондентів зазначили, що вагаються з відповіддю стосовно того, що вживають такі заходи. Отже, вважаємо, що з метою підвищення професіоналізму та результативності у роботі є потреба в удосконаленні тактико-спеціальної підготовки поліцейських.

Тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції України є необхідною складовою для забезпечення ефективного функціонування правоохоронних органів в умовах сучасної загрозової ситуації [105].

Так, на питання: *«Чи вважаєте Ви, що працівникам кримінальної поліції необхідно систематично підвищувати рівень тактико-спеціальної готовності?»* ми отримали наступні результати опитування працівників кримінальної поліції (дивись рис. 2.4.4):

- а) так, часто – так відповів 81 % опитаних працівників кримінальної поліції;
- б) ні, не потрібно – так відповіли 2 % опитаних працівників кримінальної поліції;
- в) іноді потрібно – так відповіли 14 % опитаних працівників кримінальної поліції;
- г) вагаюсь із відповіддю – відповіли 3 % працівників кримінальної поліції.

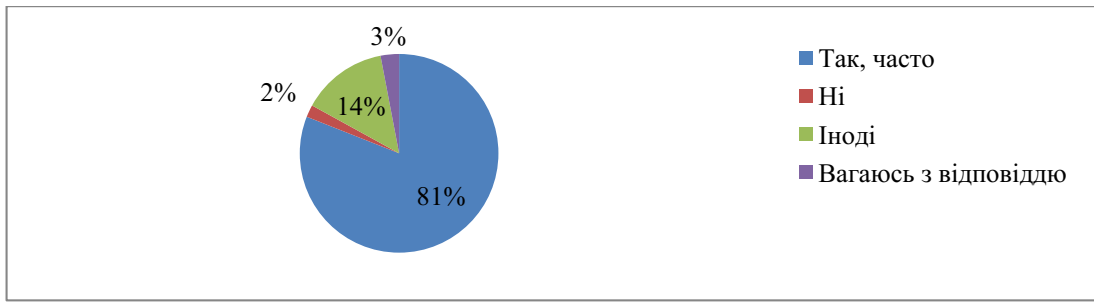

Рис. 2.4.4 Щодо необхідності систематичного підвищення рівня тактико-спеціальної готовності працівників кримінальної поліції

Таким чином, в результаті проведення анкетування ми встановили, що 81 % опитаних працівників кримінальної поліції вважають за необхідне систематично підвищувати рівень тактико-спеціальної готовності працівникам кримінальної поліції; 2 % респондентів такої необхідності не вбачають; 14 % поліцейських зазначили, що іноді є необхідність у систематичному підвищенні рівня тактико-спеціальної готовності працівниками кримінальної поліції; 3 % респондентів не надали чіткої відповіді через вагання.

Щодо питання: «*Чи проводять у Вашому підрозділі заняття з підвищення рівня тактико-спеціальної підготовки?*» працівники кримінальної поліції надали наступні відповіді (дивись рис. 2.4.5):

- а) так, часто – так відповів 81 % опитаних працівників кримінальної поліції;
- б) ні, не потрібно – так відповіли 2 % опитаних працівників кримінальної поліції;
- в) вагаюсь із відповіддю – відповіли 3 % працівників кримінальної поліції.

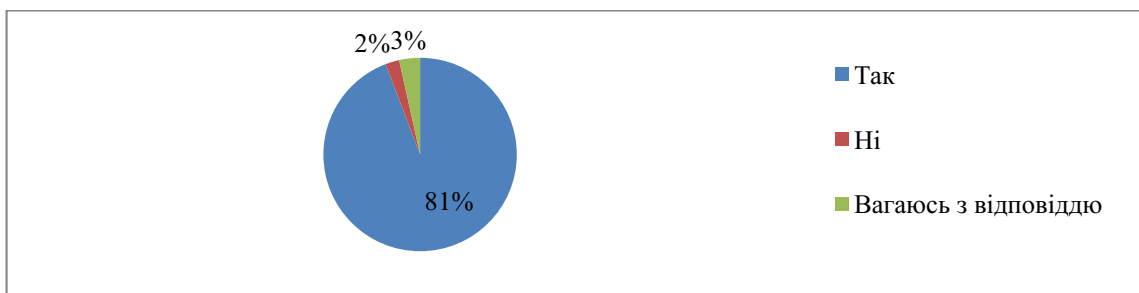

Рис. 2.4.5 Показники проведення занять із підвищення рівня тактико-спеціальної підготовки у працівників кримінальної поліції

Таким чином, в результаті проведення анкетування ми встановили, що у підрозділах у 81 % опитаних працівників кримінальної поліції проводять заняття

з підвищення рівня тактико-спеціальної підготовки; у 2 % респондентів заняття з підвищення рівня тактико-спеціальної підготовки у підрозділі не проводять; 3 % опитаних поліцейських не визначилися з відповіддю щодо проведення у їх підрозділах занять із підвищення рівня тактико-спеціальної підготовки. Отже, вважаємо, що існує реальна проблема відсутності проведення занять із підвищення рівня тактико-спеціальної підготовки поліцейських у підрозділах, внаслідок чого маємо низький рівень тактико-спеціальної готовності працівників поліції.

На питання: «Який, на Вашу думку, рівень забезпечення занять з тактико-спеціальної підготовки у підрозділі?» ми отримали наступні результати опитування працівників кримінальної поліції (дивись рис. 2.4.6):

- а) задовільний – так відповіли 24 % опитаних працівників кримінальної поліції;
- б) середній – так відповіли 26 % опитаних працівників кримінальної поліції;
- в) достатній – відповів 31 % працівників кримінальної поліції;
- г) низький – відповів 19 % працівників кримінальної поліції.

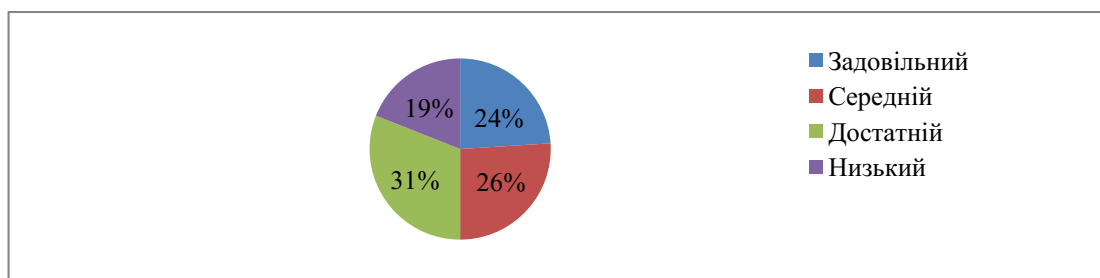

Рис. 2.4.6 Рівень забезпечення занять із тактико-спеціальної підготовки у підрозділі

Таким чином, в результаті проведення анкетування ми встановили, що у підрозділі 24 % опитаних поліцейських підтверджують задовільний рівень забезпечення занять із тактико-спеціальної підготовки; 26 % респондентів зазначили, що у їх підрозділі середній рівень забезпечення занять із тактико-спеціальної підготовки; у підрозділах опитаних 31 % працівників кримінальної поліції вважають рівень забезпечення занять із тактико-спеціальної підготовки достатнім; 19 % опитаних поліцейських зазначили, що заняття з тактико-

спеціальної підготовки у їх підрозділі проводиться на низькому рівні. Отже, ми вбачаємо проблему якісного забезпечення проведення занять із тактико-спеціальної підготовки у підрозділах Національної поліції, яку необхідно вирішувати шляхом контролю з боку керівництва підрозділів щодо належного проведення занять. Такі заходи слід проводити із залученням фахівців із закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

На питання: «*Чи мотивують Вас статистичні дані відносно надзвичайних ситуацій, які трапляються з поліцейськими під час проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій?*» ми отримали наступні результати опитування працівників кримінальної поліції (дивись рис. 2.4.7):

- а) так – так відповів 31 % опитаних працівників кримінальної поліції;
- б) ні – так відповіли 7 % опитаних працівників кримінальної поліції;
- в) іноді спадає на думку – так відповіли 57 % опитаних працівників кримінальної поліції;
- г) вагаюсь із відповіддю – відповіли 5 % працівників кримінальної поліції.

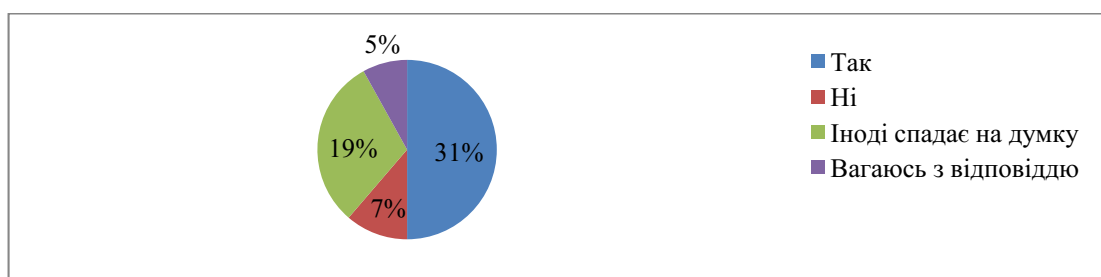

Рис. 2.4.7 Показники мотивації працівників кримінальної поліції щодо статистичних даних відносно надзвичайних ситуацій, які трапляються з поліцейськими під час проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій

Отже, в результаті проведення анкетування ми встановили, що 31 % респондентів мотивують статистичні дані відносно надзвичайних ситуацій, які трапляються з поліцейськими під час проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій; натомість, 7 % опитаних поліцейських не відчувають мотивацію щодо статистичних даних відносно надзвичайних ситуацій; 19 % опитаних працівників кримінальної поліції зазначили, що іноді така мотивація їм спадає на думку; 5 % поліцейських не змогли надати чіткої

відповіді відносно зазначеного питання. Таким чином, вважаємо, що необхідно до поліцейських регулярно доводити інформацію щодо статистичних даних відносно надзвичайних ситуацій, які трапляються з поліцейськими під час проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій.

На питання: «*Чи спантеличує Вас екстремальний характер ситуацій під час проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій?*» ми отримали наступні результати опитування працівників кримінальної поліції (дивись рис. 2.4.8):

- а) так, спантеличує – так відповіли 38 % опитаних працівників кримінальної поліції;
- б) ні – так відповіли 44 % опитаних працівників кримінальної поліції;
- в) іноді – так відповіли 12 % опитаних працівників кримінальної поліції;
- г) вагаюсь із відповіддю – відповіли 6 % працівників кримінальної поліції.

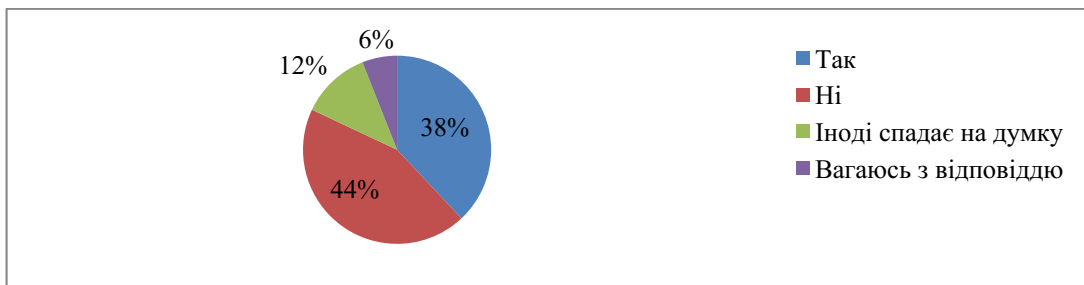

Рис. 2.4.8 Показники спантеличення працівників кримінальної поліції екстремальним характером ситуацій під час проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій

Отже, в результаті проведення анкетування ми встановили, що серед опитаних працівників кримінальної поліції 38 % поліцейських спантеличує екстремальний характер ситуацій під час проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій; 44 % респондентів заперечують зазначене; 12 % поліцейських вказали на те, що іноді екстремальний характер ситуацій під час проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій їх може спантеличити; 6 % працівників кримінальної поліції не змогли надати чіткої відповіді на дане питання. Таким чином, ми вважаємо, що необхідно під час проведення занять із тактико-спеціальної підготовки активізувати тренінги

щодо відпрацювання типових прийомів, застосування методів та засобів в екстремальних ситуаціях.

На питання: *«Які професійно-важливі якості впливають на рівень тактико-спеціальної готовності під час виконання службових обов'язків?»* ми отримали наступні результати опитування працівників кримінальної поліції (дивись табл. 2.4.1).

Таблиця 2.4.1

Вплив професійно-важливих якостей на рівень тактико-спеціальної готовності під час виконання службових обов'язків

Професійно важливі якості	Впливає	Не впливає	Не впевнений у відповіді
Тактичність	89 %	3 %	8 %
Стратегічність	87 %	9 %	4 %
Передбачувальність	79 %	10 %	11 %
Прогностичність	82 %	9 %	9 %
Планомірність	84 %	10 %	6 %
Методичність	78 %	13 %	9 %

Таким чином, за результатами проведення анкетування ми встановили, що такі професійно-важливі якості як: тактичність, стратегічність, передбачувальність, прогностичність, планомірність, методичність абсолютно в повній мірі впливають на рівень тактико-спеціальної підготовки. Відповідно, під час проведення занять у підрозділах необхідно акцентувати увагу на їх розвиток.

Щодо питання: *«Які професійно-важливі уміння впливають на рівень тактико-спеціальної готовності під час виконання службових обов'язків?»* ми отримали наступні результати опитування працівників кримінальної поліції (дивись табл. 2.4.2):

Таблиця 2.4.2

Вплив професійно-важливих умінь на рівень тактико-спеціальної готовності під час виконання службових обов'язків

Професійно важливі уміння	Впливає	Не впливає	Не впевнений
---------------------------	---------	------------	--------------

			у відповіді
Оперативно аналізувати ситуацію	94 %	4 %	2 %
Моделювати подальші дії правопорушника	95 %	2 %	3 %
Працювати в команді	90 %	4 %	6 %
Завчасно визначати тактику власних дій	85 %	8 %	7 %
Виявляти слабкі місця правопорушника	88 %	7 %	5 %
Швидко розробляти варіанти тактичних прийомів	87 %	7 %	6 %

Таким чином, за результатами проведення анкетування ми встановили, що такі професійно-важливі уміння як: оперативне аналізування ситуації, моделювання подальших дій правопорушника, робота в команді, завчасне визначення тактики власних дій, виявлення слабких місць правопорушника, швидке розроблення варіантів тактичних прийомів, абсолютно в повній мірі впливають на рівень тактико-спеціальної готовності під час виконання поліцейськими службових обов'язків. Відповідно, у ході проведення занять у підрозділах необхідно акцентувати увагу на розвиток вищезазначених професійно-важливих умінь.

На питання: «*На Вашу думку, чи достатньо у Вас професійно-важливих якостей для набуття високого рівня тактико-спеціальної готовності?*» ми отримали наступні результати опитування працівників кримінальної поліції (дивись рис. 2.4.9):

а) так, достатньо – так відповіли 73 % опитаних працівників кримінальної поліції;

б) ні, не достатньо – так відповіли 11 % опитаних працівників кримінальної поліції;

в) вагаюсь із відповіддю – відповіли 16 % працівників кримінальної поліції.

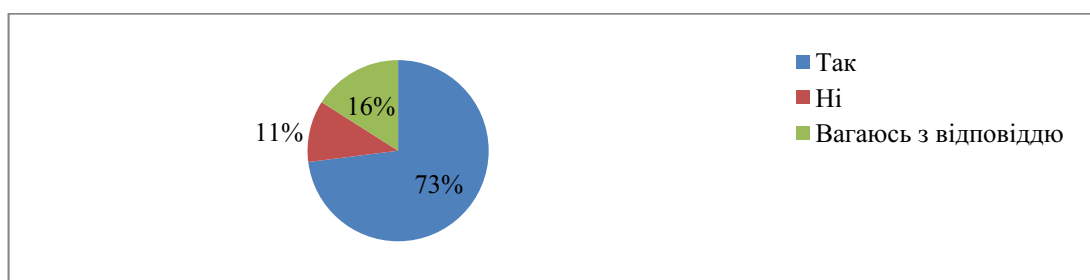

Рис. 2.4.9 Показники рівня наявності у працівників кримінальної поліції професійно-важливих якостей для набуття високого рівня тактико-спеціальної готовності

Таким чином, за результатами проведення анкетування ми встановили, що у 73 % опитаних працівників кримінальної поліції достатньо професійно-важливих якостей для набуття високого рівня тактико-спеціальної готовності; натомість, 11 % респондентів зазначили, що не мають достатньо професійно-важливих якостей для набуття високого рівня тактико-спеціальної готовності; 16 % поліцейських взагалі не змогли визначитись із відповіддю.

На питання: «Які чинники, на Вашу думку, впливають на рівень тактико-спеціальної готовності під час виконання службових обов'язків?» ми отримали наступні результати опитування працівників кримінальної поліції (дивись табл. 2.4.3):

Таблиця 2.4.3

Вплив чинників на рівень тактико-спеціальної готовності під час виконання службових обов'язків

Чинники	Впливає	Не впливає	Не впевнений у відповіді
Недостатнє володіння теоретичними знаннями щодо підвищення рівня тактико-спеціальної готовності	91 %	5 %	4 %
Відсутність належних умов для підвищення рівня тактико-спеціальної готовності у підрозділі	84 %	9 %	7 %
Неякісне проведення навчально-тренувальних заходів у підрозділі	81 %	9 %	10 %
Накопичення психологічної та фізичної втоми	92 %	6 %	2 %

Таким чином, за результатами проведення анкетування ми встановили, що на рівень тактико-спеціальної готовності під час виконання службових обов'язків суттєво впливає недостатнє володіння теоретичними знаннями щодо підвищення рівня тактико-спеціальної готовності – так зазначають 91 % респондентів; 84 % опитаних працівників кримінальної поліції зазначили, що суттєво впливає на рівень тактико-спеціальної готовності відсутність належних умов для

підвищення рівня тактико-спеціальної готовності у підрозділі; 81 % респондентів вважає, що неякісне проведення навчально-тренувальних заходів у підрозділі відіграє важливу роль під час виконання службових обов'язків; 92 % респондентів зазначили, що накопичення психологічної та фізичної втоми має абсолютний вплив на тактико-спеціальну готовність поліцейського під час виконання службових обов'язків. Отже, керівництву підрозділів Національної поліції необхідно звернути увагу на чинники, що впливають на тактико-спеціальну готовність поліцейського під час виконання ними службових повноважень, з метою забезпечення належної якості професійної діяльності поліцейських.

На питання: *«Які, на Вашу думку, шляхи вирішення проблеми низького рівня тактико-спеціальної готовності працівників кримінальної поліції?»* ми отримали наступні результати опитування працівників кримінальної поліції (дивись рис. 2.4.10):

а) удосконалення системи тактико-спеціальної підготовки у підрозділах – 35 %;

б) систематична перевірка стану здоров'я поліцейських – так відповів 21 % опитаних працівників кримінальної поліції;

в) проведення додаткових та індивідуальних занять для підвищення тактико-спеціальної готовності поліцейського – так відповіли 28 % опитаних працівників кримінальної поліції;

г) розробка (оновлення) єдиної програми з підвищення рівня тактико-спеціальної готовності – так відповіли 16 % працівників кримінальної поліції;

д) Ваш варіант: проведення практичних занять в умовах максимально наближених до реальних – варіант відповіді опитаних працівників кримінальної поліції.

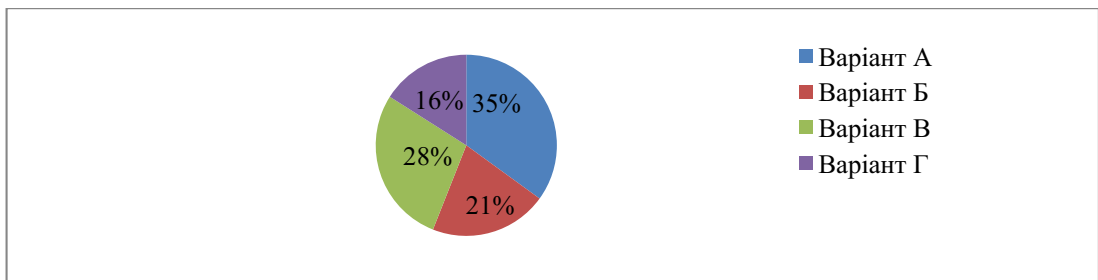

Рис. 2.4.10 Шляхи вирішення проблеми низького рівня тактико-спеціальної готовності працівників кримінальної поліції

Таким чином, за результатами проведення анкетування ми встановили, що на думку 35 % респондентів, удосконалення системи тактико-спеціальної підготовки у підрозділах вирішить питання низького рівня тактико-спеціальної готовності працівників кримінальної поліції; натомість, 21 % опитаних поліцейських вказують на те, що систематична перевірка стану здоров'я поліцейських суттєво підвищить рівень тактико-спеціальної готовності правоохоронця; 28 % працівників кримінальної поліції вважають, що проведення додаткових та індивідуальних занять для підвищення тактико-спеціальної готовності поліцейського є ключовим аспектом, який підвищить рівень тактико-спеціальної готовності поліцейського; 16 % респондентів зазначили, що розробка (оновлення) єдиної програми з підвищення рівня тактико-спеціальної готовності вирішить проблему низького рівня тактико-спеціальної готовності. Також серед відповідей одним із шляхів вирішення зазначеної проблеми респонденти вказали необхідність проведення практичних занять в умовах максимально наближених до реальних. Отже, на нашу думку, реалізація зазначених шляхів вирішення проблеми низького рівня тактико-спеціальної готовності поліцейського позитивно вплине на якість професійної діяльності працівників кримінальної поліції.

На питання: «Чи є необхідність у запровадженні активних методів навчання тактико-спеціальної готовності?» працівники кримінальної поліції надали наступні відповіді (дивись рис. 2.4.11):

а) так, є необхідність – так відповіли 68 % опитаних працівників кримінальної поліції;

б) ні, немає необхідності – так відповіли 14 % опитаних працівників кримінальної поліції;

в) вагаюсь із відповіддю – так відповіли 7 % опитаних працівників кримінальної поліції;

г) не замислювався (-лась) над питанням – так відповіли 11 % працівників кримінальної поліції.

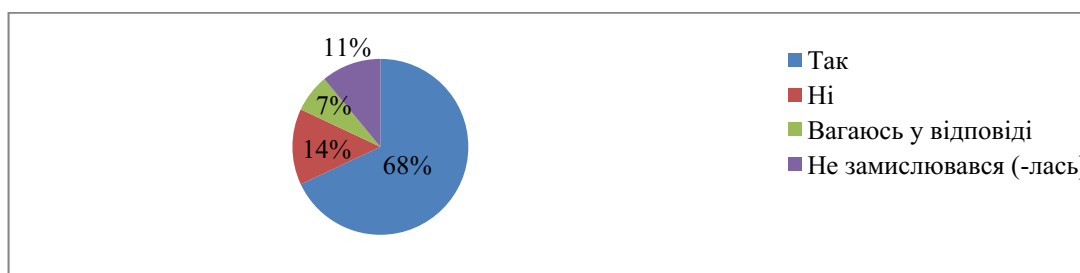

Рис. 2.4.11 Необхідність у запровадженні активних методів навчання тактико-спеціальної готовності

Таким чином, за результатами проведення анкетування ми встановили, що 68 % працівників кримінальної поліції вбачають необхідність у запровадженні активних методів навчання тактико-спеціальної готовності; 14 % респондентів вважають, що такої необхідності немає; 7 % поліцейських зазначили, що вагаються з відповіддю; 11 % опитаних поліцейських взагалі не замислювались над питанням. Однак, ми вважаємо, що є необхідність у запровадженні активних методів навчання тактико-спеціальної готовності, що суттєво підвищить рівень тактико-спеціальної підготовки поліцейського.

Щодо питання: *«Чи необхідні, на Вашу думку, практичні або методичні рекомендації щодо підвищення рівня стрілецької готовності працівника кримінальної поліції?»* працівники кримінальної поліції надали наступні відповіді (дивись рис. 2.4.12):

а) так, є необхідність – так відповіли 73 % опитаних працівників кримінальної поліції;

б) ні, немає необхідності – так відповіли 10 % опитаних працівників кримінальної поліції;

в) вагаюсь із відповіддю – так відповіли 8 % опитаних працівників кримінальної поліції;

г) не замислювався (-лась) над питанням – так відповіли 9 % працівників кримінальної поліції.

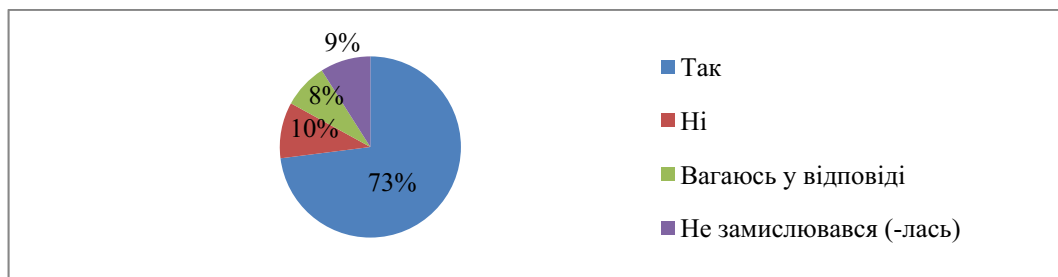

Рис. 2.4.12 Показники необхідності практичних або методичних рекомендацій щодо підвищення рівня стрілецької готовності працівника кримінальної поліції

Таким чином, за результатами проведення анкетування ми встановили, що 73 % опитаних поліцейських вбачають необхідність у впровадженні практичних або методичних рекомендацій щодо підвищення рівня стрілецької готовності працівника кримінальної поліції; 10 % респондентів зазначили, що немає необхідності у застосуванні практичних або методичних рекомендацій щодо підвищення рівня стрілецької готовності працівника кримінальної поліції; 8 % опитаних поліцейських не змогли надати чітку відповідь щодо такої необхідності; 9 % опитаних працівників кримінальної поліції взагалі не замислювались над зазначеним питанням. Однак, ми вважаємо, що практичні або методичні рекомендації з підвищення рівня стрілецької готовності працівника кримінальної поліції значно підвищать якість виконання професійних обов'язків поліцейських, вони можуть стати ефективним засобом щодо досягнення високих результатів під час виконання службово-бойових завдань.

Отже, в результаті проведення анонімного анкетування працівників кримінальної поліції, ми дійшли висновку, що на сьогоднішній день існує низка проблем, які стосуються тактико-спеціальної підготовки працівників кримінальної поліції під час виконання ними службових обов'язків, а саме:

- 1) низький рівень тактико-спеціальної готовності поліцейських;
- 2) тактично непрофесійні дії поліцейських під час виконання повноважень;

3) нерегулярність та низький рівень проведення занять із тактико-спеціальної підготовки;

4) відсутність навчально-матеріальної бази;

5) низький рівень мотивації поліцейського щодо підвищення рівня тактико-спеціальної готовності.

Відповідно, для підвищення рівня тактико-спеціальної підготовки працівників кримінальної поліції, пропонуємо:

1) забезпечити регулярність проведення занять із тактико-спеціальної підготовки поліцейських у підрозділах;

2) удосконалити систему тактико-спеціальної підготовки у підрозділах Національної поліції України;

3) систематично здійснювати перевірку стану здоров'я поліцейських;

3) проводити додаткові та індивідуальні заняття для підвищення тактико-спеціальної готовності поліцейського;

4) розробити єдину програму з підвищення рівня тактико-спеціальної готовності;

5) обладнати на належному рівні навчально-матеріальну базу;

6) враховувати індивідуальний стан готовності поліцейського під час вибору форми занять;

7) регулярно удосконалювати програму тактико-спеціальної підготовки, враховуючи сучасні виклики та загрози.

Висновки до розділу 2

1. Під час дослідження реалій психофізичної готовності працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу, нами було вперше проведено анонімне анкетування, метою якого було визначення стану психологічної, фізичної, стрілецької та тактико-спеціальної готовності працівника кримінальної поліції під час виконання службових обов'язків.

Так, нами було: розроблено анонімні анкети для працівників кримінальної поліції НП України (дивись додаток Б, додаток В, додаток Г, додаток Д), з метою

визначення стану психологічної, фізичної, стрілецької та тактико-спеціальної готовності працівника кримінальної поліції під час виконання службових обов'язків; проведено анкетування 328-ми працівників кримінальної поліції НП України, а саме: 113-ти працівників кримінальної поліції ГУНП в Херсонській області; 130-ти працівників кримінальної поліції ГУНП в Одеській області; 85-ти працівників кримінальної поліції ГУНП в Миколаївській області; оброблено вищезазначені анкети (дивись додаток Б, (Б1), додаток В (В1), додаток Г (Г1), додаток Д (Д1) та за результатами анкетування працівників кримінальної поліції ми встановили проблемні питання психологічної, вогневої, фізичної та стрілецької підготовки до застосування працівниками кримінальної поліції заходів примусу під час виконання службових обов'язків.

2. Внаслідок проведеного анкетування були встановлені такі проблемні аспекти психологічної підготовки як: відсутність систематичного проведення в оперативних підрозділах Національної поліції занять із психологічної готовності; низька якість проведення занять із підвищення психологічної готовності; низький рівень психологічної готовності поліцейського кримінальної поліції під час виконання службових обов'язків.

Вирішення зазначених проблем можливе шляхом: систематичної діагностики психологічного стану працівників кримінальної поліції та стану психологічної готовності до виконання службових завдань; проведення у підрозділах Національної поліції занять із підвищення психологічної підготовки; відкриття центрів психологічної реабілітації для працівників Національної поліції; унормування часу робочого дня з метою розвантаження поліцейського; проведення тренінгів із поліцейськими (групового та індивідуального характеру); запровадження практичних рекомендацій щодо підвищення рівня психологічної готовності працівника кримінальної поліції; забезпечення почуття впевненості щодо прийняття рішень у працівників кримінальної поліції під час проведення занять із психологічної підготовки; спрямування навчально-формуючих заходів на підвищення психологічної готовності в напрямку подолання почуття тривоги під час виконання поліцейськими службових обов'язків.

Отже, вбачаємо необхідність більш ретельного підходу до підвищення рівня психологічної готовності працівників кримінальної поліції відповідно до їх специфічної діяльності. Окрім цього, з урахуванням індивідуального підходу до кожного працівника, необхідно розробити індивідуальну методику щодо підвищення рівня психологічної готовності.

3. За результатами проведеного нами дослідження щодо особливостей фізичної підготовки до застосування працівниками кримінальної поліції заходів примусу під час виконання службових обов'язків, нами були встановлені такі проблеми: відсутність систематичного проведення у підрозділах Національної поліції занять із фізичної готовності; низька якість проведення занять із підвищення фізичної готовності; низький рівень фізичної готовності поліцейського кримінальної поліції під час виконання службових обов'язків; відсутність умов у підрозділах Національної поліції для належного проведення занять із підвищення рівня фізичної готовності.

Вирішення зазначених проблем можливе шляхом: якісного проведення занять зі службової підготовки, в тому числі, спеціальної фізичної підготовки; систематичної перевірки рівня фізичної готовності працівників кримінальної поліції та стану здоров'я; забезпечення можливостей щодо підвищення рівня фізичної готовності поліцейського попри напружений робочий графік; організації відпочинку, достатнього для відновлення сил поліцейського; поліпшення у підрозділах умов для тренувань; прищеплення навичок із фізичної підготовки та виховання в особового складу високої мотивації; удосконалення нормативів для професійного навчання поліцейських; запровадження заходів стимулювання (заохочення) щодо підвищення рівня фізичної готовності; організації секційної роботи за спортивними напрямками; популяризації спортивно-масових заходів тощо.

Таким чином, ми вважаємо, що є необхідність у більш детальному підході до підвищення рівня фізичної готовності працівників кримінальної поліції. Важливою є розробка практичних рекомендацій та методик із використанням тренажерів щодо підвищення рівня фізичної готовності працівників кримінальної поліції, виходячи

із специфіки їх діяльності. Вирішення зазначених завдань є основними умовами підвищення рівня фізичної готовності працівників кримінальної поліції.

4. В результаті проведення анонімного анкетування працівників кримінальної поліції, ми дійшли висновку, що на сьогоднішній день існує низка проблем, які стосуються стрілецької підготовки працівників кримінальної поліції НП України під час виконання ними службових повноважень, а саме: неналежні умови проведення занять із вогневої підготовки у підрозділах Національної поліції; відсутність навчань із використанням різноманітної зброї та боєприпасів; неналаштованість поліцейських застосувати зброю для припинення групових порушень громадського порядку та масових заворушень; незнання нормативних документів, що регламентують порядок застосування вогнепальної зброї під час несення служби; недостатня кількість виділених годин для занять із практичної стрільби з навчальної зброї; відсутність у поліцейських мотивації до системного підвищення рівня стрілецької готовності.

На нашу думку, є необхідність у наступних заходах: систематичному контролю з боку керівництва підрозділів Національної поліції щодо якісного проведення у підрозділах Національної поліції занять із вогневої підготовки; збалансованому підході до вивчення теоретичної частини матеріалу та практичних занять (комплексу вправ із вогневої підготовки); спрямуванні навчально-формуючих заходів на підвищення рівня знань матеріальної частини зброї та правил поводження з нею; проведенні у підрозділах Національної поліції інформаційно-роз'яснювальних заходів щодо вивчення Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю; проведенні занять із вогневої підготовки із використанням модернізованої, сучасної, різноманітної зброї, незалежно від специфіки діяльності поліцейського; розвитку професійно важливих якостей та професійно важливих умінь у поліцейського, які впливатимуть на рівень стрілецької готовності; організації сучасних стрілецьких імітованих тренінгових центрів, полігонів, мультимедійних тирів; вдосконаленні нормативних актів, що регламентують правила застосування вогнепальної зброї працівниками поліції.

Отже, ми вважаємо, що підвищення рівня стрілецької готовності працівників кримінальної поліції НП України є важливою умовою виконання службових завдань. Існує потреба в оновленні практичних рекомендацій, методик та інструкцій щодо застосування вогнепальної зброї. Вирішення зазначених завдань є запорукою підвищення рівня стрілецької готовності працівників кримінальної поліції.

5. Під час дослідження особливостей тактико-спеціальної підготовки до застосування працівниками кримінальної поліції НП України заходів примусу під час виконання службових обов'язків, у результаті проведення анонімного анкетування працівників кримінальної поліції, ми дійшли висновку, що на сьогоднішній день існує низка проблем, які стосуються тактико-спеціальної підготовки працівників кримінальної поліції під час виконання ними службових обов'язків, а саме: низький рівень тактико-спеціальної готовності поліцейських; тактично непрофесійні дії поліцейських під час виконання повноважень; нерегулярність та низький рівень проведення занять із тактико-спеціальної підготовки; відсутність навчально-матеріальної бази; низький рівень мотивації поліцейського щодо підвищення рівня тактико-спеціальної готовності.

Відповідно, для підвищення рівня тактико-спеціальної підготовки працівників кримінальної поліції, пропонуємо: забезпечити регулярність проведення занять із тактико-спеціальної підготовки поліцейських у підрозділах; удосконалити систему тактико-спеціальної підготовки у підрозділах Національної поліції; систематично здійснювати перевірку стану здоров'я поліцейських; проводити додаткові та індивідуальні заняття для підвищення тактико-спеціальної готовності поліцейського; розробити єдину програму з підвищення рівня тактико-спеціальної готовності; обладнати на належному рівні навчально-матеріальну базу; враховувати індивідуальний стан готовності поліцейського під час вибору форми занять; регулярно удосконалювати програму тактико-спеціальної підготовки, враховуючи сучасні виклики та загрози.

РОЗДІЛ 3 НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ ТА ФОРМУВАННЯ ПСИХОФІЗИЧНОЇ ГОТОВНОСТІ У ПРАЦІВНИКІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ПРИМУСУ

3.1 Особливості формування психологічної готовності працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу

Заходи примусу, які можуть застосовувати працівники кримінальної поліції Національної поліції України, – це правомірні дії, які спрямовані на забезпечення громадського порядку і безпеки, затримання осіб, припинення правопорушень.

Як відомо, психофізична готовність працівника кримінальної поліції до виконання оперативно-розшукових завдань є комплексною інтегральною професійно важливою характеристикою, яка базується на його здатності ефективно діяти в екстремальних та стресових умовах.

Як ми зазначали у підрозділі 1.1, психофізична готовність – це стан інтегральний психічної та фізичної налаштованості особи на певну діяльність чи бездіяльність. Отже, зазначений різновид готовності працівника кримінальної поліції складається з таких двох основних компонентів: психологічного та фізичного.

Психологічна та фізична готовність досить тісно пов'язані з фізіологічною готовністю, яка ґрунтується на здатності організму працівника поліції витримувати фізичні та психоемоційні навантаження, що можуть супроводжувати професійну діяльність, зокрема й у складних, конфліктних та екстремальних ситуаціях, які потребують застосування сили чи швидких рішень.

Її специфіка в тому, що тут мова йде про роботу внутрішніх систем організму людини, які забезпечують її витривалість, стабільність та визначають її реакцію в складних умовах.

Фізіологічна та психологічна готовність – неодмінно взаємозалежні. Якщо фізіологія «зламана» (наприклад, у поліцейського констатується зневоднення, перевтома, нестача сну тощо), то, звісно, це спрєє зниженню рівня концентрації

уваги у поліцейського, уповільненню його реакцій на провокуючий чинник, у нього зростає дратівливість, розсіяність, розгубленість тощо.

Для більш ґрунтовного та виваженого підходу до науково-практичних рекомендацій ми у цьому підрозділі розглянемо психологічний компонент психофізичної готовності працівника кримінальної поліції до виконання оперативно-розшукових завдань.

Психологічний компонент психофізичної готовності працівника кримінальної поліції до виконання оперативно-розшукових завдань – це система внутрішніх психічних характеристик, що забезпечують правомірне, ефективне, безпечне, рішуче та емоційно контрольоване виконання професійних завдань в умовах ризику, загрози, фізичного й психічного навантаження.

Психологічний компонент психофізичної готовності працівника кримінальної поліції структурно можна представити через такі групи індивідуально-психологічних здібностей працівника кримінальної поліції.

1. Когнітивні індивідуально-психологічні здібності працівника кримінальної поліції – визначають його здатність:

- планувати програму необхідних правомірних дій для нейтралізації злочинних посягань;
- встановлювати пріоритетність дій та заходів;
- враховувати ризики, що можуть виникнути у несподіваних ситуаціях, оцінювати та нейтралізувати їх;
- адекватно оцінювати несподівану ситуацію;
- концентруватися;
- зосереджуватись у складних ситуаціях;
- одночасно повноцінно зосереджуватися на багатьох об'єктах, на кількох завданнях;
- здатність швидко переналаштовуватись;
- швидко реагувати на зміну ситуації (наприклад, під час переслідування або затримання);

- у складних і небезпечних умовах точно та об'єктивно розпізнавати об'єкти, обличчя, звуки тощо;
- здійснювати контроль над кількома джерелами інформації (ситуацією на місці, радіозв'язком, поведінкою підозрюваного тощо);
- тривалий час утримувати увагу на одному предметі або виді діяльності;
- швидко змінювати об'єкт уваги відповідно до умов ситуації;
- оперувати значеннями, поняттями, нормами нормативно-правових актів;
- запам'ятовувати, зберігати, відтворювати оперативно важливу інформацію;
- оцінити ситуацію, передбачити наслідки;
- оцінити достовірність свідчень, мотиви дій людини;
- своєчасно приймати обґрунтовані рішення;
- аналізувати, узагальнювати, систематизувати, впорядковувати оперативно важливу інформацію;
- запам'ятовувати плин ситуації високої напруги;
- креативно підходити до вирішення проблем;
- раціонально планувати та використовувати час;
- обробляти великі обсяги інформації;
- порівнювати та встановлювати зв'язки між предметами і явищами;
- усвідомлено, виважено та правомірно застосовувати силу, спецзасоби або зброю в межах закону;
- діяти самостійно і відповідально;
- не піддаватись провокаціям тощо.

2. Емоційно-вольові індивідуально-психологічні здібності працівника кримінальної поліції – визначають його здатність:

- здійснювати контроль над робочою обстановкою;
- своєчасно реагувати на небезпеку;
- зберігати самоконтроль в екстремальних та стресових професійних умовах;
- приймати рішення в умовах загрози, напруги чи конфлікту;
- контролювати та керувати емоціями (гнівом, тривогою, страхом, панікою);
- йти на виправданий ризик;

- утримуватися від спонтанних реакцій на провокуючий фактор;
- виявляти ініціативність, сміливість;
- не втрачати контроль над емоціями, рішеннями й поведінкою;
- наполегливо вирішувати завдання оперативно-розшукового характеру тощо.

3. Мотиваційні індивідуально-психологічні здібності працівника кримінальної поліції – визначають його здатність:

- внутрішньо налаштовуватися на виконання службових обов'язків;
- прагнути до правомірних дій;
- грамотно мотивувати правопорушників для припинення злочинного протистояння;
- боротися із кримінальними елементами тощо.

4. Комуникативні індивідуально-психологічні здібності працівника кримінальної поліції – визначають його здатність:

- спокійно й ефективно спілкуватись із громадянами, особливо в конфліктних ситуаціях;
- встановлювати та підтримувати контакти;
- передавати інформацію стисло, точно, особливо у критичних ситуаціях;
- переконувати;
- заспокоїти людину, налагодити контакт, провести перемовини тощо.

5. Лідерські індивідуально-психологічні здібності працівника кримінальної поліції – визначають його здатність [268]:

- перехопити ініціативу та спрямувати дії правопорушника у необхідне русло;
- утримувати лідерські позиції під час злочинного протистояння;
- брати на себе відповідальність у складних надзвичайних ситуаціях;
- бути на крок попереду, прогнозувати дії правопорушника;
- демонструвати впевненість;
- впливати на осіб, які становлять оперативний інтерес;

– враховувати відповідність застосованих оперативно-розшукових заходів ступеню суспільної небезпеки злочинних посягань та загрозі інтересам суспільства і держави;

- об'єднувати зусилля для вирішення поставленого завдання;
- повести за собою тощо.

Психологічна готовність працівника кримінальної поліції до оперативно-розшукової діяльності у загальному контексті має досить багато структурних взаємопов'язаних здібностей: когнітивні, комунікативні, лідерські, емоційно-вольові та мотиваційні. Однією зі складових елементів психологічної готовності працівника кримінальної поліції є здатність до застосування заходів примусу у процесі вирішення оперативно-розшукових завдань.

Що стосується психофізичної готовності працівника кримінальної поліції до правомірного застосування заходів примусу, то тут, як і зазначалося у підрозділі 1.2, слід виділити чотири основні види психофізичної готовності: психологічну, фізичну, стрілецьку та тактико-спеціальну.

Психологічна готовність працівника кримінальної поліції до застосування заходів примусу визначається нами як цілісний стан особистості, що дозволяє в межах закону усвідомлено, виважено та правомірно застосовувати силу, спецзасоби або зброю, не втрачаючи контролю над емоціями, рішеннями та поведінкою [58].

Як відомо, застосування заходів примусу працівником кримінальної поліції ґрунтується на таких обов'язкових правилах:

- законності – застосовувати силу, спецзасоби або зброю можна лише в передбачених законом випадках;
- необхідності – застосовувати силу, спецзасоби або зброю, якщо інші способи вичерпані;
- пропорційності – застосовувати силу, спецзасоби або зброю, якщо сила відповідає ступеню загрози;
- мінімізації шкоди – застосовувати силу, спецзасоби або зброю необхідно не більше, ніж потрібно для досягнення мети.

Згідно статей 42 – 46 Закону України «Про Національну поліцію», поліція під час виконання повноважень уповноважена застосовувати заходи примусу. Відповідно до змісту цих статей, психологічна готовність працівника кримінальної поліції до правомірного застосування заходів примусу включає у себе психологічну готовність до застосування:

- 1) фізичної сили (ст. 44 Закону України «Про Національну поліцію»);
- 2) спеціальних засобів (ст. 45 Закону України «Про Національну поліцію»);
- 3) табельної вогнепальної зброї (ст. 46 Закону України «Про Національну поліцію»).

Психологічна готовність до застосування спеціальних засобів та табельної вогнепальної зброї – це цілеспрямований психічний стан, що забезпечує законне, обґрунтоване, професійне, емоційно контрольоване використання спеціальних засобів та зброї в умовах реальної загрози життю або безпеці [58].

Психологічна готовність до застосування спеціальних засобів та табельної вогнепальної зброї – це не лише здатність працівника кримінальної поліції фізично стріляти або використовувати спеціальні засоби, це, передусім, готовність ухвалити критичне рішення в екстремальній ситуації та здатність відповідально, без емоційного зриву, зробити це у критичний момент.

Важливим поєднанням психологічної готовності до застосування спеціальних засобів та табельної вогнепальної зброї є її поєднання з:

- правовою підготовленістю (тобто знання правових підстав застосування заходів примусу (ст. 42 – 46 Закону України «Про Національну поліцію»);
- тактичною підготовленістю (розуміння принципів необхідності, пропорційності, мінімізації шкоди, здатність до миттєвого аналізу ситуації, уміння ухвалити рішення під тиском часу й зовнішніх чинників);
- моральною підготовленістю (розуміння зони відповідальності: можливі наслідки для цивільних, колег, себе; відчуття моральної межі: наприклад, зброя – не спосіб впливу, а останній засіб);
- психологічною підготовленістю (сформовані вміння стримати емоції (страх, паніку, лют) та імпульсивність у момент небезпеки, утримання від

невиправданих дій, вжиття техніки для екстреної саморегуляції (дихальні вправи, «заземлення», ментальна концентрація тощо).

Психологічна готовність працівника кримінальної поліції застосовувати фізичну силу – це складне, багатовимірне явище, яке охоплює фізичну підготовленість, професійні навички, емоційну стабільність, морально-етичні переконання та впевненість у власних діях тощо.

Для цього різновиду психологічної готовності важливе значення мають також і морально-етичні орієнтири працівника кримінальної поліції стосовно меж допустимого насильства, дотримання принципів гуманізму, пропорційності та необхідності, персональної відповідальності за свої дії перед законом і суспільством.

У ситуації, коли потрібно знешкодити агресивного порушника, дії працівника кримінальної поліції мають бути обґрунтовані психологічно (він не керується емоціями, а діє обґрунтовано та виважено), юридично (він розуміє та усвідомлює межу між силовою дією та перевищенням повноважень) та морально (він розуміє, що головна мета виконання службових завдань полягає у зупинці небезпеки, без приниження людської честі та гідності).

Таким чином, здатність працівника кримінальної поліції законно та психологічно зріло застосувати заходи примусу під час виконання службових завдань – це комплексне поєднання знань, вмінь, навичок, індивідуально-психологічних характеристик, емоційної та моральної зрілості. Зазначена готовність не є вродженою, вона формується через постійну систематичну підготовку, тренування та рефлексію.

Якщо розглянути ключові складові психологічної готовності працівника кримінальної поліції до застосування заходів примусу під час виконання службових завдань, то вони також визначаються та гуртуються на тих самих структурних взаємопов'язаних групах індивідуально-психологічних здібностей працівника кримінальної поліції – когнітивній, емоційно-вольовій, комунікативній, лідерській та мотиваційній психологічній готовності. Змістовно це можна зобразити таким чином (рис. 3.1.1):

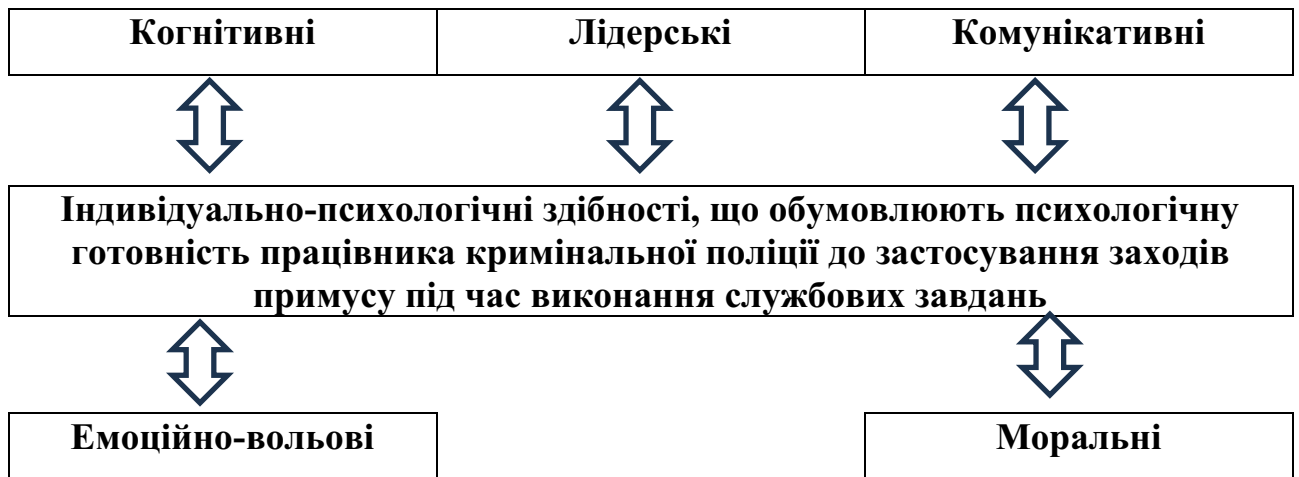

Рис. 3.1.1 Групи індивідуально-психологічних здібностей, що обумовлюють психологічну готовність працівника кримінальної поліції до застосування заходів примусу під час виконання службових завдань

1. Когнітивні індивідуально-психологічні здібності працівника кримінальної поліції до правомірного застосування заходів примусу під час виконання службових завдань – визначають його здатність:

- швидко аналізувати ситуацію;
- оцінювати ризики та передбачати дії злочинця;
- приймати в умовах дефіциту часу обґрунтовані, правомірні та зважені рішення (правомірність/необхідність застосування примусу);
- оперувати знаннями нормативно-правових актів (наприклад, Законів України «Про Національну поліцію», ККУ, КПК та ін.) тощо [58].

2. Емоційно-вольові індивідуально-психологічні здібності працівника кримінальної поліції до правомірного застосування заходів примусу під час виконання службових завдань – визначають його здатність:

- здійснювати контроль та унормування страху, агресії, тривоги, гніву;
- діяти, навіть коли страшно;
- зберігати спокій у критичній ситуації;
- демонструвати витривалість до психоемоційного навантаження;
- діяти рішуче, сміливо;
- бути дисциплінованим;

- не допускати перевищення повноважень навіть у стресових умовах;
- стримувати себе у ситуаціях провокацій або психологічного тиску тощо [58].

3. Мотиваційні індивідуально-психологічні здібності працівника кримінальної поліції до правомірного застосування заходів примусу під час виконання службових завдань – визначають його здатність:

- бути внутрішньо переконаним у правомірності дій;
- відчувати відповідальність перед суспільством;
- усвідомлювати цілі і наслідки примусу
- усвідомлювати себе як захисника закону;
- усвідомлювати сенс професійної діяльності (служити, захищати, протидіяти злочинності);
- поважати гідність людини, навіть правопорушника [58].

4. Комунікативні індивідуально-психологічні здібності працівника кримінальної поліції до правомірного застосування заходів примусу під час виконання службових завдань – визначають його здатність:

- «...заздалегідь попередити особу про застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї...» (п. 1 ст.43 Закону України «Про Національну поліцію») [181];
- психологічно грамотно врегульовувати або нейтралізувати конфлікт, що став приводом для виникнення несподіваної ситуації;
- навіювати необхідність правомірної поведінки тощо.

5. Лідерські індивідуально-психологічні здібності працівника кримінальної поліції до правомірного застосування заходів примусу під час виконання службових завдань – визначають його здатність [270]:

- заставити правопорушників підкоритися законним вимогам;
- враховувати відповідність застосованих оперативно-розшукових заходів ступеню суспільної небезпеки злочинних посягань та загрози інтересам суспільства і держави тощо.

Для розвитку та формування індивідуально-психологічних здібностей працівника кримінальної поліції до правомірного застосування заходів примусу

під час виконання службових завдань досить важливою є психологічна готовність діяти в межах закону усвідомлено, виважено та правомірно, застосовувати силу, спецзасоби або зброю, не втрачаючи контролю над емоціями, рішеннями й поведінкою.

Ми пропонуємо такі змістовні блоки комплексного плану тренування когнітивних, мотиваційних, комунікативних, лідерських, емоційно-вольових індивідуально-психологічних здібностей працівника кримінальної поліції до правомірного застосування заходів примусу під час вирішення службових завдань.

Умовою тренування є обов'язкове виконання різних вправ тричі на тиждень.

Перший змістовний блок: «Увага і спостережливість».

Мета – покращення концентрації, розподілу та переключення уваги.

Для розвитку та формування у працівника кримінальної поліції чи здобувача вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, уваги та спостережливості ми можемо запропонувати такі вправи:

- «Знайди зміну»: перегляд серії фото (наприклад, сцена події) із поступовими змінами – потім необхідно знайти відмінності;
- «Тест Струпа» (словесно-колірний конфлікт) – підвищує здатність до гальмування імпульсивних реакцій;
- «Закреслення літер» – спрямована на концентрацію та переключення уваги;
- «Тренування подвійної уваги»: одночасне прослуховування радіоповідомлення та заповнення контрольного листа;
- «Вправа для розвитку відчуття часу» – спрямована на розвиток відчуття часу;
- «Читати й рахувати одночасно» – переключення і розподіл уваги: необхідно покласти руки на стіл, почати читати текст і паралельно рахувати кількість слів у ньому, пальці при цьому не можна загибати;
- «Майндфулнес» – концентрація уваги на теперішньому моменті: необхідно сидіти нерухомо декілька хвилин, заплющити очі та зосередитися на своєму диханні, а також на звуках і відчуттях навколо;

- «Вімельбухи»: роздивлятися картинки та знаходити деталі, що сховані;
- «Біографія сірникової коробки» – спрямована на розвиток спостережливості;
- «Обмін предметами» - спрямована на розвиток уваги, уваги, спостережливості, зорової пам'яті;
- «Як саме лежали предмети» - спрямована на розвиток уваги, спостережливості, зорової пам'яті;
- «Обирай партнера» – спрямована на розвиток уваги, спостережливості, розвиток здатності «зчитувати» мікроруку та мікроміміку іншої людини.

Слід вказати, що є досить багато вправ на розвиток та формування у працівника кримінальної поліції чи здобувача вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, уваги та спостережливості, ми навели деякі з них. Ми не розкриваємо алгоритм застосування тих чи інших вправ, так як його досить добре описано на різних інтернет-ресурсах.

Другий змістовний блок комплексного плану тренування когнітивних індивідуально-психологічних здібностей працівника кримінальної поліції до правомірного застосування заходів примусу під час вирішення службових завдань – **«Пам'ять»**.

Мета – зміцнення оперативної, візуальної та словесно-логічної пам'яті.

Наведемо приклад назв вправ для зміцнення оперативної, візуальної та словесно-логічної пам'яті:

- «Що на столі?» – спрямована на розвиток уваги та запам'ятовування;
- «Кубік Рубік» – спрямована на розвиток дрібної моторики, логіки, пам'яті (щоб зібрати, потрібно пам'ятати попередні дії);
- «Розпізнай прикмети»: перегляд протягом 10-ти секунд фото особи (ситуації), потім – усний/письмовий опис;
- «Відтворення деталей»: короткий звуковий опис ситуації, аудіо запам'ятовування, відтворення деталей;

- *Метод локусів*: уявне розміщення об'єктів у знайомому просторі, навчання мнемотехнікам;
- *«Гра в шахи»* – спрямована на розвиток уваги та логічного мислення, на запам'ятовування;
- *«Номери авто»* – спрямована на розвиток запам'ятовування букв та цифр;
- *«Улюблені актори у серіалі»* – спрямована на розвиток запам'ятовування прізвищ акторів в улюбленому серіалі;
- *«Підслуховування»* – спрямована на розвиток аудіовізуального запам'ятовування;
- *«Фотографічна пам'ять»* – спрямована на розвиток візуального запам'ятовування;
- *«Запам'ятовування тексту»* – спрямована на розвиток візуального запам'ятовування.

Ми не будемо більше продовжувати перелік назв вправ, оскільки їх існує досить багато, алгоритм їх проведення досить чітко описаний на сторінках інтернет-мережі. Головне, що слід пам'ятати: підбирати вправи треба індивідуально під кожного працівника кримінальної поліції, так як ступінь розвитку здатності запам'ятовування та ведучий тип запам'ятовування у кожній людини різний.

Третій змістовний блок комплексного плану тренування когнітивних, мотиваційних, комунікативних, лідерських, емоційно-вольових індивідуально-психологічних здібностей працівника кримінальної поліції до правомірного застосування заходів примусу під час вирішення службових завдань – ***«Мислення та прийняття рішень»***.

Мета – розвиток логіки, критичності та швидкості мислення.

Наведемо приклади вправ та їх основну мету:

- *Тактичні сценарії*: короткий опис проблемної ситуації, тобто працівник кримінальної поліції (здобувач вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських) має описати свої дії поетапно;

- *Логічні задачі та кримінальні загадки* – спрямовані на розв’язання нестандартних випадків (наприклад, «слідчі парадокси»);
- *«Ситуаційний таймер»* – спрямована на розв’язання ситуації за 60 секунд із кількома варіантами на вибір;
- *«Порівняння предметів»* – спрямована на розвиток процесу порівняння, виокремлення істотних ознак;
- *«Знайди зайве слово»* – спрямована на розвиток узагальнення, абстрагування, виокремлення істотних ознак;
- *«Творче осяяння»* – спрямована на розвиток творчого мислення та вміння зосередитися;
- *«Пошук спільних властивостей»* – спрямована на розвиток словесно-логічного мислення;
- *«Оптиміст, песиміст, гуморист»* – спрямована на прийняття рішень із різних позицій;
- *«Швидке ухвалення рішень під тиском часу»* – спрямована на розвиток інтуїції;
- *«Хто більше?»* – спрямована на розвиток дедукції, креативного мислення.

Для тренування операцій мислення та здатності приймати правомірні, обґрунтовані чи інтуїтивні рішення викладачеві (тренеру, психологу, керівникові навчальних груп тощо) слід здійснювати індивідуальний підхід, зосереджуючи увагу саме на проблемних зонах працівника кримінальної поліції (здобувача вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських).

Четвертий блок комплексного плану тренування когнітивних, мотиваційних, комунікативних, лідерських, емоційно-вольових індивідуально-психологічних здібностей працівника кримінальної поліції до правомірного застосування заходів примусу під час вирішення службових завдань – **«Емоційно-вольовий контроль»**.

Мета – швидке мислення під час спілкування, витримка, гнучкість.

Тут можна використовувати вправи на розвиток емоційної витримки: рольові ігри з провокаціями. Головне – це навчити технікам саморегуляції (дихальним вправам, м'язовій релаксації, візуалізації тощо). Ми можемо навести такі вправи:

- «*Я шпигую за усім зеленим*» – спрямована на вольову саморегуляцію;
- «*Каракулі*» – дає можливість вивільнити деструктивні стани на аркуш паперу.

Досить корисним буде для працівника – взяти участь у психологічних тренінгах. Це можуть бути тренінги:

- *Стрес-менеджменту* – розвиток навичок регулювання емоцій під час конфлікту або загрози;
- «*Емоційної компетентності*»;
- «*Керування емоціями у конфлікті*».

П'ятий блок: «Комунікація і соціальна взаємодія».

Мета – вивчення етики спілкування й культурної компетентності – для ефективного діалогу з різними верствами населення.

Тут важливо забезпечити навчання у сфері права, тактики, поведінки у натовпі, кризового врегулювання. Важливо вивчити курс «Психологія в екстремальних умовах».

Наведемо приклади вправ:

- «*Рольові діалоги*»: імітація конфлікту, спроба заспокоїти агресивну людину;
- «*Техніка активного слухання*» – тренування здатності концентруватися на змісті під час діалогу;
- «*Ігрова імпровізація*»: довільне формулювання офіційної відповіді на неочікувані питання;
- «*Світлофор для думок*» – спрямована на розвиток вміння тримати паузу при прийнятті рішень;
- *Кейс-стаді* – розбір реальних ситуацій із практики, критичних інцидентів: аналіз випадків застосування сили з етичної, правової та психологічної точок зору.

Досить корисним буде для працівників – взяти участь у тренінгах. Це можуть бути тренінги:

- *Розвиток командної взаємодії* – участь у групових вправах, навчання комунікації в колективі, командні квести, спільні патрулювання;

- *Психологічне моделювання конфлікту*: «спалах – стримування – дія»;

- *Підготовка до непередбачуваних дій опонента* – моделювання неочікуваних ситуацій із впливом емоційного навантаження;

- *Оцінювання ризику застосування сили в навчальних кейсах* – для вміння миттєво обирати найбезпечніший варіант впливу;

- *Відповідальне застосування сили*: взаємозв'язок «право – наслідки – репутація»;

- *«Командна взаємодія»*: відпрацювання командних операцій із чітким розподілом ролей та сигналів, розвиток негайної реакції на зміну ситуації в групі;

- *Психологічна підтримка в команді* – формування «плеча» довіри;

- *Рольові ситуації зі стресовим моделюванням*: заручники, озброєні особи, натовп;

- *«Комунікація-Стрес-Безпека»*;

- *«Конфлікт без агресії»*.

Досить корисними будуть і юридично-етичні дискусії з таких тем:

- *«Коли стріляти — морально?»*;

- *«Чи завжди дозволене – етично?»*

Таким чином, психологічна готовність до застосування заходів примусу під час вирішення службових завдань формується комплексно: через тренування професійно важливих умінь та навичок, через рефлексію поведінки, через правову свідомість та емоційну зрілість. Успішний працівник кримінальної поліції – це не лише сильний, фізично підготовлений, а й відповідальний і правосвідомий професіонал.

Тут слід зауважити, що основними умовами для розвитку та формування психологічної готовності працівника кримінальної поліції до правомірного застосування заходів примусу у процесі здійснення професійних функцій є, по-

перше, навчання здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, та працівників кримінальної поліції у процесі спеціально розроблених програм, таких як, наприклад:

- моделювання реальних ситуацій із поступовим ускладненням оперативних завдань та розвитку екстремальної ситуації;
- цільових рольових ігор, тренінгів, психотренінгів (наприклад, тренінги стресостійкості, навчання методам контролю над емоціями, релаксації, адаптації до тиску);
- коучингу з прийняття рішень в екстремальних умовах;
- психологічних симуляцій (ігрове моделювання конфліктів, погроз тощо);
- аналізу відео з реальних інцидентів (визначення помилок, оцінка поведінки працівника кримінальної поліції, наведення успішних прикладів застосування працівниками сили, спецзасобів або зброї).

Слід підкреслити, що під час розробки програм для розвитку та формування мислення, пам'яті, уваги, спостережливості, комунікативних здібностей, стресостійкості, здатності приймати правомірні, обґрунтовані (чи інтуїтивні) рішення тощо викладачеві (тренеру, психологу, керівникові навчальних груп) слід ґрунтуватися на індивідуальний підхід до такого розвитку, зосереджуючи увагу саме на проблемних зонах працівника.

Другою умовою для розвитку та формування психологічної готовності працівника кримінальної поліції до правомірного застосування заходів примусу у процесі здійснення професійних функцій є обов'язкова його участь у різноманітних психологічних заходах. Наприклад, в процесі:

- психодіагностики (наприклад, для вивчення рівня тривожності, агресивності, схильності до імпульсивності тощо);
- психоедуктивних заходів (наприклад, для навчання технікам саморегуляції дихальні вправи, м'язова релаксація, когнітивна переоцінка тощо);
- групової роботи (наприклад, дебрифінгу, груп підтримки, для розвитку емоційного інтелекту тощо).

Саме психодіагностика дасть можливість встановити ті «проблемні» зони, на які слід звернути більше уваги. Навчання дасть можливість діяти усвідомлено, обґрунтовано та професійно грамотно. Групова робота сприятиме розвиткові здатності працівника кримінальної поліції (здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських) працювати в команді.

Третя умова для розвитку та формування психологічної готовності працівника кримінальної поліції до правомірного застосування заходів примусу – це обов’язковий саморозвиток здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських та працівників кримінальної поліції, зокрема, це:

- періодична саморефлексія: «Чому я так дію?», «Що мене спонукає?», «Що я відчуваю?» тощо;
- зміцнення власної моральної стійкості;
- самовиховання та розвиток у собі почуття справедливості, відповідальності;
- вивчення та практикування технік аутотренінгу, медитації, дихальних вправ;
- формування когнітивної перебудови мислення – зміна негативних установок на конструктивні.

Самоусвідомлення, саморефлексія та самооцінка працівника кримінальної поліції сприятимуть пізнанню себе, своїх «проблемних» зон, які потребують удосконалення, а також прийняттю рішень щодо необхідності удосконалення чи розвитку тих чи інших аспектів, які є професійно важливими.

Отже, психологічна готовність працівника кримінальної поліції до правомірного застосування заходів примусу у процесі здійснення ним професійних функцій – це не агресія чи байдужість або жорсткість, це, насамперед, здатність працівника кримінальної поліції діяти правомірно, рішуче, людяно і свідомо. Саме тому вона має формуватися поступово, планомірно, системно та етично.

Таким чином, психологічний компонент до правомірного застосування працівника кримінальної поліції заходів примусу у процесі здійснення ним

професійних функцій – це ядро психофізичної готовності. Його розвиток та формування у працівників кримінальної поліції вимагає цілеспрямованої, регулярної та системної роботи, з акцентом на їх внутрішній стан і професійні цінності. Це можливо за рахунок запровадження програми збалансованого та налагодженого розвитку і формування у працівника кримінальної поліції (здобувача вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських) системи професійно важливих здібностей, умінь та якостей, які обумовлюють його психологічну підготовленість, психологічну готовність та психологічну компетентність.

3.2 Фізична готовність працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу: особливості розвитку та формування

Як зазначалося у підрозділі 1.2 психофізична готовність працівника кримінальної поліції до застосування заходів примусу має чотири основні види психофізичної готовності: психологічну, фізичну, стрілецьку та тактико-спеціальну.

Фізична готовність поліцейського до застосування заходів примусу під час виконання службових завдань є другим змістовним компонентом психофізичної готовності. Це поняття ми трактуємо як комплексну інтегральну здатність працівника кримінальної поліції правомірно, обґрунтовано, безпечно й ефективно застосувати силу, спеціальні засоби або фізичний вплив у ситуаціях, коли необхідно забезпечити правопорядок та безпеку громадян.

Фізична готовність працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу під час виконання службових завдань ґрунтується на таких взаємообумовлених та взаємопов'язаних ключових компонентах як (див. рис. 3.2.1):

Рис. 3.2.1 Взаємозв'язок взаємообумовлених та взаємопов'язаних ключових компонентів фізичної готовності працівника кримінальної поліції до застосування заходів примусу під час виконання службових завдань

1. Психологічна підготовка – тобто здатність працівника кримінальної поліції у стресових (екстремальних, небезпечних, надзвичайних, конфліктних, провокативних) ситуаціях психологічно налаштуватися для правомірного застосування фізичної сили, зберігаючи самоконтроль та витримку тощо.

2. Тактична підготовка працівника кримінальної поліції до правомірного застосування фізичної сили під час виконання службових завдань – тобто здатність працівника кримінальної поліції тактично грамотно застосовувати фізичну силу в необхідних оперативно складних ситуаціях.

3. Фізіологічна підготовка – тобто підготовка організму поліцейського до витрат енергії та ресурсів у процесі виконання службових завдань. Наприклад, готовність центральної та периферичної нервової системи поліцейського швидко обробляти сигнали, що надходять із середовища (зір, слух, дотик) для забезпечення рефлекторної реакції на загрозу – миттєве ухилення, блок, дія, відсіч тощо.

4. Фізична підготовка – тобто обґрунтоване, ефективне та правомірне професійно грамотне застосування працівником кримінальної поліції фізичної сили в необхідних оперативно складних ситуаціях.

Кожен із цих ключових компонентів фізичної готовності працівника кримінальної поліції до застосування фізичної сили під час виконання

службових завдань має свої функції, які коротко можна представити у вигляді таблиці (див. таблицю 1).

Таблиця 1

Основні функції ключових компонентів фізичної готовності працівника кримінальної поліції до застосування фізичної сили під час виконання службових завдань

	Функції
Психологічна	Надає впевненості у собі та своїх діях, знижує тривогу, унормовує страх в оперативно складних ситуаціях
Тактична	Забезпечує тактично грамотне застосування фізичної сили під час виконання службових завдань
Фізіологічна	Забезпечує функціональність роботи організму під час виконання службових завдань (базується на роботі серця, м'язів, дихання, нервової системи тощо)
Фізична	Забезпечує прояв фізичних якостей (сили, спритності, гнучкості, координації рухів, швидкості реагування, витривалості) у процесі застосування заходів примусу під час виконання службових завдань

Фізична готовність до правомірного застосування фізичної сили під час виконання службових завдань повинна розвиватися та формуватися у здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських та працівників кримінальної поліції під час професійної підготовки, психологічного тренування, фізичних тренувань та набутого практичного досвіду. Її підтримання є вкрай важливим для безпеки як самого працівника кримінальної поліції, так і громадян.

Розглянемо конкретні рекомендації щодо комплексної підготовки здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських та працівників кримінальної

поліції для розвитку та формування у них фізичної готовності до застосування фізичної сили під час виконання службових завдань, через виокремлені нами взаємообумовлені та взаємопов'язані ключові компоненти.

Стосовно конкретних рекомендацій щодо *психологічної підготовки та підготовленості* здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських та працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу під час виконання службових завдань, – це питання ми детально розглянули у підрозділі 3.1. Розглянемо й інші виокремлені нами взаємообумовлені та взаємопов'язані ключові компоненти фізичної готовності працівника кримінальної поліції до застосування фізичної сили під час виконання службових завдань.

Тут мається на увазі здатність працівника кримінальної поліції використовувати під час виконання службових завдань певні методи саморегуляції, техніки самоналаштування та самопрограмування. У стресових оперативно складних ситуаціях контроль над емоціями є ключем до правомірної професійно грамотної поведінки.

Розвиток здатності працівника кримінальної поліції залишатися спокійним під натиском, швидко відновлюватися після застосування сили чи конфлікту, уникати «афективного стану» (гніву, страху, паніки) є важливими чинниками для професійно грамотної поведінки під час виконання службових завдань. Тому для працівника кримінальної поліції й розробляються спеціальні програми для розвитку та удосконалення цих вмінь. Це можуть бути програми тренінгів та моделювання ситуацій таких як «Стресові тренінги», які імітують реальні ситуації; рольові ігри, що розвивають адаптивні реакції; програми занять із психологами для розбору типових і кризових сценаріїв тощо.

Психологічна підготовленість працівника кримінальної поліції до застосування фізичної сили під час виконання службових завдань – це важливий компонент фізичної готовності, який забезпечує ефективне, безпечне й правомірне застосування фізичної сили у необхідних ситуаціях із підвищеним ризиком.

Психологічна підготовленість досить тісно взаємопов'язана із *тактичною підготовленістю* працівника кримінальної поліції до правомірного застосування фізичної сили у процесі виконання службових завдань. Тактична підготовка формує тактичну підготовленість, тактичну готовність та тактичну компетентність працівника кримінальної поліції щодо правомірного застосування фізичної сили у процесі виконання службових завдань.

Тактична підготовка здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських та працівників кримінальної поліції до застосування фізичної сили під час виконання службових завдань, – це система навчання, яка спрямована на формування професійно важливих тактичних вмінь і навичок ефективного, безпечного та правомірного виконання службових завдань у складних умовах. Тактична підготовка є основою для тактико-спеціальної готовності працівника кримінальної поліції до правомірного, обґрунтованого, ефективного процесу застосування заходів примусу.

Тактична підготовка поліцейського до правомірного та обґрунтованого застосування фізичної сили під час виконання службових завдань – це ключова складова професійної підготовки правоохоронців, яка поєднує правові знання, фізичну витривалість, психологічну стійкість і вміння діяти в складних оперативних ситуаціях.

Тактична підготовленість працівника кримінальної поліції до правомірного застосування фізичної сили під час виконання службових завдань – у трактуванні цього терміну мова йде не лише про вміння «бити і стріляти», це, перш за все, про знання закону, про розум, виваженість і здатність професійно та людяно діяти. Тактична підготовленість працівника кримінальної поліції до правомірного застосування фізичної сили – це головний бар'єр між правопорядком і беззаконням.

Тактика визначає: «Як?», «Коли?» та «В якій формі?» застосовується фізична сила для досягнення правоохоронної мети – захисту законних прав та

інтересів громадян, запобігання правопорушенням та затримання правопорушників.

Тактико-спеціальна готовність працівника кримінальної поліції до правомірного та обґрунтованого застосування фізичної сили під час виконання службових завдань ґрунтується на сукупності сформованих у нього тактичних вмінь. До таких вмінь слід віднести тактичні вміння тактично грамотно та правомірно:

- затримувати правопорушника;
- знешкоджувати правопорушника;
- супроводжувати правопорушника;
- застосовувати фізичну силу;
- працювати в команді під час операцій із високим ризиком;
- злагоджено діяти у парі або групі;
- використовувати табельну вогнепальну зброю та спецзасоби згідно із

Законом України «Про Національну поліцію» тощо.

Для розвитку та формування у працівників кримінальної поліції чи здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, тактичних умінь та навичок правомірного та обґрунтованого застосування фізичної сили під час виконання службових завдань, ми можемо запропонувати такі освітні методи та форми роботи:

I. Моделювання та розв’язання оперативно складних ситуацій, де імовірно треба застосувати фізичну силу (затримання, переслідування, евакуація, припинення правопорушення тощо).

II. Регулярні тактичні тренування, включаючи симуляцію реальних ситуацій.

III. Відпрацювання дій в умовах багатфакторного ризику (заручники, озброєний правопорушник, натовп).

IV. Обговорення кейсів із ситуаціями застосування працівниками кримінальної поліції фізичної сили під час виконання службових завдань

(винайдення типових помилок, встановлення «проблемних» зон, винайдення інших способів правомірного застосування фізичної сили у процесі виконання службових завдань тощо).

Під час таких форм тактичної підготовки працівників кримінальної поліції НП України до правомірного застосування фізичної сили під час виконання службових завдань ми пропонуємо звертати їх увагу на:

1. Правову підставу застосування фізичної сили в конкретній ситуації. Для цього здобувачі вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, та працівники кримінальної поліції НП України повинні чітко знати норми Законів України (ст. 42–46 Закону України «Про Національну поліцію», ККУ, КУпАП та ін.).

2. Обов'язковість дотримання принципів індивідуального підходу, необхідності, пропорційності, мінімальності втручання.

3. Середовище (присутність цивільних, кількість осіб, наявність зброї тощо), яке слід швидко оцінити.

4. Різні варіанти дій у конкретній ситуації та на їх прогнозовані наслідки.

5. Ступінь обґрунтованості певного засобу примусу (від голосових команд до фізичної сили) для вибору найбільш оптимального.

6. Особливості чіткого використання командного тону, характеристики авторитету.

7. Особливості невербальних сигналів правопорушників та пересічних громадян – для визначення ступеню реальності загрози.

8. Ступінь володіння прийомами рукопашного бою, прийомами затримання, самооборони, застосування спецзасобів (газ, наручники, електрошокер тощо).

9. На ступінь володіння табельною вогнепальною зброєю, тобто не тільки техніка стрільби, а й здатність приймати правомірні та обґрунтовані рішення щодо її застосування.

10. Ступінь розвитку вміння впливати словесно, знижуючи рівень агресії.

11. Ступінь розвитку вміння діяти в групі – рольове розподілення, взаємопідтримка, спільне виконання тактичних операцій із мінімізацією шкоди.

12. Ступінь розвитку тактичного мислення та його операцій (аналіз ситуації в динаміці (хто загрожує, чим, з якої відстані), прогнозування дій правопорушника, вибір оптимального способу дії з мінімальним ризиком для цивільних осіб, себе та колег тощо).

У результаті тактичної підготовки через постійне навчання, тренування та рефлексію власного досвіду працівника кримінальної поліції, у нього повинна сформуватися тактична компетентність та тактико-спеціальна готовність до правомірного застосування фізичної сили.

Тактична компетентність до правомірного застосування фізичної сили – це інтегральна здатність працівника кримінальної поліції правомірно, обґрунтовано, доцільно, раціонально та безпечно діяти у ситуаціях, що потребують силового втручання, з урахуванням усіх правових, психологічних, тактичних та моральних аспектів.

Для розвитку тактико-спеціальної готовності працівника кримінальної поліції до правомірного та обґрунтованого застосування фізичної сили під час виконання службових завдань необхідна комплексна система тренування, відпрацювання та навчання.

Ми пропонуємо такі різновиди *тактичного тренування, відпрацювання та навчання працівників кримінальної поліції (здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських)*:

- тактичні тренування: робота в парах, затримання, евакуація;
- розбір критичних інцидентів: аналіз випадків застосування сили з етичної, правової та психологічної точок зору;
- оцінювання ризику застосування сили в навчальних кейсах – для розвитку вміння миттєво обирати найбезпечніший варіант впливу;
- тактико-спеціальні заняття з моделюванням обстановки: натовп, озброєна особа, агресивний підозрюваний;
- тренінги з відповідального застосування сили: взаємозв'язок «право – наслідки – репутація».

Тактичні тренування, відпрацювання та навчання дозволять працівнику кримінальної поліції не просто «застосувати силу» в складних ситуаціях, а й зробити це тактично обґрунтовано, правомірно, виважено та професійно, як цього вимагає демократичне суспільство.

Усі різновиди підготовленості працівника кримінальної поліції до застосування фізичної сили під час виконання службових завдань тісно взаємопов'язані з **фізіологічною підготовленістю** організму працівника кримінальної поліції. Фізіологічна підготовленість організму працівника оперативного підрозділу до правомірного застосування фізичної сили під час виконання службових завдань – це невидимий фундамент, без якого жодна тактика не буде ефективною.

Фізіологічна готовність до правомірного застосування фізичної сили під час виконання службових завдань — це здатність організму працівника кримінальної поліції безпечно, ефективно й швидко мобілізуватись для застосування фізичної сили в екстремальних умовах, зберігаючи при цьому контроль, точність рухів і витривалість.

Обумовлюється фізіологічна підготовленість такими професійно важливими можливостями організму працівника кримінальної поліції:

1) з боку нервово-м'язової системи – здатність швидко й точно реагувати на зміни оперативної ситуації; координація рухів для точності дій (захоплення, відбиття атаки тощо); здатність застосовувати певний рівень фізичної сили для протидії опору з боку правопорушника; здатність забезпечувати контроль та силу домінування без її перевищення; здатність миттєво відреагувати на небезпеку або зміну поведінки підозрюваного; здатність нервової системи адаптуватися до стресу тощо;

2) з боку серцево-судинної системи – здатність організму забезпечити стійку роботу серця та кровообіг, особливо при підвищеному навантаженні (боротьба, біг, застосування фізичної сили, затримання), здатність до миттєвої мобілізації енергоресурсів організму без втрати здатності до раціональних дій.

Фізіологічна готовність працівника кримінальної поліції до дії — це такий стан організму, який забезпечує максимально швидку й ефективну реакцію на фізичне або психологічне навантаження. Вона є основою для ефективного здійснення різних видів діяльності (оперативно-розшукової, навчальної, фізичної, розумової, тактичної, психологічної тощо) в буденних та професійно напружених (конфліктних, надзвичайних, стресових, екстремальних тощо) ситуаціях. Для ефективності професійної діяльності працівника кримінальної поліції його системи організму повинні бути стабільними та функціональними.

Фізична підготовленість працівника кримінальної поліції до правомірного застосування фізичної сили під час виконання службових завдань — це спеціально розроблена система тренувань, тісно пов'язаних із тактикою, фізіологією та психологією.

Фізична підготовка працівника кримінальної поліції до правомірного застосування фізичної сили під час виконання службових завдань є основою професійної бойової готовності.

Вона спрямована на розвиток у працівника кримінальної поліції фізичних якостей, що забезпечують ефективність, витривалість і безпечне виконання службових завдань. До таких якостей слід віднести:

— силу — для подолання опору правопорушника, утримання правопорушника, знешкодження суспільно небезпечного правопорушника, транспортування затриманих тощо;

— швидкість реагування — для миттєвого реагування на раптову загрозу, для ухилення від ударів тощо;

— координацію рухів — для використанням спецзасобів та точного виконання дій або прийомів рукопашного бою;

— аеробну витривалість — для ефективного затримання правопорушників або тривалого переслідування; для того, щоб діяти тривалий час без втрати ефективності; це й довге переслідування пішки, патрулювання, короткотривалі інтенсивні дії — бій, затримання, евакуація потерпілого тощо;

– гнучкість та пластичність – для зміни тактики дій, особливо в умовах обмеженого простору або під час сутичок, переслідування, затримання; здатність працівника кримінальної поліції виконувати рухи з великою амплітудою, ефективно працювати в некомфортних положеннях;

– спритність – для ефективного маневрування в обмежених оперативно складних умовах (підвали, тісні приміщення, сходи тощо).

Як відомо, для працівника кримінальної поліції є професійно важливими такі специфічні фізичні уміння та навички як:

- виконання силових вправ у спорядженні (бронежилет, шолом);
- швидке одягання спорядження й правильне його розміщення;
- переміщення з мінімальним силуетом (із коліна, переكات, зміна рівня);
- володіння технікою рукопашного бою (дзюдо, самбо, рукопашний бій, тактика застосування фізичної сили);
- інтенсивне короткочасне навантаження (ривки, спринт тощо);
- володіння сукупністю алгоритмів дій у різних ситуаціях (озброєння злочинця, захоплення правопорушника тощо);
- ведення рукопашного бою;
- керування транспортом у складних умовах;
- володіння прийомами самозахисту та затримання правопорушника;
- дії в екстремальних умовах (втома, обмежений простір, темрява тощо);
- збереження контролю над тілом під час боротьби, ухиляння, застосування фізичної сили, надягання наручників, застосування дубинки;
- дієвість після фізичного навантаження (наприклад, боротьба, евакуація, біг);
- долаття перешкод (паркур, штурмові смуги) тощо.

Фізична підготовленість до правомірного застосування фізичної сили під час виконання службових завдань – це основа, яка є підґрунтям та обумовлює професіоналізм працівника кримінальної поліції. Вона надає змогу працівнику кримінальної поліції з мінімальною шкодою для себе та правопорушника не лише домінувати в оперативно складній ситуації, а й вижити.

Для фізичної підготовки працівника кримінальної поліції слід використовувати різні форми та методи навчання. До таких форм та методів ми пропонуємо віднести такі **фізичні тренування**:

- виконання фізичних вправ для розвитку сили, витривалості, швидкості та координації;
- єдиноборства, тренування з інструктором;
- самозахист, кидкова техніка, робота в русі;
- вправи на розвиток емоційної витримки: рольові ігри з провокаціями;
- вправи з підвищеним серцево-судинним навантаженням – щоб формувати здатність діяти під фізичним і психологічним стресом;
- інстинктивне володіння спецзасобами (для того, щоб працівник кримінальної поліції міг діяти рефлекторно й безпечно).

Види фізичних тренувань працівника кримінальної поліції охоплюють різноманітні напрями, які формують як загальну фізичну підготовку, так і спеціальні службово-прикладні вміння та навички. У системі МВС України така підготовка є частиною професійної освіти, і її головна мета – формування готовності працівника кримінальної поліції до фізичних та психологічних навантажень у реальних умовах служби.

Отже, **основними видами фізичних тренувань працівника кримінальної поліції є**:

1. *Загальнофізична підготовка* (присідання, біг (на витривалість і швидкість), віджимання, підтягування, вправи на прес, комплекси вправ із вагою тіла тощо) – формує витривалість, силу, швидкість та гнучкість.

2. *Спеціальна фізична підготовка* (перенесення постраждалих, подолання смуги перешкод, техніка затримання та супроводу правопорушників, робота в бронежилеті, із щитом, кийком тощо) – розвиває професійно важливі практичні вміння та навички, які необхідні під час виконання службових завдань.

3. *Тактико-спеціальні тренування* (затримання в натовпі, відпрацювання сценаріїв із мінімальним часом реагування, взаємодія в групі, розміщення в укриттях тощо) – поєднуються фізичні дії з тактичним мисленням працівника

кримінальної поліції для розвитку професійно важливих практичних вмінь та навичок діяти в умовах стресу, непередбачуваності, тиску.

4. *Рукопашний бій* (службово-прикладне єдиноборство) – це комплекс прийомів самозахисту, затримання, нейтралізації загроз (вивільнення із захоплення, захист від нападу з ножем, контрольні прийоми для фіксації, удари руками та ногами тощо) – для розвитку професійно важливих практичних вмінь та навичок беззбройного бою, контролювання ситуацією без зайвого насильства.

5. *Функціональні тренування* (кросфіт-елементи, стрибки, робота із штангами, гирями, біг із перешкодами тощо) – для покращення загальної працездатності в умовах високої фізичної активності, для розвитку кількох груп м'язів та покращення координації.

6. *Психофізичні тренування* (тренінги з психологічного тиску та адаптації до страху, вправи на реакцію, симуляція стресових ситуацій тощо) – для зміцнення контролю над тілом та емоціями в екстремальних умовах, для розвитку швидкості реакції, концентрації уваги, спостережливості, стресостійкості тощо.

Фізична підготовка працівника кримінальної поліції має на меті розвиток професійно важливих практичних вмінь та навичок, серед них слід виділити такі вміння:

1) володіння тілом у боротьбі (наприклад, при затриманні особи, що чинить опір, або для самозахисту) – це і захист від захоплень, ударів, зброї, й утримання та контроль правопорушника без завдання шкоди, і прийоми рукопашного бою;

2) влучне точне стріляння (наприклад, для точного влучання, самозахисту, зниження ризику сторонніх жертв тощо) – це й швидке прицілювання, перезарядка, зміна позиції, стрільба з різних положень (стоячи, лежачи, з коліна), стрільба в русі чи в стресовій ситуації тощо – це стосується також і стрілецької підготовленості, однак, без фізичної підготовленості стрілецька не буде ефективною;

3) застосування спецзасобів (наприклад, для нейтралізації загрози при мінімальній шкоді) – це і точне та правомірне застосування сили; і безпечне вилучення предметів та зброї; і техніка роботи з наручниками, газовими балончиками, кийком тощо;

4) подолання перешкод (наприклад, під час переслідування правопорушника, погоні за злочинцем, евакуації людей тощо) – це і проповзання, стрибки через барикади, мури, паркани; і перелізання, перенесення вантажів; і дії на смузі перешкод тощо;

5) тактично грамотне та безпечне пересування в екстремальних умовах (наприклад під час відходу, раптового наближення до правопорушника, ухилення від удару чи небезпеки) – це й маневрування в натовпі чи замкненому просторі, й швидке переміщення (наприклад, із укриття в укриття), пересування зі зброєю або спецзасобами тощо;

6) працювати в команді (наприклад, під час спецоперацій або патрулювання для координації та безпеки тощо) – це і прикриття, і передача сигналів, і розподіл ролей, і синхронізація дій з іншими поліцейськими, і спільне затримання чи зачистка приміщення тощо

Фізичні уміння працівника кримінальної поліції – це такі новоутворення, які він здобуває завдяки спеціальним тренуванням і які дозволяють діяти швидко, точно та безпечно в умовах службової діяльності, дозволяють ефективно та правомірно застосовувати фізичну силу. Вони є складовою службово-прикладної фізичної підготовки поліцейських.

Отже, фізична готовність працівника кримінальної поліції до застосування заходів примусу під час службових завдань – це здатність миттєво, ефективно та безпечно використати у рамках закону фізичну силу. Щоб цю готовність сформувати, тренування мають бути багатокomпонентними, максимально наближеними до реальних умов оперативно-розшукової діяльності.

Для комплексного розвитку та формування фізичної готовності працівника кримінальної поліції до застосування заходів примусу під час службових завдань ми пропонуємо таку систему тренувань:

I. Моделювання ситуацій:

- 1) імітація реальних ситуацій (тактичні сценарії);
- 2) тренінги типу «force-on-force»;
- 3) моделювання неочікуваних ситуацій із впливом емоційного навантаження (для підготовки до непередбачуваних дій правопорушника);
- 4) психологічне моделювання конфлікту: «спалах – стримування – дія»;
- 5) регулярна бойова підготовка: відпрацювання затримань, звільнення заручників, відпрацювання протидії нападу.

II. Вправи для тренування фізичної готовності:

1) силові вправи з вагою тіла (наприклад, підтягування, присідання, вистрибування, віджимання (різні варіанти), планка (звичайна, із підняттям ніг, на ліктях), «місток» для зміцнення корпусу тощо) – для розвитку функціональної сили організму;

2) функціональні тренування з вагою (наприклад, тренування з бронежилетом, перетягування канату (імітація боротьби), шини; штурмовий біг із перешкодами, підняття й перенесення важкого мішка або «манекена» тощо) – для адаптації тіла до навантаження в екіпіровці;

3) інтервальні вправи високої інтенсивності (наприклад, 30 сек. – удари руками/ногами, 30 сек. – відпочинок або легкий біг; повторити 5–10 циклів) – для розвитку та формування витривалості та реактивної готовності до правомірного застосування сили.

4) спаринг і рукопашна тактика (наприклад, захист від ударів, захоплення та супровід, вивільнення від захоплень, робота в парі: імпровізовані ситуації тощо) – для адаптації до реального опору;

5) тренування зі зброєю та спорядженням (наприклад, робота в обмежених просторах, виконання дій зі зброєю після фізичного навантаження, переміщення в тактичній «двійці» або «трійці» тощо) – для адаптації до ваги бронежилета, координації та здійснення контролю у повному екіпіруванні.

Таким чином, фізична готовність для працівника кримінальної поліції є дуже важливою, адже вона безпосередньо впливає на правомірність,

ефективність та безпеку у процесі виконання службових завдань. Фізична готовність – це не просто фізичні тренування, це, насамперед, гарантія швидкого реагування на загрозу, зниження шкоди для всіх сторін, підвищення ефективності правоохоронної системи.

3.3 Розвиток та формування стрілецької готовності працівників кримінальної поліції до застосування вогнепальної зброї

Стрілецька готовність працівника кримінальної поліції до застосування, у виняткових випадках, вогнепальної зброї є різновидом психофізичної готовності.

Стрілецька готовність ґрунтується на розумінні працівником кримінальної поліції зброї, на його психологічній витримці та стійкості, на його контролі тіла, на його м'язовій пам'яті прицілюватися та натискати на спуск, на його концентрації уваги тощо.

Стрілецька готовність також включає в себе:

- 1) психологічну готовність у виняткових випадках застосувати вогнепальну зброю;
- 2) сконцентровану змобілізованість для швидкого об'єктивного оцінювання обстановки, прийняття правомірних і обґрунтованих рішень;
- 3) автоматизовану техніку володіння вогнепальною зброєю та ведення вогню у оперативно складних умовах.

Результатом застосування працівником кримінальної поліції у виняткових випадках вогнепальної зброї повинно бути влучне попадання, тобто враження цілі з першого пострілу (або їх мінімальної кількості). Працівник кримінальної поліції повинен діяти правомірно, впевнено, точно та передбачувано. Це вміння не обмежується технічним натисканням на спуск, а включає повну концентрацію, контроль тіла тощо.

Застосування вогнепальної зброї поліцейським регламентується статтею 46 Закону України «Про Національну поліцію» [181]. Зазначений примусовий захід

є найбільш суворим серед інших. У п. 4 ст. 46 вказано, що «...Поліцейський уповноважений у виняткових випадках застосовувати вогнепальну зброю...» [181], й законодавець вказав чіткий перелік таких виняткових заходів. Тому розвиток та формування стрілецької готовності працівника кримінальної поліції до застосування у виняткових випадках вогнепальної зброї є досить важливим та відповідальним напрямом професійної підготовки поліцейських.

Одним із напрямів професійної підготовки поліцейських є вогнева підготовка, метою якої є розвиток та формування у працівника кримінальної поліції стрілецької готовності до застосування у виняткових випадках вогнепальної зброї у ситуаціях крайньої необхідності, тобто здатності ефективно, безпечно та законно її використовувати.

Отже, вогнева підготовка надає можливості поліцейському не лише юридично обґрунтовано влучно стріляти, але й швидко приймати рішення та зберігати контроль над ситуацією.

Основними складовими вогневої підготовки є: технічна підготовка; тактична підготовка, психологічна підготовка та правова підготовка.

Рис. 3.3.1 Основні складові вогневої підготовки

Розглянемо кожний різновид вогневої підготовки, через:

1) результати (професійно важливі знання, вміння, навички та якості), які обумовлюють стрілецьку готовність працівника кримінальної поліції до застосування у виняткових випадках вогнепальної зброї та які повинні бути розвинуті та сформовані у нього;

2) форми та методи підготовки до обґрунтованого та правомірного застосування у виняткових випадках вогнепальної зброї.

I. Отже, *правова підготовка працівників кримінальної поліції НП України до застосування у виняткових випадках вогнепальної зброї.*

Правова підготовка покликана надати працівнику кримінальної поліції (здобувачу вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських) чіткі професійно важливі знання норм нормативно-правових актів, що регламентують:

- правові підстави для застосовування вогнепальної зброї;
- права та обов'язки поліцейського (працівника кримінальної поліції);
- умови та випадки, при яких працівник кримінальної поліції має право застосовувати вогнепальну зброю;
- умови та випадки, при яких працівник кримінальної поліції не має права застосовувати вогнепальну зброю, тобто коли «...заборонено застосовувати вогнепальну зброю...» [181];
- випадки, коли працівник кримінальної поліції «...може привести в готовність вогнепальну зброю та попередити особу про можливість її застосування..» [181];
- порядок застосування вогнепальної зброї;
- «...порядок зберігання і носіння вогнепальної зброї, що знаходиться в розпорядженні...» [181] працівника кримінальної поліції;
- порядок та форму повідомлення про застосування вогнепальної зброї;
- відповідальність за неправомірне застосування вогнепальної зброї.

Основними нормативно-правовими актами, норми яких стосуються застосування вогнепальної зброї, є: Конституція України, Закон України «Про Національну поліцію», Кримінальний кодекс України.

Для того, щоб працівник кримінальної поліції (здобувач вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських) сформував у себе ґрунтовні знання щодо умов, підстав, порядку застосування у виняткових випадках вогнепальної зброї тощо, ми

вважаємо, що у процесі вогневої підготовки слід використовувати такі форми та методи:

1. Моделювання оперативно складних ситуацій, при яких працівник кримінальної поліції має (або не має) право застосувати вогнепальну зброю. Розбір таких ситуацій. Відпрацювання порядку застосування вогнепальної зброї.

2. Моделювання оперативно складних ситуацій, коли працівник кримінальної поліції «...може привести в готовність вогнепальну зброю та попередити особу про можливість її застосування.» [181]. Відпрацювання порядку дій.

3. Розбір кейсів застосування вогнепальної зброї із чітким визначенням підстав (умов, конкретних випадків, порядку дій поліцейського) застосування вогнепальної зброї. Відпрацювання порядку дій.

4. Розбір конкретних випадків застосування працівником кримінальної поліції вогнепальної зброї. Відпрацювання порядку дій.

5. Інтерактивне тренування застосування вогнепальної зброї у різних життєвих та оперативно складних ситуаціях. Відпрацювання порядку застосування вогнепальної зброї.

6. Участь працівника кримінальної поліції (здобувача вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських) у навчаннях, в яких створені умови як для правомірного застосування вогнепальної зброї, так і умови, за яких вони не мають права застосовувати вогнепальну зброю. Відпрацювання порядку застосування вогнепальної зброї.

7. Відпрацювання порядку повідомлення про застосування вогнепальної зброї.

Слід підкреслити, що правова підготовка є основою для усіх інших різновидів вогневої підготовки. Тому у працівника кримінальної поліції (здобувача вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських) повинні сформуватися автоматизовані знання щодо правових підстав (умов, конкретних випадків, порядку дій поліцейського) застосування вогнепальної зброї.

II. Психологічна підготовка працівника кримінальної поліції до застосування у виняткових випадках вогнепальної зброї.

Розвиток психологічної готовності працівника кримінальної поліції до застосування заходів примусу, у тому числі й до застосування вогнепальної зброї ми детально розглянули у підрозділі 3.1, тут деталізуємо та конкретизуємо деякі аспекти, які стосуються психологічних особливостей застосування вогнепальної зброї.

Основна мета психологічної підготовки до застосування у виняткових випадках вогнепальної зброї – сформувані у працівника кримінальної поліції (здобувача вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських) професійно важливих вмінь та якостей, що обумовлюють стрілецьку готовність до застосування вогнепальної зброї.

До таких професійно важливих умінь, що обумовлюють психологічну готовність працівника кримінальної поліції (здобувача вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських) до застосування у виняткових випадках вогнепальної зброї, слід віднести вміння:

- психологічно адекватно оцінювати загрозу та діяти відповідно до закону і моральних норм;
- виявляти психологічну стійкість;
- не піддаватись паніці, гніву чи страху;
- контролювати емоції (агресію, гнів, страх, тривогу),
- угамовувати власну нервову збудженість;
- зберігати спокій і фокус;
- зберігати концентрацію уваги навіть знаходячись під стресом;
- застосовувати методи емоційної саморегуляції (дихальні техніки, медитації, візуалізації, заземлення тощо);
- швидко приймати обґрунтовані правомірні рішення щодо застосування вогнепальної зброї (стріляти чи не стріляти, змінити позицію, перезарядити);

– брати на себе відповідальність за результати застосування вогнепальної зброї;

- швидко реагувати на небезпеку;
- швидко мобілізуватися;
- швидко переключити увагу;
- розпізнавати небезпеку та миттєво реагувати на неї;
- оцінювати ризики;
- прогнозувати розвиток психологічної напруги тощо.

Для психологічної готовності працівника кримінальної поліції (здобувача вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських) до застосування у виняткових випадках вогнепальної зброї у нього повинні бути розвинуті також і такі професійно важливі якості як:

- витривалість;
- самоконтроль;
- стресостійкість;
- самоврядування;
- сміливість;
- рішучість;
- обережність;
- пильність;
- кмітливість;
- спостережливість;
- винахідливість;
- розсудливість;
- ініціативність;
- передбачуваність;
- стабільність тощо.

Для того, щоб сформувані вищевказані професійно важливі уміння та якості дуже важливе значення мають систематичні заняття з вогневої підготовки (психологічної, правової, технічної, тактичної).

Важливе функціональне значення для розвитку та формування психологічної готовності працівника кримінальної поліції (здобувача вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських) до застосування у виняткових випадках вогнепальної зброї мають також:

1) психологічна установка про те, що застосування зброї – це забезпечення правопорядку та захист життя свого чи інших осіб, а не помста;

2) внутрішня готовність працівника кримінальної поліції до можливих наслідків (включно з позбавленням життя правопорушника);

3) усвідомленість, що навіть законне застосування може мати тяжкі наслідки - моральні, психологічні, правові;

4) усвідомленість, що надмірна агресія може призвести до імпульсивних неправомірних дій, страх та ступор є небезпечними для працівника кримінальної поліції, так як можуть паралізувати його та бути небезпечними для його життя та здоров'я;

5) усвідомленість необхідності проходження психологічної реабілітації після бойових інцидентів тощо.

Для того, щоб підвищити готовність мозку до стресу та сформувані у працівника кримінальної поліції звичку діяти в стресових умовах, досить важливими під час психологічної підготовки працівника кримінальної поліції до застосування вогнепальної зброї мають:

- імітаційні тренінги;
- стрільбища зі звуковими/світловими подразниками;
- створення імітаційних бойових умов – із криками, вибухами, пострілами;
- обговорення в команді та із психологом моральних дилем: «Стріляти чи не стріляти?»;

- навчання в умовах інформаційного перевантаження, обмеженого часу, неочікуваних сценаріїв;
- рефлексія та моральна обґрунтованість;
- візуалізація (наприклад, працівнику кримінальної поліції пропонується уявити можливі сценарії застосування вогнепальної зброї (зокрема, з якого боку напад, як реагувати, куди стріляти; подумки пройти сценарій: укриття – вогонь – зміна позиції);
- післякейсова робота: аналіз ситуацій, де була застосована чи могла бути застосована зброя тощо.

Психологічна підготовка працівника кримінальної поліції (здобувача вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських) до застосування у виняткових випадках зброї – це про навчання стріляти обґрунтовано та правомірно. Це поєднання емоційної витримки, «тверезого» розуму та глибокого усвідомлення відповідальності.

В оперативних складних умовах мозок працівника кримінальної поліції може «заморожуватись», тому досить важливими є систематичні технічні та тактичні тренування, й тоді відпрацьовані практичні вміння стають автоматичними.

Отже, розглянемо особливості технічної та тактичної підготовки працівника кримінальної поліції до застосування вогнепальної зброї.

III. Технічна підготовка працівника кримінальної поліції до застосування у виняткових випадках вогнепальної зброї.

У Національній поліції України перевірка навичок стрільби проводиться не тільки під час вогневої підготовки та навчань, а також обов'язково в рамках службової атестації.

Технічно працівник кримінальної поліції повинен вміти:

- правильно тримати зброю;
- утримувати зброю на лінії прицілу;
- тримати приціл на рівні очей навіть у русі;
- прицілюватися через лівий/правий бік укриття;

- виконувати стрільбу з різних положень (сидячи, навприсядки, стоячи, з укриття, в русі тощо);
- виконувати стрільбу по нерухомих і рухомих цілях;
- здійснювати контроль над спусковим гачком без різких рухів;
- «плавно» прицілюватися, без ривків;
- зосереджуватися на прицілі навіть у динаміці чи під час стресу;
- відчувати «точку пострілу» – коли все правильно зійшлося;
- рефлекторно діяти: витягнути зброю, перезарядити, змінити позицію – без зайвих рухів;
- заряджати й розряджати зброю;
- перезаряджати зброю «в русі»; здійснювати зміну магазину тактичну (коли є час) / екстрену (в бою);
 - перезаряджати зброю однією рукою (на випадок поранення);
 - перезарядити зброю без втрати часу та готовності;
 - влучно стріляти і лівою, і правою рукою;
 - виконувати стрільбу в умовах стресу, шуму, з димом, у бронежилеті;
 - виконувати стрільбу з обмежених позицій (двері, вікна, траншеї);
 - виконувати стрільбу в приміщеннях;
 - виконувати стрільбу із несподіваними сценаріями;
 - виконувати стрільбу з-за укриття з переміщенням;
 - виконувати стрільбу під час руху: вперед, назад, вбік;
 - виконувати стрільбу, працюючи в парі або в групі;
 - виконувати стрільбу з автомобіля;
 - стріляти з-за кута, не виставляючи все тіло;
 - виконувати стрільбу в умовах стресу, темряви, обмеженого часу, на обмеженому просторі;
 - стріляти через димову завісу або вогневе прикриття;
 - уникати перевищення сили – вогонь лише при загрозі, не «в тил»;
 - визначати дистанцію, нахил, вітер (на великих відстанях);
 - коригувати стрільбу за вітром, дистанцією, мішенню;

- володіти технікою влучної стрільби;
- застосовувати тактику ухвалення рішень;
- працювати в парах або групах;
- взаємодіяти з іншими підрозділами;
- використовувати укриття для мінімізації ураження.

Цей різновид підготовки допомагає вижити та перемогти у реальній оперативно складній ситуації.

Тактична підготовка працівника кримінальної поліції до застосування у виняткових випадках вогнепальної зброї є досить важливим та ключовим різновидом вогневої підготовки. Вона сприяє розвитку та формуванню професійно важливих умінь та навичок у працівника кримінальної поліції (здобувача вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських) до застосування вогнепальної зброї. До таких професійно важливих вмінь слід віднести вміння тактично правильно:

- здійснювати постійне оцінювання оперативної ситуації, простору (наприклад, куди може сховатись чи побігти злочинець: де цивільні, де найбільш небезпечно тощо);
- здійснювати аналіз місцевості (наприклад, звідки може йти загроза: де укриття, де найбільш небезпечно тощо);
- визначати можливі позиції злочинців;
- здійснювати рух малими групами з прикриттям;
- здійснювати поступовий відхід групами із прикриттям;
- визначати пріоритети (головну загрозу, де буде ймовірна атака, де слабка ланка тощо);
- здійснювати підготовку альтернативних маршрутів та планів відходу (наприклад, при затриманні особливо небезпечного злочинця);
- вибирати укриття, яке справді прикриває (не просто маскує);

- правильно використовувати природні або штучні укриття (наприклад, машина, окоп, стіна, канава, бронетехніка тощо);
- ураховувати обстановку;
- здійснювати зачистку приміщень (кімната, сходи, коридор);
- евакуйовувати цивільних, ізолювати зону, забезпечити контроль;
- визначати напрям пересування правопорушників, їх кількість,
- визначати вогневі точки злочинця та свої найбільш доцільні вогневі позиції;
- переміщуватися (під вогнем, ривками, перекатами);
- здійснювати зміну власної позиції після декількох пострілів;
- рухатись від укриття до укриття («перестрибування» або «перевалка»);
- діяти (правомірно, обґрунтовано, швидко, злагоджено, розумно);
- діяти узгоджено при затриманні правопорушника, вході в будівлю, блокуванні об'єкта тощо;
- злагоджено діяти у складі бойових груп (двійка, трійка, відділення);
- здійснювати вогневе прикриття побратимів під час руху;
- приймати швидкі (інтуїтивні) рішення стріляти чи утриматись;
- приймати відповідальність за рішення (кожен постріл — це правовий акт) тощо.

Для розвитку та формування у працівника кримінальної поліції тактичної готовності та стрілецької компетентності слід використовувати різні форми та методи навчання. Наприклад, такі:

1. Моделювання реальних оперативно складних ситуацій. Наприклад, де присутній рух працівника кримінальної поліції, рух цілі, або де треба враховувати наявність поблизу цивільних осіб тощо.

2. Тактичні вправи. Наприклад, це тактична стрільба:

- по мішенях з ідентифікацією «злочинець / цивільний»;
- в приміщенні з ліхтарем;
- після фізичного навантаження (біг, присідання) тощо.

3. Тактичні вправи на розвиток тактики переміщення. Наприклад, перебіжки короткими ривками з укриття в укриття, повзання (високе, низьке), «зигзаг» чи хаотичне переміщення під вогнем тощо.

4. Тактичні вправи, що спрямовані на розвиток умінь безпечно та тактично правильно використовувати укриття. Наприклад, це вправи на:

- визначення штучних або природних укриттів;
- відпрацювання зайняття позиції з мінімальним профілем;
- вправи на зміну позиції після кількох пострілів тощо.

5. Тактичні вправи на розвиток умінь об'єктивно здійснювати оцінку обстановки та приймати правомірні рішення. Наприклад, це вправи на:

- швидке розпізнавання джерела вогню;
- прийняття обґрунтованих та правомірних рішень під тиском;
- оцінку напрямку загрози;
- використання можливостей для маневру тощо.

6. Тактичні вправи на розвиток взаємодії в парі, групі. Наприклад, це вправи, що спрямовані на розвиток вмінь:

- прикривати товариша – рух «двійками», «трійками»;
- відходити із зони обстрілу з товаришем (імітація пораненого – один стрілець тягне іншого);
- здійснювати прикриття вогнем під час евакуації;
- здійснювати евакуацію під димовою завісою;
- використовувати узгоджені сигнали (жестами, голосом, рацією) – «рухайся», «прикриваю», «стоп», «чисто»;
- здійснювати обмін інформацією;
- здійснювати оперативне спостереження (зокрема, пропонується поспостерігати за певною ділянкою 1–2 хвилини, потім, із пам'яті відтворити де були мішені, які з них становлять загрозу, яку позицію зайняти) тощо.

7. Тактичні вправи на розвиток вмінь діяти під вогнем. Наприклад, це вправи, що спрямовані на:

– розвиток стресостійкості, тобто не панікувати, а лежати або шукати укриття;

– визначення часу для відкриття вогню (не завжди стріляти першим);

– відпрацювання тактичної зміни позицій тощо.

8. Тактичні вправи, що спрямовані на розвиток умінь працювати в обмежених умовах. Наприклад, це вправи для:

– ведення стрільби у приміщенні (зокрема, заходити в кімнату з «прочисткою» секторів (кутів, дверей);

– роботи у парі (один прикриває, інший перевіряє);

– відпрацювання команд жестами або пошепки тощо;

– ведення стрільби в нічних умовах або в тумані;

– розвитку умінь працювати з нічним прицілом або тепловізором тощо.

9. Типові тренувальні тактичні вправи. Наприклад:

– «Виявлення правопорушника» (за тінню, за звуком);

– «Вогнева зачистка кімнати» (в парі або трійці);

– «Злагоджена евакуація пораненого з вогневої точки»;

– «Рух – вогонь – укриття» (коли рухаються по черзі та прикривають один одного);

– «Патруль у небезпечній зоні» (з імітацією реальної місії з раптовим контактом з озброєною групою злочинців) та ін.

10. Сценарії: заручник, нічна операція, озброєний грабіжник тощо.

11. Перегляд, аналіз та обговорення відео з реальних бойових дій (або постановочних).

Таким чином, предметом тактичної підготовки працівника кримінальної поліції до застосування у виняткових випадках вогнепальної зброї є переміщення, розміщення, відкриття вогню, ведення стрільби, використання укриттів, взаємодія між поліцейськими – для досягнення переваги над правопорушником.

Тактична підготовка працівника кримінальної поліції до застосування у виняткових випадках вогнепальної зброї – це насамперед про виживання,

перевагу, точність, злагодженість. Вона вимагає щоденної підготовки, сильного командного духу, бойового настрою.

Підводячи підсумок, слід вказати, що правова, психологічна, технічна, та тактична підготовка є взаємопов'язаними складовими вогневої підготовки працівника кримінальної поліції до застосування вогнепальної зброї. Хоча ми прописали кожний різновид підготовки працівника кримінальної поліції через результати (професійно важливі знання, вміння, навички та якості), які обумовлюють його стрілецьку готовність до застосування вогнепальної зброї та які повинні бути розвинуті й сформовані у нього; а також через форми та методи підготовки до обґрунтованого й правомірного застосування вогнепальної зброї, однак, слід підкреслити, що у процесі професійної підготовки працівника кримінальної поліції відбувається комплексне формування у нього вказаних професійно важливих якостей та багатьох з указаних умінь.

Висновки до розділу 3

1. Психологічний компонент психофізичної готовності працівника кримінальної поліції до застосування заходів примусу виконання оперативно-розшукових завдань – це система внутрішніх психічних характеристик, які забезпечують правомірне, ефективне, безпечне, рішуче та емоційно контрольоване виконання професійних завдань в умовах ризику, загрози, фізичного й психічного навантаження.

2. Психологічна готовність працівника кримінальної поліції до застосування заходів примусу – це цілісний стан особистості, який дозволяє в межах закону усвідомлено, виважено та правомірно застосовувати силу, спецзасоби або зброю, не втрачаючи контролю над емоціями, рішеннями та поведінкою.

3. Психологічна готовність до застосування спеціальних засобів та табельної вогнепальної зброї тісно взаємопов'язана з правовою, тактичною,

моральною і психологічною підготовленістю та обумовлюється індивідуально-психологічними здібностями працівника кримінальної поліції (когнітивним, емоційно-вольовим, комунікативним, лідерським та мотиваційним). Запропоновано змістовні блоки комплексного плану тренування когнітивних, мотиваційних, комунікативних, лідерських, емоційно-вольових, індивідуально-психологічних здібностей працівника кримінальної поліції до правомірного застосування заходів примусу під час вирішення службових завдань.

4. Психологічний компонент до правомірного застосування працівником кримінальної поліції заходів примусу у процесі здійснення ним професійних функцій – це ядро психофізичної готовності. Його розвиток та формування у працівників кримінальної поліції вимагає цілеспрямованої, регулярної та системної роботи, з акцентом на їх внутрішній стан і професійні цінності. Це можливо за рахунок запровадження програми збалансованого й налагодженого розвитку та формування у працівників кримінальної поліції (здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських) системи професійно важливих здібностей, умінь та якостей, які обумовлюють їх психологічну підготовленість, психологічну готовність та психологічну компетентність.

5. Фізична готовність поліцейського до застосування заходів примусу під час виконання службових завдань – це комплексна інтегральна здатність працівника кримінальної поліції правомірно, обґрунтовано, безпечно й ефективно застосувати силу, спеціальні засоби або фізичний вплив у ситуаціях, коли необхідно забезпечити правопорядок та безпеку громадян.

6. Фізична готовність працівника кримінальної поліції до застосування заходів примусу під час виконання службових завдань ґрунтується на таких взаємообумовлених та взаємопов'язаних ключових компонентах як фізіологічна, фізична, тактична та психологічна підготовленість. Фізична готовність – це не просто фізичні тренування, це насамперед гарантія

швидкого реагування на загрозу, зниження шкоди для всіх сторін, підвищення ефективності правоохоронної системи.

7. Стрілецька готовність працівника кримінальної поліції до застосування, у виняткових випадках, вогнепальної зброї є різновидом психофізичної готовності. Її розвиток відбувається у процесі вогневої підготовки. Основними складовими вогневої підготовки є: технічна підготовка; тактична підготовка, психологічна підготовка та правова підготовка.

8. Основна мета психологічної підготовки до застосування у виняткових випадках вогнепальної зброї – сформувати у працівника кримінальної поліції (здобувача вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських) професійно важливі вміння та якості, що обумовлюють стрілецьку готовність до застосування вогнепальної зброї.

9. Регулярне технічне тренування поведження із вогнепальною зброєю, відпрацювання техніки стрільби сприятиме розвитку практичних автоматизованих вмінь правомірного застосування вогнепальної зброї та розвитку стрілецької готовності. Після багаторазових тренувань працівника кримінальної поліції його рух прицілювання і спуску автоматизується. Він «відчуває» де ціль та починає діяти рефлекторно точно, стріляючи влучно. Стріляти влучно – вміння працівника кримінальної поліції одночасно зосередитися, керувати тілом, диханням, психікою й технікою. Тому відпрацювання техніки стрільби повинні бути систематичними та на постійній основі.

10. Предметом тактичної підготовки працівника кримінальної поліції до застосування у виняткових випадках вогнепальної зброї є переміщення, розміщення, відкриття вогню, ведення стрільби, використання укриттів, взаємодія між поліцейськими – для досягнення переваги над правопорушником.

11. Правова, психологічна, технічна, та тактична підготовка є взаємопов'язаними складовими вогневої підготовки працівника кримінальної

поліції до застосування вогнепальної зброї. Хоча ми прописали кожний різновид підготовки працівника кримінальної поліції через результати (професійно важливі знання, вміння, навички та якості), які обумовлюють його стрілецьку готовність до застосування вогнепальної зброї та які повинні бути розвинуті й сформовані у нього; а також через форми та методи підготовки до обґрунтованого та правомірного застосування вогнепальної зброї, – однак, слід підкреслити, що у процесі професійної підготовки працівника кримінальної поліції відбувається комплексне формування у нього вказаних професійно важливих якостей та багатьох з указаних умінь.

ВИСНОВКИ

1. У результаті теоретико-методологічного аналізу наукових підходів до вивчення психофізичної готовності та дослідження генези цього феномену встановлено, що психофізична готовність є складним міждисциплінарним утворенням, яке сформувалося на стику психології, педагогіки, філософії, фізичного виховання, військової науки та юриспруденції. З'ясовано, що еволюція наукових уявлень про психофізичну готовність відбувалася від загальних концепцій готовності до діяльності та психологічної установки до сучасного розуміння її як інтегративного особистісного утворення, що забезпечує ефективне виконання професійних завдань в умовах підвищеної складності та ризику.

Уточнено три основні етапи становлення наукових уявлень про психофізичну готовність: перший етап (XV ст. – кінець XIX ст.) – виникнення теоретичних передумов та фундаментальне дослідження психофізичної готовності людини до діяльності через різнобічні контексти педагогічної, філософської, психологічної, фізичної та інших наук (Джон Локк, Йоганн Генріх Песталоцці, Д.М. Узнадзе, О.С. Прангішвілі, С.Л. Рубінштейн, Л.В. Кондрашова); другий етап (кінець XIX ст. – до 2000-х років) – дослідження психофізичної готовності як феномену у різних сферах професійної діяльності: військовій, спортивній та інженерній психології, правоохоронній діяльності (М.Д. Ярмаченко, А.Ф. Линенко, О.М. Пехота, О.В. Юдіна, О.П. Федик, Г.С. Грибенюк, О.В. Тімченко); третій етап (2000-ні роки – до теперішнього часу) – поглиблене дослідження проблемних питань психофізичної готовності до професійної діяльності, у тому числі й під час воєнного стану (О.Г. Бабчук, В.Г. Бабенко, О.М. Бандурка, Л.А. Кирієнко, З.Р. Кісіль, Т.В. Матієнко, В.П. Остапович, О.М. Пасько, О.М. Цільмак, О.О. Євдокімова, Д.В. Швець).

Встановлено, що сучасні наукові підходи розглядають психофізичну готовність як інтегральний стан мобілізації особистісних ресурсів, який забезпечує здатність до ефективного виконання професійних завдань,

прийняття рішень та збереження результативності діяльності в екстремальних умовах.

2. Уточнено сутність, зміст і структуру психофізичної готовності працівників кримінальної поліції з урахуванням нормативно-правового регулювання застосування заходів примусу. На підставі узагальнення психологічних, педагогічних, військово-прикладних та правових підходів запропоновано авторське трактування психофізичної готовності як цілісного стану особистості, що поєднує когнітивні, емоційно-вольові та фізичні компоненти, необхідні для правомірного й ефективного застосування фізичної сили, спеціальних засобів або вогнепальної зброї. Встановлено, що її зміст полягає у здатності діяти в умовах підвищеного ризику, невизначеності та дефіциту часу, забезпечуючи прийняття обґрунтованих рішень, дотримання вимог законності та ефективного виконання службових завдань. Обґрунтовано структуру психофізичної готовності, яка охоплює мотиваційний, когнітивний, вольовий, операціональний, оціночний та морально-орієнтаційний компоненти, взаємодія яких забезпечує належний рівень готовності працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу відповідно до вимог чинного законодавства України.

3. Встановлено, що різновидами психофізичної готовності поліцейського кримінальної поліції НП України є: психологічна, фізична, стрілецька та тактико-спеціальна. Психологічна готовність поліцейського кримінальної поліції НП України – це різновид психофізичної готовності, який виявляється у його внутрішній психологічній налаштованості чітко та активно виконувати свої професійні функції в будь-яких умовах службової діяльності. Фізична готовність поліцейського кримінальної поліції НП України – це різновид психофізичної готовності, що полягає у специфічній налаштованості особи на правомірне застосування фізичної сили у необхідних, передбачених законом випадках. Стрілецька готовність поліцейського кримінальної поліції НП України – це налаштованість поліцейського (слідчого, працівника кримінальної поліції) до правомірного застосування зброї. Тактико-спеціальна

готовність поліцейського кримінальної поліції НП України – це налаштованість до виконання бойових та оперативно-службових завдань в екстремальних ситуаціях.

4. Досліджено рівень сформованості різновидів психофізичної готовності працівників кримінальної поліції та встановлено сукупність чинників, що зумовлюють її ефективність у професійній діяльності:

Для підвищення рівня психологічної підготовки: систематична діагностика психологічного стану працівників кримінальної поліції та стану психологічної готовності до виконання службових завдань; проведення у підрозділах Національної поліції занять із підвищення психологічної підготовки; відкриття центрів психологічної реабілітації для працівників Національної поліції; унормування часу робочого дня з метою розвантаження поліцейського; проведення тренінгів із поліцейськими (групового та індивідуального характеру); запровадження практичних рекомендацій щодо підвищення рівня психологічної готовності працівника кримінальної поліції; забезпечення почуття впевненості щодо прийняття рішень у працівників кримінальної поліції під час проведення занять із психологічної підготовки; спрямування навчально-формуючих заходів на підвищення психологічної готовності в напрямі подолання почуття тривоги під час виконання поліцейськими службових обов'язків.

Для підвищення рівня фізичної підготовки: якісне проведення занять зі службової підготовки, в тому числі, спеціальної фізичної підготовки; систематичної перевірки рівня фізичної готовності працівника кримінальної поліції та стану здоров'я; забезпечення можливостей щодо підвищення рівня фізичної готовності поліцейського попри напружений робочий графік; організації відпочинку, достатнього для відновлення сил поліцейського; поліпшення у підрозділах умов для тренувань; прищеплення навичок із фізичної підготовки та виховання в особового складу високої мотивації; удосконалення нормативів для професійного навчання поліцейських; запровадження заходів стимулювання (заохочення) щодо підвищення рівня

фізичної готовності; організації секційної роботи за спортивними напрямками; популяризації спортивно-масових заходів тощо.

Для підвищення рівня стрілецької підготовки: систематичний контроль з боку керівництва оперативних підрозділів НП України щодо якісного проведення у підрозділах Національної поліції занять із вогневої підготовки; збалансований підхід до вивчення теоретичної частини матеріалу та практичних занять (комплексу вправ із вогневої підготовки); спрямування навчально-формуючих заходів на підвищення рівня знань матеріальної частини зброї та правил поводження з нею; проведення у підрозділах НП України інформаційно-роз'яснювальних заходів щодо вивчення Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю; проведення занять із вогневої підготовки, з використанням модернізованої, сучасної, різноманітної зброї, незалежно від специфіки діяльності поліцейського; розвиток професійно важливих якостей та професійно важливих умінь у поліцейського, які впливатимуть на рівень стрілецької готовності; організація сучасних стрілецьких імітованих тренінгових центрів, полігонів, мультимедійних тирів; удосконалення нормативних актів, що регламентують правила застосування вогнепальної зброї працівниками поліції.

Для підвищення рівня тактико-спеціальної підготовки: забезпечити регулярність проведення занять із тактико-спеціальної підготовки поліцейських у підрозділах; удосконалити систему тактико-спеціальної підготовки в оперативних підрозділах НП України; систематично здійснювати перевірку стану здоров'я поліцейських; проводити додаткові та індивідуальні заняття для підвищення тактико-спеціальної готовності поліцейського; розробити єдину програму з підвищення рівня тактико-спеціальної готовності; обладнати на належному рівні навчально-матеріальну базу; враховувати індивідуальний стан готовності поліцейського під час вибору форми занять; регулярно удосконалювати програму тактико-спеціальної підготовки, враховуючи сучасні виклики та загрози.

5. Розроблено та науково обґрунтовано практичні рекомендації щодо формування і підвищення рівня психофізичної готовності працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу. Встановлено, що ефективність розвитку психофізичної готовності забезпечується комплексним впливом на її основні різновиди – психологічну, фізичну, стрілецьку та тактико-спеціальну готовність, які перебувають у тісному взаємозв'язку та взаємодії. Запропоновано змістовні блоки комплексного плану розвитку когнітивних, мотиваційних, комунікативних, лідерських та емоційно-вольових індивідуально-психологічних здібностей працівників кримінальної поліції до правомірного застосування заходів примусу під час виконання службових завдань: «Увага і спостережливість», «Пам'ять», «Мислення та прийняття рішень», «Емоційно-вольовий контроль», «Комунікація і соціальна взаємодія». Обґрунтовано, що формування психологічної готовності потребує використання спеціалізованих тренінгових програм, психологічних симуляцій, ситуаційного моделювання, психодіагностичних заходів та засобів саморозвитку, спрямованих на розвиток здатності до правомірного, обґрунтованого та своєчасного прийняття рішень щодо застосування заходів примусу. Визначено, що підвищення рівня фізичної готовності має здійснюватися через поєднання загальнофізичної, спеціальної фізичної та тактико-спеціальної підготовки, спрямованої на розвиток професійно важливих фізичних якостей і навичок дій в оперативно складних ситуаціях. Доведено доцільність удосконалення стрілецької та тактико-спеціальної підготовки шляхом моделювання реальних службових ситуацій, розвитку навичок прийняття рішень в умовах ризику та дефіциту часу, відпрацювання командної взаємодії, а також використання сучасних тренажерних комплексів, мультимедійних тирів і навчально-тренувальних полігонів.

Реалізація запропонованих рекомендацій сприятиме підвищенню рівня психофізичної готовності працівників кримінальної поліції, ефективності виконання ними службових завдань, правомірності застосування заходів примусу та забезпеченню особистої безпеки поліцейських і громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александров Д.О. Загальна психологічна характеристика професійної діяльності працівника Національної поліції. *Юридична психологія*. 2016. № 1(18). С. 129-140. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urpp_2016_1_13.
2. Алещенко В.І. Формування психологічної готовності військовослужбовців до ведення бойових дій. *Вісник Національного університету оборони України*. 2023. № 4 (74). С. 5-13.
3. Антошків Ю.М. Вдосконалення професійно-прикладної фізичної підготовки курсантів вищих навчальних закладів МНС України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вихов. і спорту : спец. 24.00.02 – фіз. культура, фіз. вихов. різних груп населення / Львів. держ. ун-т фіз. культури. Львів, 2006. 20 с.
4. Аршава І. Ф., Баратинська А. В. Синдром емоційного(професійного) вигорання у працівників ОВС у контексті специфіки професійної діяльності. *Вісник Національного університету оборони України*. 2015. Вип. 2. С. 27-33.
5. Бабчук О.Г., Гульбс О.А., Лантух І.В. Особливості тренінгів формування психологічної культури майбутніх працівників органів внутрішніх справ Наукові інновації та передові технології. 2026. № 1(53). С.1616-1627.
6. Бабчук О.Г., Косташ Л.М., Лебединський Е.Б. Чинники професійного становлення майбутніх адвокатів. *Габітус* 71. 2025. С. 68-72
7. Балл Г.О. Психолого педагогічні засади гуманізації освіти. *Освіта і управління*. 1997. № 2. С. 21-36.
8. Балл Г.О. Сучасний гуманізм і освіта: Соціально-філософський та психолого-педагогічні аспекти. Рівне : Ліста М., 2003. 128 с.
9. Бандурка А.М., Бочарова С.П., Землянская Е.В. Юридическая психология. Харьков : Титул, 2006. 680 с.

10. Барко В.В., Барко В.І., Мойсеева О.Є. Визначення ступеня психологічної готовності поліцейських до професійної діяльності. *Вісник Національного університету оборони України*. 2022. № 4 (68). С. 16-28.

11. Барко В.І. Теоретико-психологічні засади управління персоналом органів внутрішніх справ: дис. на здобуття наук. ступеня д-ра психол. наук : спец. 19.00.06 – юридична психологія / Нац. акад. внутріш. справ України. Київ, 2004. 435 с.

12. Барко В.І., Остапович В.П., Барко В.В. Напрями вдосконалення психологічної підготовки поліцейських Національної поліції України. *Psychological journal*. 2018. № 4 (14). С. 9-18.

13. Барко В.І., Остапович В.П., Барко В.В. Напрями підвищення ефективності професійної психологічної підготовки поліцейських Національної поліції України. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2017. № 2 (77). С. 237-244.

14. Бахтов А.Г. Зміст і структура поняття психологічної готовності особистості до професійної діяльності. *Юридична психологія*. 2018. Т. 22. № 1. С.76-85.URL:

<https://psychped.naiu.kiev.ua/index.php/psychped/article/view/829>.

15. Бережинська Т.В. Готовність вчителя до оцінювання навчальних досягнень молодших школярів. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2002. № 2. С. 134-138.

16. Бикова О.В. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх офіцерів пожежної охорони : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Ін-т вищ. освіти АПН України. Київ, 2001. 21 с.

17. Бондаренко В.В. Ефективність впровадження методики формування психофізичної готовності майбутніх правоохоронців до діяльності в умовах ризику. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2011. № 10. С. 10-13. URL: <https://sportpedagogy.org.ua/html/journal/2011-10/PP201110.pdf>

18. Боровик М.О., Надутий А.В., Лукін Б.П. Визначення компонентів психофізичної готовності поліцейських до застосування табельної вогнепальної зброї в умовах воєнного стану. *Право і безпека*. 2023. № 1 (88). С. 44-55. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6b6c87ed-267c-43be-bb06-136a39b8fa88/content>.
19. Борщов С.М. Психофізична підготовка юних гімнастів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вихов. і спорту : спец. 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт / Львів. держ. ін-т фіз. культури. Львів, 2003. 17 с.
20. Бужина І. В. Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до формування гуманістичних відносин молодших школярів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти / Ін-т педагогіки АПН України. Київ, 2005. 42 с.
21. Булгакова О. Ю. Психологічна готовність студентів до соціальної взаємодії : дис. на здобуття наук. ступеня д-ра психол. наук : спец. 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія ; 05 – соціальні та поведінкові науки / Південноукр. нац. пед. ун-т імені К. Д. Ушинського. Одеса, 2019. 586 с.
22. Булгакова О.Ю. Теоретико-методологічні основи у визначенні змісту поняття «психологічна готовність». *Наука і освіта*. 2016. №5. С. 60-66. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2016/5_2016/8.pdf.
23. Вербовий В.П. Оптимізація психофізичного стану майбутніх поліцейських в процесі фізичного виховання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вихов. та спорту : 24.00.02 – фіз. культура, фіз. вихов. різних груп населення / ДВНЗ «Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаника». Івано-Франківськ, 2016. 20 с.
24. Вітвіцький С.С., Тулінов В.С., Мердова О.М. Поліцейська діяльність : підручник / за заг. ред. проф. С. С. Вітвіцького. Київ : ВД Дакор, 2021. 372 с.
25. Власенко І.В., Чміль М.О., Ярещенко О.А. Способи підвищення професійної готовності працівників міліції. *Збірник наукових праць*

Харківського університету Повітряних Сил. Харків, 2011. Вип. 3 (29). С. 246-249.

26. Вогнева підготовка працівника Національної поліції України : навч. посіб. / С.М. Банах, І.С. Винярчук, Ю.Р. Йосипів, М.Д. Курляк, К.О.Маліновська [та ін.]. Львів : ЛьвДУВС, 2018. 408 с.

27. Вознесенський І.В. Особливості формування готовності працівника поліції до застосування вогнепальної зброї в екстремальних умовах. *Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану* : зб. наук. праць. Вінниця, 2023. С. 69-70.

28. Волик Л.В. Генезис стану готовності педагогів до інноваційної діяльності. *Витоки педагогічної майстерності*. 2012. Вип. 9. С. 34-43.

29. Волинчук О.А. Зміст та структура психологічної готовності студентської молоді до публічної політичної діяльності. *Психолого-педагогічні аспекти розвитку й формування особистості людей з інвалідністю*. 2012 . № 9(11). С. 192-200.

30. Волков В.А. Основи професійно-прикладної фізичної підготовки студентської молоді. Київ : Знання України, 2004. 82 с.

31. Волощук А.М. Підготовка працівників ОВС як науково-практична проблема. *Професійне становлення особистості* : матеріали V Всеукр. наук.-прак. конф., м. Одеса, 15 лютого 2013 р. Одеса : ОДУВС, 2013. 217 с.

32. Волуйко О. М. Психологічні чинники готовності поліцейських до інновацій у діяльності Національної поліції України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.06 – юридична психологія / Харків. нац. ун-т внутріш. справ. Харків, 2019. 25 с.

33. Воробйова С.О. Теоретичні питання формування готовності курсантів до професійної діяльності в молодіжному середовищі. *Педагогічний альманах*. 2011. Вип. 12. Ч. 1. С. 95 –101.

34. Гавриш І.В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 – теорія і методика

професійної освіти / Держ. заклад «Луганський нац. ун-т імені Тараса Шевченка». Луганськ, 2006. 46 с.

35. Гавриш І. В. Формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності (методологічний і теоретичний аспекти) : монографія. Харків : ХОНМІБО, 2005. 388 с.

36. Галич М.Ю. Особливості впливу умов професійної діяльності поліцейських на емоційну сферу особистості. *Юридична психологія*. 2021. № 2(29). С. 44–52.

37. Гармаш Т.А. Готовність до професійної діяльності як передумова ефективної управлінської діяльності майбутнього фахівця із логістики. *Науковий огляд*. 2017. № 4 (36). С. 1-10.

38. Гіденко Є.С. Підготовка працівників поліції в тактично-складовій діяльності при екстремальних ситуаціях. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 8. С. 474-477. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-8/108>

39. Гіденко Є.С. Сучасний підхід до навчання поліцейським діям в екстремальних умовах. *Правові новели*. 2017. № 3. С. 82–87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prno_2017_3_14.

40. Головацький О.О., Прядко В.М. Особливості вогневої підготовки поліцейських на початковому етапі навчання. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 1. С. 16-18. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2019/1/6.pdf>.

41. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Вид. друге допов і випр. Рівне : Волинські обереги, 2011. 525 с.

42. Готовність. *Великий тлумачний словник сучасної української мови* / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. С. 257.

43. Грибенюк Г.С. Мотиваційна готовність курсантів і слухачів вищого військового учбового закладу до професійної діяльності (на прикладі спеціалістів пожежної безпеки МВС України) : автореф. дис. на здобуття наук.

ступеня канд. психол. наук : спец. 20.02.02 – військова педагогіка та психологія / Київ. гум. ін-т. Київ, 1997. 17 с.

44. Грибенюк Г.С. Психологічні основи становлення саморегуляції у навчально-професійній діяльності майбутніх рятувників : дис. на здобуття наук. ступеня д-ра психол. наук : 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія / Ін-т психології ім. Г.С. Костюка АПН України. Київ, 2007. 380 с.

45. Грищенко Д.С. Ольховий О.М. Забезпечення готовності військовослужбовців, підрозділів і частин до виконання завдань за призначенням в мирний час і особливий період. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту збройних сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (29–30 листопада 2017 р.). Київ. 2017. С. 19-21.

46. Губка П.І., Бойко Д.М., Ємець А.В. Психофізична підготовка як складова частина здоров'я та виховання студентів. *Світ медицини та біології*. 2013. № 1. С. 184-186.

47. Гуркова Т.П. Дефініція поняття «готовність» у психолого-педагогічній літературі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 9 (103). С. 317-326.

48. Гусак О.Д. Формування психофізичної готовності військовослужбовців аеромобільних підрозділів до професійної діяльності у процесі фізичної підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вихов. та спорту : спец. 24.00.02 – фізич. культура, фіз. вихов. різних груп населення / Львів. держ. ун-т фіз. культури. Львів, 2012. 22 с.

49. Гуцан Т.Г. Науково-теоретичний аналіз готовності майбутнього вчителя економіки до профільного навчання старшокласників [Електронний ресурс]. URL: <http://intkonf.org/gutsan-tg-naukovo-teoretichniy-analiz-gotovnostimaybutnogo-vchitelya-ekonomiki-do-profilnogo-navchannyastarshoklasnikiv/> (дата звернення: 26.02.2026).

50. Делікатний С.К., Половнікова Ж. Ю. Формування психологічної готовності співробітників ОВС до забезпечення особистої безпеки в екстремальних ситуаціях оперативно-службової діяльності. *Вісник Університету внутрішніх справ*. 1999. № 8. С. 224-235.

51. Дідковський В.А. Рівні фізичної готовності майбутніх працівників міліції до професійної діяльності. *Юридична психологія та педагогіка*. 2013. № 2. С. 227-234.

52. Домніцак В.В. Удосконалення спеціальної фізичної підготовки курсантів ВНЗ МВС України як компонента професійної готовності майбутніх офіцерів міліції. *Право і безпека*. 2012. № 1 (43). С. 222-225.

53. Доценко Ю.О., Семененко В.П. Проблеми психофізичної готовності студентів до професійної діяльності. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2012. № 2. С. 91– 94.

54. Дьорова О.М., Конєв О.Ю. Окремі аспекти вдосконалення тактико-спеціальної підготовки майбутніх поліцейських. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2017. № 4. С. 77-79. URL: <http://dspace.oduvs.edu.ua/handle/123456789/1154>.

55. Дьорова О.М. Різновиди психофізичної готовності поліцейського кримінальної поліції у контексті нормативно-правового забезпечення. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 4, т. 3. С. 141-145. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2019.4.3.32>.

56. Дьорова О.М. Етапи становлення наукових поглядів щодо категорії «психофізична готовність». *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 6. С. 30-33. URL: www.lsej.org.ua/index.php/2-uncategorised/101-6-2018-ukr.

57. Дьорова О.М. Роль психологічної підготовки оперативного працівника під час виконання службових повноважень в умовах воєнного стану. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2024. № 4. С. 92-96.

58. Дьорова О.М. Психологічна готовність оперативних працівників до застосування заходів примусу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 5. С. 14-16. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-5/1>

59. Дьорова О.М. Психологічні бар'єри під час встановлення контакту в оперативно-розшуковій діяльності *Правові та організаційно-тактичні засади оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України*: матеріали Всеукр. наук.- практи. інтерн. конф. м. Одеса. 30 жовтня 2020 р. Одеса : ОДУВС, 2020. С. 41-45.

60. Дьорова О.М. Деякі проблемні аспекти професійної підготовки працівників кримінальної поліції щодо формування психофізичної готовності до застосування заходів примусу. *Правові та організаційно-тактичні засади оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м.Одеса, 29 жовтня 2021 р. Одеса : ОДУВС, С.157-160.

61. Дьорова О.М. Морально-психологічне забезпечення в системі підготовки працівників Національної поліції України. *Спільні дії військових формувань і правоохоронних органів держави: проблеми та перспективи: матер.* III Міжнар. науково-практич. конф. м. Одеса. 22 жовтня 2021 р. Військова академія. Одеса. С. 320-321.

62. Дьорова О.М. Формування стрілецької готовності працівників кримінальної поліції до застосування вогнепальної зброї. *Психологія особистості фахівців у умовах воєнного стану та поствоєнної реабілітації*: зб. матеріалів X Всеукраїнської науково-практичної конференції. м. Львів, 24 жовтня 2025 р. Львів.: ЛьвДУВС. 2025. С. 252-255.

63. Єрмоленко Є.І. Показники та критерії готовності майбутніх педагогів професійного навчання до застосування знаково-символічної наочності. *Педагогічний часопис Волині*. 2018. № 2(9). С. 74-81.

64. Жаровцева Т.Г. Професійна готовність фахівців дошкільної освіти до роботи з неблагополучними сім'ями. *Наука і освіта*. 2009. № 1/2. С. 221-223. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2009/1_2_2009/54.pdf.pdf

65. Жидецька С.В. Проблема психологічної готовності працівника міліції до професійної діяльності. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2014. Вип. 16. С. 61–68.

66. Жирун О.А. До проблеми професійного становлення майбутніх редакторів. *Теоретичні та прикладні проблеми психології і педагогіки*. 2004. № 1 (6). С. 79-84.

67. Зайцева І.О. Забезпечення професійної готовності викладачів до здійснення дистанційного навчання студентів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*. 2015. Вип. 25. С. 82-87.

68. Заярін Г.О., Несін О.М., Мельников Г.Б. Психофізична підготовка курсантів навчальних закладів МВС : навч. посіб. Донецьк : ДІВС, 2001. 240 с.

69. Зозуля І.В. Підготовка кадрів для МВС України: проблеми реформування відомчої освіти за Коаліційною угодою. *Форум права*. 2014. № 4. С. 147–154. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/FP_index.htm_2014_4_28.pdf.

70. Іванова О.В. Динаміка процесу адаптації курсантів вищого закладу освіти МВС України пенітенціарного профілю. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України*. 1998. № 4. С. 161-167.

71. Ігнатюк О.А., Сладких І.А. Сутність поняття «готовність» студентів-іноземців груп довузівської підготовки до навчання у вищих технічних навчальних закладах». *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]*. Сер.: Педагогіка. 2011. Т. 173, вип. 161. С. 38-44.

72. Ільченко В.П., Грибан Г.П. Стан фізичної готовності здобувачів закладів вищої освіти до захисту України. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2024. Вип. 4 (174). С. 65-69.

73. Кавуненко Н.В. Визначення змісту та структури особистісної готовності до професійної діяльності [Електронний ресурс]. URL : http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/stud_almanah/20.pdf (дата звернення: 14.06.2025).

74. Карамушка Л.М. Актуальні напрямки організаційного розвитку вищих навчальних закладів. *Актуальні проблеми психології. Т. 1 : Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія* : зб. наук. праць / Ін-т психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. 2009. Т. 1, ч. 23. С. 3-9.
75. Карамушка Л.М. Психологія управління : навч. посіб. Київ : Міленіум, 2003. 344 с.
76. Карпенко О.М. Сучасні способи вдосконалення фізичної підготовки майбутніх правоохоронців в Україні. *Актуальні проблеми фізичної підготовки працівників Національної поліції в умовах воєнного стану* : матеріали Регіон. наук.-практ. конф. молодих вчених (м. Кропивницький, 16 вересня 2022 року). Кропивницький, 2022.С. 45-47.
77. Катеринчук І.П., Катеринчук О.І. Застосування зброї поліцейськими: психологічний фактор. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. № 1. С. 278-281.
78. Кісіль З. Р. Професіоналізація – основа державної кадрової політики в Україні. *Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2006. № 2. С. 111–120.
79. Ковальська І.Е. Формування психологічної готовності членів громадських формувань до охорони державного кордону : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.09 – психологія діяльності в особливих умовах / Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький, 2009. 23 с.
80. Козяр М.М. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки особового складу підрозділів з надзвичайних ситуацій : дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти / АПН України, Ін-т педагогіки і психології проф. освіти. Київ, 2005. 532 с.
81. Кокун О.М. Гендерний та фаховий аспекти психофізіологічної готовності студентів ВНЗ до педагогічної діяльності. *Актуальні проблеми*

навчання та виховання людей з особливими потребами. 2007. № 4 (6). С. 128–142.

82. Кокун О.М. Зміст та структура психологічної готовності фахівця до екстремальних видів діяльності. *Проблеми екстремальної та кризової психології* : зб. наук. праць. Харків : УЦЗУ, 2010. Вип. 7. С. 182-190.

83. Кокун О.М. Сучасні тенденції психофізичного забезпечення діяльності фахівців в умовах ризику. *Проблеми екстремальної та кризової психології* : зб. наук. праць. Харків : УЦЗУ. 2007. Вип. 3, ч.1. С.245–251.

84. Колесніченко О.С. Психологічна готовність працівників МНС України до професійної діяльності в екстремальних умовах : дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.09 – психологія діяльності в особливих умовах / Нац. ун-т цивіл. захисту України. Харків, 2011. 238 с.

85. Комяга А.В., Домніцак В.В. Фізична підготовка як комплекс заходів, спрямований на формування та вдосконалення умінь та навичок поліцейського. *Службова-бойова підготовка як основа професійної діяльності поліцейських* : матеріали міжнар. наук.-практ. круглого столу (м. Одеса, 30 листоп. 2022 р.). Одеса : ОДУВС, 2022. С. 88-93.

86. Кондрашова Л.В. Концепція «Взаємодії моральних і психологічних якостей у змісті педагогічного професіоналізму». *Професійне становлення майбутнього вчителя : монографічний огляд* / за ред. Л.В. Кондрашової. Кривий Ріг, 2006. С. 6-34.

87. Кондрашова Л.В. Морально-психологічна готовність студента до вчительської діяльності. Київ : Вища школа, 1987. 54 с.

88. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України* : офіц. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 16.03.2026).

89. Король А.С. Зміст та структура психологічної готовності керівника до організаційних змін. *Актуальні проблеми психології. Т. VI. Психологія обдарованості* : зб. наук. праць / Ін-т психології імені Г.С. Костюка НАПН

України. 2013. Вип. 9. С. 216-227. URL:
<http://appsychology.org.ua/data/jrn/v6/i9/23.pdf>

90. Костів С.Ф. Критерії, показники і рівні оцінювання розвитку психофізичної витривалості майбутніх професіоналів військового управління. *Військова освіта*. 2018. Вип. 1 (37). С. 166-173.

91. Кохан В.Г. Діяльність військового керівника по збереженню психічного здоров'я військовослужбовців : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.09 – психологія праці в особливих умовах / Нац. акад. Прикордонних військ України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький, 2003. 18 с.

92. Кравченко О.В., Тимченко О.В., Христенко В.Є. Психологічне забезпечення діяльності ОВС в ризиконебезпечних ситуаціях оперативно-службової діяльності : навч. посіб. Харків, 2002. 127 с.

93. Красницька О.В. Шляхи підвищення працездатності військовослужбовців. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту збройних сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (29-30 листопада 2017 р.). Київ, 2017. С. 321-323.

94. Кретчак О. М. Психологічний аналіз професійної діяльності міліціонерів ДСО при МВС України та визначальні умови її удосконалення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.06 – юридична психологія / Нац. акад. внутріш. справ України. Київ, 2003. 17 с.

95. Кримінальний кодекс України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-ІІ. *Верховна Рада України* : офіц. вебсайт. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 16.03.2026).

96. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. *Верховна Рада України* : офіц. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 16.03.2026).

97. Кубіцький С.О. Система оцінювання готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Центр. ін-т післядипломної пед. освіти АПН України. Київ, 2001. 21 с.

98. Курлянд З.Н. Професійно-креативне середовище ВНЗ – передумова підвищення якості підготовки майбутніх фахівців. *Педагогическая наука: история, теория, практика, тенденции развития*. 2009. № 1. С. 18-26.

99. Куфілієвський А.С. Синдром вигорання в професійній діяльності пожежних. *Наукові записки Харківського військового університету Міноборони України. Серія: соціальна філософія, педагогіка, психологія* : зб. наук. праць. Харків, 2001. Вип. 12. С. 238-243.

100. Кучеренко О.І. Особистий ризик в екстремальних професійних ситуація та загальна характеристика умов службової діяльності працівників ОВС. *Психологічні засади забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів* : матеріали круглого столу (м. Кривий Ріг, 10 лютого 2017 року). Кривий Ріг, 2017. С. 125-135.

101. Ларіонов С. О., Віденєєв І. О., Платковська О. В. Психогігієна та психопрофілактика в діяльності працівників слідчих підрозділів. *Професійно-психологічна підготовка працівників слідчих підрозділів* : навч. посіб. / за заг. ред. І. В. Жданової. Харків : ХНУВС, 2014. Розд. 7. С. 271–361.

102. Лефтеров В.О. Підготовка працівників правоохоронних органів до дій в екстремальних умовах засобами психотренінгу. *Актуальні проблеми психології. Т. V: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія* : зб. наук. праць. Київ, 2007. Вип. 6. С. 217-221.

103. Лиман А.А., Приходько І.І., Морозова Л.В. Визначення структури психологічної готовності до ризику військовослужбовців Національної гвардії України. *Честь і закон*. 2019. Вип. 4 (71). С. 117–125.

104. Линенко А. Ф. Теорія та практика формування готовності студентів педагогічних вузів до професійної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 – загальна педагогіка та історія

педагогіки, спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / АПН України, Ін-т пед. і психології проф. освіти. Київ, 1996. 44 с.

105. Литвин О.М., Плахотний А.П. Тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції України. *Modern problems of science, education and society* : The 5th International scientific and practical conference (Kyiv, Ukraine, 17-19 July, 2023). Kyiv, 2023. P. 754-756.

106. Литвинчук М.Ю. Формування психологічної готовності майбутніх прикордонників до прийняття рішення в кризових ситуаціях : дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.01 – загальна психологія, історія психології / Ін-т психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ, 2018. 288 с.

107. Лілік О.О. Теоретичні і методичні засади формування готовності майбутніх учителів української літератури до роботи з теоретико-літературними поняттями : монографія. Чернігів : Десна Поліграф, 2017. 452 с.

108. Ліненко А.Ф. Педагогічна діяльність і готовність до неї : монографія. Одеса : ОКФА. 1995. 80 с.

109. Ліпницький В.А. Деякі правові проблеми підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України. *Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. матеріалів І Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 20 трав. 2016 р. / Харків. нац. ун-т внутріш. справ. Харків : ХНУВС, 2016. С. 35–37.

110. Лісовий Д.В. Психологічна підготовка працівників міліції. *Професійне становлення особистості* : матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф., м. Одеса, 15 лютого 2013 р. Одеса : ОДУВС, 2013. С. 217 .

111. Логачов М.Г. Психологічна підготовка особового складу спеціальних підрозділів ОВС до дій в екстремальних ситуаціях : дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.06 – юридична психологія / Харків. нац. ун-т внутріш. справ. Харків, 2001. 184 с.

112. Ложкін Г.В., Комаровська В.Л., Воленюк Н.Ю. Економічна психологія. Київ : Професіонал, 2008. 464 с.

113. Лопатинська І.С. Психологічна готовність поліцейського до емоційно сприятливої взаємодії з громадянами. *Національна поліція Донеччини: проблеми становлення та стратегія розвитку* : Всеукр. наук.-практ. конф. (Маріуполь, 21 жовтня 2016 р.) : тези доповідей / ДВНЗ «ПДТУ», Головне управління Нац. поліції в Донецькій області, Донецькій юрид. ін-т. Маріуполь, 2016. С. 113–116.

114. Лучечко Р.І. Формування готовності старшокласників сільської школи до трудової діяльності в умовах ринкових відносин : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. Київ, 1994. 147 с.

115. Лушак А.Р. Діагностика психофізичної підготовки курсантів навчальних закладів освіти МВС України. Івано-Франківськ : ТОВ «Поліскан», 2001. 78 с.

116. Лушак А.Р. Оптимізація психофізичної підготовки курсантів вищих закладів освіти МВС України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вихов. та спорту: спец. 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення / Львів. держ. ін-т фіз. культури. Львів, 2001 20 с.

117. Лушак А.Р. Основи методики психофізичної підготовки працівника міліції до самооборони без зброї. Івано-Франківськ : ТОВ «Поліскан». 2000. 58 с.

118. Мазур Н.П. Поняття «готовності» та визначення структурних компонентів готовності майбутніх вчителів інформатики. *Наукові записки. Серія: педагогічні науки*. 2013. Вип. 121 (II). С. 285-289.

119. Макаренко П.В. Професійні установки як основа психологічної готовності правоохоронців до діяльності в екстремальних ситуаціях. *Право і безпека*. 2015. №1. С. 109-113.

120. Максименко С.Д., Заброцький М.М. Технологія спілкування (комунікативна компетентність учителя: сутність і шляхи формування). Київ : Главник, 2005. 112 с. (Серія «Психологічний інструментарій»).

121. Максименко С.Д., Пелех О.М. Фахівця потрібно моделювати (наукові основи готовності випускника педвузу до педагогічної діяльності). *Рідна школа*. 1994. № 3-4. С. 68-72.

122. Машук І.О. Формування психологічної готовності учнів спеціалізованих загальноосвітніх закладів міліції до навчально-службової діяльності в системі МВС України : дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.06 – юридична психологія / Київ. нац. ун-т внутріш. справ. 2009. 236 арк.

123. Медведєв В.С. Проблеми професійної деформації співробітників органів внутрішніх справ (теоретичні та прикладні аспекти). Київ : НАВС України, 1996. 192 с.

124. Мельник І. Богайчук В. Підвищення рівня фізичної підготовки та навиків самозахисту майбутніх працівників правоохоронних органів України. *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. № 1 (29). С. 97-101. URL: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1341>.

125. Мельніков А.В., Слівінський О.Я. Сутність та зміст військово-професійної готовності майбутніх офіцерів прикордонників. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Серія: Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. 2012. Вип. 5. С. 156–163.

126. Мех Ю.В., Уварова М.В. Поліцейські заходи примусу та превентивні заходи: умови та особливості застосування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 11. С. 482-485. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-11/123>

127. Михнюк С.В. Структура готовності майбутніх соціальних працівників до педагогічної взаємодії. *Вісник післядипломної освіти*. «Серія «Педагогічні науки». 2020. Вип. 14(43). С. 85-105. URL:

http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/visnyk_PO/14_43_2020/pedagog/Bulletin_14_43_Pedagogika_Mykhniuk.pdf.

128. Модель психофізичної готовності майбутніх офіцерів до виконання завдань за призначенням / Н. Височкіна, Л. Гуніна, О. Хацаюк, Л. Котляренко, Р. Головащенко, А. Івченко. *Військова освіта*. 2021. № 1 (43). С. 24-42. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2021-43/24-42>

129. Молотай В.А. Формування психологічної готовності військовослужбовців внутрішніх військ МВС України до діяльності по охороні громадського порядку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.09 – психологія діяльності в особливих умовах / Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б.Хмельницького. Хмельницький, 2006. 21 с.

130. Моляко В.О. Психологічна готовність до творчої праці. Київ : Знання, 1989. 48 с.

131. Моначин І.Л., Попик Т.В. Сутність поняття психологічної готовності до діяльності. *Актуальні задачі сучасних технологій* : матеріали V Міжнар. наук.-техн. конф. молодих учених та студ. 17-18 листопада 2016 р. Тернопіль, 2016. С. 351-352. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/20055/2/ConfATMT_2016vII_Monachyn_I_L-Psychological_willingness_351-352.pdf.

132. Морін О.Л. Визначення і структура поняття готовності учнів старших класів до професійного самовизначення в умовах профільного навчання. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді* : зб. наук. праць. 2011. Вип. 15, кн. 1. С. 340-349. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/2275/1/38.PDF>.

133. Москалець В.П. Проблема вивчення поняття «готовність до професійної діяльності» у психології. *Вісник Національного університету оборони України*. 2014. № 4 (41). С. 268-273.

134. Мул С.А. Логіко-теоретичний аналіз проблеми «психологічна готовність» особистості. *Проблеми сучасної психології* : зб. наук. праць /

Кам'янець-Подільськ. нац. ун-т ім. І. Огієнка та Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. 2010. Вип. 7. С. 465-475.

135. Нагорна Н.С. Особливості психологічної готовності здобувачів освіти до соціального підприємництва. *Психологічні студії*. 2024. № 1. С.114-120. URL: <http://ir.stu.cn.ua/123456789/30366>.

136. Одинцова Г.Ю. Роль установки у формуванні креативного мислення юриста : дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.01 – загальна психологія, історія психології / Ін-т психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. Київ, 2016. 252 с.

137. Основи спеціальної фізичної підготовки працівників органів внутрішніх справ / М.І. Ануфрієв, С.С. Бутов, О.Ф. Гіда, С.М. Решко. Київ, 2003. 336 с.

138. Остапович В.П., Бабенко В.Г., Кириєнко Л.А. Психологічна та фізична готовність особистості до дій в екстремальних ситуаціях : практич. посіб. / за ред. В.О. Криволапчука. Київ : ДНДІ МВС України, 2016. 84 с.

139. Отич О.М. Підготовка вчителя початкових класів до виховної роботи в школі (на матеріалі пісенного фольклору) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. Київ, 1997. 256 л.

140. Павлюк О.С. Аналіз фізичної готовності до професійної діяльності викладача фізичного виховання. *Педагогічні науки* : зб. наук. праць. 2012. № 62. С. 104-108. URL: <https://elar.khmnmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5accfdf3-09cc-41a4-b0f0-fcea73beb65e/content>

141. Пампура І.І. Формування психологічної готовності працівників органів внутрішніх справ до ефективної діяльності в екстремальних ситуаціях. *Наука і правоохоронна діяльність*. 2013. № 3 (21). С. 246-252.

142. Пампура І., Ярема Н. Психологічні аспекти професійної підготовки працівників Національної поліції України на сучасному етапі. *Професійна підготовка суддів, прокурорів та працівників правоохоронних органів*:

національний і зарубіжний досвід : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (19 верес. 2019 р.) / Ген. прокуратура України [та ін.]. Київ, 2019. С. 111-113. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/20474>

143. Пасько О.М. Врахування підходів щодо визначення «готовності» у професійній діяльності працівників ОВС. *Професійне становлення особистості*: матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф., м. Одеса, 15 лютого 2013 року. Одеса : ОДУВС, 2013. С. 51–52.

144. Пасько О.М. Готовність слідчого до проведення обшуку та огляду крізь призму вмінь. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2016. № 1. С. 96-99.

145. Пасько О.М. Готовність як підґрунтя компетентності майбутніх працівників ОВС. *Наука і освіта*. 2013. № 5. С. 15-20.

146. Пасько О.М. Дослідження операціональної готовності слідчого до професійної діяльності крізь призму психологічного профілю. *Педагогіка і психологія постмодернізму: цінності, компетентності, діджиталізація* : колективна монографія / за наук. ред. проф. Цветкової Ганни Aerzen : Heilberg IT Solutions UG (haftungsbeschränkt) InterGING Verlag, 2021. С. 392-403. URL: <http://dspace.oduvs.edu.ua/handle/123456789/3011>.

147. Пасько О.М. Компетентнісна модель фахівців органів досудового слідства. *Наука і освіта*. 2009. № 1/2. С. 107 – 111.

148. Пасько О.М. Психологічний профіль операціональної готовності слідчого. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 2. С. 134-136. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2016/39.pdf

149. Пасько О.М. Структурні компоненти готовності слідчого до професійної діяльності. *Юридична психологія*. 2020. Т. 26, № 1. С. 70-76. URL: <https://psychped.naiu.kiev.ua/index.php/psychped/article/view/1267>

150. Пасько О.М. Структурно-логічна модель готовності слідчого до професійної діяльності. *Право і суспільство*. 2014. № 3. С. 291-298. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2014_3_48.

151. Пасько О. М. Готовність слідчих до професійної діяльності: правові та психологічні основи : монографія. Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. 476 с.

152. Пасько О.М. Фізіологічна складова як важливий чинник розуміння природи стресу в умовах воєнного стану. Наукові інновації та передові технології. Серія «Психологія. № 2 (45). 2025. С. 2110-2122.

153. Пасько О.М. Фізіологічна та фізична готовність слідчого до професійної діяльності. *Актуальні проблеми держави і права* : зб. наук. праць. Одеса, 2014. С. 510- 515.

154. Пасько О.М. Ефективність нейропсихологічної корекції для підвищення рівня когнітивних здібностей поліцейських. Наукові інновації та передові технології. Серія «Психологія. № 3 (46). 2025. С. 1707-1717.

155. Пасько О.М., Шмулій В.В. Теоретико-практичний супровід психологічного забезпечення формування готовності поліцейських до діяльності. Наукові перспективи. Серія «Психологія». № 1 (67). 2026. С. 2068-2081.

156. Пехота О. М. Індивідуальність учителя: теорія і практика : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Миколаїв : Фірма «Іліон», 2009. 272 с.

157. Пічурін В. В. Основи організації психологічної і психофізичної підготовки студентів залізничних вузів в процесі фізичного виховання. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 15: Фізичне виховання і спорт* : зб. наук. праць. Київ, 2012. Вип. 26. С. 84–90.

158. Пічурін В. Стійкість студентів та їхня готовність до професійної діяльності. *Фізичне виховання студентів*. 2015. № 3. С. 38-43. DOI: <https://doi.org/10.15561/20755279.2015.0305>

159. Пічурін В.В. Психологічна і психофізична підготовка як складова фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів. *Педагогіка*,

психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2014. № 11. С. 44-48.

160. Пічурін В.В. Психологічна і психофізична підготовка як фактор зниження особистісної тривожності у студентів. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2015. № 3. С. 46-52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PPMB_2015_3_9.

161. Пічурін В.В. Теоретико-методологічні й організаційні основи психологічної і психофізичної підготовки студентів залізничних вищих навчальних закладів у процесі фізичного виховання : монографія / Нац. ун-т залізничного транспорту імені акад. В. Лазаряна. Дніпропетровськ, 2015. 420 с.

162. Платонов І.В. Структура психологічної готовності особистості до правоохоронної діяльності. *Психологія* : зб. наук. праць / Нац. пед. Ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2000. Вип. 11. С. 320-326.

163. Плиско В. И. Формирование у сотрудников устойчивого психомоторного состояния к внешним проявлениям опасности. Киев : РИО МВД Украины, 1991. 128 с.

164. Пліско В.І. Вплив експериментальної методики навчання майбутніх правоохоронців на успішність сутичок в умовах нападу озброєного супротивника. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка*. Чернігів, 2015. Т. 2, вип. 91. С. 214-217.

165. Пляка Л. В. Формування психологічної готовності студентів до професійної комунікативної діяльності. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Професіоналізм педагога в контексті Європейського вибору України»*, (Ялта, 18–20 вересня 2008 р.). Ялта : РВВ КГУ, 2008. Ч. 2. С. 74–77.

166. Поканевич О.А. Формування психологічної готовності до професійної діяльності майбутніх пожежних-рятувальників : дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.09 – психологія діяльності в особливих умовах / Держ. служба України з надзвичайн. ситуацій, Нац. ун-т

цивіл. захисту України. Харків 2019. 279 с. URL: <https://nuczu.edu.ua/images/topmenu/science/spetsializovani-vcheni-rady/2/disPokanevich.pdf>.

167. Полетай О.М. Критерії готовності майбутніх учителів трудового навчання до роботи з технічно обдарованими учнями. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. праць. Київ-Вінниця, 2010. Вип. 25. С. 468-472. URL: <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/4514>

168. Полюк В.С. Інтегративна модель професійної готовності майбутніх офіцерів. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2013. № 1(7). С. 185–188.

169. Поніманська Т.І. Нові аспекти педагогічної освіти. *Освіта*. 1998. № 51. С. 97.

170. Посохова Я. С. Превентивна діяльність поліцейських: психологічні особливості здійснення. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України*. Харків, 2018. С. 106-109. URL: <https://univd.edu.ua/science-issue/issue/3012>

171. Prangishvili, A. S. (1973). The problem of set at the contemporary level of development of the Georgian school of psychology. In Psychological studies dedicated to the 85th anniversary of the birth of D.N. Uznadze (pp. 45-63). Tbilisi: Metsniereba.

172. Про державну службу : закон України № 889-VIII від 10 груд. 2015 р. *Верховна Рада України* : офіц. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 17.03.2026).

173. Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України : закон України № 3460-IV від 22 лютого 2006 р. *Верховна Рада України* : офіц. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-15> (дата звернення: 16.03.2026).

174. Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та

оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України : наказ МВС України № 257 від 27 квіт. 2020 р. *Верховна Рада України* : офіц. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#Text> (дата звернення: 16.03.2026).

175. Про затвердження Інструкції із заходів безпеки при поводженні із зброєю : наказ Міністерства внутрішніх справ України № 70 від 01 лютого 2016 р. *Верховна Рада України* : офіц. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-16#Text> (дата звернення: 16.03.2026).

176. Про затвердження Інструкції про порядок проведення атестування поліцейських : наказ Міністерства внутрішніх справ України № 1465 від 18 груд. 2025 р. *Верховна Рада України* : офіц. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1445-15/comp20151117> (дата звернення: 11.03.2026).

177. Про затвердження Положення з організації перевірки рівня фізичної підготовленості кандидатів до вступу на службу в Національну поліцію України : наказ Міністерства внутрішніх справ України № 90 від 9 лютого 2016 р. *Верховна Рада України* : офіц. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0306-16#Text> (дата звернення: 16.03.2026).

178. Про затвердження Положення про Національну поліцію : постанова Кабінету Міністрів України № 877 від 28 жовт. 2015 р. *Верховна Рада України* : офіц. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-p#Text> (дата звернення: 17.03.2026).

179. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України № 50 від 26 січня 2016 р. *Верховна Рада України* : офіц. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16#Text> (дата звернення: 20.03.2026).

180. Про затвердження Порядку організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання,

які здійснюють підготовку поліцейських : наказ Міністерства внутрішніх справ України № 88 від 06 лютого 2019 р. *Верховна Рада України* : офіц. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-19#Text> (дата звернення: 20.03.2026).

181. Про Національну поліцію : Закон України № 580-VIII від 02 липня 2015 р. *Верховна Рада України* : офіц. вебсайт. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/card/580-19> (дата звернення: 20.03.2026).

182. Про оперативно-розшукову діяльність : закон України № 2135-XII від 18 лютого 1992 р. *Верховна Рада України* : офіц. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення: 20.03.2026).

183. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : закон України № 3341-XII від 30 червня 1993 р. *Верховна Рада України* : офіц. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12> (дата звернення: 20.03.2026).

184. Про фізичну культуру і спорт : закон України № 3808-XII від 24 груд. 1993 р. *Верховна Рада України* : офіц. вебсайт. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/3808-12> (дата звернення: 20.03.2026).

185. Професійна компетентність як показник психологічної готовності студента до професійної діяльності / Т.С. Гужанова, В.В. Федорик, Л.О. Кушнір, Н.В. Ортікова, О.І. Кононенко. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»*. 2023. № 8 (26). С. 418-428. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/4491>.

186. Професіографічний аналіз діяльності начальників караулів оперативно-рятувальної служби цивільного захисту МНС України : [монографія] / М.А. Кришталь, В.П. Садковий, А.Г. Снісаренко, О.В. Тімченко. Харків ; Черкаси : АПБ ім. Героїв Чорнобиля, 2011. 229 с.

187. Психологічна підготовка працівників ОВС : навч посіб. / [А.М. Ананьєв, С.І. Рассоха, О.М. Цільмак]. Одеса : УМВС України в Одеській області, 1999. 53 с.

188. Психофізична готовність майбутніх офіцерів-правоохоронців до службово-бойової (оперативної) діяльності / С.П. Гіренко, М.В. Голубничий, В.С. Тулінов, В. Л. Коваленко, В.М. Пащенко, О.А. Стасенко, С.В. Олексієнко, О.О. Хацаюк. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2023. Вип. 2(160). С. 81-86.

189. Руколайніна І.Є., Леміш О.О. Формування та підготовка кадрів (персоналу) до органів Національної поліції України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 1. С. 104–106. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2017/28.pdf

190. Рябокінь Л. М. Формування готовності до професійної діяльності як психолого-педагогічна проблема. *Вісник післядипломної освіти*. 2010. Вип. 1(2). С. 344–349.

191. Савицька О.В. Формування готовності студентів до входження у професійне середовище. *Педагогічний процес: теорія і практика* : зб. наук. праць. Київ, 2006. Вип. 5. С. 242-247.

192. Садова Т.А. Професійна компетентність та готовність до педагогічної діяльності: сутність і взаємозв'язок. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Педагогіка, соціальна робота». Вип. 34. С. 326-332.

193. Саннікова О. П., Кузнецова О. В. Адаптивність особистості: монографія. Одеса: Вид. Букаєв В.В. 2009. 258 с.

194. Саннікова О. П., Пружина М. О. Соціальна адаптивність впевнених і не впевнених осіб: порівняльна характеристика. Диференціальний підхід у дослідженні професійного самоздійснення особистості: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (24-25 березня 2022 р.). Відп. ред. О.П. Саннікова. Одеса: ФОП Бєлий А. Є., 2022. С. 59-67.

195. Самойленко О.О. Формування психологічної готовності мобілізованих військовослужбовців-прикордонників до ведення бойових дій : дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук / Нац. акад. Держ.

прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, Держ. прикордонна служба України. Хмельницький, 2018. 310 с. URL: <https://dspace.nadpsu.edu.ua/handle/123456789/1164>

196. Самойленко О.О., Лисак П.П. Психологічна готовність особистості як предмет наукового дослідження. *Збірник наукових праць Національної академії державної прикордонної служби України. Серія: Психологічні науки*. 2019. № 2 (13). С. 232-241. URL: <https://dspace.nadpsu.edu.ua/handle/123456789/3616>

197. Сахно А.П., Корольов А.В., Чернолуцький Д.В., Ковбасюк А.В., Молошенко Ж.А. Особиста безпека поліцейського як структурний елемент тактичного забезпечення діяльності Національної поліції України. *Наукові перспективи*. 2026. № 2(68). С. 1289-1301. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/38260/38268>

198. Сахно А.П., Корольов А.В., Чернолуцький Д.В., Ковбасюк А.В., Молошенко Ж.А. Категорія «професійний ризик» у поліцейській діяльності: співвідношення тактичного алгоритму та гарантій особистої безпеки. *Академічні візії*. 2026. Випуск 54. URL: <https://doi.org/10.66556/2786-586X.54.sakhno-a>.

199. Сахно А.П., Корольов А.В., Чернолуцький Д.В., Ковбасюк А.В., Молошенко Ж.А. Адміністративно-правове регулювання тактичного забезпечення особистої безпеки поліцейського під час адміністративного затримання особи. *Наукові інновації та передові технології*. 2026. № 4(56). С. 3468-3480. URL: <https://drive.google.com/drive/u/0/home>.

200. Семенець Л.М. Змістовий аналіз професійної готовності майбутніх учителів математики. *Проблеми освіти* : наук. зб. Київ, 2009. С. 96-100.

201. Сепетий Д.П. Психофізична проблема та концепція трьох світів Карла Поппера. *Гуманітарний вісник*. Запоріжжя, 2012. № 50. С. 81-93.

202. Серватовський А.В., Герасименко М.Е. Проблемні аспекти застосування поліцейськими заходів примусу. *Сучасна європейська*

поліцейстика та можливості її використання в діяльності Національної поліції України. Харків, 2019. С. 226-228.

203. Сивохоп Е.М., Маріонда І.І. Фактори впливу на формування готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до самопізнання в процесі фізичної підготовки та її особливості. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота»*. 2011. Вип. 23. С. 157-151.

204. Сиротюк О.А. Психолого-педагогічні аспекти формування готовності до професійної діяльності фахівців із охорони праці. *Молодий вчений*. 2017. № 9.1 (49.1). С. 147-151.

205. Сімко Р.Т. Психологічна підготовка і готовність працівників патрульно–постової служби міліції до професійної діяльності. *Проблеми сучасної психології*. 2011. Вип. 12. С. 777-787.

206. Синявський В. В., Федоришин Б. О. Методика виявлення комунікативних та організаторських схильностей (КОС). Психолого-педагогічні проблеми професійної орієнтації. Київ : Наук. світ, 1999. С. 114–122.

207. Сіроха Л.В. Професійна готовність як невід’ємна складова успішної професійної діяльності. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Психологія*. 2019. №1 (10). С. 87-91. URL: <https://bpsy.knu.ua/index.php/psychology/article/view/149/148>.

208. Скляр О.С., Бойко Х.О., Сизихін С.В. Важливість психологічної підготовки поліцейських для вирішення тактично-оперативних завдань в умовах воєнного стану. *Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану* : зб. наук. пр. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутріш. справ, Каф. тактич. та спец. фіз. підготовки ф-ту № 3, Наук. парк «Наука та безпека». Харків : ХНУВС, 2022. С. 255-258.

209. Склярова Г., Сурніна Є. Готовність до ризику як чинник професійної реалізації працівників ризиконебезпечних професій. *Вчені записки Університету «КРОК» №2 (78)*, 2025. С. 512-519.

210. Старчук О.О. Методика формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 – теорія та методика навчання (загальновійськові та військово-спеціальні дисципліни) / Нац. акад. Держ. прикордон. військ України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький, 2011. 189 с.

211. Султанова Л.Ю. Готовність студентів психолого-педагогічних факультетів до науково-дослідної роботи. *Теоретичні та методичні засади розвитку педагогічної освіти: педагогічна майстерність, творчість, технології* : зб. наук. праць. Харків : НТУ «ХП», 2007. С. 338-343.

212. Танська В.В. Формування готовності майбутніх учителів біології до екологічної освіти старшокласників. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2005. Вип. 25. С. 216-218. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/1442/1/05tvveos.pdf>.

213. Темерівська Т.Г. Стан готовності студентів факультету фізичної культури та здоров'я людини до майбутньої професійної діяльності. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2010. № 11. С. 123-124. URL: <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2010-11/10ttgfpa.pdf>

214. Теренчик Е.Ю. Психологічна підготовка працівників слідчих підрозділів Національної поліції України в умовах воєнного стану. *Актуальні аспекти криміналістичного та психологічного забезпечення правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану* : матеріали наук.-практ. конф. (31 травня 2022 р.). Одеса : ОДУВС, 2022. С. 202-205.

215. Тимчасова настанова з фізичної підготовки у Збройних Силах України / Міністерство оборони України. Київ, 2014. 158 с.

216. Тимченко А.В. Проблема психологической готовности военного специалиста к экстремному действию в состоянии эмоционального стресса : дисс. на соискание науч. степени канд. психол. наук : спец. 19.00.01 – общая психология история психологии / Харьков. ун-т внутрен. дел МВД Украины. Харьков, 1995. 141 с.

217. Тимченко А.В. Психологические аспекты состояния, поведения и деятельности людей в экстремальных условиях и методы их коррекции. Харьков, 1997. 184 с.

218. Тогочинський О.М. Виховання моральних орієнтацій у майбутніх офіцерів внутрішніх військ МВС України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Нац. акад. Прикордон. військ України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький, 2003. 18 с.

219. Томчук М.І. Методологічні основи виховання воїнів Збройних Сил України. Київ: Варта, 1997. 88 с.

220. Томчук М.І. Психодіагностика готовності учнів до військової служби: проблеми, методи, методики. Вінниця : Універсум. 1992. 50 с.

221. Uznadze, D. N. (1966). The psychology of set (B. Haigh, Trans.). Consultants Bureau. (Original work published 1958).

222. Федик О.П., Юдіна О.В. Психологічна готовність студентів до майбутньої професії як фактор ефективної спортивно-педагогічної діяльності. *Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія* / Прикарпат. ун-т ім. Василя Стефаника. Філософ. факультет. Івано-Франківськ : Плай. 1996. Ч. 1. С. 63-68.

223. Філь О.В. Критерії готовності майбутніх соціальних педагогів до використання казкотерапії як професійного інструменту. *Вісник Запорізького національного університету*. 2009. № 2. С. 22-34.

224. Формування психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до виконання завдань за призначенням під час бойового злагодження : метод. посіб. / О.М. Кокун, В.М. Мороз, І.О. Пішко, Н.С. Лозінська. Київ : 7БЦ, 2021. 170 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/726799/1/Посіб_%20СТАРТ_ISBN.pdf

225. Формування психофізичної готовності військовослужбовців засобами спеціальної фізичної підготовки / М.В. Москаленко, В.С. Откидач, М.В. Корчагін, А.А. Балдецький. *Науковий часопис Національного*

педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. 2022. Вип. 9 (154). С. 63-67.

226. Фурманець Б.І. Психологічна готовність до дій в надзвичайних ситуаціях [Електронний ресурс]. URL: <https://nuczu.edu.ua/sciencearchive/ProblemsOfExtremeAndCrisisPsychology/vol1/31.pdf> (дата звернення: 16.03.2026).

227. Хабчук А.О., Старчук О.О. Формування психофізичної готовності курсантів до військово-професійної (бойової) діяльності. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту збройних сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (29–30 листоп. 2017 р.). Київ, 2017. С. 349-351.

228. Цільмак О.М. Основні положення психофізичної підготовки працівників національної поліції. *Особистість, суспільство, закон: психологічні проблеми та шляхи їх розв'язання* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. С.П. Бочарової, 30 березня 2017 року. Харків, 2017. С. 220-222.

229. Цільмак О.М. Психологічна структура слідчої діяльності. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна* : зб. наук. праць. Львів : ЛьвДУВС, 2012. Вип. 2 (1). С. 330-338.

230. Цільмак О.М., Дьорова О.М. Фактори психофізичної готовності поліцейського до застосування вогнепальної зброї. *Службова підготовка як система заходів, спрямованих на удосконалення знань, умінь та навичок працівників Національної поліції України*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 02 листопада 2018 р. Одеса : ОДУВС, 2018. С.76-79.

231. Цокур О.С. Сутність і структура психологічної готовності здобувачів вищої освіти до інноваційного навчання. *Перспективи та інновації*

науки. Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина». 2023. № 12(30). С. 815-826.

232. Чайка Н. С., Педашевська Н. М., Коржевський М. Ю. Психофізична готовність майбутніх фахівців до успішної професійної діяльності. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського*. Вип. 4. Психологічні науки : зб. наук. праць. Миколаїв, 2010. Т. 2. С. 258.

233. Чапюк Ю.С. Готовність до педагогічної діяльності як наукова проблема. *Педагогічний часопис Волині*. 2015. № 1. С. 26-30. URL: <http://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/9141>

234. Шалаєв В.М., Цільмак О.М., Чуносів М.А. Психофізична підготовка курсантів вищих навчальних закладів МВС України до дій в екстремальних ситуаціях : метод. рек. Одеса : РВВ, 2004. 77 с.

235. Швець Д.В. Підготовка майбутніх офіцерів МВС України до охорони і забезпечення громадського порядку в процесі фахової підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Нац. авіац. ун-т. Київ, 2016. 20 с.

236. Швець Д.В. Підготовка майбутніх офіцерів МВС України до охорони і забезпечення громадського порядку в процесі фахової підготовки : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Нац. авіац. ун-т. Київ, 2016. 225 с.

237. Швець Д.В. Психічна стійкість працівника поліції як основа готовності до службової діяльності в екстремальних ситуаціях. *Особистість, суспільство, закон: психологічні проблеми та шляхи їх розв'язання*. Харків, 2017. С. 226-228.

238. Шевченко Т.В. Щодо розуміння поняття «екстремальні умови» в діяльності Національної поліції України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. № 6, т. 2. С. 109-111.

239. Шейченко В.А. Развитие научных взглядов о физической готовности человека к деятельности. СПб. : ВИФК, 1996. 371 с.

240. Шестакова Т. В. Формування готовності майбутніх педагогів до професійного самовдосконалення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / АПН України, Ін-т вищ. освіти. Київ, 2006. 20 с.

241. Школяр Є.В. Психологічні умови формування психологічної готовності у майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту. *Вісник Національного університету оборони України*. 2013. № 5 (36). С. 142-146.

242. Шопіна І.М. Правові та організаційні засади підвищення ефективності професійної діяльності слідчих органів внутрішніх справ України : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 – адміністративне право і процес, фінансове право, інформаційне право / Нац. ун-т внутріш. справ. Харків, 2004. 192 с.

243. Щотка О.П. Теоретичні засади дослідження психологічної готовності особистості до професійно-управлінського самовизначення. *Актуальні проблеми психології* / Ін-т психології ім. Г.С. Костюка АПН України. Київ, 2001. Т. 1: Соціальна психологія. Психологія управління. Організаційна психологія. Ч. 2. С. 234-243.

244. Юридична психологія / [Д.О. Александров, В.Г. Андросюк, Л.І. Казміренко та ін.]. Київ : КНТ, 2007. 360 с.

245. Яворська Г.Х., Рудницький В.Є. Професійна готовність до дій в нетипових ситуаціях у працівників особового складу спеціального підрозділу ОВС України. *Наука і освіта*. 2013. № 1-2. С. 241-244. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NiO_2013_1-2_66

246. Ягупов В.В. Військова дидактика : навч. посіб. Київ : ВПЦ «Київ. ун-т», 2000. 400 с.

247. Якимчук Б.А. Готовність майбутніх практичних психологів до професійної діяльності в закладах освіти. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія. Психологічні науки*. 2014. Вип. 2, т. 1. С. 280-284.

248. Ярмаченко М. Д. Передмова. *Педагогічна концепція С. Ф. Русової* : [навч. посіб.] / І. В. Зайченко ; М-во освіти України, Ін-т змісту і методів навчання, Чернігів. держ. пед. ін-т ім. Т. Г. Шевченка. Наук. вид. Чернігів, 1996. С. 3–4.
249. Academic stress and health: exploring the moderating role of personality hardiness / S.W. Hystad, J. Eid, J.C. Laberg, B. Johnsen, P.T. Bartone. *Scandinavian journal of educational research*. 2009. Vol. 53 (5). P. 421–429. DOI: 10.1080/00313830903180349.
250. Aldwin C.M. Stress, coping, and development, Second Edition: An Integrative Perspective. New York : Guilford, 2007. 432 p.
251. Allport G. W. Attitudes. *Handbook of Social Psychology*. Worcester, Mass: Clark Univ. Press. 1935. P. 798-884.
252. Asci F.H. The effects of physical fitness training on trait anxiety and physical self-concept of female university students. *Psychology of Sport and Exercise*. 2003. № 4. P. 255-264.
253. Babchuk, O. G., Pasko, O. M., Matiienko, T. V., Isaienko, M. M., Serednytska, I. A., Zhuk, N. T., & Okhrimenko, I. M. (2026). Dynamics of psychosomatic health indicators in future law enforcement officers under the influence of high-intensity loads. *Polski Mercuriusz Lekarski*, 54(1), 30–36.
254. Babchuk, O., Shou, B. Structure of interethnic tolerance. *Наукові перспективи. Серія «Психологія»*. № 9(51). 2024. С. 1058-1068.
255. Balynska, O., Kisil, Z., & Blikhar, V. (2024). Modern understanding of stress factors in police work in scientific research. *Social & Legal Studios*, 7(4), 240-247. doi: 10.32518/sals4.2024.240.
256. Bartone P. T. Resilience under military operational stress: can leaders influence hardiness? *Military psychology*. 2006. Vol. 18. P. 131–148. DOI: 10.1207/s15327876mp1803s_10.
257. Boichuk, S. S., Pavlovska-Kravchuk, V. A., Marchenko, O. G., Sashurina, O. Yu., Sarbiei, Yu. V., Yevdokimova, O. O., & Kazmirenko, L. I. (2025) Peculiarities of stress symptoms manifestation in future law enforcement officers

under martial law. *Wiadomosci Lekarskie* (Warsaw, Poland: 1960), 78(11), 2385–2393. <https://doi.org/10.36740/WLek/214788>

258. Dorova O. Definition of the notion «Psychophysical readiness». *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019 № 2, vol. 1. P. 75-81.

259. Dorova O. Regulation of the USE of firearms in the countries of the European Union as the basis for the psychophysical training of police officers. *Danish Scientific Journal*. 2020. № 35. Vol. 3: Kobenhavn V Denmark. P. 40-41.

260. Byrne A. The effect of exercise on depression, anxiety and other mood states. *Journal of Psychosomatic Research*. 1993. Vol. 37. P. 565 – 574.

261. Hardiness training for high risk undergraduates / S. Maddi, D.M. Khoshaba, K. Jensen, E. Carter, J.L. Lu, R.H. Harvey. *NACADA Journal*. 2002. № 22. P. 45–55.

262. Holovanova I. A., Okhrimenko I. M. , Lyakhova N. A., Horoshko V. V., Pasko O. M., Prudka L. M., Matiienko T. V. Peculiarities of psychophysiological adaptation of law enforcement officers to the conditions of their professional activities. *WORLD OF MEDICINE AND BIOLOGY*. 2023. № 2(84). P. 50-54.

263. Kisil, Z. R., Voluiko, O. M., Osodlo, V. I., Harkavets, S. O., Katolyk, H. V., Pylypenko, L. V., & Okhrimenko, I. M. (2025). Characterization of cadets' psychophysical health in war conditions. *Wiadomosci Lekarskie* (Warsaw, Poland: 1960), 78(8), 1447-1454. <https://doi.org/10.36740/WLek/209496>.

264. Lisowski V. O., Mihuta P. Yu. Importance of coordination skills essential psycho physical demonstrated competencies as a military specialists. *Physical Education of Students*. 2013. Vol. 6. P. 38–42.

265. Okhrimenko I. M., Lyakhova N.A., Pasko O. M. , Horoshko V. V., Prudka L.M., Matiienko T. V., Serednytska I. A . Psycho-emotional state and health level of law enforcement officers in the process of their professional training. *Acta Balneologica*. 2023. № 2 (174). P. 111-114.

266. Okhrimenko, I., Pasko, O., Prudka, L., Matiienko, T., Serednytska, I., Lyakhova, N., Okhrimenko, S. Dynamics of law enforcement officers' physical and

mental health indicators in the context of social tension and recommendations for their improvement. *Acta Balneologica*. (2023). № 65(6), P. 380-395.

267. Ponomarenko, Y., Okhrimenko, I., Klymenko, I., Shvets, D., Yevdokimova, O., & Okhrimenko, S. (2022). Peculiarities of Decision Making by Police Officers with Different Levels of Professional Self-Fulfilment. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 13(2), 328-346. <https://doi.org/10.18662/brain/13.2/346>

268. Prontenko, K., Okhrimenko, I. M., Cherednichenko, S. V., Tomenko, O. A., Pasko, O. M., Prudka, L. M., Matiienko, T. V. Cadets' physical development and functional state during the different types of motor activity. (2024). *Polski Merkuriusz Lekarski*, 52(6), 718–723.

269. Prontenko KV, Okhrimenko IM, Yevdokimova OO, Mannapova KR, Filonenko VM, Tverdokhvalova IL, Bondarenko LO. Peculiarities of formation of cadets' psychological resilience and physical readiness for combat stress. *Wiad Lek*. 2023;76(6):1450-1456.

270. Rubinstein S. L. Prinzipien und Wege der Entwicklung der Psychologie. *Akademie Verlag Berlin*. 1963. 296 p.

271. Tsilmak O., Dorova O. Leadership characteristics of the criminal police officer. *Norwegian Journal of development of the International Science*. 2018. № 24, vol. 2. P. 66-69. URL: https://nor-ijournal.com/wp-content/uploads/2023/09/NJD_24_2.pdf

272. Tsilmak O., Dorova O. General principles of providing psychological assistance for police officers who used firearms to eliminate a person caught while committing serious or very serious crime and attempted to escape. *Word of science: Multidisciplinary Scientific edition*. 2018. T. 7 (35), Vol. 3 P. 42-45. DOI: <https://doi.org/10.31435/rsglobalws>

273. Sannikova, O. P., & Kuznietsova, O. V. (2018). Adaptivity as The Integral Phenomenon: Empirical Verification. *Hayka i osvita*. №3. P. 31-38.

274. Shvets, B., Kisil, Z., & Kisil, R.-V. (2025). Psychological specificity of police officers' professional actions under martial law. *Social & Legal Studies*, 8(2), 62-70. doi: 10.32518/sals2.2025.62.

275. Yevdokimova, O. O., Kharchenko, V. B., Zhdanova, I. V., Liaska, O. P., Makarova, O. P., Mokhorieva, O. M., & Sarbiei, Y. V. (2024). Dynamics of components of physical and mental health of law enforcement officers during the period of martial law. *Wiadomosci lekarskie* (Warsaw, Poland: 1960), 77(6), 1174–1180. <https://doi.org/10.36740/WLek202406110>.

Список публікацій за темою дисертації

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Дьорова О.М., Конєв О.Ю. Окремі аспекти вдосконалення тактико-спеціальної підготовки майбутніх поліцейських. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2017. № 4. С. 77-79. URL: <http://dspace.oduvs.edu.ua/handle/123456789/1154>.
2. Дьорова О.М. Етапи становлення наукових поглядів щодо категорії «психофізична готовність». *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 6. С. 30-33. URL: www.lsej.org.ua/index.php/2-uncategorised/101-6-2018-ukr.
3. Дьорова О.М. Різновиди психофізичної готовності поліцейського кримінальної поліції у контексті нормативно-правового забезпечення. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 4, т. 3. С. 141-145. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2019.4.3.32>
4. Дьорова О.М. Роль психологічної підготовки оперативного працівника під час виконання службових повноважень в умовах воєнного стану. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2024. № 4. С. 92-96. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2024.4.16>
5. Дьорова О.М. Психологічна готовність оперативних працівників до застосування заходів примусу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 5. С.14-16. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-5/1>
6. Tsilmak O., Dorova O. General principles of providing psychological assistance for police officers who used firearms to eliminate a person caught while committing serious or very serious crime and attempted to escape. *Word of science: Multidisciplinary Scientific edition*. 2018. Т. 7 (35), Vol. 3 P. 42-45. DOI: <https://doi.org/10.31435/rsglobalws>

7. Tsilmak O., Dorova O. Leadership characteristics of the criminal police officer. *Norwegian Journal of development of the International Science*. 2018 № 24. P. 66-69.

8. Dorova O. Definition of the notion «Psychophysical readiness». *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019 № 2, vol. 1. P. 75-81.

9. Dorova O. Regulation of the USE of firearms in the countries of the European Union as the basis for the psychophysical training of police officers. *Danish Scientific Journal*. 2020. № 35. Vol. 3: Kobenhavn V Denmark. P. 40-41.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Дьорова О.М. Психологічні бар'єри під час встановлення контакту в оперативно-розшуковій діяльності *Правові та організаційно-тактичні засади оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України*: матеріали Всеукр. наук.- практ. інтерн. конф. м. Одеса. 30 жовтня 2020 р. Одеса : ОДУВС, 2020. С. 41-45.

2. Дьорова О.М. Деякі проблемні аспекти професійної підготовки працівників кримінальної поліції щодо формування психофізичної готовності до застосування заходів примусу. *Правові та організаційно-тактичні засади оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 29 жовтня 2021 р., - Одеса : ОДУВС, С.157-160.

3. Дьорова О.М. Морально-психологічне забезпечення в системі підготовки працівників Національної поліції України. *Спільні дії військових формувань і правоохоронних органів держави: проблеми та перспективи: матер.* III Міжнар. науково-практич. конф. м. Одеса. 22 жовтня 2021 р. Військова академія. Одеса. С. 320-321.

4. Дьорова О.М. Формування стрілецької готовності працівників кримінальної поліції до застосування вогнепальної зброї. *Психологія особистості фахівця в умовах воєнного стану та поствоєнної реабілітації*:

зб. матеріалів X Всеукраїнської науково-практичної конференції. м. Львів, 24 жовтня 2025 р. Львів.: ЛьвДУВС. 2025. С. 252-255.

5. Цільмак О.М., Дьорова О.М. Фактори психофізичної готовності поліцейського до застосування вогнепальної зброї. *Службова підготовка як система заходів, спрямованих на удосконалення знань, умінь та навичок працівників Національної поліції України: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 02 листопада 2018 р. Одеса : ОДУВС, 2018. С.76-79.*

**Анкета для працівників кримінальної поліції
Національної поліції України**

Анонімно

АНКЕТА

Вам пропонується прийняти участь у науковому дослідженні, метою якого є визначення стану психологічної готовності працівника кримінальної поліції під час виконання службових обов'язків.

Уважно ознайомтеся із запитаннями та зробіть позначку. Запам'ятайте, що невірних відповідей не буває.

Стать: **Жіноча** або **Чоловіча**

Вік: _____ років

Дата анкетування _____ 20__ р.

Досвід (стаж) роботи в підрозділах Національної поліції України - _____ років.

1. Вкажіть що, на Вашу думку, є головною складовою успішного виконання службових обов'язків:

- а) впевненість у собі;
- б) наполегливість;
- в) самовдосконалення;
- г) цілеспрямованність;
- д) інше: _____.

2. Чи впливає рівень психологічної готовності на авторитет поліцейського?

Так	Ні	Вагаюсь з відповіддю	Не замислювався (-лась) над цим

3. У Вас часто виникає почуття тривоги під час виконання службових обов'язків?

Так	Ні	Іноді	Вагаюсь з відповіддю

4. Чи бувають у Вас випадки сумніву щодо прийнятого рішення під час виконання службових обов'язків?

Так	Ні	Іноді	Вагаюсь з відповіддю

5. Чи завжди Ви можете переборювати труднощі, які виникають у службовій діяльності?

Так	Ні	Іноді	Вагаюсь з відповіддю

6. Чи подобається Вам робота з непередбачуваними складними ситуаціями?

Так	Ні	Іноді	Вагаюсь з відповіддю

7. Чи вважаєте Ви себе психологічно готовим до виконання службових обов'язків?

Так	Ні	Іноді	Вагаюсь з відповіддю

8. Чи достатньо Ви впевнені у своїх діях під час виникнення непередбачуваної (критичної) ситуації на роботі?

Так	Ні	Іноді	Вагаюсь з відповіддю

9. Який у Вас рівень психологічної готовності?

високий рівень	середній рівень	достатній рівень	низький рівень

10. Як вважаєте, чи потребує Ваш рівень психологічної готовності подальшого удосконалення?

- а) потребує та я бажаю удосконалити свою психологічну готовність;
- б) не впевнений (на);
- в) не потребує;
- г) моя психологічна готовність потребує удосконалення, однак немає бажання її удосконалювати.

11. Як Ви вважаєте, чи ефективно проводять психологічну підготовку у Вашому підрозділі?

Так	Ні	Формально	Вагаюсь з відповіддю

12. Як Ви вважаєте, на скільки відсотків ефективним є процес підвищення психологічної готовності?

0 %	25 %	50 %	75 %	100 %

13. Які, на Вашу думку, повинні бути очікувані результати внаслідок підвищення рівня психологічної готовності поліцейського кримінальної поліції?

- а) налаштованість до швидкого та якісного виконання завдань;
- б) своєчасне вжиття заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю;
- в) налаштованість до проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій;
- г) все вищеперераховане;
- д) жодних результатів не очікується.

14. Чи маєте ви власну методику щодо підвищення рівня психологічної готовності до виконання службових обов'язків?

Так	Ні	Вагаюсь у відповіді	Ні, однак працюю у цьому напрямку

15. Чи є, на Вашу думку, проблема низького рівня психологічної готовності поліцейського кримінальної поліції під час виконання службових обов'язків?

Так	Ні	Іноді	Так, але проблема не суттєва;	Вагаюсь з відповіддю

16. Які, на Вашу думку, професійно важливі якості впливають на рівень психологічної готовності?

Професійно важливі якості	Впливає	Не впливає	Не впевнений у відповіді
Рішучість			
Самоврядування			
Кмітливість			
Спостережливість			
Винахідливість			
Розсудливість			
Ініціативність			
Передбачувальність			
Стресостійкість			
Стабільність			

17. Які, на Вашу думку, професійно важливі уміння впливають на рівень психологічної готовності?

Професійно важливі уміння	Впливає	Не впливає	Не впевнений у відповіді
Управляти власними емоціями у критичних ситуаціях			
Швидко переборювати почуття тривоги			
Виявляти психологічну стійкість			
Розпізнавати небезпеку та миттєво відреагувати на неї			
Переборювати власну нервову збудженість			
Контролювати прояви гніву			
Адекватно реагувати на критику			
Прогнозувати розвиток психологічної напруги			

18. Які чинники, на Вашу думку, впливають на рівень психологічної готовності під час виконання службових обов'язків?

Чинники	Впливає	Не впливає	Не впевнений
Психологічна втомленість			
Психологічна некомпетентність			
Рівень стійкості до негативного психологічного впливу злочинця			
Ненормований робочий день			
Відсутність вільного часу			
Складні умови праці			
Відсутність центрів психологічної реабілітації працівників Національної поліції			
Оплата праці			

Формальне проведення службової підготовки			
Надлишок документації			
Психологічний клімат у колективі			
Практичний досвід			
Недостатня компетентність			
Негативна суспільна думка			
Ваш варіант:			

19. Які, на Вашу думку, шляхи вирішення проблеми низького рівня психологічної готовності працівників кримінальної поліції?

- А) Систематична психологічна підготовка;
- Б) Відкриття центрів психологічної реабілітації для працівників Національної поліції;
- В) Унормування часу робочого дня;
- Г) Проведення тренінгів з поліцейськими;
- Д) Ваш варіант: _____.

20. Чи необхідні, на Вашу думку, практичні рекомендації щодо підвищення рівня психологічної готовності працівника кримінальної поліції?

Так	Ні	Вагаюсь у відповіді	Не замислювався (-лась) над питанням;

Дякуємо за відповіді!

**Результати анонімного анкетування працівників кримінальної поліції
Національної поліції України**

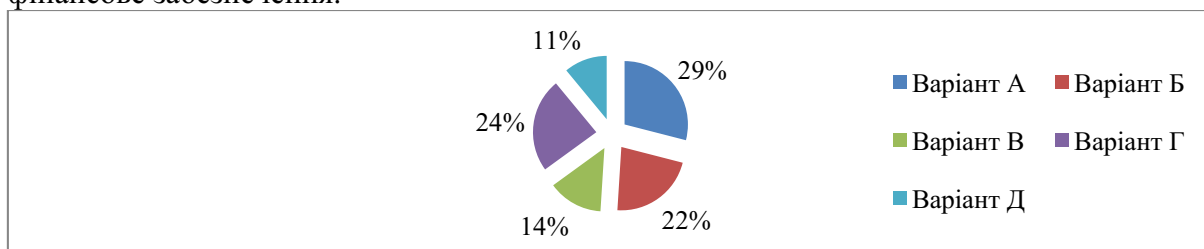
А саме працівників кримінальної поліції ГУ НП України:

- Херсонської області – 113 осіб;
- Одеської області – 130 осіб;
- Миколаївській області – 85 осіб;

Всього: 328 працівників кримінальної поліції

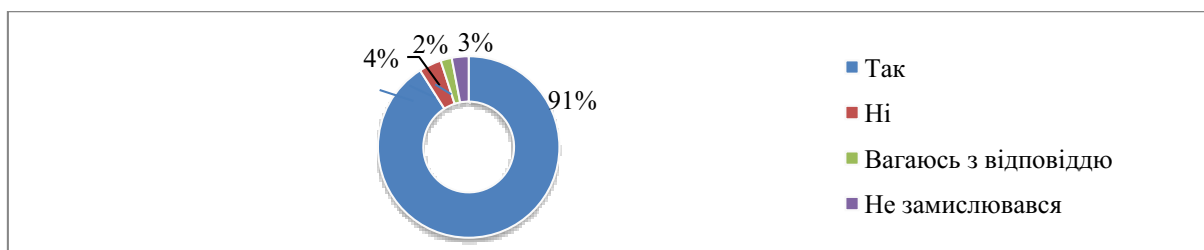
1. Вкажіть що, на Вашу думку, є головною складовою успішного виконання службових обов’язків:

- а) впевненість у собі – 29%; в) самовдосконалення – 14%
 б) наполегливість – 22%; г) цілеспрямованість – 24%
 д) інше - 11% (наявність мотивації, законність дій, розум (інтелект), професіоналізм, фінансове забезпечення).

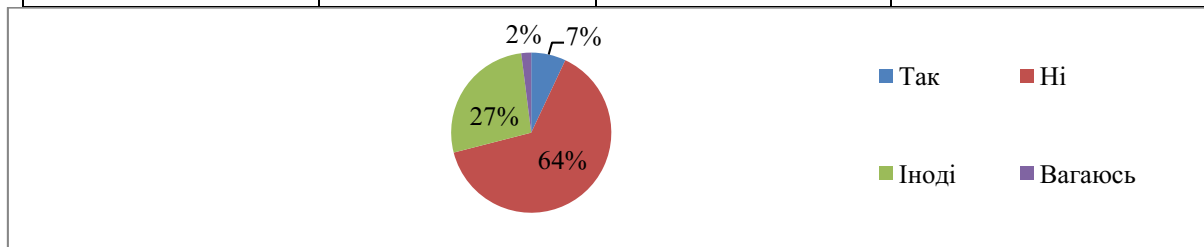
2. Чи впливає рівень психологічної готовності на авторитет поліцейського?

Так	Ні	Вагаюсь з відповіддю	Не замислювався (-лась) над цим
91%	4%	2%	3%

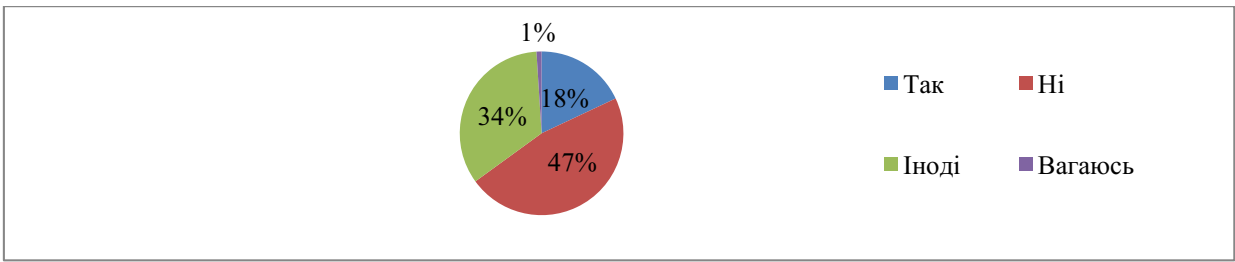
3. У Вас часто виникає почуття тривоги під час виконання службових обов’язків?

Так	Ні	Іноді	Вагаюсь з відповіддю
7%	64%	27%	2%

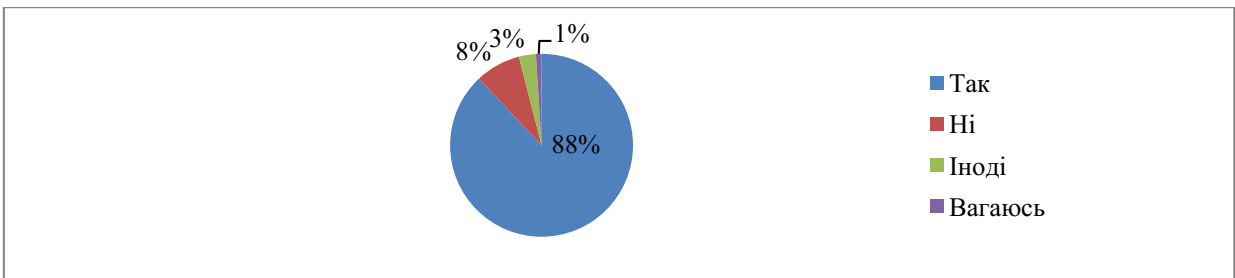
4. Чи бувають у Вас випадки сумніву щодо прийнятого рішення під час виконання службових обов’язків?

Так	Ні	Іноді	Вагаюсь з відповіддю
18%	47%	34%	1%

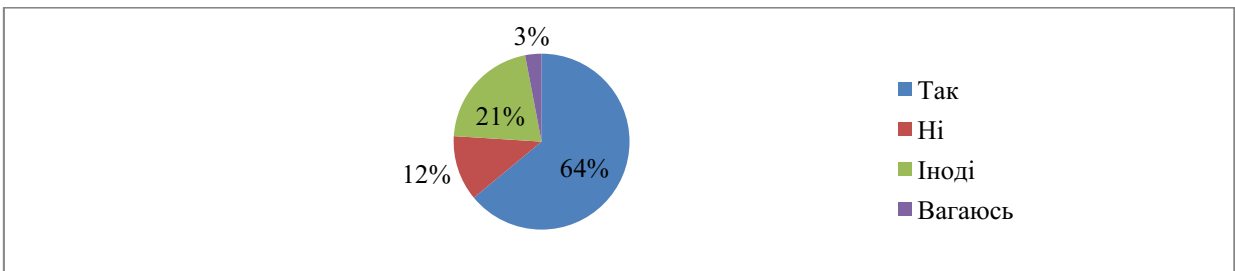
5. Чи завжди Ви можете переборювати труднощі, які виникають у службовій діяльності?

Так	Ні	Іноді	Вагаюсь з відповіддю
88%	8%	3%	1%

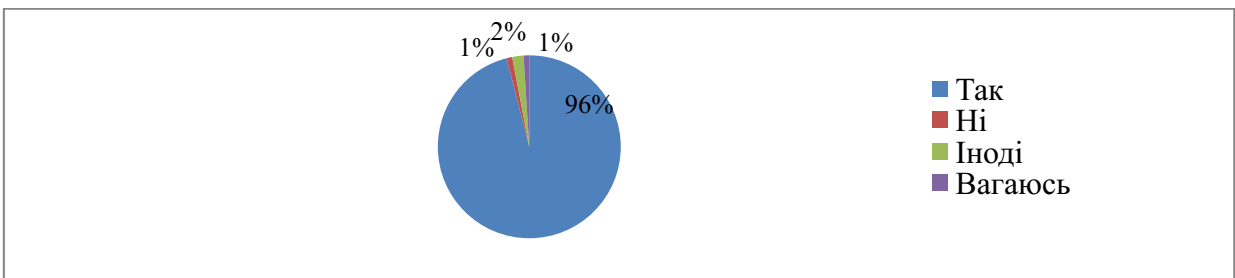
6. Чи подобається Вам робота з непередбачуваними складними ситуаціями?

Так	Ні	Іноді	Вагаюсь з відповіддю
64%	12%	21%	3%

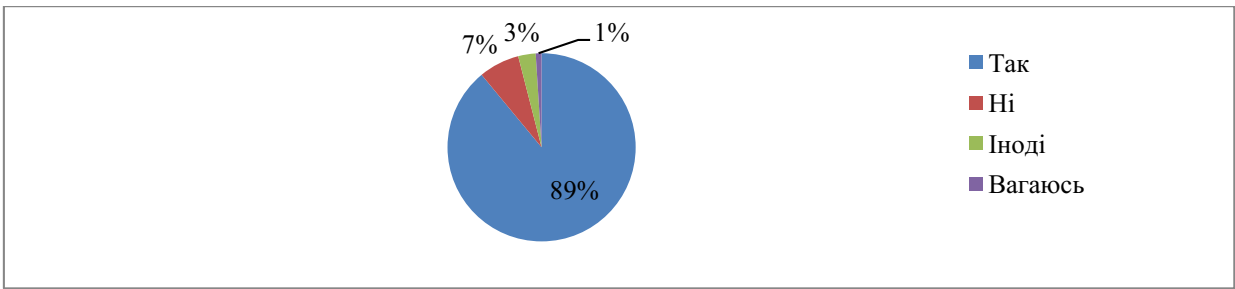
7. Чи вважаєте Ви себе психологічно готовим до виконання службових обов'язків?

Так	Ні	Іноді	Вагаюсь з відповіддю
96%	1%	2%	1%

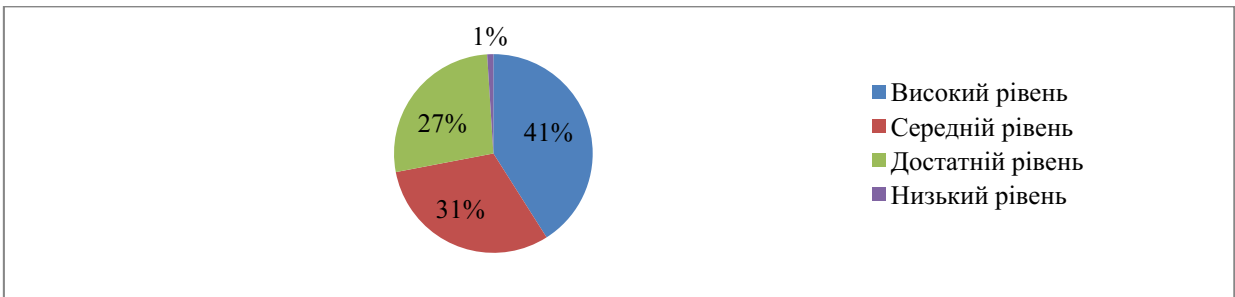
8. Чи достатньо Ви впевнені у своїх діях під час виникнення непередбачуваної (критичної) ситуації на роботі?

Так	Ні	Іноді	Вагаюсь з відповіддю
89%	7%	3%	1%

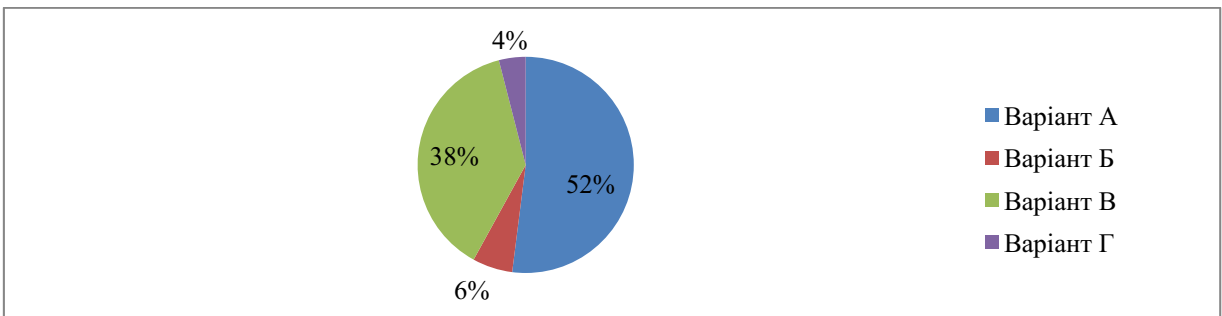
9. Який у Вас рівень психологічної готовності?

високий рівень	середній рівень	достатній рівень	низький рівень
41%	31%	27%	1%

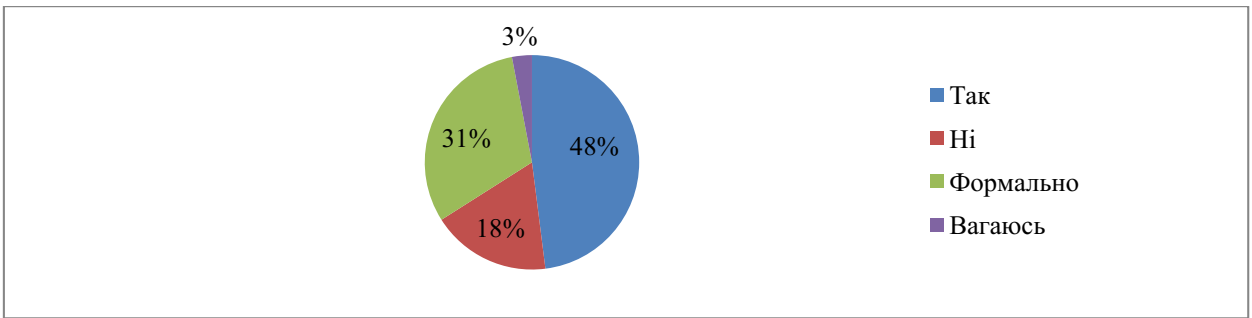
10. Як вважаєте, чи потребує Ваш рівень психологічної готовності подальшого удосконалення?

- а) потребує та я бажаю удосконалити свою психологічну готовність – 52%;
- б) не впевнений (на) – 6%;
- в) не потребує – 38%;
- г) моя психологічна готовність потребує удосконалення, однак немає бажання її удосконалювати – 4%.

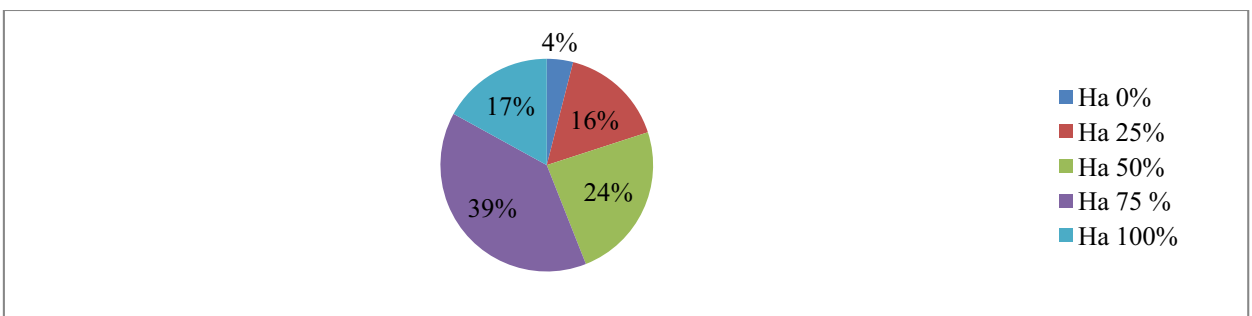
11. Як Ви вважаєте, чи ефективно проводять психологічну підготовку у Вашому підрозділі?

Так	Ні	Формально	Вагаюсь з відповіддю
48%	18%	31%	3%

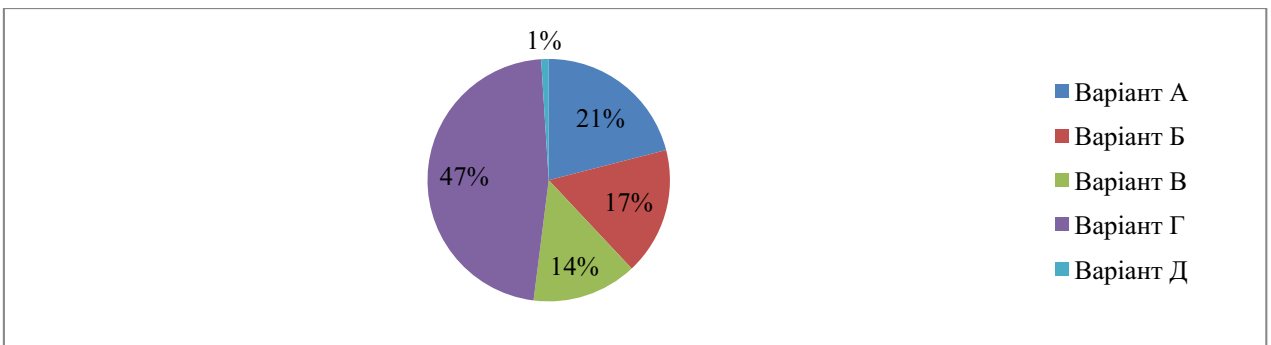
12. Як Ви вважаєте, на скільки відсотків ефективним є процес підвищення психологічної готовності?

0 %	25 %	50 %	75 %	100 %
4%	16%	24%	39%	17%

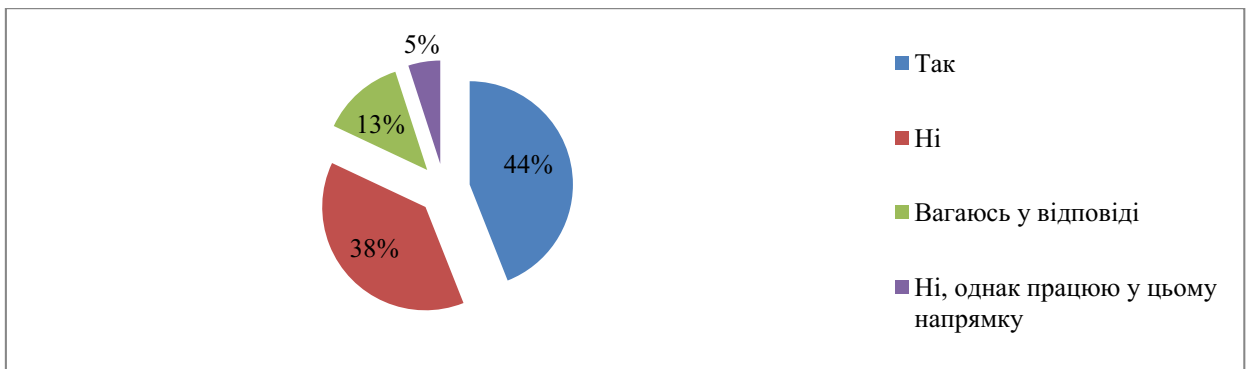
13. Які, на Вашу думку, повинні бути очікувані результати внаслідок підвищення рівня психологічної готовності поліцейського кримінальної поліції?

- а) налаштованість до швидкого та якісного виконання завдань – 21%;
- б) своєчасне вжиття заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю – 17%;
- в) налаштованість до проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій – 14%;
- г) все вищеперераховане – 47%
- д) жодних результатів не очікується – 1%.

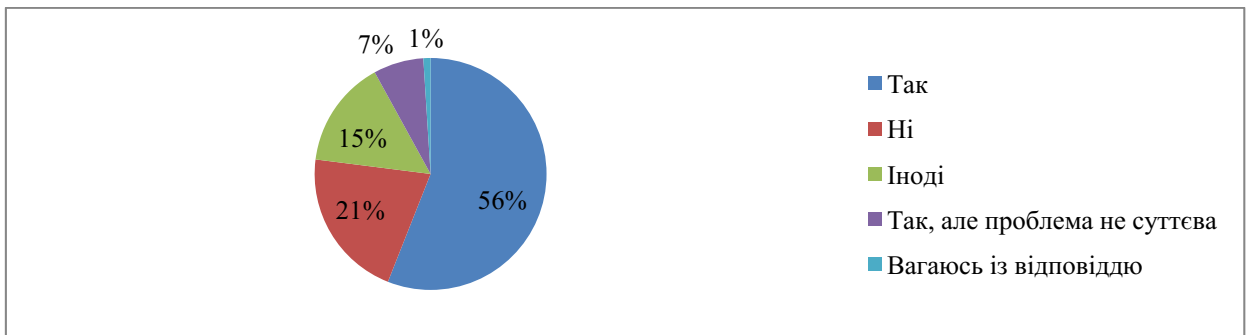
14. Чи маєте ви власну методику щодо підвищення рівня психологічної готовності до виконання службових обов'язків?

Так	Ні	Вагаюсь у відповіді	Ні, однак працюю у цьому напрямку
44%	38%	13%	5%

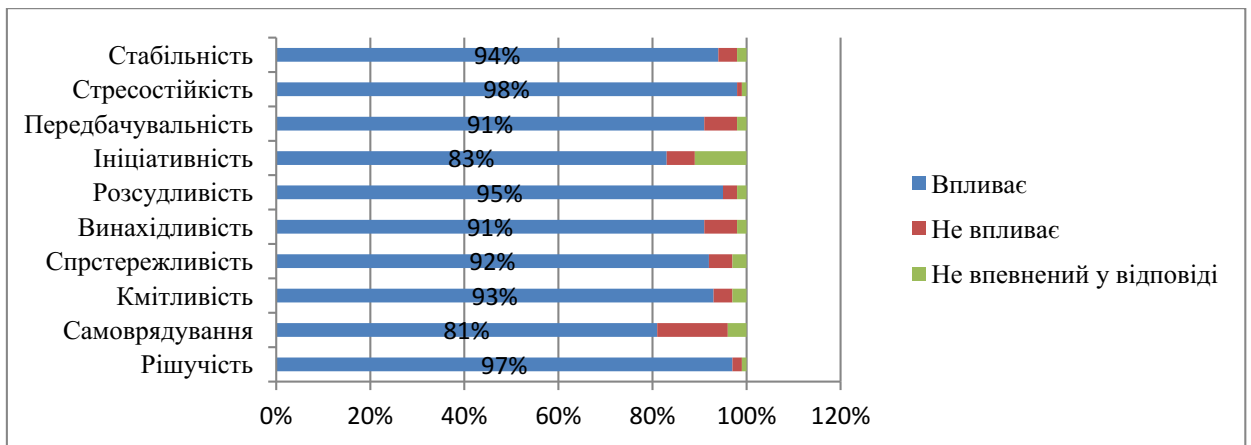
15. Чи є, на Вашу думку, проблема низького рівня психологічної готовності поліцейського кримінальної поліції під час виконання службових обов'язків?

Так	Ні	Іноді	Так, але проблема не суттєва;	Вагаюсь з відповіддю
56%	21%	15%	7%	1%

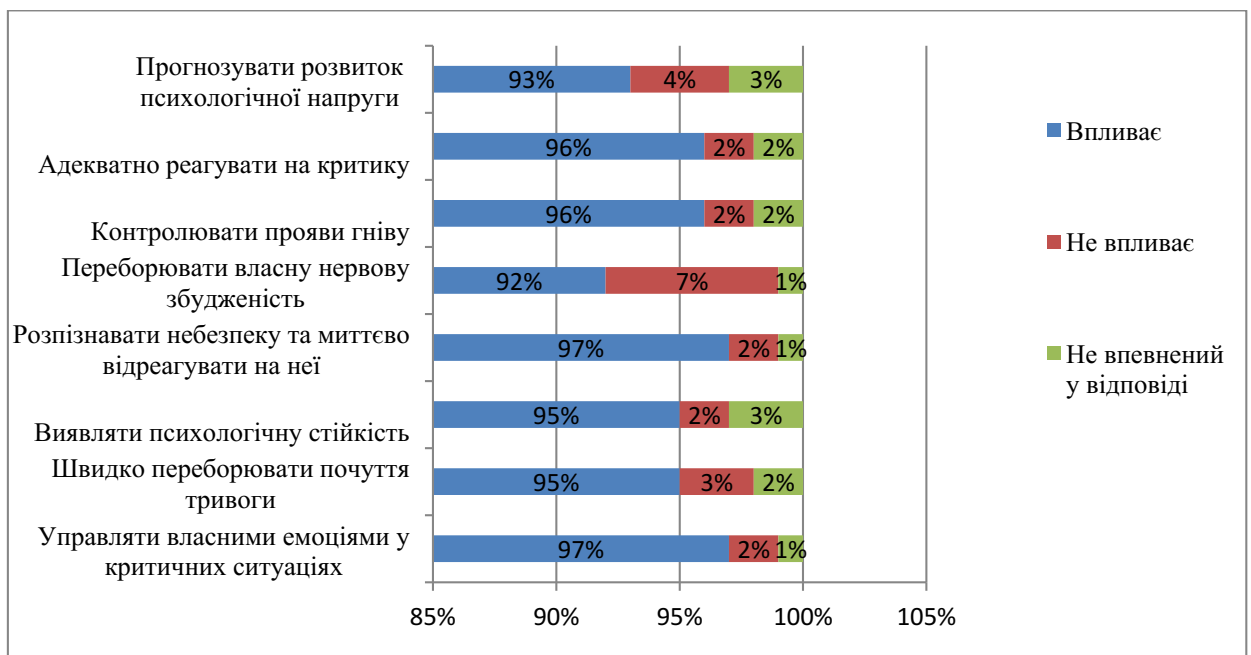
16. Які, на Вашу думку, професійно важливі якості впливають на рівень психологічної готовності?

Професійно важливі якості	Впливає	Не впливає	Не впевнений у відповіді
Рішучість	97%	2%	1%
Самоврядування	81%	15%	4%
Кмітливість	93%	4%	3%
Спостережливість	92%	5%	3%
Винахідливість	91%	7%	2%
Розсудливість	95%	3%	2%
Ініціативність	83%	6%	11%
Передбачувальність	91%	7%	2%
Стресостійкість	98%	1%	1%
Стабільність	94%	4%	2%

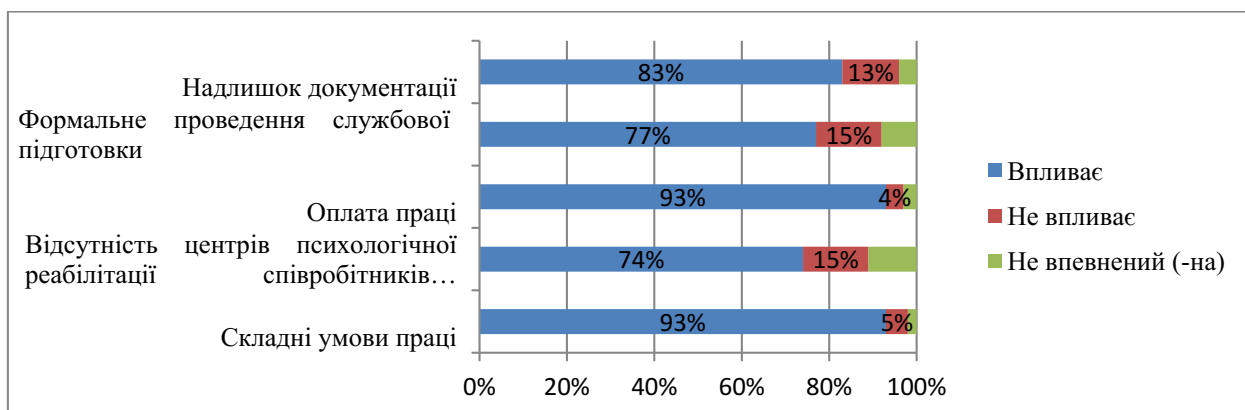
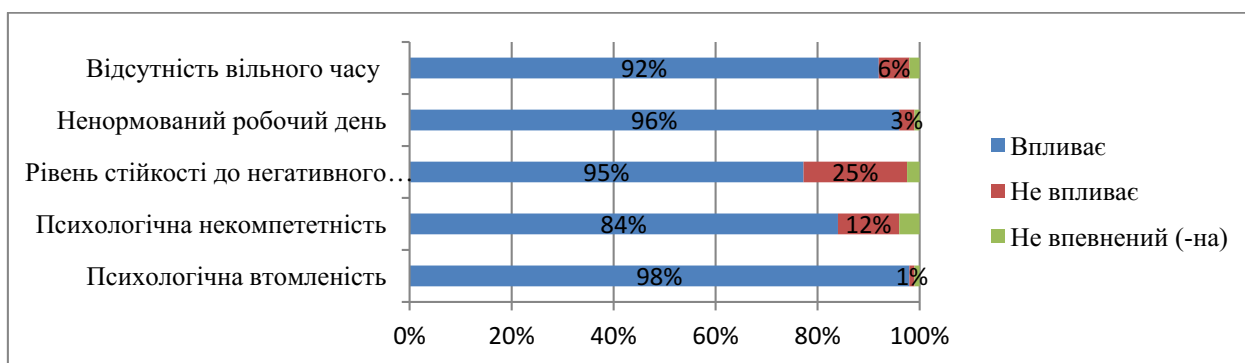
17. Які, на Вашу думку, професійно важливі уміння впливають на рівень психологічної готовності?

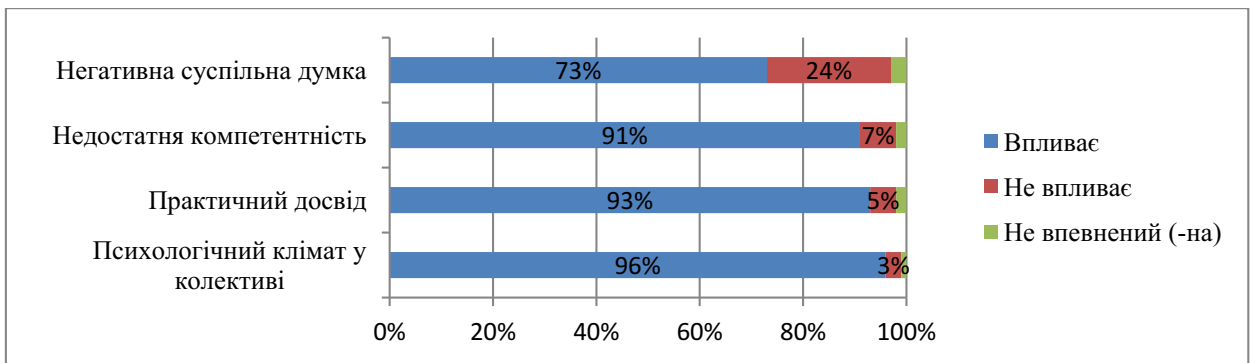
Професійно важливі уміння	Впливає	Не впливає	Не впевнений у відповіді
Управляти власними емоціями у критичних ситуаціях	97%	2%	1%
Швидко переборювати почуття тривоги	95%	3%	2%
Виявляти психологічну стійкість	95%	2%	3%
Розпізнавати небезпеку та миттєво відреагувати на неї	97%	2%	1%
Переборювати власну нервову збудженість	92%	7%	1%
Контролювати прояви гніву	96%	2%	2%
Адекватно реагувати на критику	96%	2%	2%
Прогнозувати розвиток психологічної напруги	93%	4%	3%

18. Які чинники, на Вашу думку, впливають на рівень психологічної готовності під час виконання службових обов'язків?

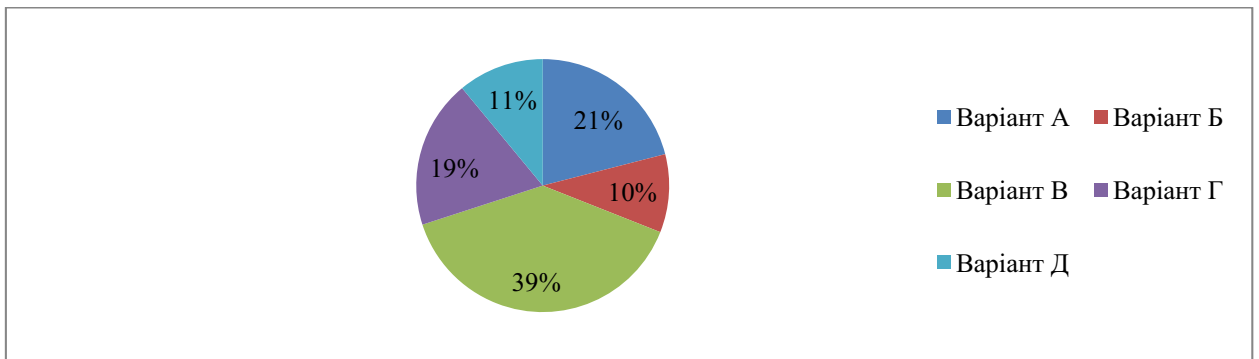
Чинники	Впливає	Не впливає	Не впевнений
Психологічна втомленість	98%	1%	1%
Психологічна некомпетентність	84%	12%	4%
Рівень стійкості до негативного психологічного впливу злочинця	95%	2%	3%
Ненормований робочий день	96%	3%	1%
Відсутність вільного часу	92%	6%	2%
Складні умови праці	93%	5%	2%
Відсутність центрів психологічної реабілітації працівників Національної поліції	74%	15%	11%
Оплата праці	93%	4%	3%
Формальне проведення службової підготовки	77%	15%	8%
Надлишок документації	83%	13%	4%
Психологічний клімат у колективі	96%	3%	1%
Практичний досвід	93%	5%	2%
Недостатня компетентність	91%	7%	2%
Негативна суспільна думка	73%	24%	3%
Ваш варіант:			
<ul style="list-style-type: none"> - розподіл роботи по напрямкам функціональних обов'язків; - виважена та послідовна кадрова політика відродження інституту наставництва. 			

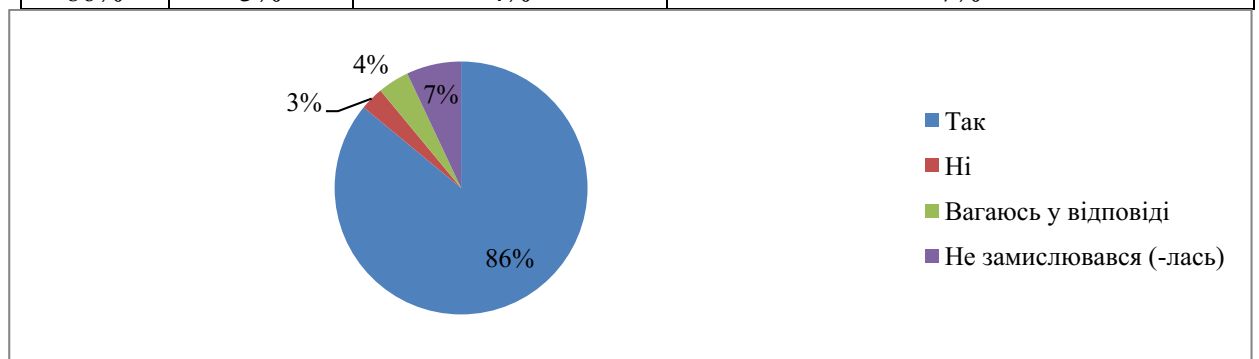
19. Які, на Вашу думку, шляхи вирішення проблеми низького рівня психологічної готовності працівників кримінальної поліції?

- А) Систематична психологічна підготовка – 21%;
- Б) Відкриття центрів психологічної реабілітації для працівників Національної поліції – 10%;
- В) Унормування часу робочого дня – 39%;
- Г) Проведення тренінгів з поліцейськими – 19%;
- Д) Все вищеперераховане – 11%.

20. Чи необхідні, на Вашу думку, практичні рекомендації щодо підвищення рівня психологічної готовності працівника кримінальної поліції?

Так	Ні	Вагаюсь у відповіді	Не замислювався (-лась) над питанням;
86%	3%	4%	7%

**Анонімна анкета для працівників кримінальної поліції
Національної поліції України**

Анонімно

АНКЕТА

Вам пропонується прийняти участь у науковому дослідженні, метою якого є визначення стану фізичної готовності працівників кримінальної поліції під час виконання службових обов'язків.

Уважно ознайомтеся із запитаннями та зробіть позначку. Запам'ятайте, що невірних відповідей не буває.

Стать: **Жіноча** або **Чоловіча**

Вік: _____ років

Дата анкетування ____ _____ 20__ р.

Досвід (стаж) роботи в підрозділах Національної поліції України - ____ років.

1. На Вашу думку, чи впливає рівень фізичної готовності на проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій?

Так	Ні	Іноді	Вагаюсь з відповіддю

2. Чи вважаєте Ви себе фізично готовим до виконання службових обов'язків?

Так	Ні	Вагаюсь з відповіддю

3. Який, на Вашу думку, маєте Ви рівень фізичної готовності?

Високий	Достатній	Задовільний	Низький

4. Чи задоволені Ви своїм станом фізичної готовності сьогодні?

Так	Ні	Вагаюсь з відповіддю

5. Чи бажаєте підвищити свій рівень фізичної готовності?

Так	Ні	Іноді спадає на думку	Вагаюсь з відповіддю

6. Чи постійно Ви підвищуєте рівень фізичної готовності?

Так, часто	Ні	Іноді	Вагаюсь з відповіддю

7. На Вашу думку, чи необхідно працівникам кримінальної поліції систематично підвищувати рівень фізичної готовності?

Так	Ні	Іноді	Вагаюсь з відповіддю

8. Чи влаштовують Вас умови щодо підвищення фізичної готовності у Вашому підрозділі?

Так	Ні	Вагаюсь з відповіддю

9. Які, на Вашу думку, професійно важливі якості впливають на рівень фізичної готовності?

Професійно важливі якості	Впливає	Не впливає	Не впевнений у відповіді
Спритність			
Сила			
Точність			
Швидкість			
Гнучкість			

10. Які, на Вашу думку, професійно важливі уміння впливають на рівень фізичної готовності?

Професійно важливі уміння	Впливає	Не впливає	Не впевнений у відповіді
Протистояти непередбачуваному нападу правопорушника			
Витримувати фізичні навантаження			
Швидко адаптуватись до змін у навантаженні			
Правомірно застосувати фізичний вплив			
Переборювати втому			
Контролювати рухи в критичній ситуації			
Мобілізувати власні сили			
Фізично концентруватись			
Узгоджувати рухи			

11. Які чинники, на Вашу думку, впливають на рівень фізичної готовності під час виконання службових обов'язків?

Чинники	Впливає	Не впливає	Не впевнений у відповіді
Фізична втомленість та перенавантаження			
Стан загального здоров'я			
Брак часу на підвищення рівня фізичної готовності			
Відсутність належних умов тренування в підрозділах			
Низький рівень витривалості поліцейського			
Шкідливі звички (наприклад, паління)			
Постійне нервово-емоційне напруження			

Недостатня рухова активність			
Фізичний потенціал			
Відсутність звички до системного виконання фізичних вправ			

12. Які, на Вашу думку, шляхи вирішення проблеми низького рівня фізичної готовності працівників кримінальної поліції?

- А) Організація відпочинку, достатня для відновлення сил поліцейського;
- Б) Поліпшення у підрозділах умов для тренувань;
- В) Прищеплення навичок із фізичної підготовки та виховання особового складу високої мотивації;
- Г) Удосконалення нормативів для професійного навчання поліцейських;
- Д) Запровадження заходів стимулювання (заохочення) щодо підвищення рівня фізичної готовності;
- Е) Організація спортивно-масових заходів;
- Є) Ваш варіант_____.

13. Чи володієте методикою з підвищення рівня фізичної готовності?

Так	Ні	Вагаюсь з відповіддю

14. Чи є необхідність у розробці методики проведення занять для підвищення рівня фізичної готовності поліцейського кримінальної поліції?

Так	Ні	Вагаюсь з відповіддю

15. Чи необхідні, на Вашу думку, практичні рекомендації щодо підвищення рівня фізичної готовності працівника кримінальної поліції?

Так	Ні	Вагаюсь у відповіді	Не замислювався (-лась) над питанням;

Дякуємо за відповіді!

**Результати анонімного анкетування працівників кримінальної поліції
Національної поліції України**

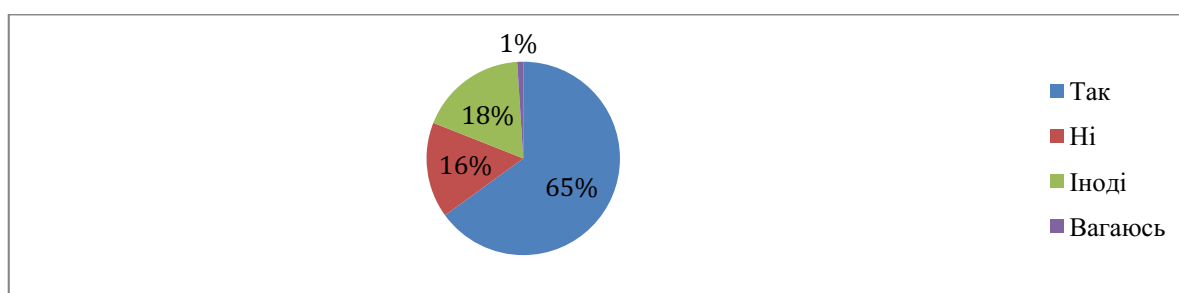
А саме працівники кримінальної поліції ГУ НП України:

- Херсонської області – 113 осіб;
- Одеської області – 130 осіб;
- Миколаївської області – 85 осіб;

Всього: 328 працівники кримінальної поліції

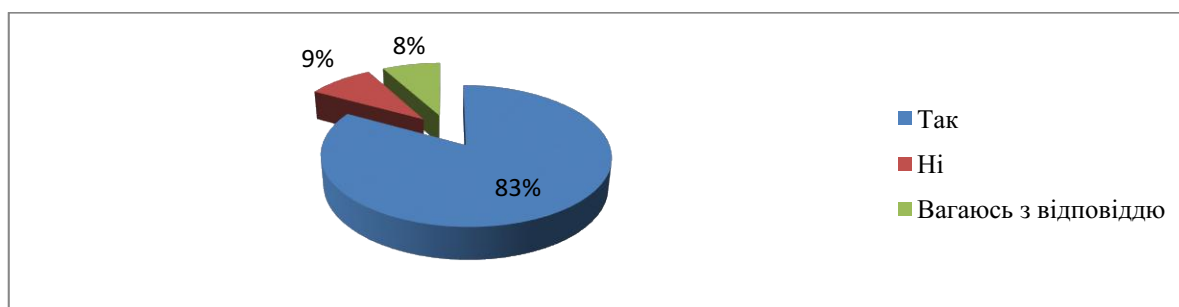
1. На Вашу думку, чи впливає рівень фізичної готовності на проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій?

Так	Ні	Іноді	Вагаюсь з відповіддю
65%	16%	18%	1%

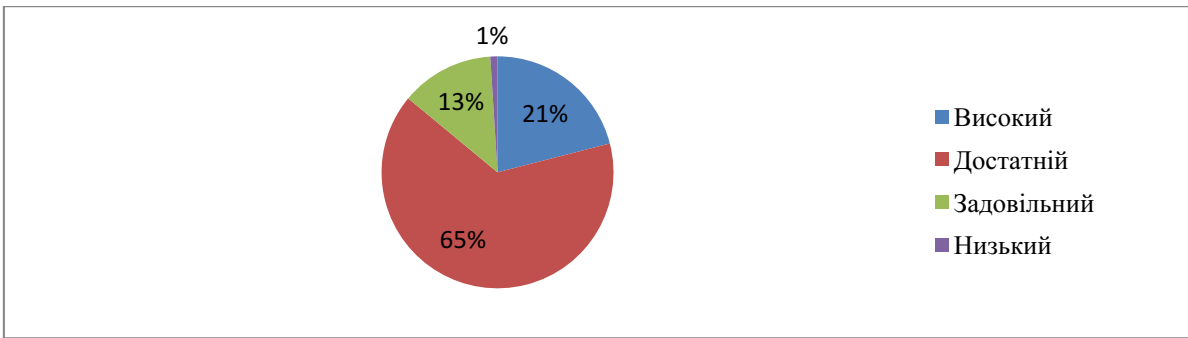
2. Чи вважаєте Ви себе фізично готовим до виконання службових обов'язків?

Так	Ні	Вагаюсь з відповіддю
83%	9%	8%

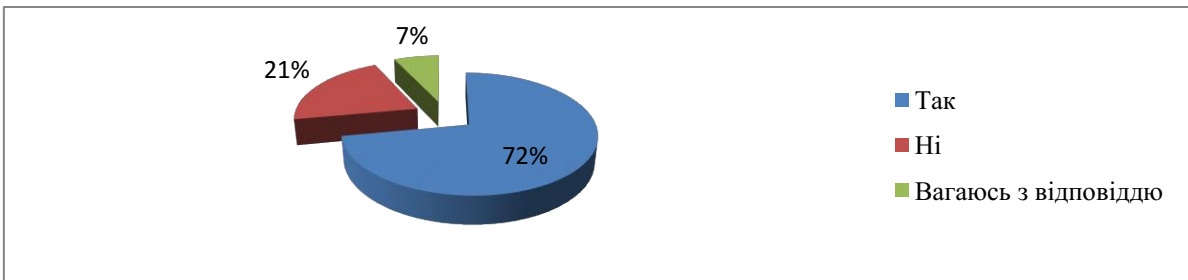
3. Який, на Вашу думку, маєте Ви рівень фізичної готовності?

Високий	Достатній	Задовільний	Низький
21%	65%	13%	1%

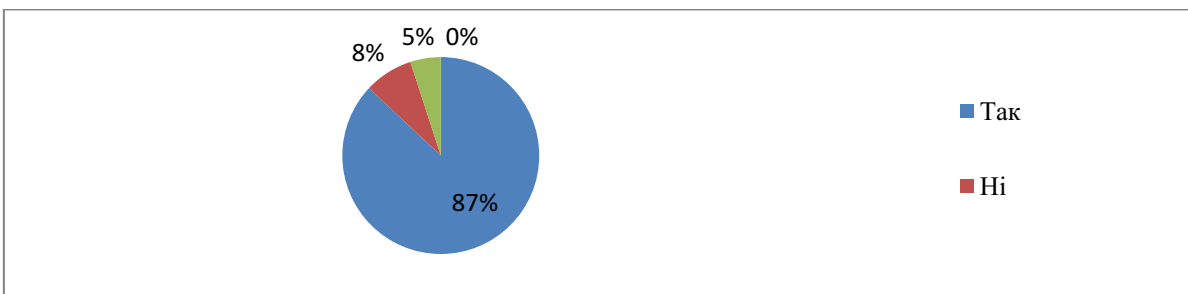
4. Чи задоволені Ви своїм станом фізичної готовності сьогодні?

Так	Ні	Вагаюсь з відповіддю
72%	21%	7%

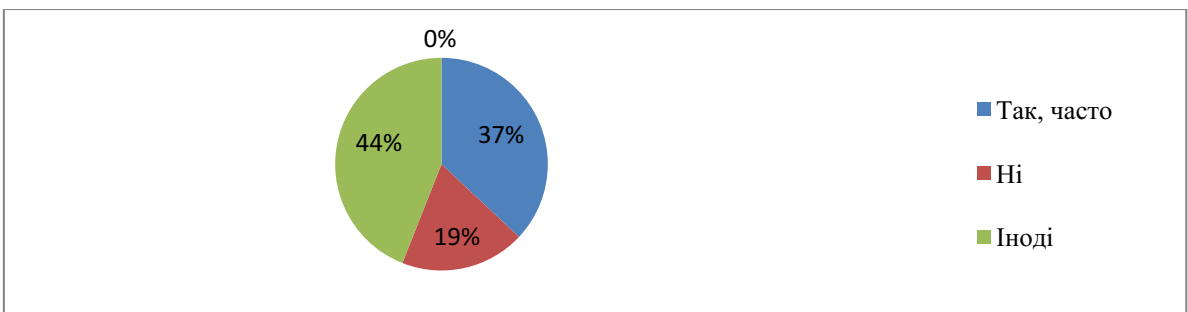
5. Чи бажаєте підвищити свій рівень фізичної готовності?

Так	Ні	Іноді спадає на думку	Вагаюсь з відповіддю
87%	8%	5%	0%

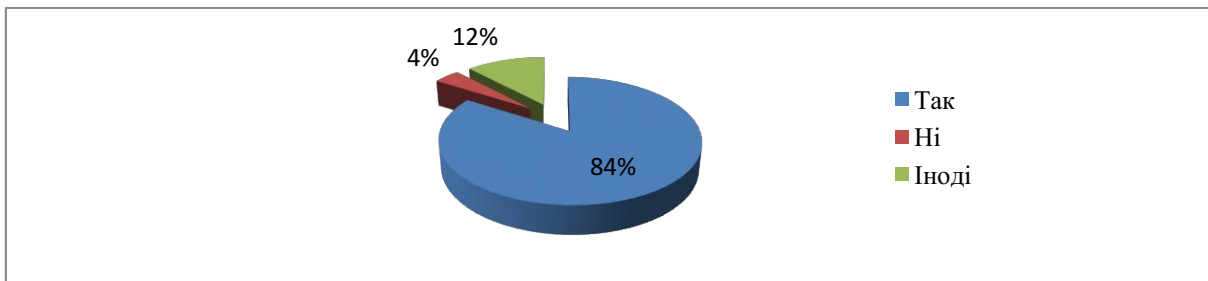
6. Чи постійно Ви підвищуєте рівень фізичної готовності?

Так, часто	Ні	Іноді	Вагаюсь з відповіддю
37%	19%	44%	0%

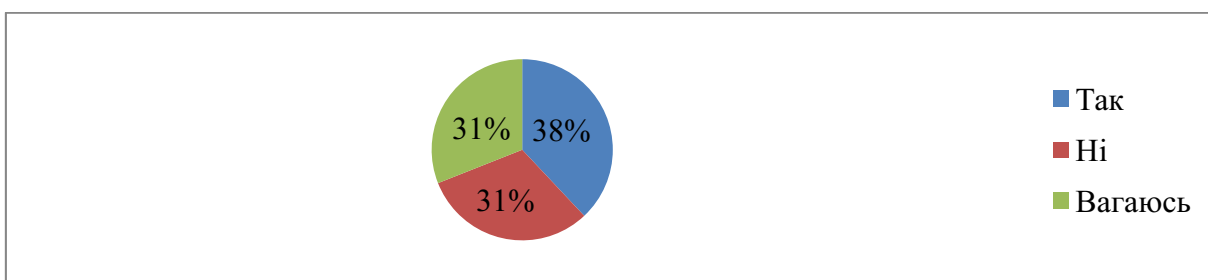
7. На Вашу думку, чи необхідно працівникам кримінальної поліції систематично підвищувати рівень фізичної готовності?

Так	Ні	Іноді	Вагаюсь з відповіддю
84%	4%	12%	0%

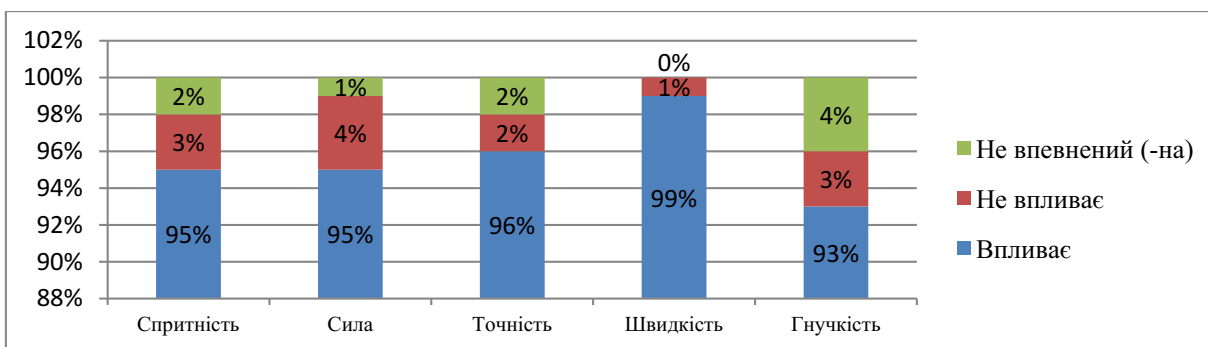
8. Чи влаштовують Вас умови щодо підвищення рівня фізичної готовності у Вашому підрозділі?

Так	Ні	Вагаюсь з відповіддю
38%	31%	31%

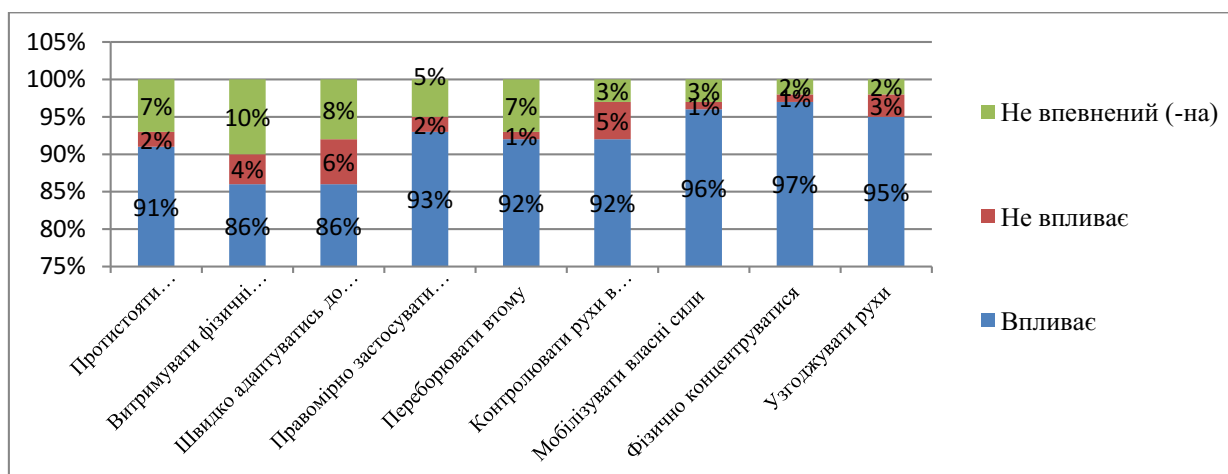
9. Які, на Вашу думку, професійно важливі якості впливають на рівень фізичної готовності?

Професійно важливі якості	Впливає	Не впливає	Не впевнений у відповіді
Спритність	95%	3%	2%
Сила	95%	4%	1%
Точність	96%	2%	2%
Швидкість	99%	1%	0%
Гнучкість	93%	3%	4%

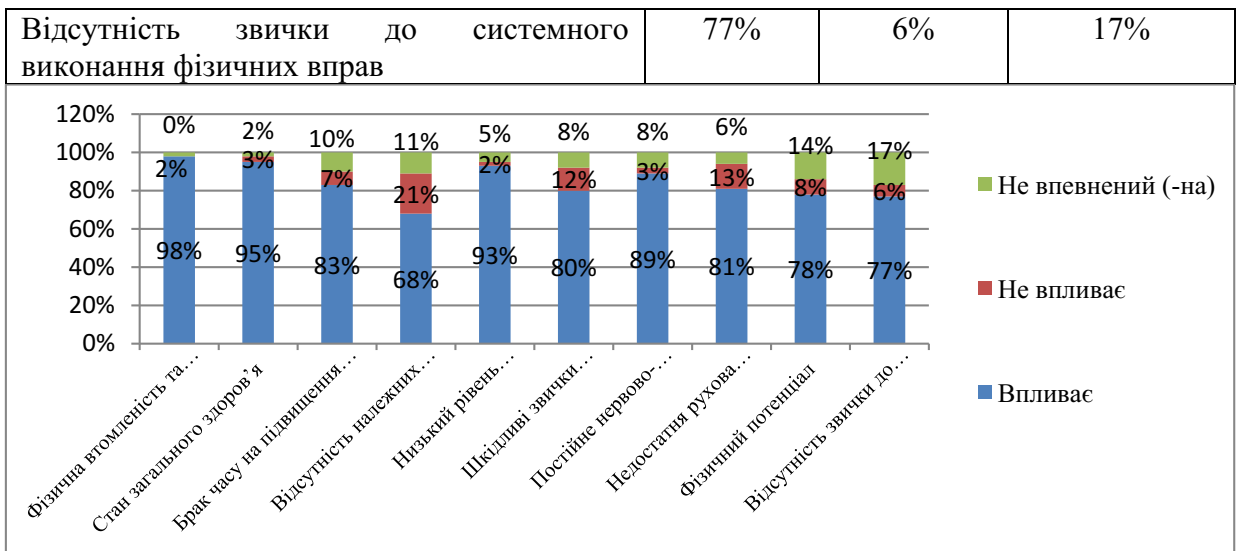
10. Які, на Вашу думку, професійно важливі уміння впливають на рівень фізичної готовності?

Професійно важливі уміння	Впливає	Не впливає	Не впевнений у відповіді
Протистояти непередбачуваному нападу правопорушника	91%	2%	7%
Витримувати фізичні навантаження	86%	4%	10%
Швидко адаптуватись до змін у навантаженні	86%	6%	8%
Правомірно застосувати фізичний вплив	93%	2%	5%
Переборювати втому	92%	1%	7%
Контролювати рухи в критичній ситуації	92%	5%	3%
Мобілізувати власні сили	96%	1%	3%
Фізично концентруватися	97%	1%	2%
Узгоджувати рухи	95%	3%	2%

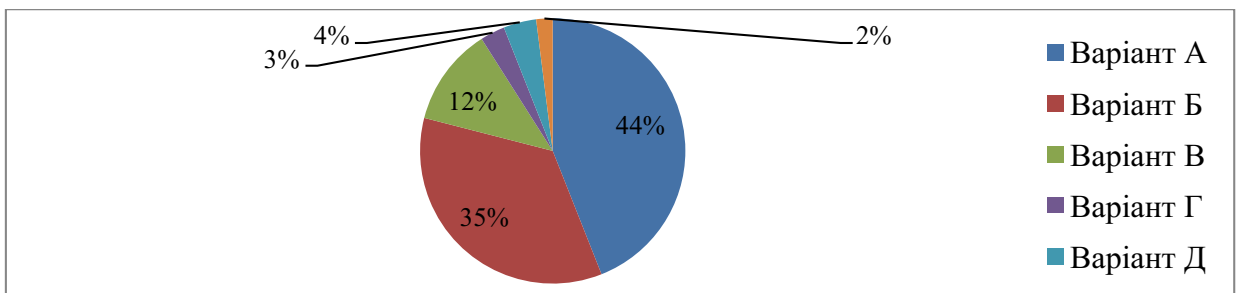
11. Які чинники, на Вашу думку, впливають на рівень фізичної готовності під час виконання службових обов'язків?

Чинники	Впливає	Не впливає	Не впевнений у відповіді
Фізична втомленість та перенавантаження	98%	0%	2%
Стан загального здоров'я	95%	3%	2%
Брак часу на підвищення рівня фізичної готовності	83%	7%	10%
Відсутність належних умов тренування в підрозділах	68%	21%	11%
Низький рівень витривалості поліцейського	93%	2%	5%
Шкідливі звички (наприклад, паління)	80%	12%	8%
Постійне нервово-емоційне напруження	89%	3%	8%
Недостатня рухова активність	81%	13%	6%
Фізичний потенціал	78%	8%	14%

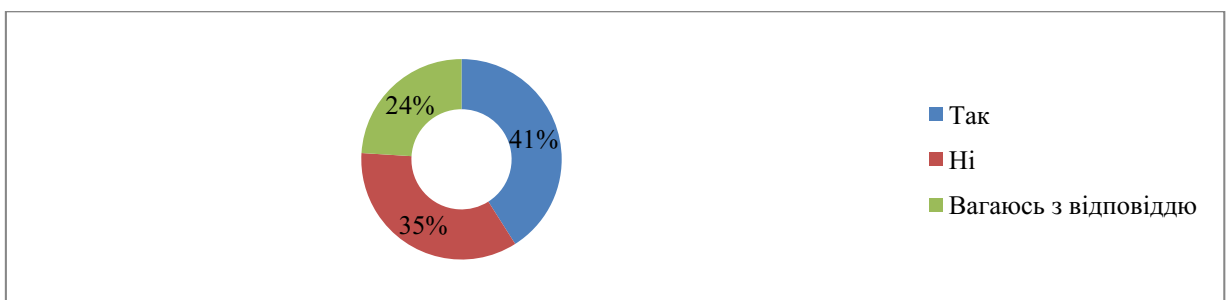
12. Які, на Вашу думку, шляхи вирішення проблеми низького рівня фізичної готовності працівників кримінальної поліції?

- А) Організація відпочинку, достатня для відновлення сил поліцейського – 44%;
- Б) Поліпшення у підрозділах умов для тренувань – 35%;
- В) Прищеплення навичок із фізичної підготовки та виховання особового складу високої мотивації – 12%;
- Г) Удосконалення нормативів для професійного навчання поліцейських – 3%;
- Д) Запровадження заходів стимулювання (заохочення) щодо підвищення рівня фізичної готовності – 4%;
- Е) Організація спортивно-масових заходів – 2%.

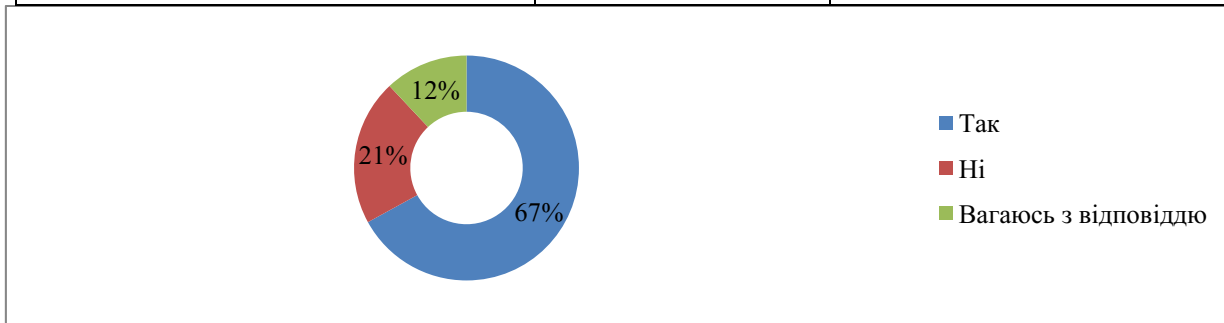
13. Чи володієте методикою з підвищення рівня фізичної готовності?

Так	Ні	Вагаюсь з відповіддю
41%	35%	24%

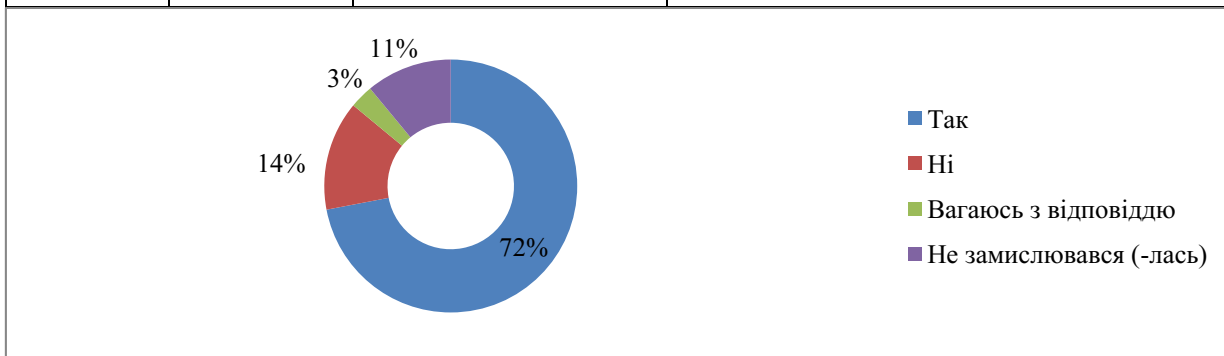
14. Чи є необхідність у розробці методики проведення занять для підвищення рівня фізичної готовності поліцейського кримінальної поліції?

Так	Ні	Вагаюсь з відповіддю
67%	21%	12%

15. Чи необхідні, на Вашу думку, практичні рекомендації щодо підвищення рівня фізичної готовності працівника кримінальної поліції?

Так	Ні	Вагаюсь у відповіді	Не замислювався (-лась) над питанням;
72%	14%	3%	11%

**Анонімна анкета для працівників кримінальної поліції
Національної поліції України**

Анонімно

АНКЕТА

Вам пропонується прийняти участь у науковому дослідженні, метою якого є визначення стану стрілецької готовності працівника кримінальної поліції під час виконання службових обов'язків.

Уважно ознайомтеся із запитаннями та зробіть позначку. Запам'ятайте, що невірних відповідей не буває.

Стать: **Жіноча** або **Чоловіча**

Вік: _____ років

Дата анкетування _____ 20__ р.

Досвід (стаж) роботи в підрозділах Національної поліції України - ____ років.

1. Чи вважаєте Ви високий рівень стрілецької готовності поліцейського запорукою успішного виконання службових обов'язків?

Так	Ні	Вагаюсь з відповіддю

2. Який Ваш рівень знань матеріальної частини зброї та правил поводження з нею?

Високий	Достатній	Задовільний	Низький

3. На Вашу думку, чи впливають знання Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю на рівень стрілецької готовності під час проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій?

Так	Ні	Іноді	Вагаюсь з відповіддю

4. Який, на Вашу думку, у Вас рівень стрілецької готовності?

Високий	Достатній	Задовільний	Низький

5. Чи влаштовує Вас власний стан стрілецької готовності?

Так	Ні	Вагаюсь з відповіддю

6. Чи задоволені Ви станом зброї та боєприпасів у підрозділі?

Так	Ні	Вагаюсь з відповіддю

7. Чи влаштовують Вас умови проведення вогневої підготовки у підрозділі?

Так	Ні	Вагаюсь з відповіддю

8. Чи хотіли б Ви підвищити свій рівень стрілецької готовності?

Так	Ні	Іноді спадає на думку	Вагаюсь з відповіддю

9. Чи необхідно працівникам кримінальної поліції систематично виконувати практичні вправи із вогневої підготовки?

Так, часто	Ні	Іноді	Вагаюсь з відповіддю

10. Чи налаштовані Ви застосувати зброю для припинення групових порушень громадського порядку та масових заворушень?

Так	Ні	Іноді	Вагаюсь з відповіддю

11. Які, на Вашу думку, професійно важливі якості впливають на рівень стрілецької готовності поліцейського?

Якості	Впливає	Не впливає	Не впевнений у відповіді
Прицільність			
Точність			
Пильність			
Кучність пострілів			
Технічність пострілів			
Статична рівновага			
Швидкість стрільби			

12. Які, на Вашу думку, професійно важливі уміння впливають на рівень стрілецької готовності поліцейського?

Уміння	Впливає	Не впливає	Не впевнений у відповіді
Вражати в ціль у будь-яких умовах			
Досконало володіти зброєю			
Швидко виявляти та уражати ціль			
Вражати мішені з різних положень			
Досконало виконувати вправи			
Зосереджуватись на мішені			
Вносити поправки в приціл (боковий вітер)			
Концентруватись на кінестетичних і вестибулярних відчуттях			
Контролювати центр тяжіння тіла			

13. Які чинники, на Вашу думку, впливають на рівень стрілецької готовності під час виконання службових обов'язків?

Чинники	Впливає	Не впливає	Не впевнений у відповіді
Недостатнє володіння теоретичними знаннями та практичними навичками на низькому рівні			
Відсутність належних умов для підвищення рівня стрілецької готовності			
Відсутність стрілецьких тренінгових центрів			
Неналежне виконання вправ			
Не вірний вибір техніки тренування			
Відсутність досвіду			
Не правильне застосування технічних засобів навчання			
Відсутність планування тренувальних занять			

14. Які, на Вашу думку, шляхи вирішення проблеми низького рівня стрілецької готовності працівників кримінальної поліції?

- А) Посилення контролю за дотриманням поліцейськими норм і правил безпеки при поводженні зі зброєю;
 - Б) Підвищення якості планування, підготовки та обліку стрілецької готовності;
 - В) Організація сучасних стрілецьких імітованих тренінгових центрів, полігонів, мультимедійних тирів тощо;
 - Г) Посилення виховання психологічної стійкості до застосування зброї;
 - Д) Удосконалення наявних видів вправ зі стрільби;
 - Е) Забезпечення умов підготовки поліцейських, максимально наближених до реальних ситуацій;
- Ваш варіант _____.

15. Чи є необхідність в удосконаленні нормативних джерел проведення занять для підвищення рівня стрілецької готовності поліцейського кримінальної поліції?

Так	Ні	Вагаюсь з відповіддю

Дякуємо за відповіді!

Результати анонімного анкетування працівників кримінальної поліції Національної поліції України

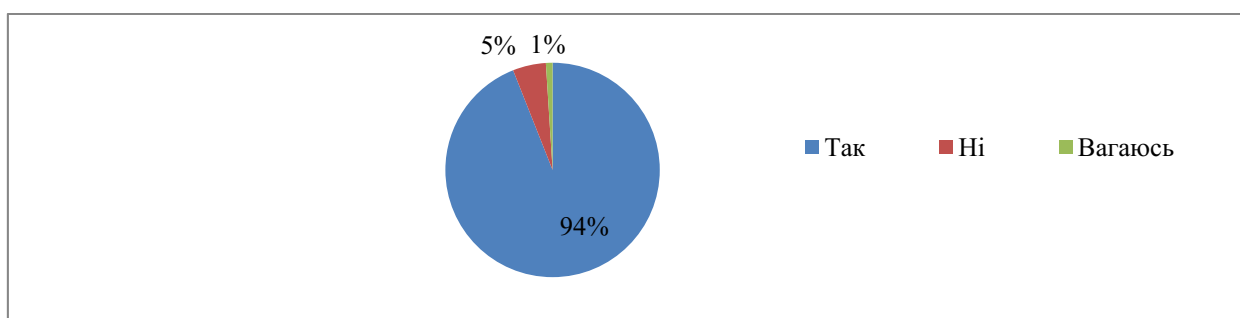
А саме працівники кримінальної поліції ГУ НП України:

- Херсонської області – 113 осіб;
- Одеської області – 130 осіб;
- Миколаївської області – 85 осіб;

Всього: 328 працівників кримінальної поліції

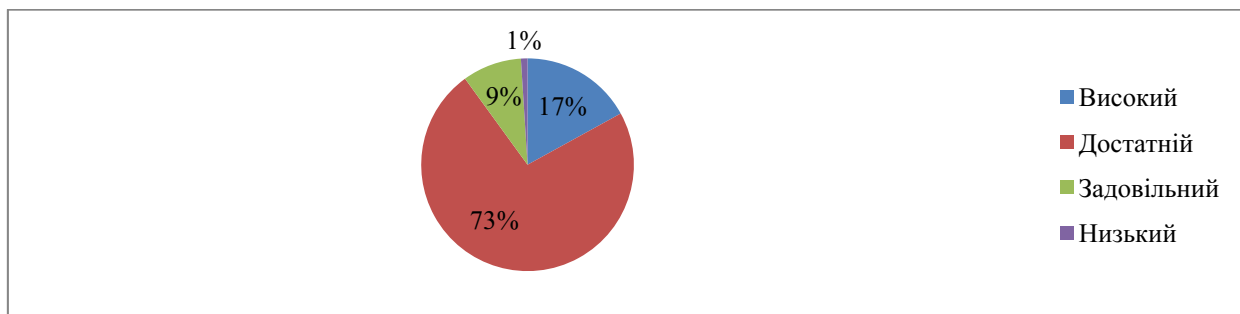
1. Чи вважаєте Ви високий рівень стрілецької готовності поліцейського запорукою успішного виконання службових обов'язків?

Так	Ні	Вагаюсь з відповіддю
94%	5%	1%

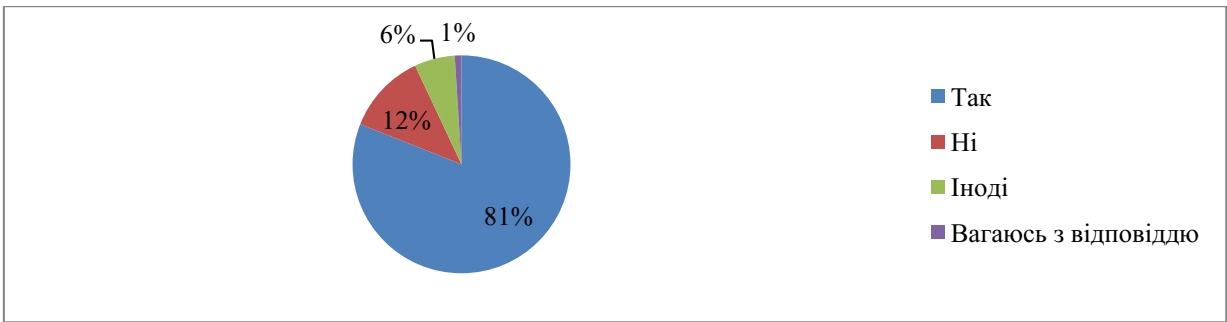
2. Який Ваш рівень знань матеріальної частини зброї та правил поводження з нею?

Високий	Достатній	Задовільний	Низький
17%	73%	9%	1%

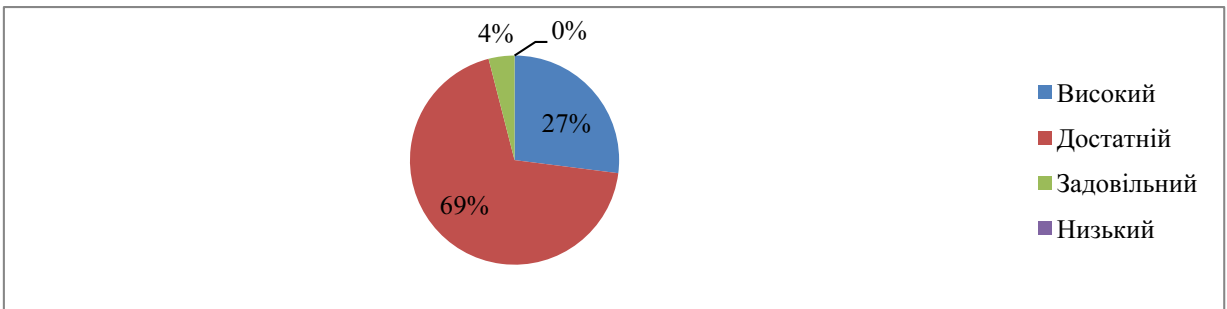
3. На Вашу думку, чи впливають знання Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю на рівень стрілецької готовності під час проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій?

Так	Ні	Іноді	Вагаюсь з відповіддю
81%	12%	6%	1%

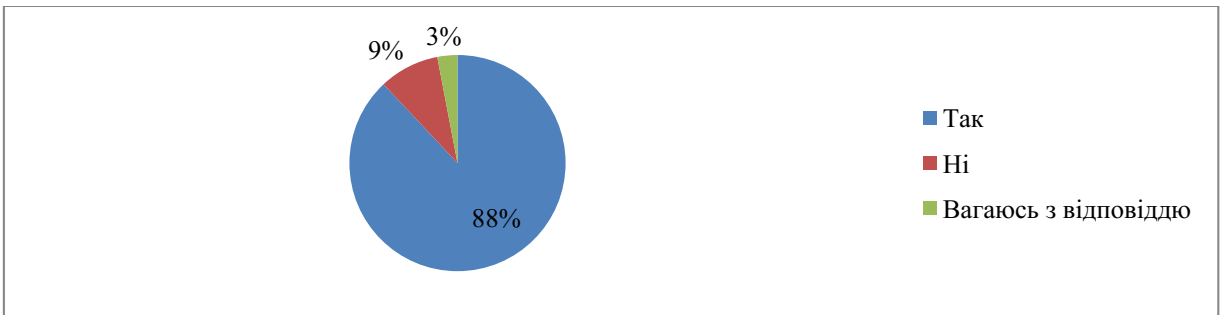
4. Який, на Вашу думку, у Вас рівень стрілецької готовності?

Високий	Достатній	Задовільний	Низький
27%	69%	4%	0%

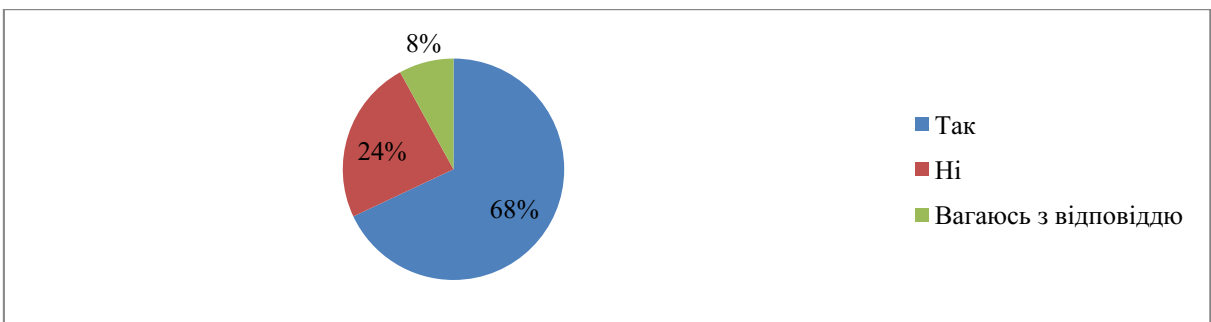
5. Чи влаштовує Вас власний стан стрілецької готовності?

Так	Ні	Вагаюсь з відповіддю
88%	9%	3%

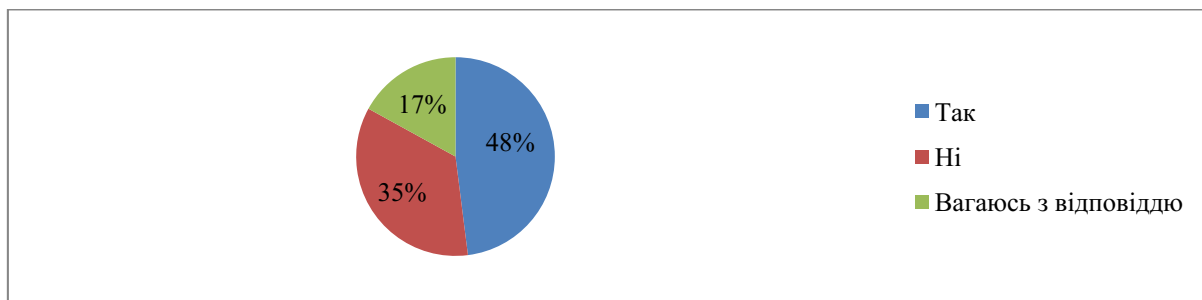
6. Чи задоволені Ви станом зброї та боєприпасів у підрозділі?

Так	Ні	Вагаюсь з відповіддю
68%	24%	8%

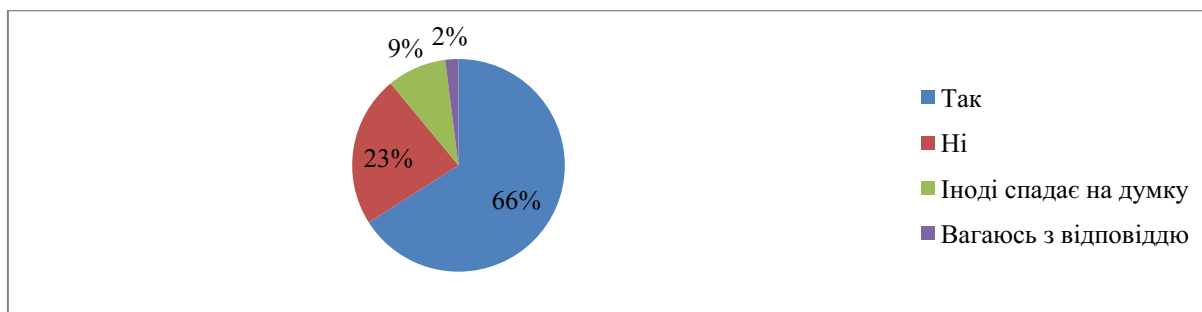
7. Чи влаштовують Вас умови проведення вогневої підготовки у підрозділі?

Так	Ні	Вагаюсь з відповіддю
48%	35%	17%

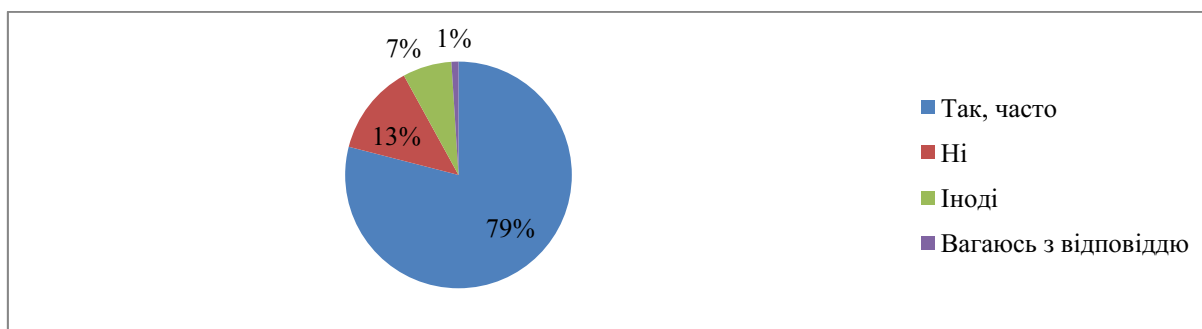
8. Чи хотіли б Ви підвищити свій рівень стрілецької готовності?

Так	Ні	Іноді спадає на думку	Вагаюсь з відповіддю
69%	20%	9%	2%

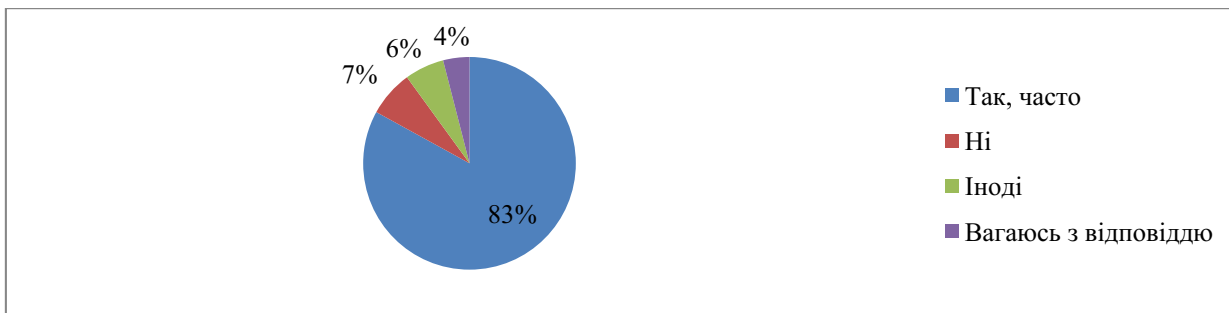
9. Чи необхідно працівникам кримінальної поліції систематично виконувати практичні вправи із вогневої підготовки?

Так, часто	Ні	Іноді	Вагаюсь з відповіддю
79%	13%	7%	1%

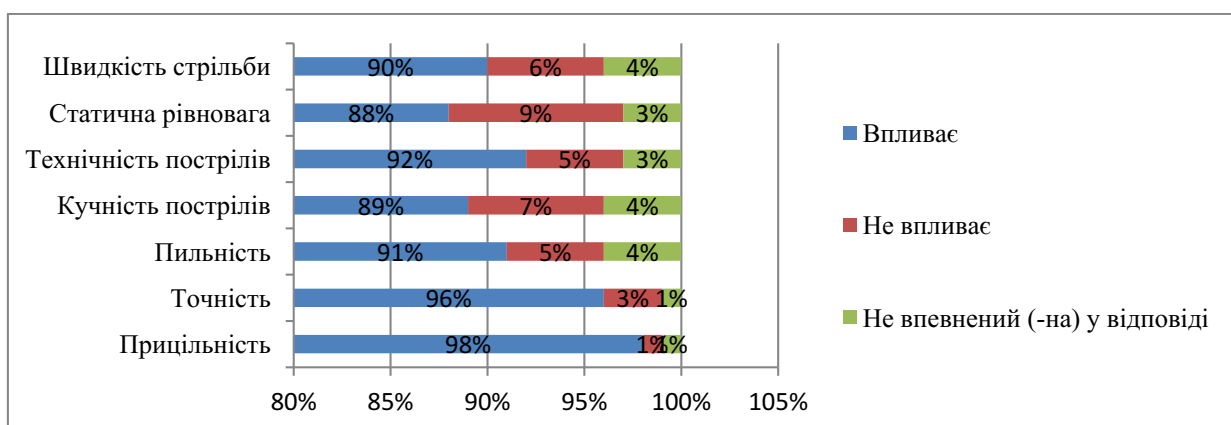
10. Чи налаштовані Ви застосувати зброю для припинення групових порушень громадського порядку та масових заворушень?

Так	Ні	Іноді	Вагаюсь з відповіддю
83%	7%	6%	4%

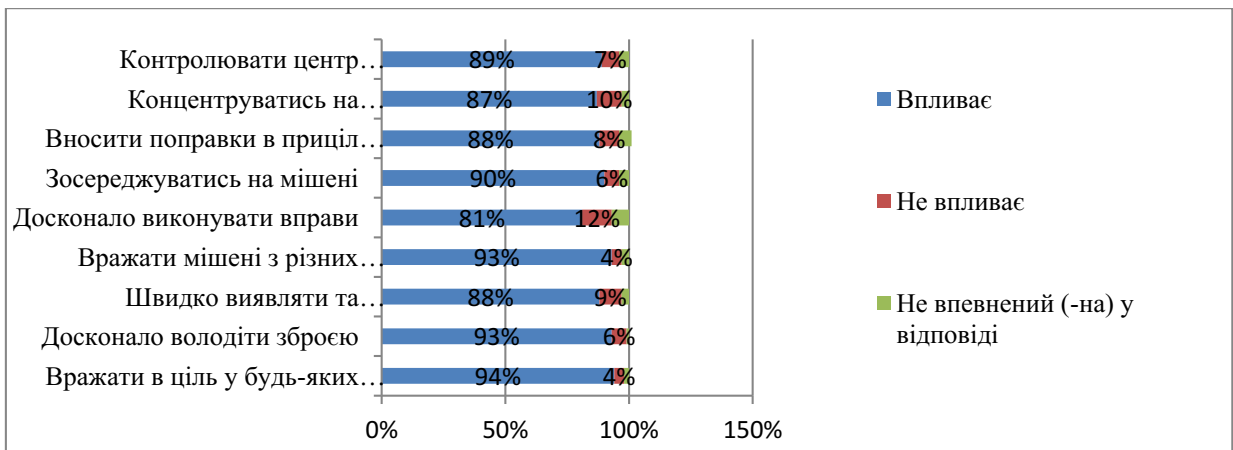
11. Які, на Вашу думку, професійно важливі якості впливають на рівень стрілецької готовності поліцейського?

Якості	Впливає	Не впливає	Не впевнений у відповіді
Прицільність	98%	1%	1%
Точність	96%	3%	1%
Пильність	91%	5%	4%
Кучність пострілів	89%	7%	4%
Технічність пострілів	92%	5%	3%
Статична рівновага	88%	9%	3%
Швидкість стрільби	90%	6%	4%

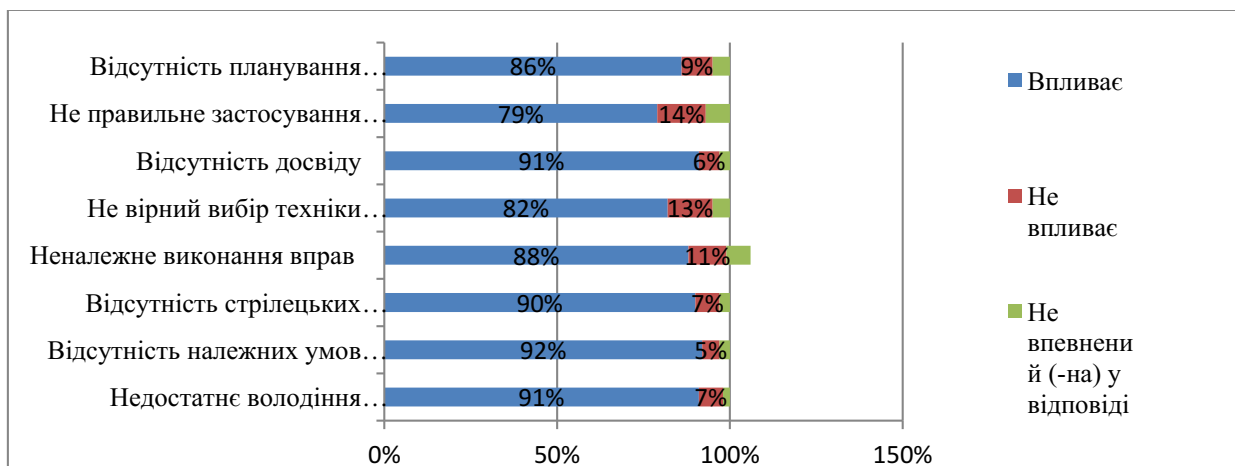
12. Які, на Вашу думку, професійно важливі уміння впливають на рівень стрілецької готовності поліцейського?

Уміння	Впливає	Не впливає	Не впевнений у відповіді
Вражати в ціль у будь-яких умовах	94%	4%	2%
Досконало володіти зброєю	93%	6%	1%
Швидко виявляти та уражати ціль	88%	9%	3%
Вражати мішені з різних положень	93%	4%	3%
Досконало виконувати вправи	81%	12%	7%
Зосереджуватись на мішені	90%	6%	4%
Вносити поправки в приціл (боковий вітер)	88%	8%	5%
Концентруватись на кінестетичних і вестибулярних відчуттях	87%	10%	3%
Контролювати центр тяжіння тіла	89%	7%	4%

13. Які чинники, на Вашу думку, впливають на рівень стрілецької готовності під час виконання службових обов'язків?

Чинники	Впливає	Не впливає	Не впевнений у відповіді
Недостатнє володіння теоретичними знаннями та практичними навичками на низькому рівні	91%	7%	2%
Відсутність належних умов для підвищення рівня стрілецької готовності	92%	5%	3%
Відсутність стрілецьких тренінгових центрів	90%	7%	3%
Неналежне виконання вправ	88%	11%	7%
Не вірний вибір техніки тренування	82%	13%	5%
Відсутність досвіду	91%	6%	3%
Не правильне застосування технічних засобів навчання	79%	14%	7%
Відсутність планування тренувальних занять	86%	9%	5%

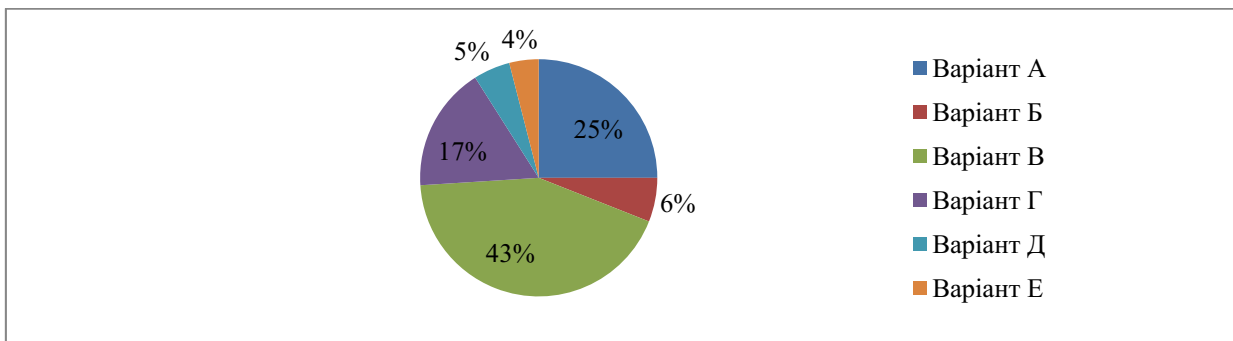

14. Які, на Вашу думку, шляхи вирішення проблеми низького рівня стрілецької готовності працівників кримінальної поліції?

А) Посилення контролю за дотриманням поліцейськими норм і правил безпеки при поводженні зі зброєю – 25%

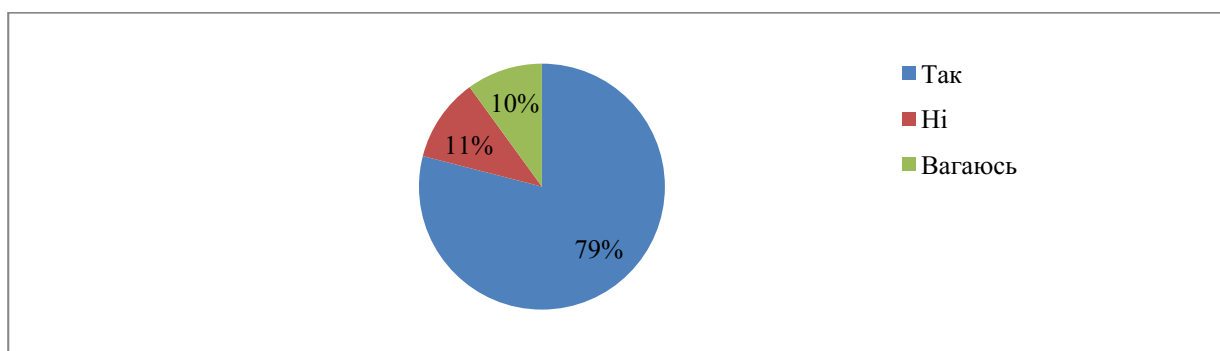
Б) Підвищення якості планування, підготовки та обліку стрілецької готовності – 6%;

- В) Організація сучасних стрілецьких імітованих тренінгових центрів, полігонів, мультимедійних тирів тощо – 43%;
- Г) Посилення виховання психологічної стійкості до застосування зброї – 17%;
- Д) Удосконалення наявних видів вправ зі стрільби – 5%;
- Е) Забезпечення умов підготовки поліцейських, максимально наближених до реальних ситуацій – 4%;
- Ваш варіант: розробка тактичних прийомів застосування зброї у різних ситуаціях.

15. Чи є необхідність в удосконаленні нормативних джерел проведення занять для підвищення рівня стрілецької готовності поліцейського кримінальної поліції?

Так	Ні	Вагаюсь з відповіддю
79%	11%	10%

**Анонімна анкета для працівників кримінальної поліції
Національної поліції України**

Анонімно

АНКЕТА

Вам пропонується прийняти участь у науковому дослідженні, метою якого є визначення стану тактико-спеціальної готовності працівника кримінальної поліції під час виконання службових обов'язків.

Уважно ознайомтеся із запитаннями та зробіть позначку. Запам'ятайте, що невірних відповідей не буває.

Стать: **Жіноча** або **Чоловіча**

Вік: _____ років

Дата анкетування ____ _____ 20__ р.

Досвід (стаж) роботи в підрозділах Національної поліції України - ____ років.

1. Який Ваш рівень тактико-спеціальної готовності?

Високий	Достатній	Задовільний	Низький

2. Чи бажаєте підвищити рівень тактико-спеціальної готовності?

Так	Ні	Іноді	Вагаюсь з відповіддю

3. Чи вживаєте заходи щодо підвищення рівня тактико-спеціальної підготовки?

Так	Ні	Вагаюсь з відповіддю

4. Чи вважаєте Ви, що працівникам кримінальної поліції необхідно систематично підвищувати рівень тактико-спеціальної готовності?

Так, часто	Ні	Іноді	Вагаюсь з відповіддю

5. Чи проводять у Вашому підрозділі заняття з підвищення рівня тактико-спеціальної підготовки?

Так	Ні	Вагаюсь з відповіддю

6. Який, на Вашу думку, рівень забезпечення занять з тактико-спеціальної підготовки у підрозділі?

Задовільний	Середній	Достатній	Низький

7. Чи мотивують Вас статистичні дані відносно надзвичайних ситуацій, які трапляються з поліцейськими під час проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій?

Так	Ні	Іноді спадає на думку	Вагаюсь з відповіддю

8. Чи спантеличує Вас екстремальний характер ситуацій під час проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій?

Так	Ні	Іноді	Вагаюсь з відповіддю

9. Які професійно-важливі якості впливають на рівень тактико-спеціальної готовності під час виконання службових обов'язків?

Професійно важливі якості	Впливає	Не впливає	Не впевнений у відповіді
Тактичність			
Стратегічність			
Передбачувальність			
Прогностичність			
Планомірність			
Методичність			

10. Які професійно-важливі вміння впливають на рівень тактико-спеціальної готовності під час виконання службових обов'язків?

Професійно важливі вміння	Впливає	Не впливає	Не впевнений у відповіді
Оперативно аналізувати ситуацію			
Моделювати подальші дії правопорушника			
Працювати в команді			
Завчасно визначати тактику власних дій			
Виявляти слабкі місця правопорушника			
Швидко розробляти варіанти тактичних прийомів			

11. На Вашу думку, чи достатньо у Вас професійно-важливих якостей для набуття високого рівня тактико-спеціальної готовності?

Так	Ні	Вагаюсь з відповіддю

12. Які чинники, на Вашу думку, впливають на рівень тактико-спеціальної готовності під час виконання службових обов'язків?

Чинники	Впливає	Не впливає	Не впевнений у відповіді
Недостатнє володіння теоретичними знаннями щодо підвищення рівня тактико-спеціальної готовності			
Відсутність належних умов для підвищення рівня тактико-спеціальної готовності у підрозділі			

Неякісне проведення навчально-тренувальних заходів у підрозділі			
Накопичення психологічної та фізичної втоми			

13. Які, на Вашу думку, шляхи вирішення проблеми низького рівня тактико-спеціальної готовності працівників кримінальної поліції?

- А) Удосконалення системи тактико-спеціальної підготовки у підрозділах;
- Б) Систематична перевірка стану здоров'я поліцейських;
- В) Проведення додаткових та індивідуальних занять для підвищення тактико-спеціальної готовності поліцейського;
- Г) Розробка (оновлення) єдиної програми з підвищення рівня тактико-спеціальної готовності;
- Д) Ваш варіант _____.

14. Чи є необхідність в запровадженні активних методів навчання тактико-спеціальної готовності?

Так	Ні	Вагаюсь у відповіді	Не замислювався (-лась) над питанням;

15. Чи необхідні, на Вашу думку, практичні або методичні рекомендації щодо підвищення рівня стрілецької готовності працівника кримінальної поліції?

Так	Ні	Вагаюсь у відповіді	Не замислювався (-лась) над питанням;

Дякуємо за відповіді!

Результати анонімного анкетування працівників кримінальної поліції Національної поліції України

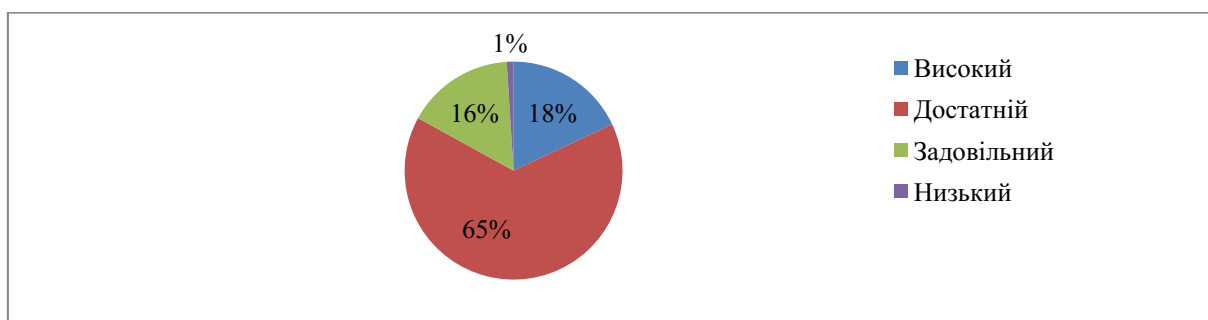
А саме працівники кримінальної поліції ГУ НП України:

- Херсонської області – 113 осіб;
- Одеської області – 130 осіб;
- Миколаївської області – 85 осіб;

Всього: 328 працівників кримінальної поліції

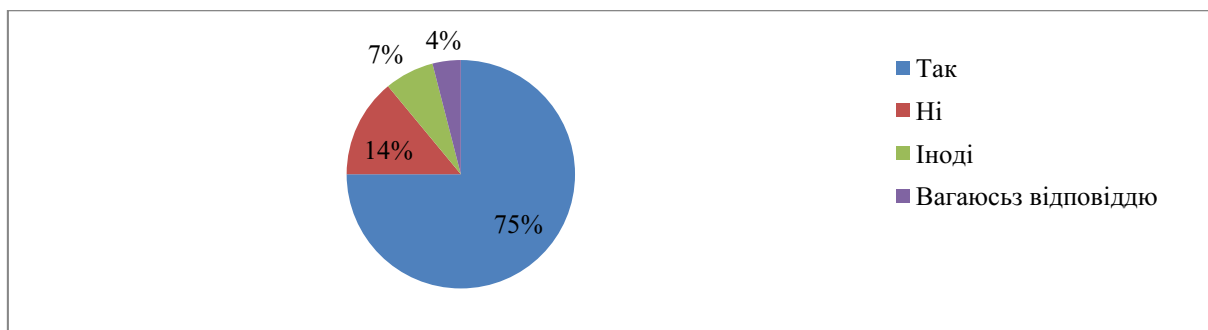
1. Який Ваш рівень тактико-спеціальної готовності?

Високий	Достатній	Задовільний	Низький
18%	65%	16%	1%

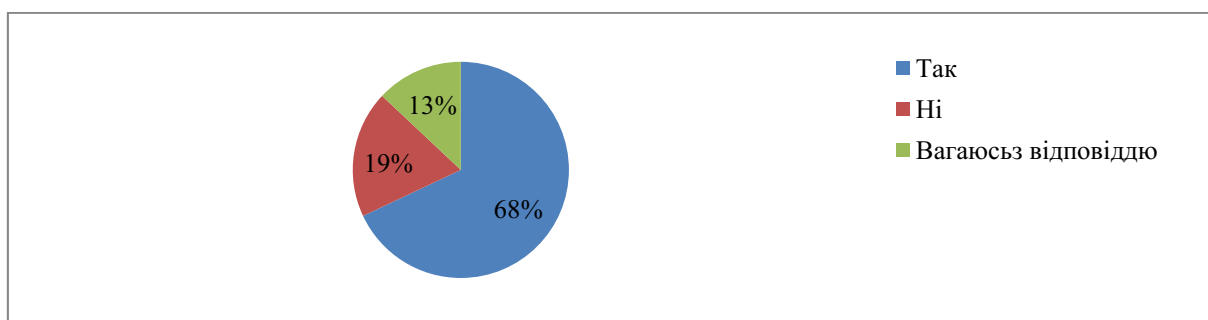
2. Чи бажаєте підвищити рівень тактико-спеціальної готовності?

Так	Ні	Іноді	Вагаюсь з відповіддю
75%	14%	7%	4%

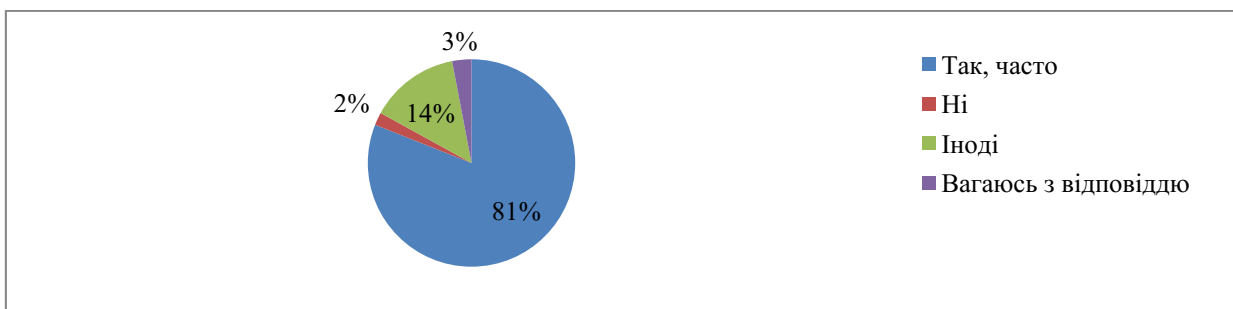
3. Чи вживаєте заходи щодо підвищення рівня тактико-спеціальної підготовки?

Так	Ні	Вагаюсь з відповіддю
68%	19%	13%

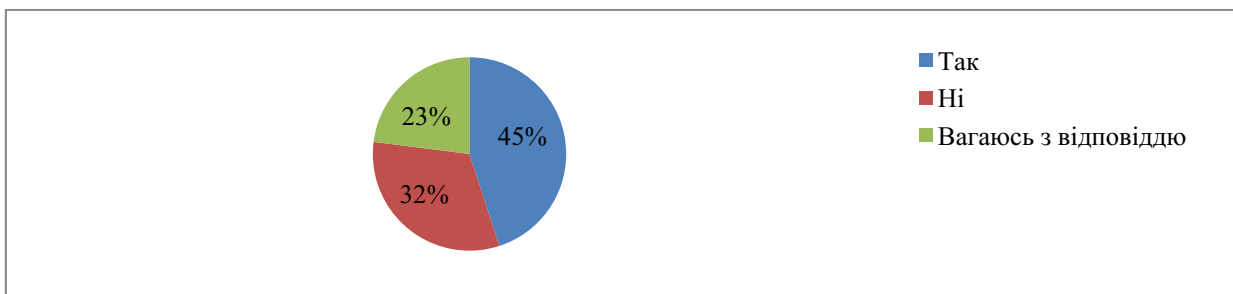
4. Чи вважаєте Ви, що працівникам кримінальної поліції необхідно систематично підвищувати рівень тактико-спеціальної готовності?

Так, часто	Ні	Іноді	Вагаюсь з відповіддю
81%	2%	14%	3%

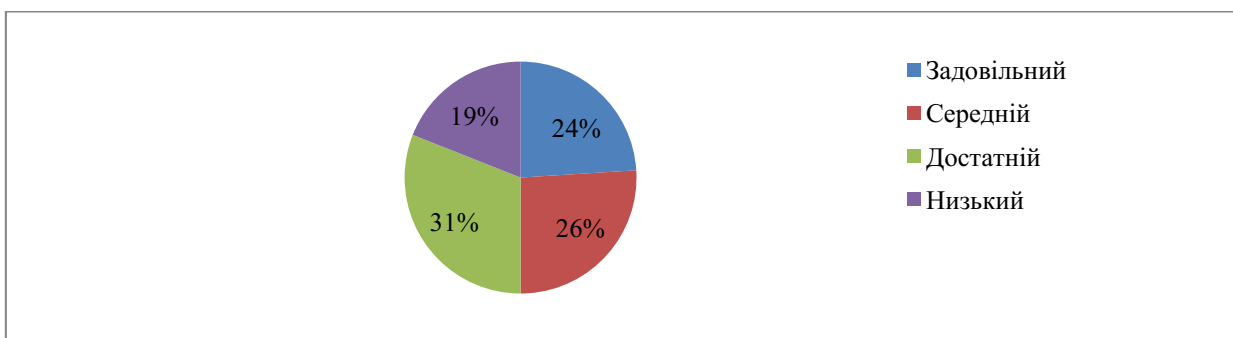
5. Чи проводять у Вашому підрозділі заняття з підвищення рівня тактико-спеціальної підготовки?

Так	Ні	Вагаюсь з відповіддю
45%	32%	23%

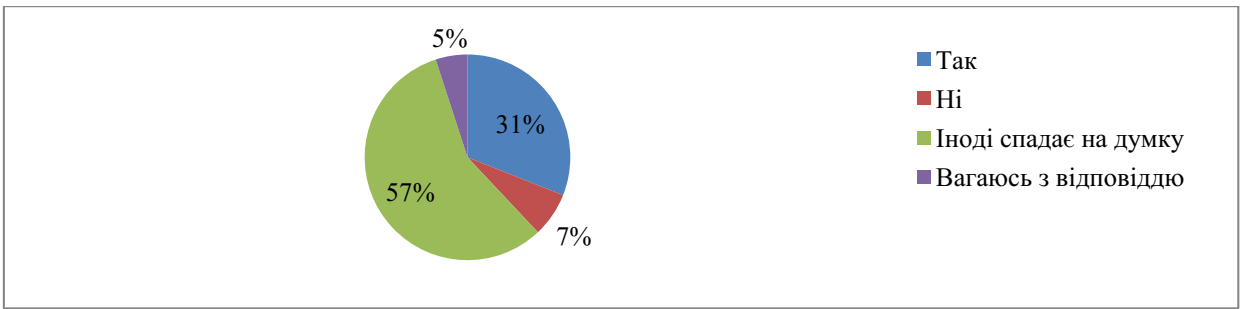
6. Який, на Вашу думку, рівень забезпечення занять з тактико-спеціальної підготовки у підрозділі?

Задовільний	Середній	Достатній	Низький
24%	26%	31%	19%

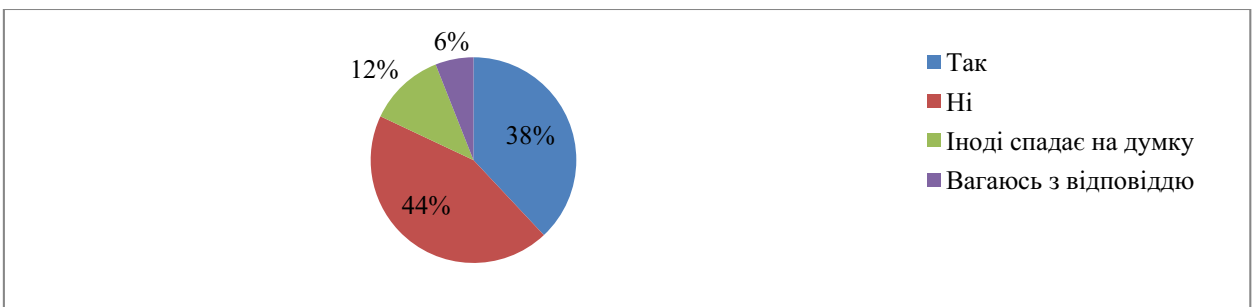
7. Чи мотивують Вас статистичні дані відносно надзвичайних ситуацій, які трапляються з поліцейськими під час проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій?

Так	Ні	Іноді спадає на думку	Вагаюсь з відповіддю
31%	7%	57%	5%

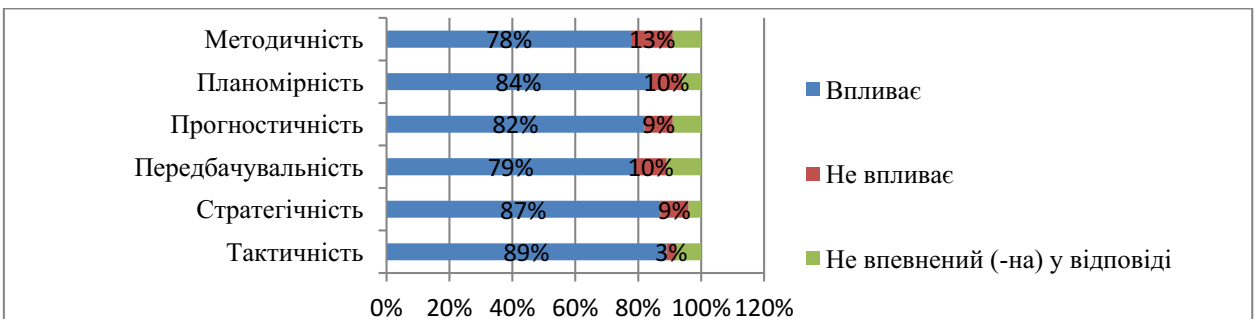
8. Чи спантеличує Вас екстремальний характер ситуацій під час проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій?

Так	Ні	Іноді	Вагаюсь з відповіддю
38%	44%	12%	6%

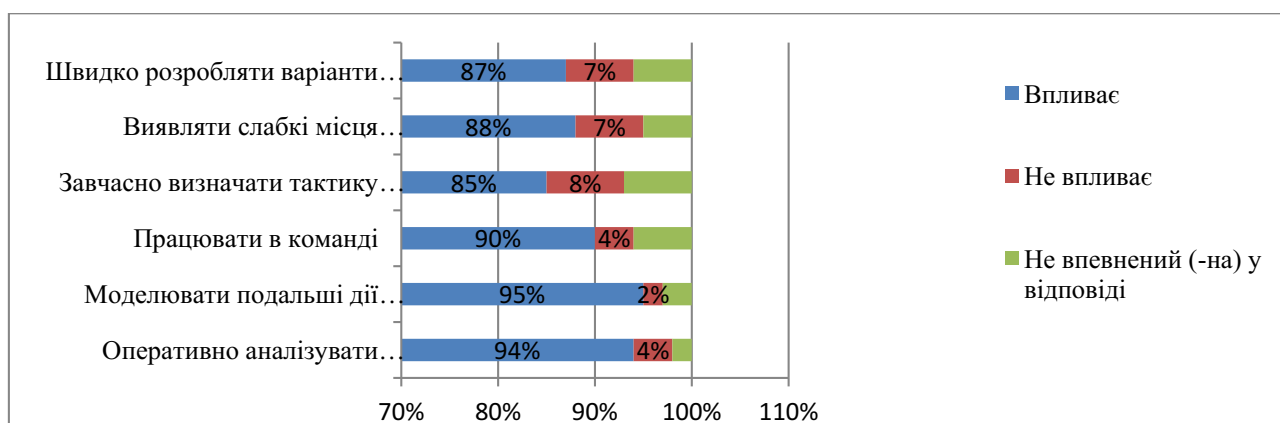
9. Які професійно-важливі якості впливають на рівень тактико-спеціальної готовності під час виконання службових обов'язків?

Професійно важливі якості	Впливає	Не впливає	Не впевнений у відповіді
Тактичність	89%	3%	8%
Стратегічність	87%	9%	4%
Передбачувальність	79%	10%	11%
Прогностичність	82%	9%	9%
Планомірність	84%	10%	6%
Методичність	78%	13%	9%

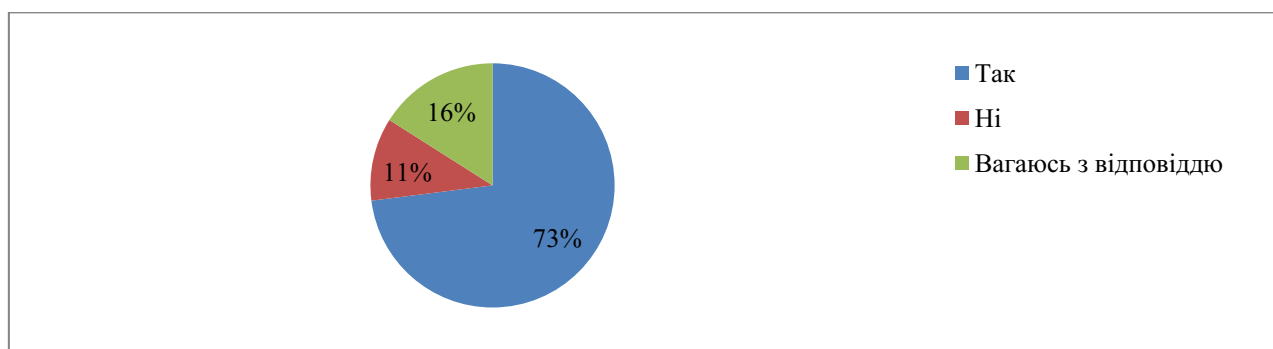
10. Які професійно-важливі уміння впливають на рівень тактико-спеціальної готовності під час виконання службових обов'язків?

Професійно важливі уміння	Впливає	Не впливає	Не впевнений у відповіді
Оперативно аналізувати ситуацію	94%	4%	2%
Моделювати подальші дії правопорушника	95%	2%	3%
Працювати в команді	90%	4%	6%
Завчасно визначати тактику власних дій	85%	8%	7%
Виявляти слабкі місця правопорушника	88%	7%	5%
Швидко розробляти варіанти тактичних прийомів	87%	7%	6%

11. На Вашу думку, чи достатньо у Вас професійно-важливих якостей для набуття високого рівня тактико-спеціальної готовності?

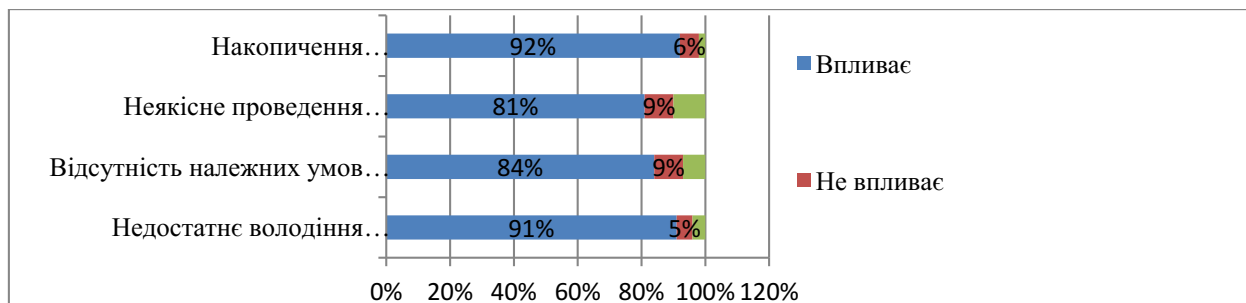
Так	Ні	Вагаюсь з відповіддю
73%	11%	16%

12. Які чинники, на Вашу думку, впливають на рівень тактико-спеціальної готовності під час виконання службових обов'язків?

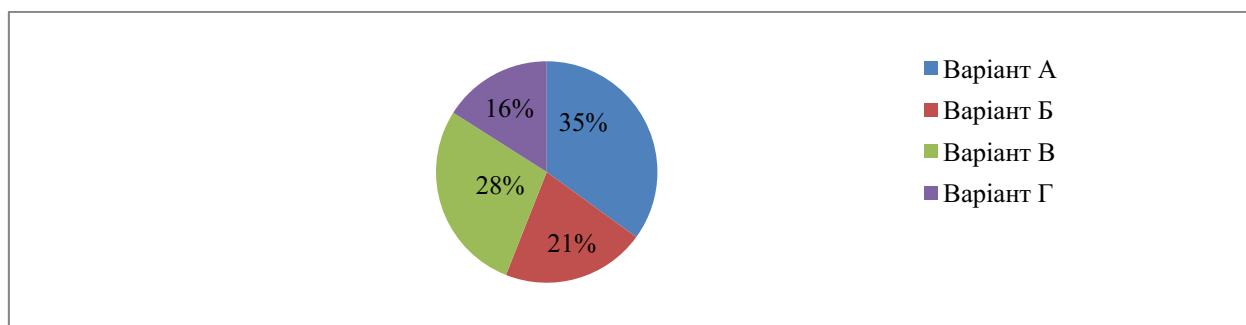
Чинники	Впливає	Не впливає	Не впевнений у відповіді
Недостатнє володіння теоретичними знаннями щодо підвищення рівня тактико-спеціальної готовності	91%	5%	4%

Відсутність належних умов для підвищення рівня тактико-спеціальної готовності у підрозділі	84%	9%	7%
Неякісне проведення навчально-тренувальних заходів у підрозділі	81%	9%	10%
Накопичення психологічної та фізичної втоми	92%	6%	2%

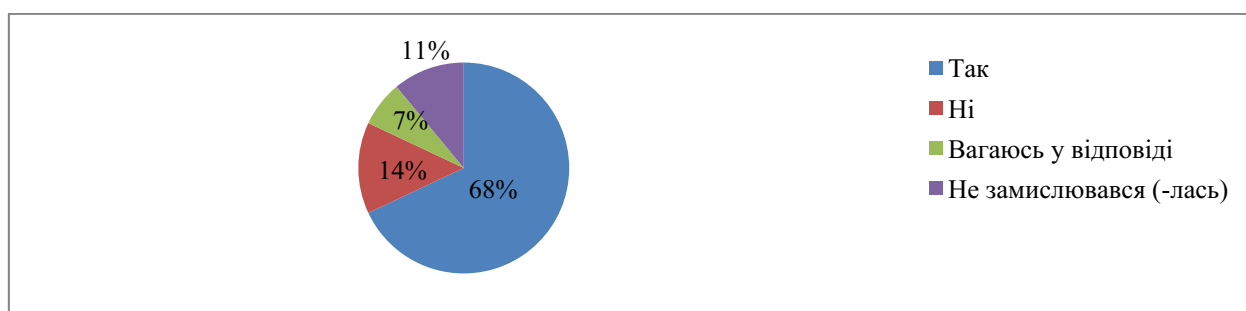
13. Які, на Вашу думку, шляхи вирішення проблеми низького рівня тактико-спеціальної готовності працівників кримінальної поліції?

- А) Удосконалення системи тактико-спеціальної підготовки у підрозділах – 35%;
 Б) Систематична перевірка стану здоров'я поліцейських – 21%;
 В) Проведення додаткових та індивідуальних занять для підвищення тактико-спеціальної готовності поліцейського – 28%;
 Г) Розробка (оновлення) єдиної програми з підвищення рівня тактико-спеціальної готовності -16%;
 Д) Ваш варіант: проведення практичних занять в умовах максимально наближених до реальних.

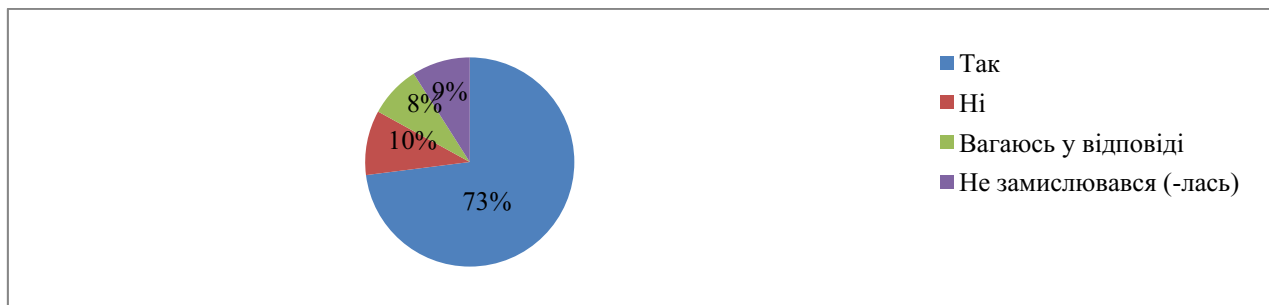
14. Чи є необхідність в запровадженні активних методів навчання тактико-спеціальної готовності?

Так	Ні	Вагаюсь у відповіді	Не замислювався (-лась) над питанням;
68%	14%	7%	11%

15. Чи необхідні, на Вашу думку, практичні або методичні рекомендації щодо підвищення рівня стрілецької готовності працівника кримінальної поліції?

Так	Ні	Вагаюсь у відповіді	Не замислювався (-лась) над питанням;
73%	10%	8%	9%

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор

Одеського державного

університету внутрішніх справ

доктор юридичних наук, професор

психолог поліції

Максим КОРНІЄНКО

05 08 2026

АКТ

**впровадження результатів дисертаційного дослідження
«Юридико-психологічні засади різновидів психофізичної готовності
працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу»
Дьорової Олени Миколаївни у освітній процес Одеського державного
університету внутрішніх справ**

Комісія у складі:

начальника відділу організації освітнього процесу Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидата технічних наук, доцента Сіфорова Олександра;

завідувача кафедри вогневої підготовки Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидата політичних наук, доцента Олександра Ніколаєва;

завідувача кафедри тактико-спеціальної та спеціальної фізичної підготовки, доктора філософії Юрія Коломійця,

склали цей акт про те, що результати дисертаційного дослідження за темою «Юридико-психологічні засади різновидів психофізичної готовності працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу» Дьорової Олени Миколаївни, впроваджені в освітній процес Одеського державного університету внутрішніх справ і використовуються під час викладання на лекційних, семінарських та практичних заняттях зі здобувачами вищої освіти з навчальних дисциплін: «Вогнева підготовка», «Вогнева і тактико-спеціальна підготовка», «Професійно-психологічна підготовка поліцейського», «Основи етичної та професійно-психологічної підготовки поліцейського» під час підготовки фахівців для підрозділів поліції, їх готовності до застосування заходів примусу, а також під час розробки та вдосконалення програм підвищення кваліфікації працівників поліції, зокрема оперативних та спеціальних підрозділів, що залучаються до виконання завдань у складних та екстремальних умовах.

Для вивчення проблеми застосування заходів примусу використовують положення наступних наукових публікацій, які виконані у рамках дисертаційного дослідження:

1. Дьорова О.М. Етапи становлення наукових поглядів щодо категорії «психофізична готовність». *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 6. С. 30-33. Режим доступу: www.lsej.org.ua/index.php/2-uncategorised/101-6-2018-ukr.

2. Tsilmak O., Dorova O. General principles of providing psychological assistance for police officers who used firearms to eliminate a person caught while committing serious or very

serious crime and attempted to escape. O. Tsilmak, O. Dorova. / Word of science: Multidisciplinary Scientific edition. 2018. T. 7 (35) Vol 3 p. 42-45 Doi <https://doi.org/10.31435/rsglobalws>

3. Tsilmak O. Dorova O. Leadership characteristics of the criminal police officer. Norwegian Journal of development of the International Science. 2018 № 24 P. 66-69 ORCID 0000-0003-4774-8094.

4. Dorova O. Definition of the notion «Psychophysical readiness». «Visegrad Journal on Human Rights. 2019 № 2 P. 75-81

5. Дьорова О.М. Різновиди психофізичної готовності поліцейського кримінальної поліції у контексті нормативно-правового забезпечення. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 4 2019. с.141-145

6. Dorova O. Regulation of the USE of firearms in the countries of the European Union as the basis for the psychophysical training of police officers. Danish Scientific Journal. 2020. № 35. Vol. 3: Kobenhavn V Denmark. Pp.40-41

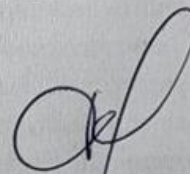
7. Dorova O. Psychological aspects of confidential public cooperation with the police. Methodology and science foundation of modern jurisprudence: monograph. Boston: Primedia eLaunch, 2020. Pp. 144–148.

8. Дьорова О.М. Деякі проблемні аспекти професійної підготовки працівників кримінальної поліції щодо формування психофізичної готовності до застосування заходів примусу. *Правові та організаційно-тактичні засади оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції , 29 жовтня 2021 р., м. Одеса, ОДУВС. с.157-160.

9. Дьорова О.М. Роль психологічної підготовки оперативного працівника під час виконання службових повноважень в умовах воєнного стану. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 4 2024. С.92-96

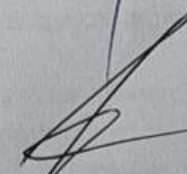
10. Дьорова О.М. Формування стрілецької готовності працівників кримінальної поліції до застосування вогнепальної зброї. *Психологія особистості фахівця в умовах воєнного стану та пост воєнної реабілітації*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю), 24 жовтня 2025р., м. Львів, Львівський державний університет внутрішніх справ. с. 252-255.

**Начальник відділу
організації освітнього процесу
кандидат технічних наук, доцент**

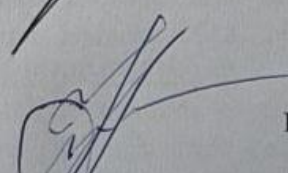
Олександр СІФОРОВ

**Завідувач кафедри вогневої підготовки
кандидат політичних наук, доцент**

Олександр НІКОЛАСОВ

**Завідувач кафедри тактико-спеціальної
та спеціальної фізичної підготовки
доктор філософії**

Юрій КОЛОМІЄЦЬ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор

Одеського державного

університету внутрішніх справ

доктор юридичних наук, професор

полковник поліції

Максим КОРНІЄНКО

10 08 2026

АКТ

**впровадження результатів дисертаційного дослідження
«Юридико-психологічні засади різновидів психофізичної готовності
працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу»
Дьорової Олени Миколаївни у наукову діяльність Одеського
державного університету внутрішніх справ**

Комісія у складі:

начальника відділу організації наукової діяльності кандидата юридичних наук, доцента Наталії Домброван;

Ученого секретаря секретаріату Вченої ради кандидата педагогічних наук Максима Ісаєнка;

начальника відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури кандидата юридичних наук Ірини Теслюк,

склали цей акт про те, що результати дисертаційного дослідження за темою «Юридико-психологічні засади різновидів психофізичної готовності працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу» Дьорової Олени Миколаївни, впроваджені у наукову діяльність Одеського державного університету внутрішніх справ і використовуються науково-педагогічним складом для проведення наукових досліджень з вивчення проблем підготовки працівників поліції до застосування заходів примусу.

Для вивчення проблеми підготовки працівників поліції до застосування заходів примусу використовують положення наступних наукових публікацій, які виконані у рамках дисертаційного дослідження:

1. Дьорова О.М. Етапи становлення наукових поглядів щодо категорії «психофізична готовність». *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 6. С. 30-33. Режим доступу: www.lsej.org.ua/index.php/2-uncategorised/101-6-2018-ukr.

2. Tsilmak O., Dorova O. General principles of providing psychological assistance for police officers who used firearms to eliminate a person caught while committing serious or very serious crime and attempted to escape. O. Tsilmak, O. Dorova. / Word of science: Multidisciplinary Scientific edition. 2018. T. 7 (35) Vol 3 p. 42-45 Doi <https://doi.org/10.31435/rsglobalws>

3. Tsilmak O. Dorova O. Leadership characteristics of the criminal police officer. Norwegian Journal of development of the International Science. 2018 № 24 P. 66-69 ORCID 0000-0003-4774-8094.

4. Dorova O. Definition of the notion «Psychophysical readiness». «Visegrad Journal on Human Rights. 2019 № 2 P. 75-81

5. Дьорова О.М. Різновиди психофізичної готовності поліцейського кримінальної поліції у контексті нормативно-правового забезпечення. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 4 2019. с.141-145

6. Dorova O. Regulation of the USE of firearms in the countries of the European Union as the basis for the psychophysical training of police officers. Danish Scientific Journal. 2020. № 35. Vol. 3: Kobenhavn V Denmark. Pp.40-41

7. Dorova O. Psychological aspects of confidential public cooperation with the police. Methodology and science foundation of modern jurisprudence: monograph. Boston: Primedia eLaunch, 2020. Pp. 144–148.

8. Дьорова О.М. Деякі проблемні аспекти професійної підготовки працівників кримінальної поліції щодо формування психофізичної готовності до застосування заходів примусу. *Правові та організаційно-тактичні засади оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції , 29 жовтня 2021 р., м. Одеса, ОДУВС. с.157-160.

9. Дьорова О.М. Роль психологічної підготовки оперативного працівника під час виконання службових повноважень в умовах воєнного стану. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 4 2024. С.92-96

10. Дьорова О.М. Формування стрілецької готовності працівників кримінальної поліції до застосування вогнепальної зброї. *Психологія особистості фахівця в умовах воєнного стану та пост воєнної реабілітації*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю), 24 жовтня 2025р., м. Львів, Львівський державний університет внутрішніх справ. с. 252-255.

Таким чином, результати дисертаційного дослідження Дьорової Олени Миколаївни на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» на тему: «Юридико-психологічні засади різновидів психофізичної готовності працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу» впроваджені у наукову діяльність Одеського державного університету

внутрішніх справ та використовуються при дослідженні актуальних проблем у сфері правоохоронної діяльності, зокрема щодо підготовки працівників Національної поліції до ефективності й законності застосування заходів примусу, а також питань, пов'язаних з аналізом причин та умов, що зумовлюють недостатню психофізичну готовність працівників до застосування заходів примусу, а також випадків неправомірного їх застосування. Вказані аспекти є важливими для формування системи профілактики правопорушень з боку правоохоронців та удосконалення професійної підготовки.

Голова комісії:

**Начальник відділу організації
наукової діяльності
кандидат юридичних наук, доцент**

Наталія ДОМБРОВА

Члени комісії:

**Учений секретар секретаріату
Вченої ради
кандидат педагогічних наук**

Максим ІСАЄНКО

**Начальник відділу аспірантури
(ад'юнктури) і докторантури,
кандидат юридичних наук**

Ірина ТЕСЛЮК

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник начальника

Головного управління

Національної поліції в

Одеській області –

начальник кримінальної поліції

полковник поліції

Артур ГАСПАРОВ

02 2026

АКТ

**впровадження в практичну діяльність управління карного розшуку
Головного управління Національної поліції в Одеській області
результатів дисертаційного дослідження Дьорової Олени Миколаївни
«Юридико-психологічні засади різновидів психофізичної готовності
працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу»**

Комісія у складі:

голови комісії:

1) начальника управління карного розшуку Головного управління Національної поліції в Одеській області полковника поліції Панченко Ігоря Валерійовича,

членів комісії:

2) начальника відділу оперативних розробок і боротьби з незаконним обігом зброї та вибухівки Головного управління Національної поліції в Одеській області полковника поліції Плигуна Миколая Миколайовича,

3) начальника організаційно-методичного відділу управління карного розшуку Головного управління Національної поліції в Одеській області підполковника поліції Малярчук Ірини Іванівни.

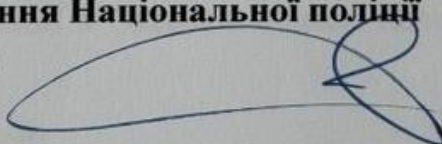
Ознайомившись з положеннями дисертаційного дослідження «Юридико-психологічні засади різновидів психофізичної готовності працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу», підготовленого Дьоровою Оленою Миколаївною, дійшла висновку

щодо практичної значимості її положень у частині підготовки працівників Національної поліції до ефективності й законності застосування заходів примусу, а також питань, пов'язаних з аналізом причин та умов, що зумовлюють недостатню психофізичну готовність працівників поліції до застосування заходів примусу, а також випадків неправомірного їх застосування. Вказані аспекти є важливими для формування системи профілактики правопорушень з боку правоохоронців та удосконалення професійної підготовки.

Результати дисертаційного дослідження мають важливе теоретичне та практичне значення, зокрема науково-практичні рекомендації щодо розвитку та формуванню психофізичної готовності оперативних працівників до застосування заходів примусу впроваджено в практичну діяльність управління карного розшуку Головного управління Національної поліції в Одеській області та використовуються в практичній діяльності уповноважених підрозділів органів Національної поліції України.

Голова комісії:

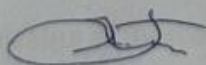
**Начальник управління карного розшуку
Головного управління Національної поліції
в Одеській області
полковник поліції**

Ігор ПАНЧЕНКО

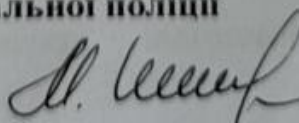
Члени комісії:

**Начальник відділу оперативних розробок
і боротьби з незаконним обігом зброї та вибухівки
Головного управління Національної поліції
в Одеській області
полковник поліції**

Миколай ПЛИГУН

**Начальник організаційно-методичного
відділу управління карного розшуку
Головного управління Національної поліції
в Одеській області
підполковник поліції**

Ірина МАЛЯРЧУК